DANILA
COMASTRI MONTANARI

PARCE SEPVLTO

BEST SELLERS

Publius Aurelius.
Un detectiv in Roma Antica
Volumul 3

virtual-project.eu

DANILA CAMASTRI MONTANARI

Seria: Publius Aurelius.
Un detectiv în Roma Antică

Volumul 3

PARCE SEPULTO

Original: *Un investigatore nell'antica Roma. Parce Sepulto* (1999)

Traducere de:
RADU GÂDEI

virtual-project.eu

Editura: ALLFA, 2004

PERSONAJE

PUBLIUS AURELIUS STATIUS *senator roman*
POMPONIA *prietena senatorului*
CASTOR ȘI PARIS *liberții senatorului*
LUCIUS ARRIANUS *profesor de retorică, orator*
ISPULLA CAMILLINA *mama lui Arrianus*
LUCILLA ȘI CAMILLA *fiicele lui Arrianus*
OCTAVIUS *logodnicul Lucillei*
AELIUS CORVINUS *bancher, soțul Camillei*
NICOLAUS *secretarul lui Corvinus*
PANAETIOS *director de școală*
IUNIAIRENEA *matematiciană faimoasă*
NANNION *servitoarea Lucillei*
LORIS *servitoarea Camillei*
MANLIUS *elev*

I

Roma, anul 798 de la întemeierea Romei (anul 45 după Hristos, toamna)

A noua zi înainte de Calendele lui Noiembrie

Tolănit comod pe un divan din sufragerie, senatorul Publius Aurelius Statius sorbea cu înghițituri mici vinul fierbinte de Falern, dând arareori, aprobator, din cap.

Pomponia vorbea de aproape o oră și patricianul era deja edificat pe deplin în privința tuturor scandalurilor din *Urbs,* începând cu cele în care era amestecată frumoasa și ușuratica împărătească Valeria Messalina. Legănată de neîntrerupta sporovăială a matroanei, atenția lui Aurelius se lăsa purtată încet-încet spre alte domenii de interes: obiectele de ceramică atică din colecția sa, tratatul lui Columella despre grădini, nurii curtezanei Cynthia…

— … Fiica mea! exclamă în clipa aceea trupeșa matroană și Aurelius tresări, răsturnând cupa cu vin.

— Am, câteodată, impresia că nici nu mă asculți, îl mustră Pomponia, încruntându-se, în vreme ce un sclav grijuliu se repezea să șteargă vinul de pe masă.

Era posibil ca Pomponia, chiar și acum… se gândea în vremea aceasta patricianul. Nu, își alungă el gândul: deși făcea tot posibilul să ascundă aceasta, matroana trecuse binișor de vârsta la care ar mai fi putut rămâne însărcinată.

— Lucilla are aproape douăzeci și trei de ani, îi explică prietena sa.

Poate că era o rătăcire a tinereții, deduse senatorul, uluit peste măsură; un pas greșit de care

bunul Titus Servilius, soțul Pomponiei, habar n-avea nici acum…

— Se căsătorește peste cinci zile. Din păcate, Titus este în Lucania și nu va putea fi de față. Trăgeam nădejde că ai putea să vii tu în locul lui.

— Dar, atunci, Servilius… exclamă Aurelius și mai uimit.

— El a adoptat-o înainte de a pleca! Este fiica răposatei mele verișoare, Calpurnia – s-o ferească zeii de toate chinurile Tartarului – iar tatăl ei este Lucius Arrianus, profesorul de retorică, îl lămuri Pomponia. Singurul lor băiat a murit înainte de a îmbrăca toga bărbăției. Pentru că acum nu mai are moștenitori, Arrianus dorește să-l înfieze pe Octavius, cel mai bun elev al său, însurându-l cu fata sa, pentru ca, astfel, numele familiei să nu se piardă. În acest fel, însă, copiii ar fi considerați, din punctul de vedere al legii, frate și soră; prin urmare, pentru ca această căsătorie să se poată face era necesar ca Lucida să fie adoptată de cineva. Noi ne-am oferit imediat, nu-i așa că este un lucru nemaipomenit?

Aurelius nu putu să nu aprobe o asemenea soluție.

— Ca mamă adoptivă a miresei, continuă Pomponia, eu trebuie să organizez totul: un ritual tradițional, cu coruri nupțiale, Lucida purtând vălul roșu, petale de trandafiri răspândite peste tot și, desigur, un mare banchet! Prietenele sale au venit deja s-o ajute în alegerea păpușii pe care o va depune pe altar.

Matroana își șterse o lacrimă de emoție. O tradiție străveche cerea ca mireasa, în momentul nunții, să-și sacrifice jucăria preferată ca semn al despărțirii de copilărie.

— Am renunțat la fus și la fuiorul de lână pentru că nu mai sunt la modă, dar Octavius o va purta pe Lucilla în brațe atunci când va trece pragul camerei nupțiale.

Aurelius confirmă prin aplecarea capului: cunoștea și el vechea credință conform căreia, dacă, din întâmplare, mireasa s-ar fi poticnit în fața ușii, un asemenea incident nefericit ar fi însemnat o prevestire nefastă asupra vieții ulterioare a cuplului

— Poți conta pe mine, o asigură senatorul. O fată de dădăcit era exact ceea ce-i trebuia Pomponiei: de când, cu mulți ani în urmă, fiul său căzuse în luptele cu părții, matroana își revărsa generoasa afecțiune asupra unui cârd de slujnice tinere care, însă, nu reușeau să-i satisfacă pe deplin neostoita sa vocație de mamă.

În clipa aceea, larma unor glasuri venind dinspre atrium anunță vizita unei femei.

— Ea trebuie să fie, o s-o cunoști și tu! se bucură Pomponia, în timp ce sclavul vestitor pronunța cu glas răsunător:

— Lucilla Arriana!

În prag apăru o fată de o frumusețe răpitoare, cu chipul încadrat de *palla* care-i ascundea jumătate din frunte, acolo unde se arcuiau două sprâncene perfect desenate. Ochii migdalați, de o formă aproape orientală, priveau cu sfială în jos, așa cum se cuvenea pentru o tânără nemăritată aflată în fața unui bărbat important. Gâtul grațios se curba spre lobul urechii, unde se zărea o aluniță delicată; gura, cu buza de jos mai proeminentă care îi dădea o expresie parcă puțin bosumflată, zâmbea timid.

— Încântătoare făptură! șopti admirativ patricianul.

— Ah, fata mea, l-ai dat gata pe senatorul Statius, care se știe cât este de pretențios în privința femeilor! cotcodăci Pomponia, plină de mândrie. Totuși, tu, Aurelius, să nu te gândești la rele. Lucilla este pe cale să se mărite cu un băiat tare bun. Ești fericită, comoara mea?

— Îl iubesc pe Octavius încă de când eram mică, mătușă Pomponia.

— Mamă! o corectă matroana, în timp ce patricianul asculta încântat această discuție. O căsătorie din dragoste, cine-ar mai fi putut spera la așa ceva! La Roma, căsătoriile se aranjau din multe și diferite motive: împărțirea averilor, nevoia de sprijin politic, alianță între familii; destul de rar, însă, o afecțiune sinceră se număra printre toate aceste motive și, prin firea lucrurilor, cei doi soți, după ce colaborau de bine de rău la nașterea unuia sau mai multor vlăstare, își trăiau fiecare propria sa viață, căutând în altă parte acele satisfacții sentimentale pe care legătura conjugală nu mai era în stare să le ofere. Aurelius însuși se căsătorise la douăzeci de ani, dar, la puțin timp după aceea, un divorț rapid prin înțelegerea ambelor părți pusese capăt unei conviețuiri furtunoase dintr-o pereche greșit alcătuită.

— Am căutat peste tot să găsesc o coafeză care să se priceapă să facă un *tutulus,* cocul acela nupțial. Femeile se mărită acum arătând ca și cum ar merge la piață, după cumpărături! Nu mai există sentimentul unei solemnități, al unei ceremonii, se plângea Pomponia care, deși era teribil de nonconformistă, sau poate că tocmai de aceea, regreta deseori aspectele cele mai spectaculoase ale obiceiurilor strămoșești. Și ritualul tradițional *cum manu* era mai impresionant. *Ubi tu Gaius, ego Gaia*: unde vei fi tu, Gaius, voi fi și eu, Gaia. În felul acesta, în vremurile de altădată, mireasa se consacra pe deplin soțului ei.

— Devenind sclava lui, fără să aibă niciun drept: o ființă care își păstrează toată viața statutul de minoră! obiectă Aurelius. Să nu-mi spui că regreți epoca aceea, tocmai tu, Pomponia, care ai susținut întotdeauna egalitatea între sexe!

Cât despre patrician, el era destul de mulțumit că nu se născuse în vremurile în care femeile trăiau zăvorâte în casă, torcând la lână. Acum, din fericire, femeile romane – măcar cele mai înstărite – se bucurau de multe libertăți, prea multe dacă era

să dea dreptate moraliștilor. Pentru cele sărace și pentru servitoare, însă, situația era alta: trudă istovitoare, copii nenumărați și, mai devreme sau mai târziu, moartea după o îndelungată agonie, din cauza unei nașteri mai dificile decât celelalte.

— N-aș dori pentru nimic în lume să ne întoarcem la timpurile de demult! sări ca arsă Pomponia. Știi foarte bine că tradițiile devin interesante abia atunci când nimeni nu le mai ia în serios… Ah, dar noi o plictisim pe Lucilla cu trăncăneala noastră. Ei, draga mea, totul este pregătit acasă la tine?

— Da, mamă, răspunse Lucilla. Vă așteptăm în zori; astfel încât, înainte de nuntă, senatorul ne va putea servi de martor și la adopția lui Octavius de către… Tânăra era destul de încurcată de toate schimbările din punct de vedere legal în relațiile de rudenie.

— Ah, dacă ar mai fi trăit sărmana Calpurnia, oftă matroana, în timp ce fata se hotăra în cele din urmă să-i spună și ea ceva acelui oaspete de vază.

— Îți mulțumesc, nobile senator, pentru onoarea pe care ne-o faci prezidând nunta noastră, deși voi lua în căsătorie un bărbat de condiție modestă.

— În orice caz, după câte am auzit, este o minte strălucită, lucru mult mai important decât originea socială, zâmbi Aurelius.

Lucilla zâmbi plină de mândrie, mulțumită de complimentul pe care puternicul patrician i-l făcuse viitorului său soț.

— De ce nu rămâneți la cină? Dau poruncă să se pregătească imediat o mică gustare… propuse Pomponia.

Aurelius se înfioră: „mici gustări” însemna, în general, pentru matroană, opt sau zece feluri și nu dintre cele mai ușoare.

— Eu chiar că nu pot, interveni Lucilla spre salvarea lui. Trebuie să mă întorc repede acasă pentru ultimele pregătiri. Apropo, ați văzut-o pe Nannion? Parcă a înghițit-o pământul!

— Servitoarea aia mototoală a ta nu-ți este de prea mare ajutor, nu-i așa? O să-ți fac eu rost de câteva slujnice mai dezghețate, mai ales acum când o să te înhami la toate treburile care revin unei stăpâne a casei! promise Pomponia, foarte grijulie, grăbindu-se s-o conducă la ușă pe noua sa fiică.

O găsiră pe Nannion în atrium, pierdută în contemplarea lui Castor, secretarul priceput la toate al lui Aurelius. Muieraticul libert, văzând cât de mare succes avea, era pe cale să pornească un atac decisiv la virtutea naivei fetișcane, când le observă cu coada ochiului pe cele două doamne care veneau pe coridor. Abandonându-și în mare grabă prada, grecul făcu una dintre acele plecăciuni supuse pe care știa să le execute perfect, dar fără a pune în ele nici măcar un dram de umilință autentică.

— Ave, *domina.*

Pomponia îl privi cu îngăduință; avea o adevărată slăbiciune pentru istețul, chiar dacă nu și prea cinstitul servitor al lui Publius Aurelius, știind prea bine că el era întotdeauna gata să-l scoată pe stăpânul său din cele mai neașteptate încurcături.

— În sfârșit, ai apărut și tu! spuse Lucilla. Mica sclavă, înroșindu-se până în albul ochilor, se grăbi să-și retragă mâna pe care o lăsase pradă în ghearele lui Castor.

— O conduc eu pe fiica ta, Pomponia, se oferi Aurelius. Se face târziu și s-ar putea să dea peste vreun derbedeu.

Străzile Romei nu erau sigure pe înserat, mai ales pentru o femeie drăguță și care părea înstărită: tâlharii și hoții puteau apărea de după fiecare colț al străzii, fără a pune la socoteală bandele de tineri zurbagii care se legau întotdeauna de fete.

— N-aș vrea ca, dacă acceptă s-o însoțești tu, să fie chiar mai riscant pentru ea decât dacă ar pleca singură! bombăni Pomponia, care cunoștea foarte

bine înclinația lui Aurelius pentru aventurile galante.

Brava matroană își făcea, însă, probleme degeaba. Patricianul, deși aprecia frumusețea fetei, nu se simțea atras de ea. Lucillei îi lipsea ceva: o fărâmă de malițiozitate, poate, o pornire spre agresivitate sau, măcar, acea înclinație către micile nebunii care i-ar fi sucit mințile unui bărbat ca el. Așa că nu minți deloc atunci când îi jură prietenei sale că o va duce teafără și nevătămată pe logodnică acasă la tatăl ei.

II

A patra zi înainte de Calendele lui Noiembrie

În dimineața aceea fatidică, soarele încă nu răsărise când o lectică de ultima modă, cu geamuri opace și cu perdeluțe din pânză fină de in, pomi pe străzile pavate ale Romei, purtată de brațele puternice a opt nubieni cu pielea ca tăciunele.

Sclavii anunțători deschideau drum cortegiului, acesta fiind urmat de o mulțime de servitori, în fruntea cărora mergea Castor, din cale-afară de elegant în bogata *synthesis* șterpelită din garderoba stăpânului său. Credinciosul secretar purta pe o pernă roșie cadoul de nuntă, o casetă de fildeș, frumos sculptată, în care se aflau zece flacoane de alabastru egiptean, pline cu creme parfumate cu smirnă, santal și trandafiri. Pentru a-și menține toată puterea, cremele fuseseră păstrate în *cella nivaria* din pivniță, printre blocurile de gheață în care Aurelius își ținea la rece *cervesia.*

— În sfârșit, am ajuns! căscă somnorosul patrician, încercând să se dezmorțească după trezirea la o oră atât de matinală. La ora aceea dinaintea vărsatului zorilor, mare parte din oraș se trezise și forfota obișnuită era în toi: micile prăvălii se trezeau la viață și negustorii, pentru care magazinul servea și de locuință, deschideau larg obloanele, făcând să dispară în grabă cu mișcări rapide urmele somnului de peste noapte: saltelele de paie erau făcute sul și ascunse pe acoperiș, fâșiile înguste de piele care serviseră drept suport pentru saltele erau transformate în mici divane și urmau să-i primească peste puțin timp pe primii clienți; ca printr-o minune cerească, mesele, curățate la repezeală de resturile rămase de la cina din ajun, se transformau în tarabe pentru vânzare, pline până la refuz cu mărfuri de duzină

care se adăugau la cele atârnate de frânghiile întinse de la un capăt la altul al străzii.

Ca un noctambul ce era, Aurelius fusese de-a dreptul dat jos din pat de către Paris, grijuliul administrator care, singurul dintre servitori, știa să rămână surd la ocările somnoroase ale stăpânului și să-i amintească răbdător ce avea de făcut în dimineața aceea. Îi trebuiau patricianului cam două ore pentru baie, aranjarea părului și alegerea veșmintelor, fără a pune la socoteală timpul pierdut cu complicata operațiune a îmbrăcării decente a togii, cu toate cutele la locul potrivit și cu panglica purpurie a laticlavei pusă la vedere pentru a indica tuturor rangul său senatorial. Prin urmare, totul era în ordine ca pentru un adevărat părinte al patriei, când patricianul apăru în lectică în fața casei lui Arrianus.

— *Ave,* Aurelius! îl întâmpină acesta, întinzându-i pâinea și sarea în semn de bun venit.

— Nobile senator Statius! exclamă un tânăr frumos, bine făcut, cu ochii negri și umezi, alergând să-i strângă brațul cu un gest plin de fermitate bărbătească, nici prea umil, nici prea arogant și care patricianului îi plăcu mult. Am auzit vorbindu-se despre minunata ta bibliotecă…

— Octavius, doar n-o să începi o discuție despre cărți chiar în ziua nunții tale! îl întrerupse Pomponia, apărând și ea în aceeași clipă în fruntea unui cârd de servitoare. Dar unde este mireasa?

— Încă se pregătește. Dacă vreți să veniți cu mine, o să ne ocupăm de actele de adopție, interveni Arrianus, frecându-și, mulțumit, mâinile.

Aurelius intră fără grabă în camera de primire, resemnat la gândul că se va plictisi de moarte. Era ceva care-l deranja în comportamentul retorului, se gândea senatorul în timpul acesta, un aer cam grețos și unsuros de politețe bine controlată, atât de perfectă încât suna fals, la fel ca întrebările – de-a dreptul retorice – la care se cunoaște dinainte răspunsul.

•

După două ore pierdute urmărindu-i pe Arrianus și pe vorbăreața Pomponia, senatorul se întreba dacă nu mai începe o dată ceremonia nupțială. Dar, vai, nu ținuse seama de vizita elevilor: la un moment dat, din atrium răzbătu până la ei o larmă asurzitoare și profesorul de retorică se grăbi să arboreze un zâmbet larg pentru o asemenea împrejurare, în timp ce patricianul care, din imprudență, rămăsese alături de el, se trezi în scurt timp înconjurat de un grup de togi *praetextae,* tivite cu roșu, la fel ca a sa, pentru a sublinia importanța sacră a acestei vârste a adolescenței.

Banda aceea de copii dezlănțuiți avea prea puțin de-a face cu sacralitatea, judecând după modul în care Aurelius fu îmbrâncit, fără niciun respect față de însemnele sale senatoriale: cizmulițele sale perfect lustruite, împodobite cu mica lună de fildeș, se aleseră în curând cu urme de la puzderia aceea de picioare tropăitoare, iar toga impecabil aranjată, trasă în toate părțile de o mulțime de mâini lipicioase, își pierdu în scurt timp cutele savant potrivite. Unul dintre mucoșii aceia îi trânti în spinare bustul lui Homer așezat pe un raft al bibliotecii, în timp ce un altul se legăna în spatele său atârnat de perdeaua de la fereastră; un al treilea, cu o chică atât de lungă încât îi intra în ochi, apărea șchiopătând dinspre bucătării cu mâinile pline de prăjiturele șterpelite.

Aurelius rezistă cu stoicism câteva clipe; apoi, după ce mai încasă un șut la glezne, hotărî că era mai prudent să se retragă înspre curtea interioară, acolo unde își putea pune cât de cât în ordine elegantele sale haine de membru al curiei. La puțin timp după aceea, după ce totul fu din nou în ordine, privi curios în jur, căutând un loc sigur în care să poată aștepta ca invazia să ia sfârșit.

— Ei, da, nu este chiar un palat! se auzi o voce în spatele său, referindu-se la zidurile care aveau

nevoie urgentă de tencuială și la olanele lipsă de pe acoperișul porticului.

Patricianul se întoarse și căscă larg ochii, străfulgerat ca de un miraj atrăgător: mireasa era acolo, chiar între coloanele aproape ruinate, cu corpul mlădios înveșmântat într-o tunică roșie garnisită cu broderii aurii. Și, mai mult – minune a unui zeu generos! – în gesturile sale pline de grație, în ținuta mândră a umerilor, în privirea surâzătoare, se aprinsese acea scânteie fermecătoare de care păruse lipsită în casa Pomponiei.

Senatorului îi scăpă o exclamație de surpriză și tânăra își lăsă capul pe spate făcând să unduiască pletele dese și negre, care lăsau să atârne, contrar tuturor regulilor modei și ale decenței, zulufi ondulați peste urechile împodobite cu două semiluni de aur. Doar împărăteasa, mult bârfita Messalina, mai îndrăznea să apară pieptănată astfel în public!

Fata remarcă privirea uluită a patricianului și izbucni în râs. Râsul ei semăna cu un clinchet de tamburină, strigăt de triumf al unei vitalități care reușea cu greu să se păstreze în tiparele stricte ale corectitudinii și ale etichetei.

— Lucilla? șopti Aurelius care nu-și putea crede ochilor. Când o văzuse prima oară, ochii oblici ai fetei erau lăsați cu sfială în jos, în timp ce acum îl privea țintă de sub sprâncenele negre, cu o strălucire de amuzament puțin nerușinat.

— Greșești, sunt Camilla! râse din nou tânăra. Nu te mira atât, toată lumea cade în capcana asta: eu și Lucilla suntem gemene și nimeni nu reușește să ne deosebească!

— Zeița Afrodita a vrut să ne facă nouă, muritorilor, un dar dublu! exclamă patricianul cuprins de admirație. De ce, oare, Pomponia nu-i spusese nimic? Era sigur că răutăcioasa aia de matroană o făcuse dinadins.

— Tu probabil că ești senatorul Statius, prietenul mătușii… Vino, vreau să ți-l prezint pe soțul meu, șopti fata cu o ușoară strâmbătură care scoase în evidență expresia bosumflată a gurii.

Înaintară unul lângă celălalt până în pragul camerei de zi și, în clipa în care Camilla trecu pe lângă el fără măcar să-l atingă cu șoldul zvelt, patricianul simți trezindu-se în el un interes de nestăvilit pe care Lucilla, deși foarte frumoasă și ea, nu i-l putuse stârni cu niciun chip. Femeia se dădu într-o parte ca să-l lase să treacă și senatorul intră în cameră, încă ametit de cele întâmplate.

Un bărbat, așezat la masa din marmură, era întors cu spatele, dar lui Aurelius îi fu suficientă doar o privire ca să-l recunoască: țeasta lunguiață, chelia prost ascunsă de trucurile coaforului, umerii lați și căzuți, brațele lungi și păroase ca de maimuță.

— Aelius Corvinus! exclamă, surprins, pe când cel strigat se întoarse rapid.

— *Ave,* Aurelius, scumpul meu! Nu ne-am mai văzut de multă vreme!

— De când ai încercat să-mi plasezi polițele acelea false, își aminti senatorul, care în mai multe rânduri avusese grijă să nu fie escrocat de vicleanul bancher.

— Speram să mă refac după ce mi-ai făcut o concurență neloială în Gallia Cisalpină, încercă să se justifice Corvinus. Din vina ta, am fost nevoit să închid filiala de la Mantua!

— Nu mă miră că te-au părăsit clienții, Aelius. Împrumutai bani cu dobânzi de camătă…

— Nu fac pomeni, lucrez ca să câștig. Pe baza multelor moșii pe care le-ai moștenit de la nobilii și cumpătații tăi strămoși, tu îți poți permite să fii cinstit, dar eu aș da repede faliment dacă m-aș mulțumi să cer doar doisprezece la sută pe an pentru banii pe care-i împrumut.

— Este dobânda pe care-o permite legea.

— Legea, legea! Dacă se pun atâtea opreliști inițiativei libere, poți să-mi spui tu unde o să ajungă economia? Ah, vremurile bune ale războaielor civile, când noi, bancherii, aveam pe mână toată țara, deschizându-ne și închizându-ne pungile! Acum, însă, adio afaceri în stil mare: ne-au luat chiar și încasarea de taxe pe care au dat-o în grija funcționarilor imperiali! În ziua de azi, trebuie să ne mulțumim doar cu fărâmiturile: câte un schimb de bani, ceva împrumuturi… Oricum, pe tine lucruri de astea te interesează prea puțin; am auzit că îți administrează averea un libert!

— Da, îl am pe bravul meu Paris. Cât despre mine, am mai mult decât reușesc să cheltui și nu țin să adun alți bani pe spinarea vreunui amărât ca vai de el!

— Voi, aristocrații, sunteți toți la fel: leneși și vă pute orice. Nu știi, nobile senator Statius, că banii trebuie înmulțiți, trebuie să producă în mod continuu?

— Dobânzile tale sunt exagerate. Când pui prea mult pe spinarea măgarului, riști ca, mai devreme sau mai târziu, să pice lat de atâta greutate.

Corvinus râânji.

— Imperiul este plin de măgari și nici măcar într-un secol n-ai ajunge să-i vezi pe toți căzând la pământ din cauza poverilor! Ai grijă, mai bine, să nu-mi mai pui bețe în roate cu principiile tale nobile, dragă Statius, sau îți vei pierde averile. Ai văzut cum s-a terminat în Iberia? N-ai fost în stare să deschizi nici măcar o agenție!

— Așa este: birourile mele au fost complet distruse în niște incendii misterioase…

— Astea-s riscurile afacerilor, dragă colega. Și, în ce privește cinstea, doar n-o să mă faci să cred că prietenia ta cu Claudius este cu totul și cu totul străină de exclusivitatea schimburilor în Numidia cu care te-ai ales!

— O să te mire, dar chiar așa este, îi răspunse Aurelius. Pur și simplu, am oferit o garanție mai

mare și-mi pare rău că tu ai ieșit din afacerea asta. Știu că ai pus la bătaie o sumă frumușică pentru a-l convinge pe ministrul Pallas să te susțină.

— Mă rog, suntem chit, spuse împăciuitor Corvinus. Prin urmare, să dăm mâna și să nu ne mai împungem atât. Suntem aici ca să petrecem la o nuntă!

— Apropo, te felicit pentru frumoasa ta soție, spuse senatorul, arătând înspre Camilla care aștepta în tăcere, într-o atitudine supusă, de soție devotată.

— Frumoasă, nu? Dacă ai ști cât mă costă… Dar a fost o investiție bună. Reputația aduce banii în meseria noastră și știi foarte bine că foarte mulți oameni sunt dispuși să acorde credite unuia care dispune de o droaie de servitori, case luxoase și o soție risipitoare. Pe de altă parte, au și ei dreptate întrucâtva: știi pe cineva care și-ar da cu plăcere banii pe mâna unui sărăntoc?

Patricianul o privi pieziș pe Camilla, stânjenit de tonul dezinvolt cu care bancherul vorbea despre soția sa. Femeia nici nu clipea, dar lui Aurelius i se păru că deslușește, pe chipul ei frumos alcătuit, un fel de vicleană și răutăcioasă satisfacție. Totul nu dură decât o clipă; îndată după aceea, cu fața din nou surâzătoare, Camilla îl lua de braț pe ofilitul său soț care aducea cu o maimuță.

•

— „*Divină Safo, cu părul de violete*”, cânta Alceu! spunea Arrianus. Aurelius nu-l asculta: exasperat de prea multe declamații, gândurile și privirile sale erau atrase de frumoasa Camilla care ședea supusă în apropierea lui.

— Eu mi-o închipui, frumoasă, acolo, în orgiile de pe insula Lesbos, îi ținea Octavius isonul.

— De fapt, sărmana Safo era foarte urâtă! îl contrazise o voce mândră care venea din fundul sălii. O femeie înaltă și colțuroasă, cu păr des, castaniu, strâns într-un conci după moda grecească, își făcuse intrarea în camera de zi,

răspândind de jur împrejur o mireasmă puternică de levănțică.

Pomponia avu un gest de indignare, recunoscând-o pe noua venită. Panaetios, directorul școlii, sări, însă, în picioare cu un respect adânc. Aurelius îl observase mai devreme pe bărbatul acela, în atrium, alături de Octavius, mergând dintr-un loc în altul prin învălmășeala produsă de elevi: slab și uscățiv, cam de treizeci și cinci de ani, îmbrăcat din cap până în picioare cu o grijă deosebită, ca a unui maniac. Buclele de păr blond, obrajii supți perfect bărbieriți, unghiile lucioase și rotunjite, întreaga lui înfățișare vădea o eleganță plină de distincție pe care unii ar fi putut-o considera exagerată la o persoană de condiția lui. Este adevărat că Panaetios era un om cultivat și înstărit, dar rămânea tot un libert.

Între timp, profesorul de retorică se grăbea s-o întâmpine, plin de fericire, pe musafira nou apărută.

— Iunia Irenea! Nu speram că o să mă onorezi cu vizita ta! Nobile senator Statius, pot să-ți prezint… începu Arrianus.

— Pe faimoasa matematiciană și filoloagă Irenea? i-o luă înainte Aurelius. Nici nu-i nevoie: faima ei s-a răspândit în tot Imperiul.

Femeia se arătă plăcut impresionată de o asemenea apreciere, înclinând capul cu aer oarecum superior și patricianul își dădu seama că-l cerceta cu atenție.

— Iunia a fost cândva musafira școlii noastre din Roma și a fost chiar profesoara fiicelor mele! explică Arrianus cu mare mândrie.

— Mă rog, poate că Safo nu era frumoasă, bolborosea în vremea aceasta Octavius, încercând să capteze din nou atenția celor de față, dar, simplitatea sa grațioasă…

— Simplitate grațioasă? Divina Lesbia era destul de înfumurată și avea o slăbiciune pentru veșmintele de lux și pentru bijuteriile orientale,

încheia discuția savanta, în timp ce tânărul tăcea, tulburat.

— Văd aici numai pe una dintre elevele mele, spuse femeia care devenise imediat centrul atenției tuturor. Care dintre ele? N-am reușit niciodată să le deosebesc!

— Sunt Camilla: sora mea este încă în baie, dar acum probabil că a intrat pe mâinile servitoarei care o piaptănă. Auzind aceasta, Pomponia făcu un gest de satisfacție: *tutulus,* pieptănătura miresei, era capodopera sa, studiată buclă cu buclă.

— Și zi așa, Octavius, te-ai hotărât să te însori cu matematiciana, nu cu poetesa! observă savanta, fără prea multe menajamente.

— Vai de mine, lumea se mai schimbă, Irenea! îi sări în ajutor Camilla. De la o vreme eu nu mai scriu versuri, iar sora mea a încetat mai demult să-și petreacă toată ziua cu teoremele.

— Păcat, voi erați atât de înzestrate! Pe de altă parte, când ajung la vârsta în care feminitatea lor înflorește, multe tinere uită de interesul pentru cultură și sunt atrase de altceva, mai frivol. De aceea avem atât de puține femei în literatură și în știință…

— Tu, Irenea, precizează Panaetios, ești, în orice caz, o excepție ilustră!

— Pentru că nu am un soț căruia să-i fac mereu pe plac și nici nu mă simt în stare să duc o luptă inegală cu scurgerea timpului pentru a păstra câteva zile mai mult din trecătoarea tinerețe.

Aurelius o privi mai atent: nu se putea spune, de fapt, că femeia era cu adevărat frumoasă, cu pomeții proeminenți și cu trăsăturile feței cam aspre; avea, însă, ceva special, ceva excentric care o făcea mai atrăgătoare din punctul său de vedere.

— Există tipuri de tinerețe care nu au de-a face cu vârsta, îi șopti el cu convingere, luând seama să nu-l audă Pomponia care, foarte atentă la felul cum arăta, s-ar fi putut simți jignită de o asemenea apreciere.

— Fără îndoială, căsătoria înăbușă spiritul creativ al femeilor, comenta brava matroană în clipa aceea. Eu însămi, înainte de a mă mărita cu Titus Servulius, mă ocupam cu scrisul.

— Strofe safice? Cântece anacreontice? întrebă Irenea cu politețe exagerată.

— Rețete de bucătărie, în versuri, o lămuri cu mândrie Pomponia. Îmi aduc aminte și acum una pentru stridii…

— Este greu să te mai ocupi de ode și de iambi după ce te măriți! o întrerupse Camilla. În ce mă privește, deși am servitori și slujnice berechet, nu mai am timp pentru așa ceva. Grija pentru soțul meu îmi ia tot timpul. Apropo, uite-l că se întoarce cu nelipsitul Nicolaus. Dacă vreți să trăiți în deplină intimitate cu bărbatul pe care-l iubiți, zâmbi ea, nu vă măritați niciodată cu un bancher: secretarul său are întotdeauna întâietate!

Într-adevăr, Aelius Corvinus mai zăbovea în prag ca să mai dea niște ordine unui tânăr voinic care părea mai degrabă un as al arenei, decât un contabil, judecând după pachetele de mușchi care se vedeau sub mânecile scurte ale tunicii sale.

Aurelius își înfrână un gest furios. Aflase de la Pomponia că biata Camilla fusese nevoită să se mărite cu bancherul acela mult mai vârstnic decât ea la numai șaptesprezece ani, negociată ca un simplu obiect pe piața tristă a căsătoriilor din interes.

— Ce face Ispulla? se interesa în timpul acesta Iunia Irenea.

— Mama vă roagă s-o iertați că nu va lua parte la ceremonie, își ceru scuze Arrianus. Este bătrână și bolnavă. De când nu se mai poate ține pe picioare și trebuie dusă pe brațe de sclavii din casă, preferă să nu mai iasă din camera ei.

În clipa aceea, de la micul orologiu cu apă aflat pe o coloană se auziră notele argintii ale unei frânturi de melodie și se întoarseră cu toții către obiectul de un deosebit rafinament. Numai cu

prețul acelui obiect, calculă Aurelius, stăpânul casei ar fi putut cu ușurință să repare țiglele și coloanele din curte.

— Este ora a patra, să începem să ne pregătim, anunță Octavius.

— Lucilla cred că s-a îmbrăcat deja: i-am spus lui Nannion s-o anunțe… Dar pe unde o fi sclava aia toantă? Acum câteva clipe se fâțâia pe coridor cu servitorul acela ciudat îmbrăcat ca un prinț, spuse Camilla cu nemulțumire în glas, ieșind din încăpere.

Aurelius se grăbi s-o urmeze.

— Vin și eu cu tine; vreau să mă asigur că nu-mi face Castor vreo poznă, se oferi el grijuliu. N-ar fi fost o cucerire prea dificilă, se gândea el cu obrăznicie: o femeie tânără și frumoasă, legată de un soț ca Aelius Corvinus, cu siguranță nu aștepta altceva decât un bărbat ca lumea care să fie dispus s-o înveselească…

Totuși, când sora geamănă a miresei îi aruncă o privire, patricianul își dădu seama cât de superficială și de pripită fusese aprecierea sa: Camilla îl privea cu răceală, cu acel aer voit indiferent cu care sunt priviți, de obicei, pisălogii.

— Îți mulțumesc pentru ajutorul pe care ești gata să mi-l dai, dar sunt în stare să-mi controlez cum trebuie servitorii: am aproape douăzeci și trei de ani și de cinci țin în mână o *familia* de o sută de suflete. În orice caz, dat fiind că ești aici, ar fi bine să-l chemi la ordin pe secretarul tău.

— N-ar fi deloc bine s-o lași pe fata aceea pe mâinile șmecherului ăluia de levantin. Castor este convins că are un farmec deosebit! mârâi Aurelius.

— Nu-i singurul: mulți bărbați se supraapreciază, îi replică sec Camilla, aruncându-i o privire atât de semnificativă încât făcu să înghețe pe buzele patricianului vorbele meșteșugite pe care și le pregătise din timp ca să facă o impresie strălucită.

Exact în clipa aceea, Castor, arătând impunător în hainele lui de gală, apăru din vestibul, mângâindu-și cu un aer mulțumit barbișonul ascuțit. Nannion îl urmărea cu o privire încântată: nu mai era nicio îndoială că servitorul avusese un succes mai mare decât stăpânul…

— Nannion, ce tot pierzi vremea pe aici? o certă Camilla. Ajut-o mai bine pe Lucilla, decât să stai la palavre cu tipul ăsta!

— Stăpâna este încă în baie, înghiți în sec mica sclavă, desprinzându-și pentru o clipă ochii de la triumfătorul său cuceritor.

— Cum asta? exclamă Camilla, ridicând îngrijorată din sprâncene.

— A poruncit să nu fie deranjată, se apără Nannion, sigură pe sine: un ordin este un ordin, părea să sublinieze ea, și o bună sclavă se supune fără să cârtească.

— Dar a trecut deja un ceas de când am vorbit cu ea… Oh, pe toți zeii, nu i-o fi cumva rău? murmură ea, pornind valvârtej către terme.

Ușa vestiarului era închisă și în prag moțăia o servitoare ținând în brațe un prosop curat.

— Nu se poate intra: *domina*…

— Dă-te la o parte, proasto! o împinse în lături Camilla și puse mâna pe clanța ușii. Zei ai Olimpului, este zăvorâtă pe dinăuntru! Faceți ceva, repede!

Patricianul se gândi să profite din zbor de ocazia aceea de aur ca să arate cât de bărbat și de hotărât era: își adună toate forțele, își făcu vânt și se repezi în goană asupra ușii, izbind-o năprasnic cu umărul. Dar, fie că zăvorul era deosebit de rezistent, fie că nerăbdarea de a se arăta cât mai util îl împiedicase să obțină succesul dorit, nu se alese de pe urma acelui gest îndrăzneț decât cu o durere cumplită în umărul stâng. Ușa se încăpățâna să rămână tot închisă.

— Lucilla, Lucilla! striga în acest timp sora miresei, fără a primi dinăuntru niciun răspuns.

— Îmi dați voie, *domine*? Castor ajunsese în spatele stăpânului său cu mersul lui fără niciun zgomot, ținând în mână ceva care semăna cu un cui.

— Este în zadar, nu cedează! făcu Aurelius, resemnat.

— Cu femeile și cu ușile, stăpâne, metodele dure nu dau niciun rezultat: lasă-mă pe mine să încerc, spuse secretarul lui Aurelius, strecurând în broasca ușii bucata de metal subțiată. Aceasta este o *clavis adultera* care se potrivește la orice broască. Se mai numește și șperaclu; am unul întotdeauna la îndemână, poate fi util în multe împrejurări.

După o clipă, limba zăvorului fu ridicată. Camilla se repezi în vestiar, urmată de Nannion, înspăimântată peste măsură, și alergă către *calidarium,* de unde se vedea ieșind un nor de aburi deși, fierbinți.

Patricianul se gândi o clipă că ar fi putut să ofenseze pudoarea virginală a tinerei mirese dacă el, ca bărbat, ar fi dat năvală în baie și se hotărî să nu ia în seamă o asemenea eventualitate: traversă din două salturi anticamera și o ajunse din urmă pe Camilla, chiar în clipa în care aceasta se apropiase de piscina din marmură aflată în mijlocul încăperii.

— Nu-i aici, șopti femeia înmărmurită, privind țintă cada goală.

Aurelius privi în jurul său, prin perdeaua de abur: pe perna de pe scaunul de piatră se zărea aruncat un cearșaf alb; alături, un clopoțel, un medalion din obsidian, o agrafă de păr din jad și un pieptene din carapace de broască țestoasă pe care strălucea, gravat cu litere de aur, numele proprietarei, *Lucilla.* Pe etajeră, în perfectă ordine, toate ustensilele feminine pentru machiaj: pulbere pentru curățarea dinților, sticluțe, borcănașe cu balsamuri, bastonașe de os și o cochilie de scoică având în ea praful negru pentru machiajul ochilor. Nici urmă, însă, de mireasă.

Patricianul privi mai atent și întrevăzu în ceața lăptoasă a aburilor, o ușiță îngustă care ducea într-o altă încăpere alăturată primei.

— Ce este acolo? întrebă.

— Sălița pentru nămoluri: sora mea o folosește rareori…

În aceeași clipă, Nannion, cu o curiozitate apropiată de inconștiență, se apropia de pragul cămăruței. Aurelius se repezi de îndată pe urmele ei: mica încăpere era cufundată într-un întuneric dens, risipit cu greu de lumina care venea de la ferestruica din alabastru. Lângă perete, chiar sub fereastră, o treaptă cobora spre o adâncitură din podea. Și, pe treapta aceea, se vedea o grămadă fără formă, negricioasă, îngrozitoare…

Nannion strigă, speriată, în timp ce Camilla se prăbușea pe pardoseală: în raza slabă de lumină venită dinspre ferestruică, pe fondul cenușiu al granitului, o mână neagră și chircită, cu o crustă de nămol pe ea, se vedea de pe marginea piscinei, îndreptând în sus degetul alb, ca și cum l-ar fi oferit pentru ca un murdar zeu de sub pământ să pună pe el inelul de nuntă.

•

— Ce spune Hipparh? întrebă Aurelius pe un ton nerăbdător când ajunse în sufrageria casei sale.

Trecuseră doar câteva ore de la moartea Lucillei și patricianul îi dăduse deja medicului său personal o cantitate mică din nămolul în care fusese găsit trupul fetei.

— Are nevoie de câteva zile ca să-l examineze cum trebuie, *domine.* Nu-i ușor să-ți dai seama dacă nu cumva conține o substanță străină.

— Mă tem că s-ar putea să găsească așa ceva: nenorocirea aceasta atât de ciudată nu mă convinge deloc, insistă senatorul.

Aurelius cunoștea bine *asphaltita,* acea smoală neagră și grasă din deșert, numită și „ulei de piatră" pentru că ieșea la suprafață direct din pământ: existau zăcăminte întregi la sud de

Ierihon, nu departe de locul în care, conform miturilor evreilor, un oraș desfrânat fusese distrus de furia divină și o femeie prea curioasă fusese transformată într-o statuie din sare. El însuși, după ce vizitase locurile acelea aride, fusese tentat să încerce puternicul bitum, dar, curând, mirosul neplăcut pe care-l emana îl convinsese să se reîntoarcă la tradiționalele împachetări cu argilă.

Asphaltita era, de-acum, folosită în mod curent, astfel încât, pe coastele de sud de la Yam ha Melah, marea sărată și fără viață din Iudeea, apăruseră de mult timp ateliere și fabrici care exportau în toată lumea balsamuri, alifii și săruri de baie: Cleopatra însăși apelase la izvoarele acelea pentru a-și îngriji trupul și, de atunci, nimeni de care să fi auzit patricianul nu avusese parte de efecte negative ale unor astfel de tratamente.

— Cu siguranță, a fost vorba despre o criză cardiacă, observă grecul. Băile de nămol obosesc câteodată inima.

— De ce atunci nu s-a folosit de clopoțelul pe care-l avea la îndemână ca să cheme vreo slujnică?

— Poate că n-a mai avut timp sau poate că n-a reușit să mai ajungă până la el: criza a apărut pe neașteptate, dat fiind că, doar cu un ceas înainte, se simțea foarte bine, cel puțin după spusele surorii ei. Doar dacă n-a mințit Camilla…

— Nu, a văzut-o din spate, lângă cadă, și o servitoare care intrase ca să-i aducă un prosop uscat.

— De ce îți mai storci creierii atât, *domine*? Fata era singură în cameră și afară, în fața ușii, se afla o servitoare făcând de pază.

— Servitoarea aceea venise doar de câteva minute și, dacă vorbim de ușa zăvorâtă, tu însuți mi-ai arătat cât este de ușor să deschizi orice broască. Ca să te închizi înăuntru, este un zăvor care se trage cu mâna: chiar Lucilla poruncise să se pună pentru ca nimeni să n-o deranjeze în timp

ce făcea baie; nimeni nu-și mai amintește pe unde ar putea fi cheia cu care se putea manevra pe dinafară zăvorul, pentru că n-a mai fost folosită de ani buni. De aceea a trebuit să intervii tu, cu șperaclul.

— Și ce poate să însemne asta? îi replică, nedumerit, Castor.

— Cu o oră înainte, când a ieșit servitoarea care adusese prosopul, ușa era deschisă: ca să ajungă de la cadă la ușă și să se încuie înăuntru, Lucilla ar fi trebuit să treacă nu numai prin *calidarium,* ci și prin vestiar. Or, după cum confirmă atât sora sa, cât și servitoarea, fata abia ieșise din baie, astfel încât ar fi fost nevoie să observăm niște dâre de apă pe pardoseală, pe acolo pe unde trecuse. Dar, pe jos, totul era uscat.

— Ei poftim! Poate că a fost încălțată cu papuci…

— În cameră nu se aflau nici pantofi, nici papuci.

— Poate că s-a șters bine pe tălpi…

— *Asphaltita* se aplică pe pielea umedă: de ce să se șteargă, dacă trebuie să se ude din nou imediat după aceea? În plus, Lucilla nu avea câtuși de puțin inima șubredă, iar nămolul din Iudeea, de când e lumea, n-a ucis niciodată pe nimeni.

— Sărăcuța de ea, o iubea toată lumea: cine ar fi avut vreun interes să-i ia viața?

— Poate că n-au vrut s-o lovească pe ea: nu făcea niciodată băi de nămol, pe când Arrianus le folosea pentru a-și trata psoriazisul și, câteodată, profita și Camilla de nămol ca să-și facă pielea mai netedă.

— Așadar, după tine, nu este vorba câtuși de puțin de o nenorocire și, în plus, victima ar fi trebuit să fie alta… Mergi prea departe cu imaginația, stăpâne: pe măsură ce îmbătrânești, vezi numai crime peste tot. Când te distrai cu niște cucoane pe cinste, erai mai puțin bănuitor.

— Abia am trecut de patruzeci de ani, Castor, cea mai bună vârstă din viața unui bărbat și am fost la Cynthia chiar și săptămâna trecută! protestă Aurelius, simțindu-se ofensat.

— Cynthia, o curtezană! exclamă Castor, afișându-și pe față disprețul. Îți plac cuceririle dificile, așteptările îndelungi care fac ca plăcerea să fie mai mare, *domine.* Camilla aceea, de exemplu: o femeie rasată, cu un caracter mândru și nesupus, exact tipul de femeie care ți-ar fi fost pe plac altădată. Și, în plus, bărbatul ei este un fel de maimuțoi bătrân… Păcat că tu preferi acum plăcerile pașnice pe care ți le oferă arta și filosofia!

— Ajunge! îl întrerupse Aurelius, destul de nervos. Chestiile astea nu te privesc pe tine!

— Crezi? făcu grecul cu un aer care spunea multe.

— Să nu-mi spui că ai vreun interes personal în afacerea asta, Castor… poate micuța Nannion?

— Nu, Aelius Corvinus, îi explică libertul. Aveam un tovarăș la Alexandria, un băiat bun, pe nume Cherilos, *nummularius* într-o bancă de lângă port. Sărmanului băiat i s-a întâmplat într-o zi să-i propună unui client important o mică șmecherie, nu foarte importantă…

— Să nu-mi spui că prietenul tău, zaraful, a încercat să-i plaseze ceva bani falși vulpoiului ăluia de Corvinus! exclamă Aurelius. Îmi închipui că bancherul l-a denunțat,

— Oh, nu! L-a obligat, în schimb, amenințându-l că-l dă pe mâna justiției, să lucreze pentru el. Bineînțeles, atunci când înșelătoria a fost descoperită, cine crezi că a plătit oalele sparte? Sigur că nu Corvinus care a spus că n-avea habar de nimic. Băiatul avea sănătatea cam șubredă și, de atunci, n-am mai știut nimic despre el: cred că a îndurat cu mare greutate chinurile pușcăriei.

— Prin urmare, ai vrea ca eu…

— Ai spus dintotdeauna că acest Corvinus este un rechin, nu? Și de ani buni încerci să-i dai în

vileag escrocheriile, dar nu reușești! Acum, ai două săgeți în arc: o nevastă frumoasă și o moarte ciudată… De fapt, nu spune nu, fata aceea te atrage.

Rolul de răzbunător al unui pungaș de doi bani îi plăcu lui Aurelius, care n-avea nevoie decât de un motiv cât de mic pentru a porni pe urmele Camillei. Este adevărat că femeia nu se arătase prea dispusă să se lase cucerită de el, dar răceala aceea aparentă se datora, cu siguranță, doar împrejurărilor nu prea potrivite; comportarea sa ar fi fost cu totul alta dacă ar fi reușit să o întâlnească între patru ochi…

— M-ai convins, Castor: voi pregăti o scrisorică pe care o vei duce tu însuți la casa Camillei, ca să i-o înmânezi ei personal, îi porunci patricianul, sever, luând călimara și o foaie de papirus. Profită de ocazie ca să dezlegi și limba slujnicelor: vreau să știu cum se îmbracă, ce parfumuri folosește și, mai ales, cu ce bărbați se întâlnește. Ah, încearcă să te dai bine și pe lângă zvăpăiata aia de Nannion, nu se știe niciodată. Eu mă duc să-i fac o vizită Pomponiei.

— Sărmana matroană! Ai face o faptă bună s-o mângâi puțin în durerea ei, *domine*: dacă Pomponia și-ar putea concentra toate energiile ei în căutarea unui vinovat în carne și oase, în loc să se resemneze și să dea vina doar pe soartă…

„Da”, gândi Aurelius. „Dintotdeauna oamenii preferă să aibă un vinovat cu care să se răfuiască, decât să accepte orbirea unui destin care nu este în stare să facă diferențieri. Pedepsindu-l pe vinovat, ei cred, cu adevărat, că restabilesc o imagine a acelei justiții pe care cruda natură și întâmplarea par s-o ignore: aceea dintre Parce, legată la ochi, care retează firul vieții unui om, nu ține seama nici dacă sunt tineri sau bătrâni, nici dacă sunt buni sau răi. Dacă ceasul său nefast era deja stabilit, Lucilla ar fi murit în orice caz: la ce bun să mai scormonim prin secretele ei?

Parce sepulto. Poate că era cazul ca morții să fie lăsați să se odihnească în pace…

•

Pomponia era deznădăjduită.

— Să moară așa, în chiar ziua nunții, doar din cauza unei băi de nămol… încă nu pot să cred! repeta ea cu disperare.

— Nici eu, lăsă să-i scape Aurelius.

Matroana ridică imediat capul, ștergându-și ochii cu vălul de doliu.

— Doar nu te gândești că ar putea fi vorba despre o…

Cuvântul „crimă" nu fu pronunțat. Nu era câtuși de puțin nevoie: se putea ghici după sprâncenele încruntate ale Pomponiei, după buzele strânse ale lui Aurelius.

— Ca să fiu sincer, nu sunt deloc sigur că ar exista ceva care scârțâie în toată afacerea aceasta… încercă să se corecteze patricianul, dar matroana intrase deja la bănuieli.

— Sunt gata să te ascult! se încordă ea brusc, ca un legionar în fața centurionului său. Tactica pe care Castor i-o sugerase stăpânului său dădea deja roade.

— Ei, atunci, spune-mi tot ce știi despre familia Arrianus.

— Nu-i greu: el este fiul Ispullei Camillina, dintr-o veche familie de cavaleri. Tatăl lui, un om de vază din Perusia, l-a trimis să studieze la Roma încă de când era copil și, în scurt timp, a devenit unul dintre cei mai buni grămătici ai Romei. Acum două decenii, când a înființat prima școală, nu accepta decât elevi adulți și bine pregătiți de pe urma cărora se alegea cu multă glorie și cu foarte puțini bani. După câțiva ani destul de grei, a trebuit să se adapteze la cerințele pieței, deschizând cursurile ciclului primar. Acesta a fost norocul lui.

Știi bine că, astăzi, aristocrații și marii bogătași ezită să-și dea odraslele la o școală de stat și

preferă să angajeze preceptori dispuși să se mute cu copiii mai departe de Roma; Arrianus, în schimb, s-a orientat către *homines novi,* funcționari, comercianți, provinciali care visează pentru copiii lor un viitor sigur în administrația imperială. Angajând o mulțime de oameni, aproape toți sclavi și liberți, a lăsat întreaga organizare pe mâna unui libert priceput, din Efes, Panaetios acela pe care l-ai cunoscut și tu. Desigur, în afară de *trivium* pentru copii, în școală există și un *quadrivium* superior și, cine dorește să-și continue studiile, poate avea acces la lecțiile de retorică ținute de cei mai buni profesori, printre care se numără și Arrianus însuși; prin urmare, tocmai ciclul primar a fost acela care a adus profit întregii școli. În ultima vreme s-au înființat chiar și un pension și câteva clase au fost rezervate numai fetelor: la Roma, băieții și fetele au crescut întotdeauna împreună, în timp ce, acum, unii părinți au pretenția ca tinerele să nu aibă legătură cu băieții, chiar dacă sunt copii de aceeași vârstă.

— Poate pentru că se tem că, mai târziu, fetele lor n-o să-l mai accepte așa de ușor pe soțul bătrâior și influent pe care familia i l-a sortit, comentă Aurelius, gândindu-se la Camilla.

— Oh, în privința asta te înșeli! obiectă Pomponia. Fiecare fată romană știe foarte bine că va fi independentă doar dacă va deveni văduvă: un soț aflat deja la o vârstă înaintată este, prin urmare, privit cu ochi buni, pentru că așteptarea poate fi destul de scurtă!

— Dar cum a putut Arrianus să facă rost de atâția bani ca să-i plătească pe toți acei *literatores, calculatores, notarii*? întrebă Aurelius, fără a lua în seamă comentariul matroanei.

— La început, își ținea lecțiile în aer liber, sub porticul Liviei, cu cheltuieli minime; totuși, pentru a dezvolta școala și a închiria sediul de lângă teatrul lui Marcellus, a avut nevoie de susținerea financiară a lui Corvinus. Iată de ce nu a putut să-l

refuze pe bancher atunci când acesta a insistat să i-o dea de soție pe Camilla.

— Ce-ți spuneam eu? Un bătrân și o fetișcană… izbucni Aurelius. Dar de ce tocmai Camilla? În fond, cele două surori erau identice…

— Nu, lucrurile sunt ceva mai complicate. La moartea sa, tatăl lui Arrianus a lăsat o anumită sumă de bani ca zestre pentru nepoata care i se va naște prima: nu putea prevedea, sărmanul, că se vor naște două fete, la o diferență de numai câteva minute una de alta!

— Vărul tău nu lăsase nimic și celei mai mici dintre surori?

— Nu, pentru că, în perioada în care s-a semnat contractul de logodnă între Camilla și Corvinus, moștenitorul de sex masculin al lui Arrianus încă mai era în viață și bunurile tatălui i-ar fi revenit lui, nu Lucillei. Prin urmare, avansând acele capitaluri, Corvinus făcea o afacere bună: era suficient să aștepte ca fata să ajungă la pubertate pentru a intra în posesia zestrei.

— Camilla, frumoasa Camilla, dată ca garanție pentru un împrumut! se revoltă Aurelius.

— Nunta a avut loc acum cinci ani, când fata și-a terminat studiile: era foarte dotată pentru creația poetică…

— Da, mi-a spus asta și Iunia Irenea.

— Ah, aia! se strâmbă Pomponia, pe un ton exasperat. Sigur că ea ar prefera ca elevele ei să-și petreacă tot timpul învârtindu-se în preajma ei, decât să umble cu băieți!

— Ce vrei să spui? întrebă Aurelius, devenind curios: nu era, desigur pentru prima dată când niște profesoare ilustre, faimoase pentru valoarea lor intelectuală, ar fi arătat o înclinare exagerată către tinerele lor eleve…

— Eu nu știu nimic! dădu înapoi matroana. Dar nici nu m-aș mira… ai văzut-o cât este de șleampătă? Pare o găină bătrână, rămasă fără pene și se poartă ca un bărbat!

Patricianul nu împărtășea câtuși de puțin aversiunea evidentă a Pomponiei pentru matematiciana aceea tobă de carte. Nu numai că o admira, de fapt, pe Irenea, ca pe un om de știință, dar, departe de a i se părea urâtă sau bărbătoasă, i-ar fi plăcut mult și ca femeie, dacă ambiția de a-i cuceri mult-râvnita stimă nu l-ar fi făcut să se abțină de la orice pornire îndrăzneață sau necuviincioasă în privința ei. Se grăbi, așadar, să schimbe vorba.

— Spune-mi acum câte ceva și despre Panaetios.

— Îl cunosc destul de puțin, murmură Pomponia, ezitând să recunoască o asemenea lacună gravă, ea cea mai competentă dintre clevetitoarele din *Urbs*. Servilius l-a întâlnit, însă, de câteva ori cu prilejul unor întruniri pe teme literare…

— Nu știam că soțul tău este un oaspete frecvent al saloanelor literare.

— Pe timpul iernii, mergea deseori la cină la Fronto, îi explică brava matroană.

— Ah, edilul acela care îi atrage pe mâncăi în casa lui, cu gustări și cu băuturi din belșug, ca să-l asculte cum își recită poemele moralizatoare! exclamă Aurelius care știa destul de bine cât de lacom era Servilius.

— Chiar el. În orice caz, se pare că Panaetios se bucură de o reputație foarte bună în cele mai cultivate medii: singurul lucru care i se reproșează este acela de a fi cam bigot.

— Ciudat, religia noastră nu mai este acum decât un sistem de ceremonii care să ne ferească de mânia zeilor, amestecate cu ceva din mitologia greacă. Nimeni nu mai crede cu adevărat în ele, se miră Aurelius.

— Nu vorbesc despre riturile oficiale: Panaetios este un frigian din Efes și crede în Rhea Cybele. Asta, însă, nu-l împiedică să conducă școala cu severitate și pricepere, așa încât vărul meu îi

datorează lui o bună parte din succesul pe care-l are. Totuși, acum, lucrurile s-ar putea schimba: Arrianus nu face un secret din intenția de a-l numi pe Octavius ca succesor al său, astfel încât tare mă îndoiesc că Panaetios va mai rămâne mult timp pe postul său…

Aurelius reflectă: moartea profesorului de retorică, dacă s-ar fi petrecut, l-ar fi scos din joc pe Octavius fie ca ginere, fie ca fiu adoptiv, totul în avantajul efesianului…

— Ce poți să-mi spui despre căsătoria Camillei? Nu se poate să nu cunoști toate dedesubturile, întrebă, curios, sperând că va auzi cel puțin câteva întâmplări picante.

Dar Pomponia își desfăcu brațele, în semn de neputință.

— Nimic? Nu se poate! gemu, dezamăgit, patricianul.

— Dacă-ți spun eu, trebuie să mă crezi. Nu există bârfă în *Urbs* care să-mi scape; aș putea să-ți spun chiar și unde sau cu cine și-a petrecut Messalina noaptea trecută! declară matroana cu o mândrie întrutotul justificată. Aurelius încuviință: nici măcar budoarul imperial nu era ferit de rețeaua de spionaj monden a Pomponiei, o riguroasă și foarte eficientă organizație din care făceau parte slujnice și coafeze cu urechile deosebit de atente, antrenate să capete informații despre cel mai mic scandal.

— În privința Camillei, este beznă absolută, continuă matroana cu un aer nemulțumit. Nu iese din casă decât însoțită de sclave și merge doar în locuri pe deplin respectabile: de când s-a căsătorit cu Aelius, se duce mult mai rar și la templul Cybelei, unde mergea deseori cu Panaetios și cu sora sa înainte de a se mărita.

— Oh, zei, o matroană fără nicio pată! exclamă Aurelius, exasperat: probabil că în întreaga Romă nu mai rămăsese decât una și, ca un făcut, trebuia să fie tocmai aceea pe care pusese el ochii!

— Cu toate acestea… făcu Pomponia, ezitând.

— Hai, spune! o îndemnă patricianul văzându-și renăscute speranțele.

— Înainte de a se căsători cu Aelius Corvinus, se spunea că era foarte îndrăgostită de Octavius. De atunci, însă, nu s-a mai întâlnit de una singură nici cu el, nici cu alți bărbați: este de o fidelitate absolută.

— O să mai vedem noi, își promise patricianul refuzând să creadă că o femeie atât de frumoasă era și castă: ar fi fost o adevărată insultă adresată Afroditei care o înzestrase cu atâtea calități! Este un păcat să nu crezi în zei, consideră el; ar fi meritat osteneala să aducă un sacrificiu Venerei. Dar, apropo de zei, Camilla crezuse cândva în Cybele și poate că o mică vizită la templu…

III

A treia zi înainte de Calendele lui noiembrie

— Rhea Cybele, Marea Mamă Terra? întrebă Castor, nedumerit.

— Da, templul străvechi de pe colina Palatinului, acela pe care romanii l-au înălțat ca să se supună unui oracol al Sibyllei.

— Nu merg acolo, spuse scurt libertul și patricianul pufni, nemulțumit: vechea poveste, Castor care avea de gând să ridice prețul.

— De ce să nu mergi? Lăcașul este deschis pentru toată lumea și numără mulți credincioși din straturile cele mai de jos ale populației, dar, o dată pe an, au loc acolo serbările Megalense la care iau parte matroanele din cele mai distinse familii.

Grecul încă mai șovăia.

— Ia spune, nu cumva ți-e frică de preoții aceia pe care lumea îi numește *Gallae*? Știu și eu că unii dintre ei obișnuiesc să renunțe total la bărbăție ca să-l imite pe tânărul Attis, iubitul Cybelei, dar tocmai din cauza asta, la Roma oficiază doar preoți străini. Pe de altă parte, cultul există încă din vremea războaielor punice și niciun credincios nu a pățit niciodată nimic: mulți cetățeni romani se supun tuturor ritualurilor de inițiere, în afară de castrare care este interzisă prin lege! De altfel, nu demult, împăratul Claudius a oficializat cultul, incluzând serbările lui Attis în calendar, așa că nu ține scuza asta. Pregătește-te: îți dau doi sesterți.

— Nu, repetă neclintit servitorul.

— Șase! ridică prețul patricianul, fiind sigur că lacomul său secretar nu va rezista în fața unei asemenea oferte generoase: cu șase sesterți se puteau face cumpărături pentru o familie întreagă, inclusiv pentru sclavi. Hulpavul grec, neavând soție sau copii de întreținut, evaluă pe loc plata

oferită de stăpânul său în pahare de vin: douăzeci de cupe de poșircă sau cinci din cel mai bun vin de Falern, ținut destul de multișor la învechit.

Între timp, stăpânul său, pentru a-l duce cu perfidie în ispită, stătea și deșerta în liniște o cupă de vin de Setia.

— Nu merg, repetă Castor, hotărât, dar cu chipul împietrit de suferința acelei dureroase renunțări. Nu-i de glumă cu Marea Zeiță!

Aurelius ciuli urechile: nu era obișnuitul refuz prin care libertul obișnuia să se tocmească asupra prețului…

— Castor, tu nu crezi în zei mai mult decât mine; am râs împreună pe seama lor de atâtea ori!

Grecul îl privi încruntat.

— Da, este adevărat: zeii Olimpului, dacă totuși există, sunt doar niște pișicheri care-și petrec timpul certându-se, îndopându-se cu nectar și lăsându-le borțoase pe muritoare. Marea Mamă, însă… Este venerată de mii de ani, până în ținuturile de la capătul lumii: este înfățișată într-un car tras de lei, călare pe un taur sau ca o figură grosolană de muiere cu sâni mari și cu pântecele umflat. În India, are o mulțime de brațe și poartă o coroană din tigve omenești, în ținuturile Troiei este Diana cu o mie de țâțe. I se spune Astarte, Cybele, Isis, Hathor, Afrodita, Kali, Durga, dar tot ea este, Marea Zeiță… începutul tuturor lucrurilor!

Aurelius rămase încremenit: exista, oare, ceva de care scepticul grec se temea sau chiar respecta?

— Mă uimești, Castor, nu te credeam atât de fricos!

— Oh, n-aș putea spune că eu cred neapărat în toate bazaconiile acelea, *domine*; știu bine că este vorba doar despre niște superstiții prostești, căută să minimalizeze lucrurile libertul. Doar că astăzi nu prea mă simt în formă; și, apoi, să știi, se spune că zeița îi lovește pe cei care o insultă tocmai în comoara lor bărbătească: ce-aș mai face eu cu niște cupe de vin amărâte, dacă, din întâmplare…

— Laș prost ce ești! se zborși la el Aurelius. Să dai cu piciorul unui bacșiș gras de teama unei zeițe orientale! Nu-i nimic, o să mă duc singur în templul acela! spuse el nervos și, evitând intenționat privirea îngrijorată a lui Castor, le porunci purtătorilor lecticii să fie gata imediat de plecare.

— Ei poftim, dacă la începutul celui de-al nouălea secol care s-a scurs de la întemeierea Romei mai poți să auzi asemenea lucruri… ca și cum am fi în plină decadență elenică! bombănea patricianul, în timp ce nubienii porneau la drum. Lectica coborî pe *Vicus Patricius* și, făcându-și loc prin îmbulzeala de pe străduțele înguste din centru, ajunse destul de repede la poalele Palatinului. Aurelius le dădu liber purtătorilor și începu să urce la pas dealul, amestecat printre funcționarii care se îndreptau către palat. Templul, distrus și reconstruit de două ori, se înălța nu departe de reședința imperială, la capătul unei scări abrupte de marmură albă, unde se putea vedea statuia matroanei Claudia Quinta pe care, în vremuri de demult, zeița o onorase cu o minune. Divinul Augustus în persoană avusese în grijă ultima restaurare, plătind din banii lui noile capiteluri și coloanele din tuf vulcanic ale fațadei; de jur împrejur, însă, porticul nu mai exista: *naos,* încăperea sacră, mărginită doar de un zid înalt, fără ferestre, părea un cub mare și gol.

Ușa era deschisă și Aurelius intră. Nicio frescă, nicio statuie, în afară de sacrul și străvechiul simbol. Câțiva credincioși, îngenuncheați pentru rugă, murmurau rugăciuni somnolente, ritmate de țimbalul mânuit fără încetare de un preot purtând veșminte frigiene. Ceva mai departe, alături de altar, alți preoți, înfășurați în haine femeiești lungi, băteau necontenit în tobe, în timp ce un fum gros și dulceag se ridica din vasele cu jăratic pe care credincioșii aruncau tămâia adusă ca ofrandă.

Aurelius simți că i se învârtea capul și-și închipui lungile cortegii care înaintau rostind în cor rugăciuni și crudele ceremonii în cursul cărora acei *Gallae* renunțau fără regrete la bărbăție, amețiți de lungile posturi istovitoare și de drogurile în stare să anuleze orice formă de rațiune: în ziua sângeroasă, cum numeau adepții echinocțiul de primăvară, ocazie cu care se flagelau până la leșin, își ciopârțeau tălpile mergând pe cioburi tăioase într-un vârtej al extazului; tot atunci, răspândeau umoarea roșie a vieții pe altarul zeiței, rugându-se pentru reînvierea din morți și înflorirea naturii…

„Niște nebuni!” gândi, dezgustat, patricianul și, o clipă după aceea, i se păru că vede cum pereții templului dispar pe neașteptate și se transformă sub privirile sale uluite în trunchiurile întortocheate ale unui codru des.

— *Codrii Zeiței frigiene, în care răsună zvon de cimbale, unde bubuie tobele, unde flautistul plin de gravitate cântă din trestia curbată, iar Menadele purtând coroane din iederă dau neliniștite din cap*… auzi Aurelius și, cu surprindere, își recunoscu propriul glas citând din opera lui Catul spre amintirea sacrificiului săvârșit de Attis, tânărul păstor care, lovit de o criză de nebunie după ce o trădase pe Zeiță, se castrase sub un pin sacru, rămânând astfel credincios pe veci iubitei lui divine. De atunci, preoții care slujeau misterele sale îi urmau exemplul și celebrau uniunea întru credință cu Mama îngropându-și membrul retezat cu o țandără de silex în adâncul pământului, pentru a-l fecunda.

„Ce zeiță o mai fi și asta care cere celor care cred în ea să se mutileze atât de îngrozitor, făcându-i să-i aducă drept jertfă propria sămânță, sănătatea și speranța de a avea urmași?” se întreba Aurelius, tulburat, dar, între timp, bătăile ritmice, obsesive, de tobă și aburii dătători de bună dispoziție îl amețeau, slăbindu-i voința.

— Nu! reacționă senatorul, tresărind, apoi, cu un efort suprem, își alungă din minte imaginea cu frunzele copacilor pe care parcă-i vedea îndreptându-se către el, întunericul înspăimântător și, în același timp, impresionant al pădurii, muzica adormitoare, parcă fermecată, ca un cântec de sirene…

„Asta-i tot?" se întrebă el în timp ce se apropia. „Nimic altceva decât o piatră!"

Credincioșii se apropiau acum de piatră, o atingeau, mângâind-o cu frenezie. O femeie cuprinse cu amândouă brațele bolovanul închis la culoare, strigându-și din adâncul rărunchilor rugăciunile, cu capul plecat, invocând nu cerul luminos, ci bezna misteriosului și fecundului pământ.

— Da, cu adevărat, Zeița este stăpâna vieții, nobile senator, dar și a morții! se auzi o voce din spatele său. Înspăimântătoare și îndurătoare este Mama, crudă și miloasă în același timp: așa trebuie să fie, pentru că nu poate exista viață fără de moarte…

Aurelius scrută umbra deasă și cu mare greutate îl recunoscu în credinciosul în veșmintele de rugăciune, cu o pălărie cu boruri largi pe cap, pe libertul Panaetios. Ce avea în comun fanaticul acela cu glacialul, elegantul învățat pe care patricianul îl cunoscuse la Arrianus?

— Vai de acela care o trădează pe Cybele! Lucilla a murit în noroi, cu ochii și gura pline de pământ… perora libertul. Mori și vei trăi veșnic: Mama ucide și trezește la viață…

— Ce spui? strigă Aurelius, apucându-l de braț. Ce știi despre Lucilla?

— Întrebări, întrebări… trebuie să crezi fără să vezi! Dacă vii ca un credincios, nu te teme să te apropii de piatra neagră și s-o atingi: este străveche și sacră, exista înainte de a exista lumea însăși. Află însă că Marea Zeiță nu este acolo, în acea statuie fără viață: Zeița este peste tot! Și,

acoperindu-și fața cu poala mantiei, omul scoase un fel de suspin prelung, apoi plecă în grabă ca să se plece în fața altarului.

Aurelius privi cu hotărâre bolovanul de piatră, cu intenția de a se apropia de el. Făcu un pas și, fără voia sa, fu nevoit să se dea înapoi, ca și cum ar fi fost împins de o forță invizibilă care nu venea de undeva, din afara sa, ci din interior: nu era înțeleaptă, normala teamă care-l cuprinde pe omul aflat în fața sabiei dușmane, era panica oarbă care apare o dată cu apariția necunoscutului.

Cu ochii ațintiți asupra simbolului întunecat la culoare, patricianul se dădu pe bâjbâite înapoi, ajungând fără a se întoarce la pragul care despărțea bezna adâncă a camerei sacre de universul solar al rațiunii.

Acolo, afară, era Roma, puternică și veșnică, senină și veselă. Și, pentru Roma, o piatră nu era decât o simplă piatră…

•

Când se întoarse de la templu, Castor se opri ca să-și privească atent stăpânul, ca pentru a se asigura că încă mai era întreg. Apoi, mai liniștit, îi înapoie cu un aer mâhnit un sul de papirus cu sigiliul încă neatins.

— Asta ar însemna că n-ai putut să-i dai scrisoarea? întrebă încruntat Aurelius, luând din mâinile libertului misiva trimisă Camillei.

— Portarul mi-a spus că toate scrisorile sunt citite mai întâi de stăpânul casei și, dat fiind că tu îi cereai soției lui o întâlnire, mi s-a părut că nu mai era cazul să insist.

— Așadar, bruta aia de Corvinus o ține pe biata Camilla sub un control absolut!

— Ei, nu-i chiar așa, *domine*: ordinul a fost dat de ea însăși.

— Cum se poate una ca asta? se îndoi Aurelius, nu prea convins. Nicio femeie în adevăratul sens al cuvântului nu s-ar zăvorî singură într-o închisoare!

— Poate că este într-adevăr o matroană inaccesibilă, *domine.* Oricum, nu trebuie să-ți faci inimă rea: cândva n-ai învins tu chiar și o neprihănită Fecioară Vestală? îl încurajă ipocrit grecul, dar se vedea de la o poștă că se bucură grozav la spectacolul oferit acum de stăpânul său care mai încasa și el, în sfârșit, niște lovituri.

— Mă rog, dat fiind că la templul Cybelei a trebuit să merg singur, o să-mi dai o mână de ajutor în privința băncilor, îl anunță Aurelius, abandonând pentru moment spinoasa problemă a proaspătului eșec. Vreau să-mi vâr nasul în câteva dintre escrocheriile lui Corvinus: am aici lista cu *tabernae argentarie* pe care le are. O să treci drept un negustor care are nevoie urgentă de bani lichizi.

— La ce bun? Știm deja ce dobânzi de jaf are.

— Ai dreptate, este mai bine să ne asigurăm dacă depozitele sunt de încredere: fă-te, atunci, că ești un provincial aflat în vizită dornic să pui o anumită sumă la adăpost de tâlharii din *Urbs.*

— Doar nu vrei să-i dai pe mână bani adevărați! sări în sus Castor. O să-i facă să dispară ca zăpada sub razele soarelui!

— Sunt falși, îl liniști patricianul.

— Ei, bravo, așa risc să ajung la Mamertinum! se revoltă libertul.

— Doar dacă ai vrea să schimbi banii; tu, însă, doar vei lăsa în păstrare un săculeț sigilat, pentru a afla dacă funcționarul *numularius* al lui Corvinus rezistă sau nu tentației de a-l deschide. După ce îți vei dobândi faima de fraier ușor de păcălit, vei trece la un plan mai complex.

— Și dacă șmecherul ăla își supraveghează *tabernae*? Mă cunoaște și și-ar da seama imediat că tu te afli în spatele acestei afaceri.

— Tu te pricepi, totuși de minune să te travestești, Castor. Să vedem: egiptean ai fost deja de prea multe ori, de asemenea și iudeu… Am găsit: te vei da drept celt! Cred că se poate găsi pe aici ceva care să-ți folosească… spuse Aurelius

scotocind printr-o *arca.* La puțin timp după aceea, patricianul scotea din cufăr o boccea ciudată.

— Doar n-oi vrea să mă îmbrac cu așa ceva? protestă Castor, indignat la culme când dădu de o haină grosolană cu aspect barbar.

— Ia probează-i, sunt niște *bracae*! îl îndemnă Aurelius. În nord, se folosesc pe timpul iernii; am avut ocazia și eu să-i port, când aveam treburi prin Lutetia.

— Dar cum de reușesc să tragă pe ei așa ceva blestemații ăia de celți? bombăni Castor, căznindu-se în fel și chip să intre în ițarii aceia strâmți. În cele din urmă, după câteva încercări neizbutite, picioarele încăpură până la capăt și libertul își înnodă sfoara care servea de centură.

— Îți stă foarte bine în ei! aprecie patricianul. Acum, caută să-ți ascunzi fața sub o scufie: mutra ta de levantin te-ar da de gol imediat.

— Mi se vede fundul, o să fiu ca un efeminat… încercă să protesteze grecul. Și, în plus, mă mănâncă! adăugă el, scărpinându-și pulpele cu furie.

— Da, într-adevăr, *bracae* ăștia sunt destul de incomozi, recunoscu Aurelius.

— Nu mă miră că barbarii n-au habar de filosofie: nimeni nu ar putea avea o gândire profundă dacă se scarpină fără încetare, bolborosi Castor de-acum resemnat cu soarta sa.

— Ai un pic de răbdare; peste câteva ore o să te poți întoarce la tunica ta comodă, îl consolă patricianul.

— Apropo de tunici… Camilla are vreo treizeci: de muselină, de lână și chiar de mătase.

— Doar atât ai reușit să afli, Castor? Nu prea mă interesează ce pune pe ea Camilla, ci pentru cine. Nu prea cred că ea se îmbracă atât de elegant doar pentru babalâcul ăla de Corvinus…

Grecul încuviință, dezamăgit.

— Și, totuși, așa susțin slujnicele sale.

— Nu cred așa ceva! insistă, încăpățânat, senatorul.

— *Domine,* o dată pentru totdeauna va trebui să te resemnezi și să te retragi cu coada între picioare, zâmbi răutăcios grecul. Am întrebat-o și pe Nannion, dar nu este prea ușor să scoți ceva de la ea: de vorbit, vorbește, sigur că da, chiar prea mult, dar este împrăștiată și nu se poate concentra prea mult timp asupra unui singur subiect. Mi-a spus că i-a fost dăruită Lucillei pe când era foarte mică; Camilla, însă, a avut-o ca sclavă pe Loris și cele patru fete au crescut împreună.

— Bun, uite că mai este cineva care ar putea ști multe despre gemene. Loris asta a urmat-o, cu siguranță, pe Camilla în casa soțului acesteia. Vezi, poate dai de ea.

— Nu mai este nimic altceva, domnul și stăpânul meu? ridică glasul Castor. Te temi, oare, că plăcerea trândăvelii mi-ar putea face rău? Astăzi trebuie să mă deghizez în celt, să-i plasez bani calpi unui zaraf și să dau de urma unei sclave care cine știe pe unde a dispărut!

— Haide, Castor, la valoarea ta este chiar destul de puțin, îl calmă patricianul lăsând să se audă clinchetul câtorva monede.

Grecul plecă în grabă, nu înainte de a ușura serios punga stăpânului său. Rămas singur, Aurelius se închise în biroul său de lângă bibliotecă: acesta era refugiul secret în care, meditând asupra scrierilor unor mari înțelepți, încerca să fugă de nebunia lumii din jur, când aceasta începea să i se pară greu de suportat. Acum, simțea mai mult decât de obicei nevoia unor astfel de momente, dat fiind că îi era încă ciudă pe el însuși pentru slăbiciunea lui din timpul ritualului din templul Cybelei: el, un epicureu, să se lase impresionat astfel, ca un ageamiu, de o punere în scenă creată special ca să-i dea gata pe credincioșii fanatici… Preoții aceia castrați știau, într-adevăr, cum să atragă în joc oameni slabi de

înger: până și un om cult și bine informat ca Panaetios se lăsa îngenuncheat… Mă rog, senatorului Statius nu i se va mai întâmpla niciodată așa ceva, își promise el.

Se așeză la masă și aprinse un felinar, contemplând piedestalul de pe care bustul lui Epicur părea să-i arunce priviri ironice și simți imediat nevoia de a se refugia în universul ordonat al rațiunii, capabil să țină sub control impulsurile și temerile. Și totuși, cuvintele înțelepților greci îi fluturară prin fața ochilor, golite de înțeles. Atunci, renunță la scrierile de filosofie și se duse în bibliotecă. După puțin timp, se întorcea ținând în mână volumul de poezii ale lui Attis.

IV

Ajunul Calendelor lui noiembrie

A doua zi, la ora a treia, Publius Aurelius ajunse cu pași grăbiți la Basilica Iulia, aflată în drumul său către școala lui Arrianus și coti către *Clivus Argentarius,* pentru a evita mulțimea de avocați, procurori și solicitanți de posturi care se îngrămădeau în fața clădirii.

Un soare timid de toamnă încerca să-și facă loc prin pătura de nori, dar senatorul își păstra gluga bine trasă peste frunte: prin mulțime zărise doi sau trei dintre *clientes* care îl asaltau de câtva timp cu cereri insistente de favoruri și spera ca, trecând neobservat, să scape de agerimea cu care îl urmăreau peste tot.

— Uitați-vă, este senatorul Statius! auzi el pe cineva strigând în urma sa. Era gata să nu-l recunosc cu gluga aia trasă peste ochi…

Făcându-se că nu auzise nimic, patricianul grăbi pasul către templul lui Saturn, unde spera să se poată adăposti ca să scape de ei: dacă ar fi reușit să urce mai repede pe dealul Capitoliului… Cu coada ochiului văzu grupul de *clientes* care era pe urmele lui și se îngroșa văzând cu ochii: acum îl fugărea o adevărată mulțime de oameni hotărâți să nu cedeze. Văzând că erau gata să-l ajungă din urmă, senatorul riscă totul pe o singură carte; cotind brusc, o luă spre Stânca Tarpeiană și urcă în fugă pe cele O Sută de Trepte.

— Pe Hermes, l-am pierdut! mai auzi el înjurăturile celor din spate.

— Dar cum, că acum câteva clipe era aici! N-aveam să-i cer un lucru prea mare…

— Mie-mi spui: de luni de zile îl caut ca să-i predau un memoriu!

— Mi-a promis o recomandare pentru fiul meu…

Pitit, într-un echilibru instabil, în dosul unui pin de pe buza dealului, Aurelius își ținea răsuflarea: dacă ar fi dat de el într-o asemenea situație, praful s-ar fi ales de demnitatea lui de membru al curiei și de faima de om mărinimos de care se bucurase întotdeauna.

— N-ar niciun rost, l-am scăpat! bombăni unul dintre urmăritori, dezamăgit și, unul câte unul, nemulțumiți că dăduseră greș, începură să coboare spre centrul orașului.

Când și ultimul dintre acei adevărați copoi dispăru, patricianul ieși cu precauție din ascunzătoare și coborî și el către teatrul lui Marcellus. Acolo, printre coloanele de marmură ale templului lui Apollo Medicul și Porticul Octaviei, trebuia să dea de clasele lui Arrianus. Îndată ce ieși de sub marile arcade, observă, într-adevăr, în mijlocul furnicarului de oameni, un grup de tineri care contribuiau la vacarmul general declamând cu glasuri răsunătoare versurile unui binecunoscut poem. Stând pe vine sub portic, într-o poziție destul de incomodă, elevii își întrerupeau din când în când recitarea, aplecându-se peste *pugilares,* tăblițele de ceară care înlocuiau papirusul prea scump, scriind ceva pe ele cu un condei. Un grămătic, stând țeapăn, rezemat de spătarul înalt al unei *cathedra,* dicta câte un vers pe care băieții se străduiau să-l repete din memorie și apoi să-l scrie, cu mare chin, pe tăblițe sub privirile neiertătoare ale învățătorului.

— *Nec dulcis natos, Veneris nec praemia noris*? Nu vei avea parte niciodată de copii și nici de darurile Venerei? auzi Aurelius și i se păru că-i vede în fața ochilor pe *Gallae* îndreptând spre propriul corp cuțitul pentru sacrificii, renunțând pentru totdeauna la dragoste și la urmași.

— Ce vers este acesta, puturoșilor? tună severul grămătic, în timp ce elevii, umiliți, stăteau cu fruntea plecată. Proștilor, tâmpiților, analfabeților,

nu cunoașteți *Eneida*? Cartea a patra, versul treizeci și doi!

— Treizeci și trei! îl corectă fără să-și dea seama Aurelius și toate privirile se întoarseră către el. Pupilele învățătorului scoaseră flăcări și căscă larg gura, gata să reverse asupra intrusului un potop de insulte.

— Așa este, uitați-vă aici! exclamă unul dintre elevi, agitând sulul de papirus cu opera lui Vergilius, după care începură cu toți să râdă batjocoritor în nasul dascălului. Bătrânul îi aruncă patricianului o lungă privire pizmașă, dând apoi drumul unui șir de urlete, încercând în zadar să restabilească o oarecare ordine.

Profitând de zăpăceala creată, Aurelius o șterse de îndată, pornind în căutarea lui Panaetios. Spera să-l găsească prin fața prăvăliilor transformate în clase; acolo, mai mulți copii de ambele sexe se înghesuiau să intre în maghernițele în care aveau să-și petreacă toată dimineața: chiar ideea aceasta de a ține cursurile undeva în interior făcuse ca Arrianus să devină preferatul acelor părinți dornici să-i ferească pe copiii lor de vitregiile vremii.

Senatorul își făcu destul de greu loc printre înghesuiala de togi *praetextae* cu panglici colorate, *bullae* și cozi de cal; dar oricât își roti în jur privirile, nu reuși să zărească prin viermuiala aceea a elevilor silueta efesianului.

— Nu pot să-ți plătesc mai mult, Macius, auzi el la un moment dat. Metodele tale sunt depășite și patru ani pentru a-i învăța pe elevi scrierea rapidă sunt, hotărât lucru, prea mulți.

Recunoscând vocea lui Octavius, logodnicul răposatei Lucilla, patricianul, curios, făcu câțiva pași, dar nu ieși la vedere.

— Lucrez pe un salariu de mizerie; orice meseriaș câștigă mai bine decât mine! strigă un *notarius,* îndepărtându-se, furios. Dacă aș putea s-o iau de la capăt, aș învăța să fac țevi din plumb, ca tatăl meu, decât să pierd vremea cu învățătura!

— Și eu ce-ar trebui să fac? se auzi și un *calculator,* agitând prin aer abacul. După douăzeci de ani de când predau, descopăr acum că nimic din ceea ce fac nu este bine!

Fără să ia seama la asemenea proteste, Octavius dădea ordine în stânga și în dreapta, cu tonul unuia care pretinde să fie ascultat fără crâcnire. Totuși, nu-și încheiase socotelile cu obișnuința angajaților școlii de a pierde vremea și a nu face tot ceea ce le spunea el…

— Ați atârnat pe pereți tăblițele cu literele alfabetului? tună tânărul, scos din sărite. Trebuie să se vadă foarte bine toate; ba chiar, poate că ar fi mai bine să le agățăm de togile copiilor ca să învețe, mișcându-se prin clasă, cum se formează cuvintele.

— Octavius, ce-i cu povestea asta? îl întrerupse un învățător pe un ton nervos. Chiar vrei să ne apucăm să predăm gramatica greacă în latinește?

— Da, Bibetius: destul de puțini dintre copiii ăștia au avut o doică grecoaică în casă și dacă faci lecții într-o limbă pe care ei nu o pricep, n-o să iasă nimic.

— Dar, dar… asta-i ceva revoltător! protestă severul profesor.

Da, zâmbi în sinea lui patricianul, Pomponia nu se înșelase atunci când bănuia că Octavius avea de gând să conducă școala după metode cu totul noi. Urma să aibă mult de furcă până să izbutească, gândi el, privind expresiile împietrite ale învățătorilor care spuneau mult despre intenția lor de a rezista neclintiți în fața oricărui lucru nou.

— Văd că ești plin de idei, aprecie Aurelius, ieșind la iveală. Nu-ți mai rămâne decât să capeți autoritatea necesară pentru a ți le impune, adăugă după aceea pe un ton oarecum ironic.

— Nobile senator, crede-mă, chiar aș avea nevoie de o asemenea autoritate, confirmă tânărul, oftând. Suntem în plină epocă a Imperiului și școala a rămas ca pe vremea războaielor punice:

aceleași metode repetitive, aceiași autori de învățat pe de rost, bătrânul Ennius, Andronicus cel din totdeauna… A trebuit să mă lupt cu ei ca să-l introduc în programă până și pe Vergilius; prea modern, îmi spuneau ăștia! Da, o să am multă treabă de făcut…

În clipa aceea, un omuleț sfrijit, cu o față antipatică, veni între ei, cu un aer agitat.

— Înălțimea ta, este de datoria mea să-ți aduc la cunoștință că un școlar, un anume Manlius, n-a mai venit la lecții de mai multe zile. Lui Panaetios n-am apucat să-i spun; el ia în seamă atât de puțin absențele elevilor, adăugă omul, cu dorința evidentă de a se pune bine cu noul stăpân al școlii.

— Poate că este bolnav, Tertullius, își dădu cu părerea Octavius.

— Nu chiar, luminăția ta: ieri, pe când treceam prin fața pieței, m-a lovit în cap cu un fruct de chiparos! Cer permisiunea să folosesc din plin *ferula,* spuse el, agitând prin aer temuta nuia cu care se pedepseau școlarii cei mai năbădăioși.

— Las-o mai moale cu chestia aia: rușinea, nu durerea fizică, trebuie să-i facă pe copii să se îndrepte, îl sfătui Octavius.

— Tertullius este un profesor foarte bun, dar prea sever, spuse el după aceea, adresându-se lui Aurelius, ca să-l scuze pe *literator.* Eu și el gândim diferit. Personal, nu sunt deloc convins că trebuie să suferi ca să înveți, ba chiar cred că prin căldură sufletească, fără nuia, elevii au rezultate mult mai bune: știu și eu câte ceva în privința asta, căci a trebuit să învăț limba greacă în zăpadă, cu degetele gata să-mi degere… Dar aici, cât de curând, toate clădirile școlii vor avea o garderobă și o latrină, iar în pauză un sclav le va împărți gustarea. Școala *mea* va fi un model pentru întreaga Romă!

Aurelius înregistra mândria cu care Octavius spusese acel *mea,* cuvânt pe care îl scăpase, purtat de entuziasmul planurilor sale pentru viitor. Și Panaetios, se întrebă senatorul, ce se va alege de

el? Și-l închipuia deja, pus pe liber cu toate onorurile, ca să se afle la distanță de noua stea care apăruse, după care avea să fie uitat în vreun ungher al bibliotecii, ca un sul de papirus mucegăit…

— Este lăudabil că te ocupi cu atâta sârg de interesele economice ale tatălui tău adoptiv, comentă patricianul pe un ton de un sarcasm răutăcios. Octavius păli: tânărului aceluia, pătruns de focul sacru al schimbărilor în bine, un asemenea aspect material îi suna ca o jignire gravă.

— Acum sunt fiul lui Arrianus, declară el alb la față ca varul. Mă leagă de el o mare datorie de recunoștință: dacă nu l-aș fi întâlnit pe el…

— Ai fi fost acum cel mult un învățător sărac de periferie, ca acel *notarius* căruia nu voiai să-i mărești salariul, încheie, perfid, senatorul.

Tânărul făcu din nou fețe-fețe, reținându-și cu greu indignarea.

— Greșești, Aurelius, dacă ai impresia că iubesc atât de mult banii, răspunse el cu o voce plină de orgoliu. Ceea ce mă interesează este doar reputația mea ca om învățat și dreptul tuturor celor care o merită de a avea acces la cunoaștere. Cultura este, încă, un privilegiu pentru puțini oameni și, deseori, ca s-o dobândești, suntem nevoiți să devenim servitorii celor care au avut-o din totdeauna. Te-am auzit cum îl corectai mai devreme pe Tuscius: oh, nu mă îndoiesc că pentru tine era foarte ușor să îndrepți scăparea unui grămătic bătrân, dându-te mare și făcându-l de râs în fața elevilor săi. Aveai educatoare grecoaică, care să te învețe să vorbești, iar seara, înainte de culcare, un pedagog îți citea poveștile din *Iliada*… Rafinatului senator Statius poate că modestele mele încercări de a face o școală bună ar putea să i se pară ridicole; dar, pentru mine, crescut într-un sat fără nici urmă de bibliotecă, însetat de cărți și de poezie, pentru mine, școala a fost totul; și, acum, am, în sfârșit, posibilitatea să împart cu ceilalți ceea ce am reușit

să obțin cu prețul atâtor sacrificii! Și, dacă există cineva ca Macius care are pretenția să ocupe un asemenea loc, și arătă cu un gest pasionat către *cathedra,* doar ca să aibă ceva bani de cheltuială într-o *caupona,* atunci ar face mai bine să ia loc la coadă, în anticamera vreunui bogătaș, și să capete o *sportula*!

— Ei, fii calm, măi băiete, nu te aprinde așa, îl întrerupse patricianul pe un ton de bunăvoință plină de blândețe și aceasta avu darul să-l înfurie și mai tare pe tânăr.

Octavius se înroși, apoi, treptat, mânia i se transformă într-un fel de amărăciune.

— N-ai încredere în mine, constată el. Mă vezi doar ca un ambițios și un naiv… Este adevărat, mă aflu de-abia la început; dar știu ce am de făcut. De la înălțimea originii tale și a pretinsei înțelepciuni pe care ai dobândit-o, s-ar putea să consideri fantezistă pasiunea cu care eu îmi apăr principiile; cu siguranță, intransigența mea îl face să zâmbească pe un om ca tine care-și poate permite să glumească pe seama celor mai serioase lucruri, un om care are impresia că a văzut deja totul și i se pare o superficialitate de neiertat că oamenii mai pot crede în ceva…

Patricianul îl ascultă cu multă curiozitate, nehotărându-se dacă era cazul să se supere pentru lipsa de politețe a tânărului sau să-l felicite pentru îndrăzneala lui. Ceva adevărat era în afirmațiile băiatului și nu era la îndemâna multora să-l trateze pe față ca înfumurat pe un aristocrat puternic care ar fi fost capabil să-l ajute în carieră sau să i-o reteze încă din față.

— Mă dezamăgești, ilustre senator, continuă Octavius, rigid. Doream atât de mult să te cunosc după ce i-am auzit vorbind despre tine pe Remnius, Musonius, Cluvius: ei te descriau ca pe un cititor avid și strălucitor, curios să afle cât mai multe din toate disciplinele, așa că așteptam cu plăcere să stăm de vorbă. Totuși, mulți au fost și

aceia care m-au pus în gardă în privința aroganței tale-și acum, când te-am cunoscut, înțeleg ceea ce voiau ei să spună… adăugă tânărul cu un zâmbet plin de răutate.

Aurelius primi fără să scoată nicio vorbă observația aceea tăioasă: la urma urmelor, era bine că era cineva care îndrăznea să i-o spună verde în față, o dată pentru totdeauna; și Octavius, atât de diferit de slugarnica ipocrizie a lui Arrianus, poate că era cel mai nimerit ca să facă un asemenea lucru.

— Hai, curaj, sunt sigur că mai sunt și altele, îl îndemnă, așadar, cu stoicism, așteptându-se la ce era mai rău. Niște judecători atât de severi m-au considerat, cu siguranță, ca pe un chefliu și un libertin…

— Oh, da! zâmbi tânărul. Să știi că mi s-a recomandat chiar să te țin departe de Lucilla… continuă el cu ardoare, dar se întrerupse brusc. Pe toți zeii, eram atât de captivat de discuție, încât am uitat pentru o clipă că a murit! exclamă el și tăcu, pământiu la față, incapabil să mai continue.

Aurelius îi puse o mână pe umăr, în timp ce interlocutorul său înghițea în sec, încercând să-și învingă emoția. Patricianul rămase mut, văzând tulburarea lui Octavius și se simți, pe neașteptate, inutil și vlăguit: tinerii, se gândi el, cu visurile lor nebunești, erau aceia care puteau face ca lumea să meargă înainte; cu siguranță, nu oameni ca el care se considerau prea maturi ca să mai aibă iluzii…

•

Plecând de la școală, Aurelius o luă înspre Forum Olitorium, amestecându-se în mulțimea care roia printre dughenele meșteșugarilor, ajungând în cârciumi și în *thermopolia* ca să ia în grabă gustarea de la amiază.

Trecând prin fața unei tejghele la care stăteau o mulțime de clienți, patricianului i se păru că recunoaște într-un client aplecat deasupra unei căni de vin îndoit cu apă pe Macius, învățătorul pe care

îl mustrase mai devreme Octavius. Se așeză imediat și el la coadă și, după ce primi și el o cupă cu poșircă, avu grijă să meargă s-o bea chiar lângă nefericitul *notarius.*

— Doi gologani pentru porcăria asta! se plânse Aurelius, încercând să lege două vorbe cu el. Dascălul îl privi bănuitor: nu numai pentru că-l văzuse pe necunoscutul acela discutând multă vreme cu Octavius, ci și fiindcă apreciase dintr-o privire valoarea mantiei prețioase din lână maro pe care o purta. Ce căuta un tip ca el într-o speluncă mizerabilă?

— Ce părere ai despre școala lui Arrianus? continuă patricianul. Aș vrea să înscriu acolo un băiat și o fată…

— Cum se face că unul ca tine vrea să-și dea copiii la o școală publică? se întrebă *notarius.*

— Nu mai suntem în vremea în care Cato Cenzorul își creștea și-și educa el însuși copiii, făcându-le chiar și baie! îi replică Aurelius. Acum, toată lumea este foarte ocupată…

— Ai putea foarte bine să-i angajezi preceptori particulari, îi aminti, disprețuitor, Macius, arătând cu degetul către încălțările noi și veșmintele fine ale senatorului.

— Aici nu-i vorba numai despre bani: copiii mei au un caracter cam nesupus și nu i-ar respecta pe niște simpli sclavi. În plus, mulți dintre învățătorii aceștia greci au niște înclinații cam ciudate și n-aș vrea să-i expun pe copii la anumite pericole…

— Oh, în privința asta, la scoală nu vor fi câtuși de puțin în siguranță! Uită-te la Octavius: când a venit în *Urbs,* nu avea decât o togă peticită; dar, cu înfățișarea lui atât de plăcută, n-a durat mult și a făcut o carieră frumoasă…

Aurelius ciuli urechile, prefăcându-se revoltat.

— Să ne înțelegem, eu nu ți-am spus nimic; sunt doar niște zvonuri care circulă, dădu imediat înapoi învățătorul și, golindu-și în grabă cana cu vin, porni grăbit către ușă.

Patricianul ieși gânditor din *thermopolium,* întrebându-se ce greutate puteau avea în realitate destăinuirile vagi ale unui dascăl nemulțumit. Trebuia să afle mai multe despre acel Octavius…

Ieșind în mijlocul străzii, era pe cale să oprească o lectică publică pentru a fi dus acasă, când atenția îi fu atrasă de un băiețaș care ședea sprijinit de un zid scund, alături de o tarabă cu zarzavaturi: avea piciorul drept, subțirel, mai scurt decât celălalt, întins în față, în timp ce laba mititică, încălțată într-o cizmă veche prea largă, bătea ritmic în caldarâm. Dându-și la o parte ciuful care-i ascundea vederea, ștrengarul își îndreptă praștia către o muscă abia așezată în vârful unei piramide de ceapă. Trăgătorul așteptă ca insecta să se oprească pe bulbul din vârful grămezii, închise un ochi și o luă la țintă. Bila de soc porni din praștie, șuieră prin aer și trecu mult prea departe de muscă.

— Dacă aș fi în locul tău, aș încerca să trag cu o boabă de chiparos, îl sfătui Aurelius, recunoscându-l pe derbedeul pe care-l văzuse furând prăjiturele din casa lui Arrianus.

Băiatul îl privi fix, neștiind ce să facă; apoi, apucând de mânere *capsa* zdrențuită, ajunse dintr-o săritură în mijlocul străzii.

Aurelius fu mai rapid decât el și-l prinse de chică.

— Prea te grăbești, amice! Pariez că ești acel Manlius pe care Tertullius îl caută peste tot cu *ferula* în mână. Cum de nu ești la școală?

Copilul ridică din umeri, prefăcându-se indiferent.

— Nu-mi făcusem exercițiul la limba greacă și învățătorul m-ar fi altoit, mărturisi el cu o strâmbătură, frecându-și între degete *bulla* atârnată la gât.

— Sunt chiar atât de iuți de mână învățătorii? întrebă patricianul, prefăcându-se interesat.

— Nu toți, îl lămuri Manlius. Tertullius este cel mai rău: este un om liber și suportă greu să aibă o

meserie atât de umilă; atunci, își varsă focul pe elevi… dar numai pe cei ca mine care nu contează în niciun fel. Ar trebui să-l vezi cum se poartă cu domnișorii care vin la școală însoțiți de un *papas.*

— *Papas*? întrebă Aurelius, încruntându-se.

— Cum să nu, dădaca, preceptorul, pedagogul! Dădacă îi spunem noi ca să-i scoatem din sărite pe domnișori: *papas* îi trezește dimineața, îi îmbracă, îi spală, cumpără de mâncare pentru ei și asistă la lecții, în aceeași bancă, pentru a-i putea ajuta după aceea la teme.

— Și tu nu ai pe nimeni ca să-ți dea o mână de ajutor? Tatăl tău, mama… vru să afle Aurelius, dar imediat îi păru rău: starea jalnică a vechii *capsa* și a sulurilor de papirus aflate în ea era mai elocventă decât orice răspuns.

— Tata vinde haine vechi. Trudește toată ziua, trăgând după el căruciorul, iar seara nu se mai poate ține pe picioare de oboseală. De altfel, nu știe să scrie nici măcar în latinește, darămite în grecește. Totuși vrea ca eu să merg la școală și este în stare să-și dea și sufletul pentru a plăti nenorociților ălora de învățători.

— Ai dreptate, îl aprobă patricianul. Astăzi, un pic de învățătură trebuie neapărat ca să-ți găsești de lucru.

— Ești la fel ca tata, bun numai să ții predici; dar la școală eu sunt ăla care trebuie să se ducă și Tertullius pe mine mă altoiește, nu pe voi, observă Manlius, ridicând din umeri, dezamăgit. Când trăia mama, altceva era: mă asculta în timp ce învățam, chiar dacă ea n-avea habar de nimic și-mi punea întotdeauna în *capsa* câte o prăjitură ca s-o mănânc în pauză. Acum, însă, iau cu mine un codru de pâine și nici nu-mi vine s-o mai mănânc pentru că mă gândesc la Quartilla…

Copilul vorbea repede, fără pauze, ca și cum cuvintele așteptau de mult timp în sufletul lui până să poată fi rostite, dacă s-ar fi găsit cineva să-l

asculte: bătaia, dorul de ceva dulce, necazurile de la școală…

— Quartilla este sora mea. Nu crește, cu doica aia slăbănoagă, numai piele și os, care are grijă de ea: toți spun că n-o mai duce mult, îi mărturisi Manlius strângând din buze. Mama a murit când a adus-o pe ea pe lume…

Ochii băiatului se umplură de lacrimi, dar, imediat, ca un bărbat adevărat, nu se lăsă înfrânt.

Patricianul îi puse o mână pe umăr, încercând să nu pară prea patern.

— Ascultă, dat fiind că ai pierdut de-acum lecțiile din dimineața asta ce-ai spune dacă am ronțăi ceva într-o *popina*? îi propuse el cu un aer complice.

La scurt timp după aceea, în fața unei porții zdravene de clătite cu miere și a unei farfurii cu cârnați și cu sos, Manlius asculta o propunere ciudată a senatorului.

— Fii atent, Manlius, tu ai putea lucra pentru mine. Vreau să fii numai ochi și urechi la tot ceea ce se întâmplă în școală. Pentru asta, am să-ți dau doiași pe zi; și, dacă vrei, am să te ajut să-ți faci și lecțiile. Sigur că, pentru a-mi fi de ajutor, trebuie să te duci la școală în fiecare zi…

Manlius îl privi chiorâș.

— Ia spune, nu cumva ești și tu vreun profesor? întrebă el, bănuitor.

— Nu, dar cunosc limba greacă.

— Chiar o știi bine de tot? Să știi că Tertullius este mare chițibușar…

— O să mă descurc, îl asigură Aurelius care învățase limba Eladei chiar înainte de latină.

Totuși, băiatul încă mai ezita să se declare de acord.

— Ia ascultă, ce se află în spatele poveștii ăsteia? Nu mă duci tu cu zăhărelul, spuse el răspicat, închizând pe jumătate ochii, cu o expresie care se voia șmecheră și hotărâtă. Eu nu sunt un fraier: te-am văzut deja în casa lui Arrianus și erai

îmbrăcat cu o togă ca a mea, cu panglică roșie… togi pe care le poartă numai copiii și magistrații. Prin urmare, dat fiind că ai trecut cam de multișor de vârsta la care mai puteai purta *bulla,* înseamnă că ești vreun mare mahăr.

— Ei, da, oftă Aurelius. Tocmai de aceea nu mă pot arăta în văzul lumii și am nevoie de o persoană care să culeagă informații pentru mine… Și, de altfel, probabil că te-ar interesa și o doică mai ca lumea pentru surioara ta, adăugă el ca să încline definitiv talerul balanței în favoarea sa.

Copilul îl privi la început neîncrezător, dar plăcinta cu miere pe care Aurelius i-o strecură în farfurie avu darul să alunge și ultima urmă de neîncredere. Un scuipat în palmă și înțelegerea fu încheiată.

•

Când se întoarse acasă, Paris îl întâmpină cu vocea lugubră a unui condamnat care a zărit din celula sa eșafodul pregătit pentru el. Ipohondrul administrator, având din totdeauna o sănătate șubredă, se târa cu greu prin atrium cărând după el o cantitate uriașă de pomezi, loțiuni și ceaiuri, încercând până în ultima clipă să-i mai ceară un sfat medicului.

— Ce mai este de data asta? îl întrebă Aurelius pe grăsuliul Hipparh: Paris suferise până acum de dispepsie, constipație, depresie, insomnie și crampe la stomac.

— În realitate, nimic; dar este ferm convins că este bolnav, așa că, pentru a-l face să se simtă mai bine trebuie să-i dau vreun leac inofensiv, îi explică medicul, imperturbabil, prezentându-i patricianului o notă de plată destul de pipărată. Dornic să ajungă în sfârșit la ceea ce îl interesa cu adevărat, plăti fără să facă niciun comentariu.

— Atunci, ce este cu nămolul acela? întrebă în clipa următoare.

— Nu știu ce cauți, nobile senator, dar nămolul acela era doar catran excelent din Iudeea, de cea

mai bună calitate și fără niciun alt ingredient.

Patricianul îl privi neîncrezător. Așadar, se păcălise. În fond, bănuielile sale erau dictate doar de faptul că lipseau câteva picături de apă, pe când Lucilla putea foarte bine să tragă zăvorul după ce se uscase cu prosopul… Castor avea dreptate: vedea numai crime peste tot!

— Dacă nu mai este și altceva… făcu Hipparh, luându-și rămas bun și Aurelius se prefăcu să nu știe că avea să treacă, tiptil, pe la Hortensius, ca să capete în dar de la el un vas cu smochine în miere, sub pretextul că acestea erau un leac pentru accesele de tuse.

— Așteaptă! îl mai reținu patricianul. Pentru că îi plătise suma aceea exorbitantă, merita să-i ceară cât mai multe sfaturi. Lăsând la o parte un leșin, este posibil ca fata aceea să fi fost, să spunem, ajutată să moară?

— Vrei să spui ucisă? Sigur că da!

— Și cum s-ar fi putut întâmpla asta?

— Mă rog, ar fi fost de ajuns o apăsare puternică pe carotidă.

— Imposibil: Lucilla nu avea semne pe gât, cel puțin unele de un anumit fel.

— Ce-ai zice, atunci, de un ac înfipt în craniu, dintr-o ureche în alta? avansă medicul o ipoteză fantezistă.

— Nici vorbă de așa ceva: în păr nu era sânge.

— Atunci, ar fi putut să fie înecată sau sufocată sau ar fi putut înghiți o otravă inodoră… Este în zadar, nobile senator Statius: dacă nu am examinat cadavrul, nu pot face decât supoziții ciudate, încheie Hipparh, întinzând brațele în semn de neputință.

— De acord, fă-o. Ah, și, când te întorci acasă, treci prin Suburra să consulți o fetiță nou-născută.

Medicul, obișnuit de-acum cu ideile excentrice ale acelui straniu personaj, îl privi fără să se mire: nu-l chemase o dată chiar să coasă rănile unui gladiator? De fapt, amândoi aveau unele manii

ciudate, dar Publius Aurelius Statius, spre deosebire de ceilalți, avea obiceiul să și le plătească întotdeauna cu bani buni.

Hipparh abia plecase, când Pomponia intră val-vârtej agitată la culme.

— Rugul funebru nu se poate face! Lucilla nu voia să fie incinerată: credea în Cybele și…

— Ei poftim, și ea! se miră Aurelius.

— Și în Isis, în Artemis și într-o mulțime de alte zeițe! În ziua de azi, sunt o mulțime de tineri care se lasă prinși în mrejele credințelor exotice.

— Ai dreptate: de când oamenii nu mai cred în zeii din Olimp, nu fac altceva decât să caute ceva pentru a-i înlocui, izbucni senatorul care, ca un epicureu convins, nu prea ținea seama nici de divinitățile romane, nici de cele străine.

— Săraca de ea voia să fie înmormântată, continuă matroana. I-a cerut aceasta tatălui ei, mai demult, și a spus chiar că a lăsat un fel de testament moral: este la modă să faci așa ceva, mai ales în rândul celor foarte tineri.

— De ce nu mi-ai spus mai demult? Documentul ăla poate că explică multe lucruri!

— Nu l-am găsit. S-ar putea să-l fi distrus chiar ea, după ce a ieșit din perioada aceea de depresie. Pe de altă parte, nu este singurul lucru care lipsește din ce avea Lucilla. A dispărut o agrafă de păr din jad și, de asemenea, un pieptene din carapace de broască țestoasă. Oricum, nu de asta am venit la tine…

Matroana privi în jur cu grijă, se duse să tragă perdeaua de la fereastra sufrageriei și întrebă cu jumătate de glas, pe un ton conspirativ.

— Suntem singuri?

— Absolut, în afară de vreo sută de sclavi, șase bucătari, doi maseori, zece liberți și un administrator.

— Am să-ți spun ceva, îl anunță Pomponia pe un ton dramatic.

„Pe toate Nimfele”, se gândi Aurelius, ridicând ochii spre cer. „Să sperăm că nu este vorba despre ultima aventură galantă a Messalinei!”

Dar Pomponia avea cu totul alte săgeți în arcul său.

— Alaltăieri, când m-ai întrebat de Arrianus… Mă rog, nu voiam să-ți spun, dar sunt, de fapt lucruri obișnuite în vremurile astea și tu ești un om cu vederi largi… Totuși, din respect pentru sărmana mea verișoară, s-o cruțe Hades de chinurile lumii de dincolo…

— Treci la subiect, Pomponia!

— Pe scurt, acum câțiva ani, a fost un mic scandal în școală: un elev l-a acuzat pe Arrianus că-i făcuse propuneri indecente. Vărul meu a negat cu hotărâre, declarând că tânărul voia să se răzbune pentru că fusese ofensat de o pedeapsă suferită în public. În orice caz, încercând să aplaneze conflictul, Arrianus s-a oferit să despăgubească familia cu o sumă destul de mare de bani, cu condiția ca aceasta să-și retragă plângerea.

— Crezi că a fost și ceva adevărat în toată tevatura asta? Cine are conștiința curată nu prea este dispus să plătească, întrebă Aurelius, curios: comentariile acelui *notarius* poate că nu veneau doar dintr-o ranchiună fără motiv…

— De fapt, nu prea-mi vine a crede, răspunse matroana. Tânărul era libert și ar fi fost o mare prostie din partea unui director de școală atât de cunoscut ca Arrianus – admițând dar fără să cred într-o asemenea înclinație a lui – să dea târcoale unui cetățean roman, când avea la dispoziție o mulțime de sclavi tineri și frumușei care ar fi fost gata la orice.

— Așa este! Ceea ce este permis cu sclavii, devine un delict dacă este implicat un adolescent cetățean liber. Dunga purpurie de pe toga *praetexta* indică tocmai faptul că tinerii sunt sacri, la fel ca și înalții magistrați: nimeni nu poate ridica mâna

asupra lor și nu poate încerca să-i corupă… îi aminti patricianul.

— În orice caz, băiatul a refuzat despăgubirea și a continuat să susțină versiunea lui asupra celor petrecute. Profesorii din școală au intervenit cu toții ca să-l apere pe Arrianus și pedagogul l-a descris pe băiat ca pe un rebel, pe jumătate delincvent gata de orice șmecherie, putând ajunge chiar și la șantaj… Pe scurt, familia a fost nevoită să-și retragă acuzațiile fără măcar să mai aștepte verdictul judecătorilor. De atunci, nu s-a mai auzit vorbindu-se despre asta.

— Știi cumva dacă Panaetios lucra în vremea aceea la școală?

— Da, lucra, dar de ce mă întrebi?

— O simplă curiozitate. Gândindu-mă bine, nu știu dacă mai merită osteneala să facem și alte cercetări: după cum spune medicul meu, *asphaltita* nu are urme de substanțe otrăvitoare.

— Asta nu schimbă lucrurile; probabil că Lucilla a fost ucisă în alt mod! exclamă matroana fără să mai țină seamă de vreun considerent logic, apoi deveni brusc îngrijorată. Doar nu vrei să încetezi să te mai ocupi de povestea asta, nu-i așa? Promite-mi că o să continui, fă asta pentru mine!

— Fii liniștită, Pomponia, o asigură Aurelius care, înainte de orice, avea nevoie doar de o scuză suficient de solidă ca să-și continue cercetările. Dar tu ai descoperit ceva despre Camilla? întrebă el, încercând să dea vocii sale un ton cât mai indiferent.

— Nu încă, dar, dacă face un singur pas greșit, vom fi primii care vom afla: una dintre iscoadele mele este prietenă bună cu slujnica sa preferată.

— Este vorba despre Loris?

— Nu, sclava aceea nu mai lucrează acolo. Camilla e eliberat-o înainte de a se mărita.

— Știi cumva unde aș putea s-o găsesc? Libertele rămân deseori în contact cu cea care le-a fost *domina.*

— Dar nu Loris. A dispărut fără urmă. Camilla a căutat-o mult timp, dar în zadar: poate că a plecat din Roma. Poți s-o întrebi chiar pe Camilla, când va fi cina funebră.

— Cu permisiunea lui Corvinus… se strâmbă, acru, patricianul.

— Nu știi? Mâine va pleca la Capua și va rămâne acolo timp de o săptămână.

„Grozav!” se gândi Aurelius, uitând pentru o clipă că o va întâlni pe fermecătoarea Camilla nu la o petrecere veselă, ci la un banchet de doliu.

— Castor! strigă din răsputeri senatorul, îndată ce matroana ieși.

Grecul, care era tocmai atunci pe punctul de a o convinge pe cameristă să-i facă o vizită în cămăruța lui, strecură printre dinți o înjurătură și, de voie, de nevoie, alergă în toată graba să-i vină în ajutor domnului și stăpânului său.

— Ce s-a întâmplat, *domine,* au năvălit barbarii? întrebă el, nervos.

— Du-te acasă la Arrianus și aruncă o privire la corpul Lucillei, înainte de a fi înmormântată: vezi în special dacă sunt ceva semne, pe gât sau pe față, julituri sau semne de sufocare.

— Așa am să fac, stăpâne, spuse grecul, resemnat: ce nu făcuse el ca s-o convingă pe slujnica aceea…

— Când poți, treci să scoți și săculețul cu bani depus la zaraful lui Corvinus: două zile de depozit sunt mai mult decât suficiente, adăugă Aurelius

— Asta-i tot, *domine*?

— Ah, da, era să uit: caută-mi o doică.

— O ce? întrebă grecul, uluit.

— O doică, măi Castor: dădacă, bonă, femeie la copil.

— Dar unde s-o găsesc, *domine*? Am fost înțărcat de ceva vreme! îi răspunse Castor, plictisit la culme. „Ăsta nu are nici cel mai mic respect pentru viața mea particulară”, se gândea el în timpul acesta. „Mă întrerupe exact când mi-era

lumea mai dragă și ca să vezi pentru ce! Pentru un cadavru și o doică!”

— Vreau să fie sănătoasă și cu sânii zdraveni, precizează Aurelius.

— Asta-i o formă ciudată de perversiune, stăpâne: de când îți place laptele sub forma asta?

— Nu-i pentru mine, țap bătrân ce ești; îmi trebuie pentru o fetiță!

„Pe toți zeii!” își spuse Castor în sinea lui. „Tot trecând dintr-un pat în altul, te pomenești că…”

— Felicitările mele! se grăbi grecul să exclame, mândru că a priceput totul.

— Hipparh o s-o consulte pe fetiță fără știrea tatălui său și o să-ți comunice ție cea a găsit acolo, continuă Aurelius, netulburat.

Castor ieși, clătinând din cap, încă ametit de ceea ce auzise. Stăpânul începea să exagereze cu pretențiile lui: unde putea, oare, pe toți zeii Olimpului, ar putea găsi o doică? Pe neașteptate, însă, își aminti că o prietenă a noii cameriste născuse de curând. La urma urmelor, misiunea aceea putea deveni chiar interesantă: fetele, se știe, sunt întotdeauna gata să cadă ca topite după cei care se dovedește că iubesc plozii.

V

Calendele lui noiembrie

A doua zi de dimineață, era o întâlnire la Senat: timp de patru ore nesfârșite, Aurelius, încotoșmănat în toga grea, din lână și cu laticlavă, stătu ca pe ace în jilțul senatorial, prefăcându-se că ascultă cu atenție interminabila dezbatere.

Sigur că da, în alte vremuri, un om ca el s-ar fi aruncat cu patimă în lupta politică, dar acum discuțiile acelea fade îl plictiseau de moarte: știa foarte bine că, da fapt, centrul puterii era acolo sus, pe colina Palatinului, și nu în Curia care o deținea din punct de vedere formal. Ba chiar, se întreba, deseori, de ce senatorii se înverșunau să lucreze cu atâta osârdie, când, acum, orice decizie se aștepta din partea împăratului și a curții sale de liberți atotputernici… Dar totuna era: nostalgicii unui trecut glorios când erau stăpânii lumii, membrii autoritarei adunări continuau să se reunească la nesfârșit ca să pălăvrăgească asupra unor chestiuni fără nicio importanță, numai să ascundă de toată lumea – și, în primul rând, de ei înșiși – că nu mai însemnau, de fapt, nimic.

Aurelius, așezat în jilțul acela incomod, participa întâmplător la aceste dezbateri prea plictisitoare. Nemișcarea la care era obligat și lipsa de interes față de subiectele dezbătute, îl făceau să colinde cu mintea către țărmuri îndepărtate și, deși își promisese de mii de ori că va pune o lespede deasupra ei, moartea Lucillei rămânea țărmul la care acostau mereu gândurile sale: expediția lui Castor, din păcate, nu dăduse niciun rezultat palpabil, pentru că, atunci când ajunsese el în casa lui Arrianus, corpul fetei fusese deja depus în cavoul familiei și, chiar dacă ar fi purtat cu el vreun secret, aceste avea să zacă pentru totdeauna în mormânt.

Un ropot de aplauze furtunoase îi întrerupse pe neașteptate șirul gândurilor: decretul propus de împărat era pe cale să fie aprobat ca întotdeauna, în unanimitate.

— Tu nu votezi, Statius? îl întrebă, încruntat, un coleg și Aurelius bătu și el fără vlagă din palme, întrebându-se ce naiba fusese aprobat. „Dacă aș fi un filosof adevărat”, își reproșă patricianul pentru nu mai știa a câta oară, „aș fi renunțat de mult timp la fotoliul senatorial și la toate privilegiile pe care mi le aduce…” Și, la fel ca întotdeauna, își promise iarăși că o va face într-o bună zi.

Afară era frig și senatorii se grăbiră să strângă în jurul corpului togile groase din lână, acoperindu-și cât mai bine brațele goale, în timp ce Aurelius părăsea îmbulzeala aceea tăind-o prin Forumul lui Caesar, dincolo de care își lăsase lectica și pe purtătorii ei.

La capătul pieței, lângă templul lui Venus Născătoarea, patricianul zări tejghelele zarafilor care făceau să zornăie monedele, în toiul unei activități febrile. Aurelius iuți pasul: acela era teritoriul lui Corvinus…

— Scumpul meu! se simți el tras de pulpana mantiei și, întorcându-se, se trezi față în față cu bancherul pe a cărui figură zbârcită trona rânjetul mieros al unui rechin înfometat în căutarea prăzii.

— Ce cauți prin locurile astea, nobile Statius? Ah, voi, senatorii, mereu ocupați cu alesele voastre îndeletniciri! Dacă ai vrea să-mi acorzi câteva clipe… Vezi, am impresia că nu are rost să continuăm războiul ăsta prostesc; în fond, avem același interes și, ca între niște oameni cu scaun la cap, am putea ajunge la o înțelegere.

— Da, dar numai dacă amândouă părțile acceptă aceleași reguli.

— Reguli, norme, precepte; dar chiar te obsedează lucrurile astea! Ascultă, de ce nu ne putem înțelege asupra dobânzilor? Aș putea coborî până la douăzeci și șase, douăzeci și șapte la sută;

dacă tu le-ai ridica pe ale tale, toți zarafii s-ar adapta și ei.

— Nimeni nu poate practica asemenea dobânzi fără a avea necazuri. Legea…

— Fie că e, fie că nu e lege, cine are nevoie să ia bani cu împrumut trebuie să facă și pe dracu' în patru; și eu aș putea pune o vorbă bună pentru tine în Iberia; sau spune-mi tu ce vrei în schimb…

— Nimic din ce ai tu nu mă interesează, Corvinus, îi răspunse, disprețuitor, Aurelius.

Niciun mușchi de pe fața bancherului nu se mișcă, el păstrând acel rânjet de prefăcută bunăvoință, dar în ochii lui mici și duși în fundul capului apăru o luminiță șireată și crudă.

— Chiar ești sigur de asta? apucând cu laba lui păroasă, ca de maimuță, cutele togii lui Aurelius. Apoi, îl salută cu o expresie sfidătoare și plecă fără să salute.

Senatorul le făcu semn nubienilor să vină mai repede cu lectica: aștepta o vizită, acasă, și ora fixată trecuse deja.

La scurt timp după aceea, patricianul ședea cu musafirul său în camera de zi.

— Octavius a venit la Roma încă de mic, cu gândul să se înscrie în *quadrivium,* dar nu avea niciun ban și trebuia să muncească pentru a se întreține: ai săi aveau ceva pământ în Bruttium, dar nu scoteau cine știe ce din agricultură, așa că i-au dat puținul pe care-l aveau, urându-i noroc și sfătuindu-l ca, dacă voia cu adevărat să învețe, să se descurce cum va putea, îi povestea Manlius, înecându-se cu gura plină de prăjituri. Atunci, el a început să se învârtă în jurul profesorilor, oferindu-se să le facă mici servicii și, în cele din urmă, a fost angajat permanent ca rândaș: curăța latrinele, păzea *capsae,* îi supraveghea pe elevi în timpul pauzei și, în același timp, trăgea și el cu urechea la lecții. Într-o zi, pe când îi asculta pe elevi în timpul unei inspecții, Arrianus îl descoperi ascuns pe scări, străduindu-se să le sufle celor ascultați

răspunsurile. În loc să se supere pe el, îi deveni simpatic și deveniră prieteni.

Manlius vorbea repede, înfulecând fără oprire plăcințelele umplute cu stafide pe care grijuliul Hortensius i le pusese la îndemână.

— Bravo, îi spuse patricianul. Ia cei doi ași pe care ți-i promisesem și uite și niște lucruri care s-ar putea să-ți fie de folos.

— Pentru mine? Copilul rămase cu gura căscată văzând *capsa* nouă și o legătură de tocuri cu peniță bine ascuțite.

— Da, pentru tine, îi întări Aurelius. Sunt convins că dacă ai tot ce-ți trebuie o să ai poftă de învățat. Mai sunt și călimări cu cerneală: neagră pentru texte și roșie pentru titluri.

— Fir-aș să fiu! exclamă ștrengarul, uluit. Cerneală dintr-asta roșie nu are nici tocilarul ăla de Afrus! O să văd eu, mâine, să-mi fac comentariile… totuși, trebuie să-mi scrii o dedicație pe capacul de la *capsa,* ca să știe toți că tu mi-ai făcut-o cadou! Uite, scrie: *Aurelius Manlio,* de la Aurelius pentru Manlius!

Senatorul întinse cu tocul în călimară și începu să-și scrie numele: *Aureli*… Ajungând la sfârșitul cuvântului se opri brusc.

— Pe toți zeii Olimpului! exclamă el. *Aurelius Manlius,* sigur că da! Numele destinatarului este declinat în cazul dativ, în timp ce al aceluia care face cadou obiectul rămâne la nominativ! Așa că, dacă numele acela – *Lucilla* – gravat pe mânerul pieptenului din carapace de broască țestoasă făcea parte dintr-o dedicație, el putea aparține mai degrabă celui care a dăruit obiectul, decât proprietarului!

Patricianul sări în picioare: trebuia neapărat să dea de urma pieptenului și asta cât mai curând.

VI

A treia zi înainte de Nonele lui noiembrie

După funeraliile atât de grăbite, Aurelius se aștepta la un banchet funebru la fel de restrâns; în loc de asta, Arrianus nu ținuse seama de cheltuială și printre invitați se aflau cei mai renumiți profesori din *Urbs*.

Nici Panaetios, nici Corvinus nu erau de față, dar bancherul îl trimisese în locul său pe credinciosul Nicolaus care o avea în grijă pe Camilla cu încrâncenarea tâmpă a unui câine de pază. Cât despre femeia aceea, era îmbrăcată cu o tunică simplă, cenușie, iar pletele ei negre nu mai erau despletite într-o dezordine studiată, ci fuseseră strânse cuviincios într-un coc prins la ceafă. Linia sobră a pieptănăturii, însă, departe de a dăuna trăsăturilor chipului, părea să le scoată și mai bine în relief perfecțiunea: Aurelius îi admiră linia delicată a profilului și eleganța cu care gâtul subțire pornea de la umerii rotunzi înspre lobii urechilor, împodobiți, în ciuda doliului, de cele două semiluni de aur.

Patricianul se afla într-o dispoziție foarte proastă: cerberul neîmblânzit de lângă ea nu-l lăsa să schimbe nicio vorbă cu Camilla și toate încercările lui de a-și încrucișa privirile cu frumoasa matroană erau zadarnice din cauza modestiei exagerate cu care își ținea mereu ochii în farfuria din fața ei.

Discuțiile erau pedante și plictisitoare și, dacă la aceasta se adăuga și faptul că, întotdeauna, banchetele funebre aveau darul să-i taie senatorului pofta de mâncare obișnuită, nu era de mirare că doar ciugulise fără niciun chef câte ceva, ascultând plictisitoarele laude aduse calităților excepționale pe care le avea răposata: până și indivizii cei mai mărunți, gândea el, din momentul

în care își dau sufletul, devin suma tuturor perfecțiunilor…

— Încă de mic copil era tare zvăpăiată… își amintea matematiciana Iunia Irenea.

— Totuși, când a mai crescut, s-a făcut cam lunatică… preciză Arrianus.

— Lucilla era ca un dar al zeilor pentru oricare bărbat… adăugă Pomponia smiorcăindu-se.

— Pentru mine ar fi fost cea mai bună soție care ar fi putut exista, regretă Octavius, mirele neconsolat. Și mă iubea…

— Nici nu-ți poți închipui cât de mult, șuieră printre dinți Camilla, în timp ce, în jurul mesei, se așternea o tăcere stânjenitoare.

Dacă era adevărat că fata tânjise într-o vreme după Octavius, sentimentele ei păreau să se fi răcit destul de mult, reflectă Aurelius. Deseori, când o iubire fragilă trebuie să întâlnească obstacole neprevăzute, se transformă înainte de vreme în cioburile unei deziluzii și acela dintre iubiți care avea cele mai mari așteptări începe să vadă din ce în ce mai limpede trăsăturile meschine ale celuilalt.

Dacă, între cei doi tineri, lucrurile se petrecuseră astfel, nu mai era nicio îndoială asupra primului care cedase: acesta nu era, desigur, Camilla cea care avea în jurul gurii cuta unei voințe deosebite! În plus, o femeie abandonată are, de cele mai multe ori, tendința să pună pe seama norocoasei rivale vina despărțirii și, deseori, ajunge chiar să o urască…

Din nefericire, totul se potrivea perfect cu bănuiala care-l rodea pe patrician începând din ajun și pentru aceasta venise la banchet, ca să caute o confirmare. Cina se apropia de sfârșit, acum, și era cel mai potrivit moment pentru a-și pune planul în aplicare.

— Vă rog să mă scuzați: nu mă simt prea bine… se scuză Aurelius, prefăcându-se că suferă de un deranjament stomacal: băile se aflau lângă latrină

și, chiar dacă era puțin probabil ca pieptenele să se mai afle acolo, merita osteneala să facă o încercare.

Îndată, însă, ce intră în anticameră, patricianul își dădu seama cu ciudă că mica încăpere fusese curățată cu grijă, iar aspectul general se schimbase: pe banchetele din lemn nu se mai aflau acum decât perne moi din lână.

Aurelius reflectă: unde ar fi putut pune pieptenul acela o sclavă conștiincioasă? În camera stăpânei sale, fără nicio îndoială, într-un dulăpior sau într-o *arca*… Închise fără niciun zgomot ușa, aruncând o privire pe coridor: nu se vedea nici țipenie de om. Cu pași sprinteni, se strecură pe furiș până în atrium, de unde se putea intra în câteva camere, întrebându-se cum ar fi putut-o recunoaște pe aceea a Lucillei.

Încăperile, modeste și mobilate sumar, se dovediră, imediat, a fi locuite de personalul casei. La camera Lucillei probabil că se ajungea din curtea interioară și, ca să ajungă acolo, Aurelius ar fi fost nevoit să treacă prin fața sufrageriei. Deodată, auzi un zgomot de pași, după care văzu doi servitori care veneau să aducă platourile de argint pentru „a doua masă”, fructe și prăjituri pentru a încheia cum se cuvine banchetul funebru. Exact în clipa în care servitorii își făceau intrarea în sufragerie, acoperindu-le comesenilor vederea către coridor, Aurelius se prelinse afară și, alergând tiptil, ajunse în curte, strecurându-se în prima încăpere care-i apăru în cale.

Închizând ușa în spatele său, strânse din pleoape ca să se obișnuiască oarecum cu întunericul și să poată vedea ce se afla în jurul său: un pat pictat, o *arca* ornamentată cu intarsii, o măsuță din lemn de trandafir… Iar pe un taburet caseta pe care o cumpărase el însuși pentru Lucilla, ca dar de nuntă!

Poate că pieptenele fusese pus chiar acolo, printre parfumuri… Patricianul deschise capacul și

pipăi orbește printre sticluțele din alabastru: uite-l, era, într-adevăr, acolo! Lumina nu era suficientă ca să examineze inscripția, așa că Aurelius deschise o ferestruică, atât cât era nevoie ca să lumineze mânerul din carapace de broască țestoasă: *Lucilla,* citi el micuțele litere aurii.

În clipa aceea, pieptenele i se răsuci între degete și pe fața cealaltă a mânerului apăru continuarea inscripției: *Lucilla Camillae,* de la Lucilla pentru Camilla. Avusese dreptate: pieptenele nu era al răposatei, ci al surorii acesteia!

— De când un senator cotrobăie prin camerele altora? se auzi pe neașteptate o voce severă și Aurelius, prins asupra faptului, se întoarse, rușinat ca un băiețaș.

•

— Un senator, un magistrat de înaltă ținută care intră ca un hoț în casa mea… continuă vocea.

Aurelius privi în jur pentru a-și da seama de unde venea perfect meritata mustrare și, între timp, încerca să găsească o scuză pentru a-și justifica prezența în camera aceea. În cele din urmă, descoperi o mișcare ușoară din spatele unei perdele și văzu apărând de acolo o mână osoasă și cu pielea zbârcită, brăzdată de o rețea de vine groase, albăstrii.

Patricianul înaintă cu prudență, dar, ajuns în fața nișei, se opri, așteptând, înainte de a trage perdeaua într-o parte, un semn al degetului slab și încovoiat care-l chemase în direcția aceea.

În penumbră apăru trupul unei femei, întinsă pe un divan, cu capul rezemat pe perne și cu două brațe descărnate care ieșeau dintre așternuturi ca niște labe de păianjen care se întindeau ca să prindă o muscă.

— Nu mă mai pot folosi de picioare, tinere, dar vederea îmi este încă foarte bună, spuse bătrâna, și la fel de bun îmi este și auzul, din nefericire pentru tine. Hai, curaj, arată-mi ce ai luat de acolo!

Mulți ani trecuseră din ziua în care senatorul Publius Aurelius Statius se putea numi un tinerel și mai mult timp trecuse de când cineva îndrăznise să-i dea vreun ordin. Totuși, în fața venerabilei vârste a matroanei și a privirii sale severe, orgoliosul patrician fu nevoit să se supună.

— Curia probabil că este pe ducă dacă acceptă printre senatori un ticălos care ajunge să fure un nimic ca ăsta! spuse, furioasă, bătrâna, observând pieptenele și lui Aurelius nu-i făcu plăcere să-și dea seama că roșise. Nu mă duce cu vorba, tinere! Să-mi spui acum ce făceai aici și ar fi mai bine să-mi dai o explicație cât mai bună. Sunt bătrână, dar încă nu m-am prostit, chiar dacă toți cei din jurul meu cred că, o dată cu picioarele, mi s-a mucegăit și creierul.

Aurelius nu se codea să recurgă la o minciună, atunci când împrejurările ar fi cerut-o; mai mult, i se întâmplase deseori în viață să se folosească de înșelătorie și obținuse rezultate care nu-l dezamăgiseră. Dar, atunci când își înălță din nou privirile către bătrâna cea atât de vioaie, uită cu totul de păcăleala pe care voia să i-o tragă: acea mândră matroană nu se cădea să fie mințită.

— Trebuie să aflu cui îi aparținea pieptenele acesta, Ispulla Camillina: l-am observat în baie când… și nu-și termină fraza de teamă să n-o tulbure prea tare pe interlocutoarea sa.

— Când ai găsit corpul nefericitei aceleia, încheie bătrâna cu o voce ușor tremurată. Pot să-ți răspund eu: este al nepoatei mele Camilla. Lucilla avea și ea unul exact la fel: gemenele și-au făcut același cadou când au împlinit treisprezece ani.

— Camilla poate că l-a lăsat aici când a plecat să trăiască în casa soțului ei. Un bancher bogat, așa cum este Corvinus, era în stare să-i facă niște cadouri mult mai prețioase, presupuse Aurelius, dar în sinea sa se ivea o altă, mai tragică, ipoteză.

— Așa este. Bătrânii care își cumpără o soție tânără cu bani mulți țin s-o îmbrace din cap până

în picioare, comentă matroana, făcând, disprețuitoare, gura pungă.

— Nu prea îți place Corvinus, constată patricianul.

— Oh, nu-i mai rău decât mulți alții. Dar ca un boboc de fată să fie vândută unui bărbat care i-ar putea fi bunic…

— Se obișnuiește, spuse Aurelius, amintindu-și de comentariile Pomponiei.

— Mi s-a întâmplat și mie asta și n-a fost câtuși de puțin plăcut! răspunse Ispulla.

— Da, dar fiul tău, Arrianus, avea niște obligații față de bancher… insinuă patricianul.

— Ah, chiar că ești așa cum am auzit: îți vâri nasul peste tot! Am auzit vorbindu-se despre tine, Publius Aurelius. Aici, toată lumea trăncănește fără grijă, crezând că eu am dat în mintea copiilor…

— Măcar să ajung și eu așa, când o să am vârsta ta, Camillina! râse Aurelius și prăpădita matroană păru să aprecieze complimentul sincer al senatorului.

— Văd că nu ești prost de tot, tinere; poate că am greșit eu. Spune-mi, așadar, de ce te amesteci în treburile noastre? Consideri, cumva, că răul de care a fost cuprinsă Lucilla nu este prea convingător?

— Ca să fiu sincer, da, recunoscu patricianul, derutat de întrebarea aceea atât de directă.

— Nu ești singurul care gândește astfel, dar nimeni nu îndrăznește să vorbească despre asta cu voce tare.

— Nici măcar tu? se miră Aurelius: bătrâna nu-și punea, cu siguranță, lacăt gurii.

— Și cine ar asculta ce spune o femeie de o sută de ani care va fi înghițită cât de curând de mlaștina Styxului? Ar spune că vorbesc în dodii… Dacă aș fi avut eu vreo putere, le-aș fi cerut să examineze mai bine nămolul din cadă.

— Am făcut eu asta, Camillina… Pentru o clipă, prin pupilele obosite ale bătrânei trecu ca un fulger

o întrebare mută, amestecată cu un fior de spaimă. Medicul n-a descoperit nimic suspect, o liniști patricianul.

— Există otrăvuri de care nici măcar nu ai habar! Bătrâna încercă să-și rotească gâtul subțire și făcu o sforțare ca să se apropie mai mult de senator. Licori îngrozitoare datorită cărora moartea vine încetul cu încetul, prafuri care provoacă o mulțime de bube și alifii atât de rele încât fac să putrezească toată carnea de pe trupul omului! Roma se află acum în mâinile unor străini care aduc în *Urbs* duhoarea barbariei lor! Efesianul acela, de exemplu… Panaetios: să n-ai încredere în el, Aurelius! Ce căuta el în fața camerei Lucillei, înainte de răsăritul soarelui? Au vorbit mult timp pe prag și Octavius probabil că s-a enervat, pentru că, îndată după aceea, am auzit cum discuta aprins cu nepoata mea, în timp ce ea se îndrepta către baie… Și, la puțin timp după aceea, au găsit-o moartă!

Aurelius parcă îl vedea în fața ochilor pe Panaetios și, după aceea, ritualurile sălbatice ale Marii Mame…

— Camillina, trebuie să mă ajuți: am nevoie de un aliat în familia voastră, o rugă el.

— Împotriva cui? Împotriva rudelor mele, poate, sau a noului, așa-zis nepot; un intrus care s-a cuibărit în casa asta, intrând pe furiș și alungând încetul cu încetul din sufletul slab al fiului meu cele mai calde sentimente ale acestuia? Octavius s-a strecurat aici ca un parazit, ca vâscul care suge seva stejarilor de care trăiește agățat. Și-l iubesc, îl iubesc cu toții: fetele, Arrianus, elevii… Oricum, la ce bun să mai răscolești totul? Pe Lucilla, de-acum, n-o mai poate ajuta nimeni: *parce sepulto,* iartă-l pe cel care a murit, și lasă-l să se odihnească în pace, clătină din cap bătrâna matroană.

— Și dacă ți-aș putea dovedi că a fost ucisă? insistă Aurelius.

Bătrâna își strânse buzele livide, aproape furioasă.

— Ei, atunci aș cere să se facă dreptate: Lucilla avea, încă de pe când era doar un copil, un deosebit simț al dreptății; și era neînduplecată cu ea însăși ca și cu ceilalți. Atunci când, pe la zece ani, jucându-se cu un băț ascuțit, a lovit-o fără să vrea pe sora ei în șold, a ținut morțiș să-și primească pedeapsa meritată. Eu și Calpurnia ne-am străduit mult timp s-o facem să nu-i spună tatălui ei de toată povestea asta: cu groaza lui de a vedea sânge, Arrianus i-ar fi chemat în grabă pe toți medicii din Roma pentru o mică rană fără prea mare importanță. Camilla însăși, pașnică peste măsură, încerca să calmeze spiritele, repetând că n-o mai durea aproape deloc și că n-o interesa dacă îi va rămâne vreo cicatrice. „Ești prea bună", i-a spus atunci Lucilla. „În locul tău, eu aș fi cerut să fiu răzbunată". Îmi aduc aminte și acum privirea hotărâtă a Lucillei în timp ce rostea aceste cuvinte. Tocmai de aceea, dacă aș descoperi ceva ciudat în privința morții sale, ți-aș spune imediat, nobile senator… dar, cu voia zeilor, sper să nu fie așa: a fost de prea multe ori doliu în familia asta. Acum, du-te acolo de unde ai venit, Publius Aurelius, altfel comesenii vor crede că, într-adevăr, nu te simți bine.

— *Vale,* Ispulla Camillina, și zeii să-ți mai dăruiască încă mulți ani de viață, îi ură senatorul, pregătindu-se să plece.

— La ce bun, nobile senator? Nimic nu-i mai îngrozitor pentru bătrâni să mai trăiască după ce tinerii s-au prăpădit, îi răspunse matroana și Aurelius înțeles că vorbea ca pentru sine.

•

Musafirii începeau să plece. Aurelius consideră drept o eliberare sfârșitul acestui ospăț trist și coborî din sufragerie, atent să nu alunece pe resturile de mâncare răspândite pe pardoseală.

Camilla se ridica și ea, gata de plecare: patricianul îi admiră grația naturală pe care nici severitatea veșmintelor și a nefericitei împrejurări nu reușea s-o ascundă și simți cum îl inundă un val de furie închipuindu-și corpul acela mlădios în pat, alături de un bătrân lacom și libidinos, sensibil doar la sunetul metalic al sesterților. Când își dădu seama că și ea îl privea pe furiș, dădu s-o ajungă din urmă, dar Arrianus îl reținu și, înainte de a putea scăpa de el sub un pretext oarecare, Camilla dispăruse deja în spatele uriașului Nicolaus.

Patricianului nu-i mai rămase altceva de făcut decât să-l urmeze în camera de zi pe stăpânul casei. După ce-și frecă îndelung palmele și tuși de două-trei ori ca să-și dreagă glasul, Arrianus începu, în cele din urmă, să vorbească:

— Nenorocirea asta a fost îngrozitoare, totuși, fac eforturi să-mi ascund suferința: *hodie mihi, cras tibi*; astăzi mi se întâmplă mie, mâine ți se poate întâmpla ție… Și, totuși, există ceva mai rău: întâmplarea asta nenorocită a dat naștere unor întrebări, îndoieli care, cu siguranță, sunt neîntemeiate. Știi, însă, foarte bine că atunci când încep să se audă zvonuri ciudate, oamenii sunt convinși că nu iese fum fără foc și, puțin câte puțin, *gutta cavat lapidem,* picătură cu picătură sapă în piatra cea mai dură!

Aurelius, care nu suporta să audă zicale și vorbe de clacă, se frământa pe scaun: tristețea lui Arrianus avea în ea ceva artificial, literar, de parcă profesorul de retorică ar fi predat una dintre acele teme teribil de neplăcute cu care dascălii își terorizează elevii la lecțiile de arta vorbirii: *Scrie o scrisoare unui tată care și-a pierdut fiica, demonstrându-i că prin nenorociri sufletul omului se călește* și așa mai departe…

— Cele mai mari nenorociri te învață cum să-ți întărești sufletul, auzi, inevitabil, Aurelius. Dar nu și dacă doliul este murdărit de tot felul de bârfe. Eu am încercat de unul singur să fac lumină în

toată tărășenia asta neplăcută, dar nu mă pricep, nu sunt de meserie și, cum s-ar zice, *sutor, ne ultra crepidam,* cârpaciule, nu te încumeta să faci altceva decât niște papuci! Tu, nobile senator Statius, îi explică el exasperatului patrician, ai dus la bun sfârșit câteva anchete, ultima dintre ele ți-a adus, acum câteva luni, laudele oficiale din partea lui Claudius: dacă s-ar ști că te ocupi de cazul acesta în calitate oficială, gurile rele ar fi reduse foarte repede la tăcere.

Aurelius înțelese că pe Arrianus îl interesa nu atâta să afle adevărul, cât să pună capăt bârfelor; astfel încât chiar și puțina stimă pe care o avea pentru director se duse de râpă.

— Bănuiești pe vreunul dintre ai tăi, Octavius sau, poate, Panaetios? vru să știe patricianul.

— Nu, absolut deloc! se grăbi să nege profesorul. Totuși, în dimineața aceea erau pe aici mulți oameni și, dacă vreunul dintre ei dorea să-mi facă rău… sigur, n-ar fi fost prea ușor să intre în baie, dar, după cum spune și Vergilius, *audentes fortuna iuvat*: norocul este de partea celor îndrăzneți!

Pe lângă multele calități pe care le avea, lui Aurelius două îi lipseau în cea mai mare măsură: umilința și răbdarea. Neputând să mai reziste la șirul acela nesfârșit de citate, patricianul nu se mai putu abține.

— Hotărăște-te, Arrianus! Tu nu m-ai chemat aici ca să-mi împuiezi capul cu povești presărate cu ziceri celebre; așa că lasă palavrele și spune-mi ce te doare cu adevărat!

Profesorul de retorică ațintи asupra lui o privire plină de dispreț: cum era posibil ca un nobil de un asemenea rang să nu cunoască bunele maniere? Anumite lucruri se puteau discuta în mai multe feluri; nu degeaba el, Arrianus, se străduia să-i învețe pe elevii lui arta subtilă a exprimării eufemistice… Dar, poftim, aristocrații ăștia erau toți o apă și-un pământ, niște încrezuți necioplиți

care se considerau sarea pământului, doar pentru că strămoșii lor luptaseră sub comanda lui Scipio la Zama! Și cât de primitiv se exprima acest ciudat patrician, de parcă ar fi fost un legionar aflat în campanie sau un vânzător de pește de la piață; și să mai zici că era, așa cum vorbea lumea, un om de cultură! Era limpede, în orice caz, că magistratul acela atât de grosolan și antipatic nu s-ar fi mulțumit doar cu vorbe aruncate în vânt: dacă voia să-i ceară ajutorul, trebuia să se hotărască să-i spună mult mai mult…

— Mă tem că aveau de gând să mă lovească pe-mine, nu pe Lucilla, recunoscu în cele din urmă Arrianus, deși fără prea mare chef. Și sărmana copilă, nevinovată, a picat la mijloc.

— Cum ai ajuns la convingerea asta? întrebă patricianul pe un ton sever.

Directorul înghiți în sec de două-trei ori, după care își luă inima în dinți.

— După moartea fiicei mele, am primit o scrisoare anonimă…

— Arată-mi-o, îl îndemnă Aurelius.

— Am distrus-o. Era o amenințare, dar nu-mi mai aduc aminte exact ce scria; în clipele acelea, nu i-am dat prea mare importanță…

— Este destul de greu de crezut că se pot primi asemenea intimidări, dacă nu faci rău nimănui, remarcă neîncrezător patricianul.

— Te asigur că nu știu de ce să-mi fi trimis cineva un asemenea mesaj, declară profesorul, dar mi-e frică: de la moartea Lucillei trăiesc cu spaima vreunei vrăji teribile…

Aurelius ridică dintr-o sprânceană, vizibil dezamăgit: nu credea în magie mai mult decât în zei și rămânea uimit să constate că, la fel ca Ispulla, fiul ei putea aduce în discuție asemenea idioțenii. Credința în superstiții era de înțeles la plebea ignorantă și poate chiar la o bătrână aflată în pragul unui secol de viață, dar nu la un faimos profesor de retorică!

— Văd că nu reușesc să te conving, nobile senator; sunt sigur că mă consideri un prost și un naiv. Dar nu te grăbi: la Roma, anumite practici îngrozitoare există cu adevărat; tinerii noștri s-au îndepărtat de obiceiurile strămoșești și se supun acum unei hore infernale de zeități și demoni veniți de pe alte meleaguri…

— Cum ar fi Marea Mamă și preoții săi castrați?

— Întocmai. Eu însumi i-am interzis fiicei mele să ia parte la ceremoniile acelea cumplite, dar, după ce s-a petrecut nenorocirea, am descoperit că nu-mi dăduse ascultare… Uite, am găsit astea printre lucrurile ei! exclamă Arrianus, punând pe masă câteva obiecte: un idol cu cap de hipopotam, două degete din argint, un medalion din obsidian cu gravuri oribile și, în sfârșit, o păpușă de ceară.

Patricianul luă în mână medalionul și-l examină cu atenție: da, putea fi ceea ce observase în baie, alături de pieptene, pe tunica de un alb imaculat a Lucillei… Dar, în cazul acesta, pe unde s-o fi rătăcit agrafa din jad?

Îndată după aceea, atenția îi fu atrasă de statueta de ceară: părul ei era la fel cu cel adevărat, iar unele dintre veșminte erau făcute din tulpini fragede de mărar primăvăratic, în timp ce altele din frunze de laur, scorțoase și închise la culoare, aceleași pe care prezicătoarele de la Delfi și de la Cumae le mestecau de zor înainte de a cădea în transa de rugă către zeu. Pe piciorul drept al păpușii, se putea citi, scris cu litere foarte mici, numele aceleia căreia îi era destinat descântecul: *Lucilla.* În mijlocul pieptului, acolo unde brațele se legau de trunchi, se vedea un ac lung, înfipt în dreptul inimii.

Aurelius puse la loc pe masă acea statuetă magică, fără a da de bănuit că recunoscuse în ea unul dintre instrumentele cele mai temute ale necromanției. Vrăjitoarele din Tessalia se folosiseră întotdeauna de asemenea fetișuri pentru a chema spiritele celor morți și se spunea că într-

un asemenea mod ticăloasa Plotina, slujitoare a subpământenei Hecate, îl ucisese în floarea vârstei pe viteazul general Germanicus, fratele împăratului…

— Sunt amulete, se mulțumi să constate patricianul. Par să provină din Tessalia sau din Egipt.

— Egiptene, frigiene, babiloniene, cine știe? Divinul Zeus a îngăduit ca fiica mea să fie lovită în locul meu… murmură profesorul.

„Este ciudat faptul că, deși avea atâtea bănuieli, Arrianus nu s-a gândit să ceară o analiză a nămolului”, își spunea în vremea aceasta Aurelius, destul de intrigat. Și apoi, lăsând la o parte păpușa, talismanele acelea aparțineau fără putință de tăgadă Lucillei: este posibil ca o tânără de o mare inteligență, cunoscătoare a secretelor fizicii și geometriei, să dea crezare unor asemenea bazaconii?

Da, la urma urmelor, era mai mult decât posibil: nu-i alungase, oare, Tiberius pe toți prezicătorii din Roma pentru a rămâne singurul care să se bucure de răspunsurile magului Trasillus? Și sute de persoane nu recurgeau în fiecare zi la rugi adresate unor divinități străine, nu participau la ceremonii obscene și nu așteptau prevestirile unor ghicitori necunoscuți, sfidând toate interdicțiile imperiale? La Roma aveau loc frecvent orgii bahice, mistere egiptene, adunări barbare în care erau venerați dragoni, crocodili, himere și chiar și un monstru cu cap de măgar, atârnat de o cruce! Ce nebunie, gândi Aurelius; fusese nevoie de secole întregi pentru ca oamenii să scape de frica zeilor și să poată judeca numai cu propriul lor cap și acum…

Cu un gest hotărât adună obiectele aflate pe masă și le strecură printre cutele togii.

— Voi încerca să aflu ceea ce s-a întâmplat, Arrianus; totuși, s-ar putea să descopăr și unele lucruri care nu-ți vor face plăcere. Poate că este mai bine să nu tulburăm liniștea morților.

Profesorul de retorică păru să se gândească preț de câteva clipe, puțin dezorientat, după care se hotărî.

— Câteodată morții se întorc, Aurelius, invidioși pe cei care încă mai sunt în viață.

— Trebuie să te temi de cei vii, Arrianus, nu de cei care au murit. Hadesul este cel mai potrivit loc pentru dușmanii noștri: umbrele răposaților nu sunt în stare să mânuiască un pumnal, nici să picure licori ucigătoare în cupele noastre.

— Viermii trimiși de Ereb nu ne pot cotropi trupurile; câteodată, însă, sunt în stare să ne otrăvească inima și mintea. Iar noi, cei vii, avem dreptul să ne apărăm: așa că, fă ce trebuie să faci, Publius Aurelius Statius și fie ca zeii să aibă milă de noi! *Vale*!

•

Când ajunse acasă, Aurelius încă se mai gândea la talismanele Lucillei. Știa câte ceva despre tradițiile esoterice din Egipt, Siria, Israel și din îndepărtatele și misterioasele ținuturi de dincolo de Indus: urmăreau toate să ajungă la adevăruri intuitive, la evenimente extraordinare, la zei gata să se întrupeze în muritori obișnuiți ca să salveze lumea.

Patricianul, deși dornic să afle cât mai multe despre aceste îndeletniciri tainice, rămânea dominat de același scepticism de neclintit. Orice fenomen, oricât de straniu și de rar întâlnit, trebuia să aibă, în opinia sa, o explicație rațională, chiar dacă aceasta ar fi fost înțeleasă cu greu de înțelepciunea omenească, încă mărginită. Minunile, profețiile și farmecele, departe de a-l convinge, îi trezeau o neîncredere uriașă, făcându-l să resimtă o nevoie irezistibilă de a-și bate joc de credulii pe care-i întâlnea; altceva era, însă, teama de puterea magiei, altceva era să recunoască, încrustate în fetișuri, semnele unei uri adânci, ale unei dorințe de a distruge și de a face un rău cât mai mare.

Existența pieptenului și a inscripției de pe el, privită din perspectiva acestei amenințări teribile, i se păru aproape fără nicio însemnătate; păpușa de ceară, însă, cu numele victimei gravat clar pe un picior, nu mai lăsa loc nici unei îndoieli: cineva o ura atât de mult pe biata Lucilla, încât voia s-o vadă moartă! Și doi bărbați, Panaetios și Octavius, amândoi foarte interesați de persoana ei, îi vorbiseră fetei destul de aspru în dimineața aceea fatidică…

Pierdut în gândurile sale, patricianul intră în vestibul, fără a se mira că nu îi ieșea nimeni în întâmpinare. Abia trecuse de *fauces* că-l văzu pe medicul Hipparh venind înspre el, cu obișnuitul său zâmbet prietenos și, ca de obicei, cu o notă de plată pipărată.

— Iar ai venit! exclamă cam plictisit stăpânul casei.

— Acum am terminat consultația libertului tău, îl informă bravul chirurg. Medicamente, zece sesterți; alifie, opt sesterți și un gologan; fese, doi gologani; infuzie calmantă, doi sesterți.

— Pe toți zeii, nu mi-ai spus tu că Paris este doar un bolnav închipuit?

— De fapt, nu el este pacientul, *domine,* ci sărmanul Castor: a ieșit cam șifonat dintr-un schimb aprins de idei cu un zaraf foarte nervos…

Deci, nu prea mersese trucul cu monedele false. Din fericire, Castor avea o piele destul de tăbăcită…

— Am văzut-o și pe fetița din Suburra, așa cum mi-ai cerut. Este cam prost hrănită, dar cu o doică bună o să-și revină repede. I-am prescris o infuzie și era nevoie de un biberon ca să i-o dau; așa că mi-am permis să-i cumpăr eu unul, absolut nou și foarte drăguț. Este din cea mai bună ceramică, lucrat în formă de purceluș: a costat destul de mult, dar, se știe, când tatăl poate să plătească… De altfel, cine nu ar fi dispus să facă orice sacrificiu

pentru copiii lui? îi făcu medicul cu ochiul, cu un aer complice.

— Dar tatăl ei este un biet vânzător de haine vechi, un telal amărât! protestă Aurelius.

— Da, bine, este cum vrei tu! îi replică Hipparh, făcându-i din nou cu ochiul. Ți-am pus nota de plată dedesubt, dar să nu-ți faci nicio grijă: știu să-mi țin gura.

— Păi, să vezi… încercă zadarnic să protesteze patricianul. Cu toate necazurile care-i picaseră pe cap, asta mai lipsea, ca lumea să-l creadă tatăl micuței Quartilla!

— Și Manlius? Se poate face ceva cu piciorul lui? întrebă el, renunțând să-i mai dea explicații medicului și să-l convingă că altfel stăteau lucrurile.

— Din păcate, nu. A avut boala din Perint: este o febră descoperită de Hippocrat cu multe secole în urmă care duce la tot felul de paralizii, printre care și aceea a cerului gurii. Unii bolnavi mor din cauza neputinței de a înghiți, iar puținii care supraviețuiesc rămân infirmi. Răul s-a produs de-acum și în clipa de față nu se mai poate face altceva decât o eventuală corectare prin exerciții a membrului afectat, îl lămuri Hipparh, clătinând cu părere de rău din cap, după care se îndreptă în grabă către ieșire, înainte ca vreunul de-ai casei să-l întrebe ceva despre vasul cu smochine care se zărea printre cutele largii lui mantii de lână.

— Castor! strigă mai mult din obișnuință Aurelius.

Cel care apăru fu, însă, Paris care aținti asupra lui o privire plină de un reproș îndurerat.

— Ai pretenția ca un sărman servitor să vină fuga la chemarea ta în timp ce el zace pe patul de suferință, lovit mortal în timp ce se afla la datorie?

— Dar este chiar atât de rău? întrebă, neîncrezător, stăpânul.

— Mai are puțin și-și dă sufletul, îi răspunse Paris, suspinând.

— Castor! strigă din nou patricianul, dar, de data aceasta, căzând pradă unei infinite remușcări se îndreptă cu pași grăbiți către camera libertului. „Ce inconștient am fost să-l expun în halul ăsta, a fost numai vina mea”, se mustra în sinea lui…

Intră tăcut în micuța încăpere și-l văzu cu strângere de inimă pe credinciosul său servitor zăcând parcă fără viață pe o grămadă de perne, susținut de brațele grijulii ale câtorva slujnice. În jurul capului, o fașă foarte lată de pânză ascundea rana aceea ucigătoare, primită în tâmpla dreaptă. Corpul său, vlăguit de o asemenea suferință fusese spălat și uns cu balsamuri de iscusitele slujnice care acum îi umezeau mereu, cu o cârpă udă, buzele crăpate de fierbințeală.

— Castor… șopti Aurelius, și, îndurerat, îngenunche la căpătâiul servitorului care nu mai avea mult de trăit, străduindu-se să nu izbucnească în plâns. Pe când se apropia ca să audă ultimele cuvinte ale prietenului care trăgea să moară, observă cu coada ochiului mâna grecului care se strecurase cu abilitate între sânii uneia dintre fete.

Senatorul se încruntă, cuprins brusc de o bănuială.

— Pe toți zeii din cer, arde peste tot! urlă el cât putu de tare. Slujnicele o zbughiră afară țipând înspăimântate și, în învălmășeala aceea, muribundul sări din pat cu o neașteptată sprinteneală.

— Minune a zeilor milostivi, ai înviat! exclamă Aurelius, străpungându-l cu privirea pe Castor. Și acum, pentru că divinul Hermes, protectorul șmecherilor, ți-a salvat într-un mod miraculos viața, lasă-le să iasă afară pe toate infirmierele astea îndurerate și dă-mi raportul!

Alexandrinul, ca un adevărat șmecher ce era, își dădea seama imediat când trebuia să se oprească fără să mai insiste.

— Banii ăia falși ai tăi care trebuiau să păcălească pe oricine! începu el să se plângă,

renunțând la comedia de până atunci. Uite în ce hal am ajuns din cauza ordinelor tale fără nicio noimă! Profilul atât de pur al chipului meu schilodit pentru totdeauna, rafinatul spirit elenic zdrobit sub povara umilinței, corpul acesta de atlet ciopârțit cu lovituri de ciomege!

— Bine, dar dacă ai doar o mică zgârietură… încercă să minimalizeze situația Aurelius care, în adâncul sufletului, se simțea vinovat într-o oarecare măsură. Hai, să bem ceva împreună, și o să-mi povestești pe îndelete ce s-a întâmplat.

— O să am nevoie de ani întregi ca să-mi revin… bombăni Castor, dar protestul său energic se stinse când îl văzu pe paharnicul care, îndeplinind prompt comanda stăpânului, intrase sprinten, aducând un bol mare de vin de Setia, două cupe și un polonic uriaș de aramă.

— Ăsta da, uite un polonic pe cinste! se bucură libertul; așa încât, ca să-și dovedească din plin admirația, luă un polonic plin ochi cu vin cald și și-l deșertă de-a dreptul pe beregată, făcând inutilă folosirea cupei. Deci: am plătit taxa pentru depozit, după cum am stabilit, și Nicolaus, zaraful lui Corvinus, mi-a înapoiat pachetul fără să spună nicio vorbă. Mi-am dat seama că era ceva în neregulă din felul în care mă observa: părea o cucuvea care a pus ochii pe un șobolan paralizat, după mai multe nopți în care nu vânase nimic… și mai sorbi un alt polonic de vin. Într-adevăr, în timp ce îmi luam în grabă pachetul cu bani, l-am văzut pe când le făcea semn unor indivizi dubioși care-și făceau de lucru pe acolo…

Polonicul nu mai găsi nimic pe fundul bolului deja golit și Aurelius îi făcu un semn pivnicerului să aducă imediat un altul, înainte ca memoria să-l părăsească pe grec.

— Pe scurt: o iau la picior în cea mai mare grabă, ajung în fugă la capătul străzii și cotesc înspre piață, cu cei doi tot pe urmele mele, ca niște ogari care fugăresc un iepure, continuă Castor,

atacând al doilea crater cu vin. Găsesc o ușă; mă strecor înăuntru, sprinten ca un dihor. Cei doi trec fără să mă observe și răsuflu ușurat… Oh, iartă-mă, nu vrei și tu puțin vin? întreb el mărinimos, observând abia atunci că în cupa stăpânului era secetă mare. Ei bine, *domine,* n-o să-ți vină să crezi: în camera în care nimerisem se afla o fată nespus de frumoasă, goală de parcă tocmai atunci ieșise din pântecele mamei. Fata mă vede, începe să urle de frică, iar eu încerc s-o liniștesc…

Aurelius sorbi încet din vinul pe care i-l dăruise grecul, întrebându-se când l-or mai fi găsit cei doi ucigași care-l urmăreau.

— Ea își dă seama imediat cu cine avea de-a face și se potolește: suntem gata să ne împăcăm, când apare o namilă mare cât un elefant, cu o mătură în mână…

— Soțul ei: și uite că m-am lămurit ce-i cu vânătaia ta, interveni Aurelius, izbucnind în râs. În orice caz, acum suntem siguri că angajații lui Corvinus au urâtul obicei de a-și vârî nasul prin depozitele sigilate pe care le lasă clienții. Aceasta constituie în sine un delict foarte grav: legea prevede nu numai că bancherul trebuie să-ți restituie suma *quando voles et ubi voles,* în orice moment și în orice loc dorești, dar trebuie să-ți dea înapoi *exact* aceleași monede pe care i le-ai lăsat în păstrare, nu doar o sumă egală cu cea depusă.

— De ce se face așa? întrebă, nedumerit, Castor.

— Simplu, îi explică patricianul. Una este să depui la bancă niște bani pentru ca aceasta să-i poată investi în altceva și, în acest caz, depozitul nu este un pachet sigilat, ci bani pentru care funcționarul trebuie să plătească dobânda legală; altceva este să depui o sumă pur și simplu în custodie sau ca garanție pentru o afacere: în acest caz, clientul este acela care plătește băncii pentru serviciul pe care i l-a făcut aceasta. Deseori, însă, aceste depozite rămân neatinse luni întregi, câteodată chiar și ani…

— Iar sărmanul bancher este obligat să țină aceste comori în deplină siguranță, când ar avea posibilitatea de a scoate un profit de pe urma acestor bani… Pun pariu că ticălosul de Corvinus nu poate suporta să vadă o asemenea risipă și pune imediat în circulație toți banii, chiar și pe aceia din depozitele sigilate!

— Chiar așa. Totuși, ca să fim siguri, data viitoare va trebui să folosim bani adevărați.

— Data viitoare? Doar nu vrei, *domine,* să mă mai duc din nou acolo? Ăia m-au ochit și nici dacă m-aș travesti în Jupiter Olimpianul, cu un mănunchi de fulgere în mână, nu s-ar mai lăsa înșelați!

— Așa este, ne-ar trebui altcineva, căzu pe gânduri patricianul. Un om de încredere și cinstit care să poată face asta în locul meu, fără a se lăsa ispitit de o sumă așa mare…

— Și care, ca să fie și mai convingător, să nu știe nimic despre adevăratele tale scopuri… Din nefericire, însă, o asemenea comoară de om nu există, trase concluzia Castor.

— Ba, cum să nu, și chiar sub același acoperiș cu noi! exclamă Aurelius, încântat. Și-l chemă de îndată pe Paris.

VII

Ajunul Nonelor lui noiembrie

A doua zi, Paris, fără să aibă habar de adevăratul scop al misiunii sale, se îndrepta către prăvălia lui Nicolaus, având asupra lui un săculeț cu monede adevărate din aur. Pentru o mai mare siguranță, Aurelius le poruncise nubienilor săi să nu-l scape din ochi, știind prea bine că orice borfaș ar fi bătut în retragere în fața celor opt vlăjgani, negri ca tăciunele și gata oricând să-și pună pumnii la treabă.

De altfel, patricianul nu regretase niciodată îndrăzneața cumpărare a acelor sclavi. Cei opt, care susțineau că erau frați, îi atrăseseră atenția la Alexandria pentru că se aflau în culmea disperării: făceau parte din escorta unui preot egiptean căzut în dizgrația reprezentantului Romei și, după condamnarea stăpânului lor, ar fi fost sortiți să ajungă vâslași pe vreo galeră, dacă nu-i cumpăra nimeni cât mai repede. Aurelius nu putuse rezista tentației. Înalți și puternici, cu pielea ca abanosul, nubienii erau exact ceea ce trebuia pentru a da o notă de distincție lecticii sale, altfel asemănătoare tuturor celorlalte: în *Urbs,* matroanele s-ar fi luat la întrecere care să se urce prima în ea…

Așa se petrecuseră lucrurile. În plus, pe parcursul anilor, acei sclavi atât de frumoși se dovediseră a fi foarte prețioși ca gărzi de corp, de o credință fără margini. Așa că patricianul nu-și făcu niciun fel de scrupul trimițându-l pe credinciosul său administrator în bârlogul lupului, fiind sigur că va fi bine apărat.

Abia plecase Paris să îndeplinească porunca stăpânului, când începură să se audă bătăi puternice în ușa de la intrarea în *domus,* zgomote care-l treziră până și pe *ostiarius* Fabellus care, ca de obicei, dormea adânc în ghereta sa de portar.

— Mai trăiește? întrebă gâfâind fata, năpustindu-se cu iuțeala fulgerului în casă.

— Liniștește-te, Nannion, o opri Aurelius. Castor se simte foarte bine și eu chiar voiam să stau puțin de vorbă cu tine, aici și acum.

Slujnica se dădu înapoi, rotindu-și privirile în toate părțile. Învățase cu timpul – și pe propria piele – că, atunci când un stăpân vrea să stea de vorbă cu o sclavă, asta nu se putea încheia decât în două feluri: fie în pat, fie cu biciul.

— Vino încoace că nu te mănânc! insistă Aurelius, apucând-o de poala tunicii.

— Nu știu nimic! declară servitoarea, încruntându-se, după care se închise într-o mutenie totală, ca o statuie din granit.

— Castor! îl chemă patricianul pe grec, văzând că nu era chip să scoată ceva de la fată.

Mai liniștită oarecum în prezența libertului, Nannion păru să se mai îmblânzească puțin, deși continua să-l privească pe Aurelius cu străvechea neîncredere a unui animal prins în cursă.

— Mai întâi, spune-mi dacă ai impresia că a existat vreo discuție aprinsă între Lucilla și logodnicul său în zorii zilei în care trebuia să aibă loc nunta, o întrebă patricianul.

— Să se certe? Nu prea cred: stăpâna îl iubea nespus de mult pe Octavius, era topită după el, excluse fata o asemenea posibilitate. Oricum, însă, nu pot băga mâna în foc; la ora aceea eu pregăteam baia.

— Nu s-ar putea ca Octavius să fi fost gelos pe cineva, de exemplu, pe Panaetios?

Nannion pufni în râs la auzul unei asemenea năzbâtii.

— Omulețul ăla caraghios care stă mereu să-și netezească de zor cutele tunicii? Nu, cu siguranță, pe Lucilla nu putea s-o intereseze un asemenea individ.

Aurelius încuviință gânditor spusele fetei: să fi văzut altceva bătrâna Ispulla? Între camera ei și

cea a Lucillei se afla întregul peristil și, pe bătrâni, auzul îi poate înșela cu ușurință, mai ales când sunt abia treziți din somn. Pe de altă parte, nici nu era cazul să ia prea în serios afirmațiile unei gâsculițe ca Nannion…

— Dar asemenea lucruri ai văzut vreodată? continuă patricianul, arătându-i amuletele Lucillei printre care se afla și păpușa de ceară.

— De unde vrei să știu eu? Nu sunt decât o sărmană sclavă, se feri să răspundă, cu încăpățânare, fata.

— Așa este, asta-i adevărat, nu faci prea multe parale. Acum că, în casa lui Arrianus, nu mai sunt femei care trebuie slujite, cu siguranță o să fii vândută, minți Aurelius.

— Nu vreau să ajung la piața de sclavi! strigă slujnica.

— Fii liniștită, se pare că nu va fi nevoie: lupanarul de pe ulița Ulmului ar fi gata să te cumpere imediat, continuă Aurelius pe un ton indiferent, încercând să aprecieze sinceritatea fetei: știa din experiență că mulți sclavi se prefăceau a fi mult mai tonți decât erau în realitate, ca să se ferească de eventuale necazuri, dar în cazul lui Nannion se temea că s-ar putea afla în fața unui caz de adevărată prostie.

Sclava mai șovăia, disperată.

— Dacă ești cuminte, poate că te cumpără el! îi promise aiurea Castor, sperând s-o înduplece.

— Și o să vin aici ca să stau împreună cu tine? întrebă Nannion, luminându-se imediat la față.

— Sigur că da, confirmă cu promptitudine Aurelius, în timp ce grecul își mușca limba: una era să aibă de-a face cu sclava aceea din când în când și alta era să trăiască împreună cu ea!

— Mă rog, în cazul ăsta… zâmbi Nannion, îmbunată, și Castor se luă cu mâinile de cap.

— Așadar, recunoști obiectele astea? reluă discuția patricianul, arătând din nou către talismane.

— Da, erau ale Lucillei. Îl purta mereu pe acesta la gât, afirmă slujnica și trase într-o parte medalionul din obsidian.

— Un mic monstru diform, pe jumătate pitic, cu coadă de animal și cu o coroană din pene pe cap… Cine știe ce-ar putea reprezenta… se întrebă Aurelius.

— Este Bes, *domine,* spuse Castor. La Alexandria, plebea îl consideră un zeu cu o mare putere asupra spiritelor rele. Aici sunt degetele lui Horus, iar acesta este nodul lui Isis care apără sângele împotriva otrăvurilor. În Orient, oamenii sunt foarte influențabili și poartă deseori la ei un mare număr de fleacuri ca astea…

— Ciudat, credeam că valea Nilului s-a adaptat întrutotul modelului grecesc.

— Nu, lucrurile nu stau chiar așa, *domine.* Egiptenii nu au renunțat câtuși de puțin la zeii lor. Nu numai că venerează în continuare monștri cu înfățișare de animale, chiar dacă îi numesc Zeus sau Afrodita, dar îi și trimit cu mare succes la Roma.

— Dacă Lucilla se folosea de amulete împotriva descântecelor, în mod sigur se temea de ceva. Știi cumva de unde făcuse rost de ele stăpâna ta? o întrebă Aurelius pe Nannion, fără a spera prea mult că va primi un răspuns.

— Oh, cum să nu, se grăbi să-i răspundă servitoarea, dornică de a-i câștiga bunăvoința. De la o tarabă, departe de centru, lângă niște temple – sau erau porticuri? – și un pâlc de pini…

Senatorul Oftă. Templele existau în *Urbs* cu sutele și cam tot atâtea porticuri. Cât despre pini, romanii aveau atâția, încât ar fi putut să trimită în toate coloniile Imperiului.

— Ar fi bine dacă ai putea să fii mai precisă, o rugă el.

— Se intra printr-o poartă mare…

— Roma este plină de porți mari de-a lungul zidurilor care o înconjoară! izbucni Aurelius,

pierzându-și răbdarea.

Acum, însă, chinul la care-și supusese memoria secătuise slabele resurse ale lui Nannion, așa că fata începu să se smiorcăie:

— Mai erau și niște scaune și un vânzător fără pic de păr pe cap. Stăpâna a vorbit cu el, apoi am văzut-o și pe Loris. Altceva nu-mi mai amintesc!

— Loris, cea care a fost servitoarea Camillei? întrebă senatorul, devenind brusc mai atent.

— Da, eu voiam s-o salut, dar Lucilla nu m-a lăsat. Și totuși erau prietene…

— Spune-mi, ai fi în stare să recunoști locul acela dacă l-ai mai vedea din nou?

— Nu știu, eu nu sunt decât o sărmană… se bâlbâi Nannion, dar Castor se grăbi să-i închidă gura înainte de a da din nou drumul obișnuitei tânguieli.

— Nubienii s-au întors? sări în picioare patricianul cu o neostoită energie.

— Chiar în clipa aceasta, *domine,* spuse Castor.

— Bun! Fato, ai mai mers vreodată într-o lectică? întrebă Aurelius, în timp ce mica servitoare căsca ochii de uimire. Fii gata să facem o plimbare!

•

Purtătorii trecură prin fața Porții *Caelimontana,* gâfâind din greu: parcurseseră de-acum mare parte din lungimea zidurilor, fără ca Nannion să fi dat vreun semn că ar fi recunoscut locul în cauză.

Cât despre servitoare, ea se distra grozav. Tolănită pe pernele din pânză fină de in, deschidea și închidea mereu perdelușele, îndemnându-i pe nubieni cu mici chiote voioase. Castor, însă, care venea pe jos în urma lecticii, nu se distra deloc, bănuind că sclava trăgea intenționat de timp ca să mai prelungească acea plimbare minunată.

— Mi-e sete! gâfâi, răgușit, în cele din urmă, libertul trântindu-se sleit de puteri pe caldarâm. Lui Aurelius nu-i mai rămase altceva de făcut decât să dea porunca de oprire.

După ce băură după pofta inimii, grupul se întâlni din nou în fața unui *thermopolium*: din elanul cu care porniseră, nu mai rămăsese în clipele acelea decât o vagă amintire.

— Poate că ar fi mai bine să ne lăsăm păgubași, recunoscu patricianul căruia ideea de a-i arăta lui Nannion toate porțile Romei nu i se mai părea atât de strălucită.

— De ce? Să mai încercăm! protestă servitoarea care nu avea de gând să scurteze plimbarea aceea de vis. Dacă reușesc să văd casa aceea ciudată, albă, o să găsesc cu siguranță strada!

Aurelius și Castor o priviră fără să înțeleagă nimic din vorbele ei.

— O construcție mare, fără ferestre, triunghiulară, cu vârful în sus și cu două coloane mici în față, le explică Nannion.

— Vorbește despre Piramida lui Cestius! exclamă senatorul și grupul se puse din nou în mișcare cu forțe sporite.

Când în fața lor apăru mausoleul pe care Caius Cestius, adept al lui Isis, și-l construise în formă de mormânt egiptean, fata luă comanda și-i îndrumă pe purtători către porțile *Naevia* și *Capena.*

— Ne întoarcem spre centru, observă Aurelius. Locul trebuie să fie pe Appia: pe porțiunea de după Poarta *Capena* sunt mai multe temple și chiar o pădurice. Este aceea a Camenelor, acolo unde Numa Pompilius o întâlnea pe nimfa Egeria.

— Nu putea să ne spună de la început proasta asta în loc să ne ocolească atâta? se plânse, nervos, Castor.

În acest timp, nubienii, înviorați după ce băuseră puțin vin, parcurgeau ultima porțiune a străzii și apărură curând templele, pinii și izvorul sacru.

— Aici este! bătu din palme slujnica, mândră că fusese în stare să conducă grupul către țintă.

— Unde? întrebară într-un glas Aurelius și Castor.

În jurul încrucișării dintre străzile Appia și Latina, pe lângă împrejmuirea care delimita pădurea sacră, se vedea o îngrămădeală nesfârșită de vehicule de toate felurile pe care călătorii veniți dinspre sud erau obligați să le lase acolo pentru a avea acces în oraș. Pe timpul zilei, întreaga Romă era o insulă pietonală și niciun mijloc de transport tras de animale nu putea înainta spre centru, astfel încât trăsurile, carele și căruțele erau înghesuite pe străduțele laterale, alături de *readae* cu patru roți și de solidele *plaustra* pentru transportul de mărfuri.

— Taraba era chiar sub copacul acela, iar vânzătorul era îmbrăcat în alb… își aminti fata. În luminișul respectiv nu se vedea acum decât un bătrân zdrențăros care picotea la umbră.

Omul, văzând că era arătat cu degetul de cineva din grupul acela de personaje elegante, se grăbi să sară în picioare.

— Înălțimile voastre, vreți să vă lăsați lectica aici? Puteți s-o faceți liniștiți, Macedonius o să aibă grijă de ea zi și noapte!

— Căutăm un vânzător egiptean, poate un preot… spuse Aurelius.

Paznicul de vehicule se încruntă, gândindu-se; apoi râse cu poftă.

— Ah, voi vorbiți despre Rusticus! Da de unde să fie egiptean, ăla vine din Ferentum! Oricum, nu-i nimic de făcut, noduri de-ale lui Isis și cobre sacre nu mai are. Acum vinde niște statuete etrusce pe care le face cumnatul său din Ostia.

„Sigur că da, amulete vrăjite și talismane magice. Nimic altceva decât niște fleacuri!”, gândi Aurelius și vârî mâna în pungă vrând să-l recompenseze pe bătrân.

Văzând că în palma patricianului nu sclipea obișnuitul gologan prăpădit, ci un sestert adevărat, din argint, Macedonius deveni mai îndrăzneț.

— De ce nu închiriați o litieră ca să vă întoarceți în oraș? Este un serviciu nou pe care l-am pus pe picioare eu însumi: cine vine din afara orașului,

lasă aici carul și-și continuă drumul cu *sedia gestatoria,* mult mai ieftină decât orice lectică, propuse el îmbietor și, cu un gest larg, arătă mijlocul somptuos de deplasare pe care-l punea la dispoziția călătorilor: un scaun, nimic altceva decât un scaun din lemn, de picioarele căruia fuseseră legați doi pari zdraveni.

Macedonius fluieră scurt și, înainte ca Aurelius să aibă timp ca să-i refuze oferta, doi băiețandri zdrențăroși ieșiră în fugă din *popina* aflată prin preajmă.

— Attius, Rabirius, veniți, încoace, repede: am de lucru pentru voi!

— Nu-i deloc rea ideea, aprecie Castor, așezându-se imediat pe scaunul șubred. O să mă scutească să mai merg pe jos prin toată Roma, iar tu, *domine,* și Nannion o să puteți folosi lectica pentru a vă întoarce acasă…

— O clipă! interveni Aurelius, adresându-i-se lui Macedonius. Din întâmplare, ai observat printre clienții acelui Rusticus o fată tânără, brunetă, însoțită de sclava aceasta? întrebă trăgând-o mai în față pe sfioasa Nannion.

Macedonius o privi cu atenție pe servitoare, închizând ochii pe jumătate.

— Poate că te referi la o femeie elegantă, îmbrăcată într-o rochie verde cu broderii fine? întrebă bătrânul.

— Da, sigur că da! confirmă Nannion cu tărie.

— Da, atunci mi-o amintesc, continuă Macedonius. Venise să caute anumite amulete vechi și Rusticus îi spusese să mai treacă pe la el peste câteva zile, pentru că era vorba despre niște rarități foarte greu de găsit. Mă înțelegeți, trebuia să-i dea timp cumnatului său să le fabrice la perfecție… Tânăra a fost foarte mulțumită de ceea ce cumpărase și plătise prețul fără să crâcnească.

— Vrei să spui că Lucilla a venit aici de două ori? întrebă Aurelius.

— Da, dar prima dată era însoțită de o altă servitoare: mi-o amintesc bine pentru că m-a rugat să-i găsesc un loc în vreo căruță care ieșea din oraș. De obicei nu este ușor să fii luat de cineva, dar în cazul acela vizitiii s-au bătut între ei ca s-o ia cu ei, dat fiind că era o fată frumoasă foc, înaltă, bine făcută și cu părul roșcovan…

— Exact ca Loris! exclamă Nannion și Aurelius își dădu seama că îndelunga lui căutare nu fusese zadarnică.

•

După câtva timp, grupul era din nou în casa lui Publius Aurelius de pe colina Viminal.

— Stăpâne, să știi că asta nu-i tot, așa că ascultă-mă un pic! spuse Castor, care abia coborâse, ca printr-o minune întreg și nevătămat, de pe *sedia gestatoria* a lui Macedonius. După ce ați plecat voi, am mai stat câteva clipe să mai trăncănesc cu cel care păzea carele. Trebuie să-ți spun că afacerea cu scaunele astea mobile mă interesează într-o oarecare măsură și, dacă aș primi un procent avantajos din încasări, aș fi dispus să investesc în ea. Foarte mulți călători ajung la Roma sleiți de puteri după o călătorie lungă și obositoare și trebuie să-și continue drumul spre centru pe jos pentru că nu au destui bani ca să închirieze o lectică: cu vreo treizeci de scaune și de două ori mai mulți oameni, s-ar putea organiza o afacere ca lumea…

— Ei bine, ce mai aștepți? Bani ai destui! exclamă Aurelius, știind foarte bine că grecul adunase în toți acești ani, din bacșișuri și din diferite învârteli, o mică avere datorită căreia putea fi primit în ordinul cavalerilor.

— S-o luăm cu începutul; trebuie să fiu prudent cu investițiile, nu vreau să ajung ca Macedonius! Și el avea câte ceva pus deoparte, dar acum… Cei doi băieți zdraveni care m-au adus până aici purtându-mă pe umeri sunt fiii lui și, până anul trecut, lucrau ca marinari pe rutele către

Asia. Acum câteva luni s-au hotărât să se întoarcă la Roma cu tot ce economisiseră și, împreună cu tatăl lor, să pună pe picioare o mică afacere. Dar banii nu erau suficienți, așa că s-au dus la o bancă…

— Nu mai spune! tresări Aurelius.

— Da, din păcate. Pentru că erau de condiție destul de modestă, toate ușile li s-au trântit în nas și au ajuns la *argentarii* lui Corvinus: ca să obțină un împrumut cu o dobândă uriașă, sărmanul bătrân a fost nevoit să ofere ca garanție proprietatea asupra casei și a micului cavou de familie în care se odihnesc osemintele soției sale.

— Cred că pot să-mi închipui cum s-a sfârșit toată povestea asta: la scadență, Macedonius, pentru că nu a reușit să restituie banii împrumutați, a trebuit să ceară un alt împrumut ca să plătească dobânzile…

— … Și s-a înglodat în datorii până în gât, pierzându-și casa, mormântul și stima copiilor. Acum, cei trei sunt nevoiți să doarmă prin carele pe care le păzesc! încheie Castor.

„Cămătarul ăla nenorocit, tare aș vrea să găsim ceva cu care să-l înfundăm!”, se gândi Aurelius, întrebându-se în clipa următoare cât din dorința lui de a-l demasca pe tâlharul ăsta se datora unui sentiment de dreptate înnăscut și cât meschinei speranțe de a o vedea într-o zi pe mândra Camilla alergând la el și implorându-l să-i dea o mână de ajutor.

— Trebuie să aflăm totul despre situația financiară a lui Arrianus, se hotărî în cele din urmă patricianul, lăsând la o parte cele din urmă scrupule. Vreau să știu cui îi aparțin *domus* și școala. De unde pot să știu eu că bancherul nu l-a adus în sapă de lemn pe socrul său și acela nu vrea să-l reclame? Sau s-ar putea ca Lucilla să fi descoperit ceva în neregulă prin afacerile tatălui ei. După cum spunea Irenea, fata se pricepea foarte

bine la matematică și poate că în materie de bani era mai competentă decât părintele său…

— Stăpâne, a sosit o scrisoare! exclamă în clipa aceea Paris, vorbind fonfăit. Cu ochii strălucind de febră și cu nasul curgându-i, intendentul reușea cu greu să intre pe ușa camerei de zi, mișcându-se cu greutate în cele trei tunici groase de lână pe care le îmbrăcase una peste alta, astfel încât semăna cu un urs brun abia trezit din somnul hibernal.

Cu mișcări îngreunate de cele trei haine, intendentul îi dădu lui Aurelius o scrisoare și un plic sigilat. Gestul nervos cu care patricianul rupse ceara peceții nu scăpă ochiului versat al lui Castor: era clar, stăpânul spera să fie un mesaj de la Camilla.

Dar, cu un aer dezamăgit, Aurelius îi întinse foaia de pergament.

> „*Ispulla Camillina pentru Senatorul Publius Aurelius Statius.*
>
> *În numele respectului pe care-l datorezi venerabilei mele vârste, te rog să păstrezi în siguranță acest plic. Vale*.”

— Sunt pe lume câte unii care, ca să cucerească o femeie frumoasă, încep cu ademenirea copiilor ei: se pare, însă, că tu te-ai hotărât să începi cu bunica! îl luă peste picior Castor.

— Poate că Ispulla a descoperit ceva grav în privința vreunui membru al familiei sale. Sunt convins acum că toți cei din familia lui Arrianus au câte un secret bine ascuns, murmură patricianul cercetând pachetul și încercând să-și dea seama ce putea conține fără a încălca obligația de a-l deschide. În orice caz, va trebui să dăm de urma acelei Loris, servitoarea Camillei, și, de asemenea să-l găsim și pe elevul acela despre care pomenea Pomponia. Vezi, Castor, unge și tu pe cine poți și află pe unde ar putea fi ăștia doi.

— Ca de obicei, eu trebuie să fac ce-i mai greu; și toate astea doar pentru că eu sunt servitorul și tu ești stăpânul! Se vede limpede că romanii n-au avut niciodată habar de democrație…

— Știu dinainte ce vrei să-mi amintești, râse Aurelius știind prea bine ce avea să spună grecul. Cu mult timp în urmă, când romanii încă mai trăiau în cocioabe sărăcăcioase din lut amestecat cu bălegar, voi, grecii, aveați deja temple mărețe și inventaserăți dreptul la vot. Păcat, însă, că minunata voastră democrație nu se referea decât la o minoritate foarte restrânsă: femeile, străinii și sclavii erau lăsați întotdeauna pe dinafară…

— Oricum, era mai bine decât *Senatus PopulusQue Romanus* al vostru, îi răspunse furios Castor. Acel „*PopulusQue*" a fost inventat doar ca să ia ochii plebei, iar Senatul nu mai este demult decât un cor de păsăroi albi gata să vă supuneți la cel mai mic semn al Cezarului!

— Cel puțin, Roma nu este atât de zgârcită ca orașele grecești în acordarea cetățeniei pentru străini, nici atunci când aceștia o merită din plin, protestă patricianul.

— Dar Panaetios, dar Nicolaus? Dar subsemnatul? obiectă Castor cu un glas plin de mândrie: alexandrinul se născuse sclav și, oricât de bogat ar fi fost, nici în vecii vecilor n-ar fi putut ajunge să fie cetățean roman. Nu că mi-aș dori să fac parte din comunitatea voastră de barbari, să fim bine înțeleși; eu, grec de origine nobilă… se grăbi să el s-o dea cotită, în timp ce Aurelius se prefăcea că trece cu bunăvoință peste ilustrul neam al credinciosului său secretar, rod al vreunei legături amoroase venale dintre o prostituată și un marinar aflat în trecere.

— Și de unde știi că Panaetios și Nicolaus nu se bucură de drepturile cetățeniei romane? vru totuși să-l pună la punct patricianul. Dacă în loc să fie simpli liberți ar fi fost *libertini* – adică fii ai unui sclav eliberat – ar putea fi înscriși în vreun neam

roman. Este un amănunt care nu trebuie scăpat din vedere; du-te și te informează despre asta la arhive.

— Cauți orice pretext ca să mă faci să trudesc din greu pentru tine! izbucni Castor și, ca să-l îmbuneze, Aurelius trebui să-i promită o răsplată grasă.

— Du și scrisoarea asta acasă la Iunia Irenea: vreau să o invit la cină, adăugă patricianul, în timp ce grecul pleca fluierând voios.

Trecând prin vestibulul marii *domus,* Castor se bucura în sinea lui pentru îndemânarea cu care îl adusese pe stăpân exact acolo unde îi convenea mai bine. Într-adevăr, ca să obțină informații de la arhivă, trebuiau date destul de multe bacșișuri și avea să piardă și destul timp. Lângă birouri erau, însă, o cârciumă grozavă. O asemenea misiune avea să-i aducă, prin urmare, posibilitatea câtorva zile de plimbări odihnitoare, întrerupte de ceasuri lungi la cârciumă în tovărășia funcționarilor de la care trebuia să stoarcă o droaie de informații… și, în cele din urmă, totul se termina cu o răsplată pe măsură!

Nu, se hotărî libertul, pentru nimic în lume nu și-ar fi schimbat stăpânul: cine altul, dacă nu nobilul și excentricul senator Publius Aurelius Statius, ar fi fost atât de mărinimos încât să se lase cu bună știință înșelat într-un asemenea hal?

VIII

Nonele lui noiembrie

În seara următoare, Aurelius se învârtea nervos prin triclinium, cerând să se facă ultime retușuri la prezentarea bucatelor de la cină. Iunia Irenea, ilustra matematiciană, prietenă cu cei mai de seamă învățați ai vremii, obișnuită să stea la masă cu regi și cu împărați, acceptase invitația patricianului și acesta din urmă nu voia să se facă de râs.

Mai erau doar câteva clipe până la ora stabilită și Aurelius se asigurase că totul era în regulă.

— Oh, zei, dar ce faceți voi aici? întrebă el văzând un grup de muzicieni care-și acordau de zor instrumentele.

— Eu i-am angajat, stăpâne, ca să mai înveselească atmosfera, îi explică grecul care supraveghea pregătirile micii orchestre.

— Ești nebun? Irenea vine ca să vorbim despre filosofie și tu-mi aduci muzicieni! Ai face mai bine să te îngrijești ca paharnicii să pregătească bine vinul!

— Cum crezi, *domine,* îi răspunse grecul ridicând din umeri, în timp ce sclavii anunțau sosirea musafirei.

Senatorul porni în grabă s-o întâmpine pe savantă cu toate onorurile, străduindu-se din toate puterile să facă tot ce putea ca invitata lui să se simtă bine.

Spărgându-se gheața, se așezară la masă. În fața mâncărurilor alese, Publius Aurelius și Iunia Irenea descoperiră că vizitaseră aceleași orașe; gustând din ugerul de scroafă, discutară ca niște vechi prieteni despre cărți, filosofie, artă și călătorii. Ajunseseră la plăcintele cu susan când patricianul, imprudent, îndrăzni să întrebe:

— Ce părere ai despre Camilla?

Tonul voit indiferent al lui Aurelius nu o înșelă nicio clipă pe inteligenta sa interlocutoare și aceasta îl puse la punct.

— Fata aceea probabil că te-a fermecat de-a binelea, nobile senator, dacă te interesezi de ea chiar și în prezența mea…

— Camilla te interesează, cumva, și pe tine? vru să insiste Aurelius destul de iritat.

— Roman prost! râse Irenea, fără să se simtă deloc jignită. Voi, locuitorii Romei, vă dați aere de mari cinici, dar, pe dedesubt, rămâneți niște incorigibile cópii ale lui Cato!

— Te rog să mă ierți, nu am nicio scuză, recunoscu patricianul care se simțea de-a dreptul pus la colț și fu apăsat dintr-o dată de povara neplăcută a obișnuitei sale aroganțe de aristocrat roman.

— Mai mult, nobile senator, continuă Irenea, nici măcar nu ai văzut ceea ce trebuia: favorita mea nu era Camilla, ci sora sa, Lucilla… Îmi dădeam seama, pe parcursul lecțiilor, că ea își oprea îndelung privirea asupra mea, observându-mă ca și cum ar fi încercat să descifreze în sufletul meu cine știe ce secrete bine ascunse. Am înțeles destul de curând că nutream pentru ea o atracție ciudată pe care nu reușeam să mi-o înfrânez. Am încercat în toate felurile să ascund acest sentiment, dar Lucilla tot și-a dat seama și a profitat: avea doar șaisprezece ani, atunci… Când a înțeles, totuși, că, în loc să mă las sedusă de avansurile ei, voiam să fug de ele, s-a răsculat împotriva mea, ca o fiară. Un elev îl reclamase pe tatăl său; ea m-a amenințat că voia să facă același lucru cu mine. Așa s-a făcut că am renunțat la tot și m-am întors în Corintul meu natal, de unde mi-am început peregrinările: Efes, Antiohia, Cesareea, Alexandria… Lucilla era o mică și încântătoare viperă, dar, la urma urmelor, nu mă pot plânge: mie mi-a plăcut.

— Altora nu? întrebă Aurelius și, în același timp, admira curajul plin de seninătate cu care femeia aceea îi mărturisea că avusese un sentiment pe care mulți l-ar fi considerat nedemn. Spune-mi la cine faci aluzie, te rog…

— Nu este decât o impresie, s-ar putea să greșesc.

— Am nevoie să știu asta, Iunia!

— Cred că a existat ceva între ea și Panaetios, recunoscu în cele din urmă Irenea.

— Și tânărul Octavius? insistă patricianul, destul de nedumerit.

— De la optsprezece ani a trăit în casa lui Arrianus. Era frumos, cultivat, educat și avea tot ceea ce o fată și-ar fi dorit de la un bărbat. Chiar și Camilla, atât de rece și de distantă, îl privea cu ochi buni. Probabil că Lucilla, în încercarea de a-l avea și pe el în mână, a căzut victimă propriului său joc. Uneori chiar cel care se crede foarte puternic ajunge să-și piardă cel mai ușor capul…

— Și tu, Iunia, îți pierzi vreodată capul? întrebă Aurelius, mirat peste măsură că femeia aceea care nu era frumoasă și nici prea tânără îl atrăgea atât de mult.

Savanta își înălță înspre el privirea pătrunzătoare, în care se vedea o sclipire de ironie.

— Oh, doar nu încerci să mă seduci, Aurelius! Pentru mine, vremea nebuniilor a trecut cam de multișor. Este obositor să iubești și, în plus, te golește de toată energia; în acest moment îmi mai pot permite din când în când doar câte o emoție bine ponderată. Prefer acum mireasma mângâietoare a caprifoiului, în locul aceleia îmbătătoare a iasomiei. Nu, am trăit, într-adevăr, prea mult ca să mai fiu în stare să-mi pierd capul, nobile senator, nici chiar pentru un bărbat ca tine… Și dacă ne mai permitem uneori câte o mică nebunie – încheie femeia cu un zâmbet – este pentru că știm foarte bine că nu riscăm nimic. Sunt sigură, de exemplu, că, mâine, viața nu va fi altfel

decât de obicei, pentru tine sau pentru mine, doar pentru că am face dragoste acum…

IX

A opta zi înainte de Idele lui noiembrie

A doua zi de dimineață, senatorul Publius Aurelius Statius intra în biblioteca lui Asinius Pollio care, chiar și la primele ore ale dimineții, era deja aglomerată. De când prețurile de copiere urcaseră la un sestert pentru cinci pagini, numărul vizitatorilor zilnici ai sălilor publice de lectură crescuse simțitor, pentru că doar cei care aveau bani mulți își puteau permite să cumpere cărțile dorite.

Aurelius era unul dintre aceștia: client vechi al fraților Sosius, vestiții editori de pe Vicus Tuscus, cumpăra de la ei un mare număr de cărți, chiar dacă în ultima vreme începuse să se aplece tot mai mult asupra lui Saturninus, cu *Argiletum* al său, și plănuia chiar să-și angajeze în casă doi sclavi copiști care să lucreze doar pentru el. Oricum, ca un cititor asiduu ce era, sulurile de pergament cu cele mai noi opere nu-i erau de ajuns niciodată, așa că intra deseori prin biblioteci în căutarea unor cărți vechi sau necunoscute: aceasta era a treia în care intra în dimineața aceea, dar toată această căutare înverșunată nu avea drept țintă vreo carte, ci, mai degrabă, un cititor…

În clipa aceea, patricianul se învârtea printre rafturile ticsite până la refuz cu suluri de pergament ca să observe pe ascuns cititorii aplecați deasupra papirusurilor desfășurate în fața lor pe mesele lungi din lemn. Privirea atentă a custodelui îl urmărea peste tot, căutând să nu-l scape din priviri: n-ar fi fost pentru prima oară când vreun sul prețios nu mai era de găsit după vizita unui filfizon dornic să aibă expuse câteva rarități în casetele din camera sa de zi…

Obosit de fâțâiala necontenită a suspectului vizitator, vigilentul bibliotecar se hotărî în cele din

urmă să intervină, tăindu-i calea.

— Te plimbi încoace și încolo de o bună bucată de vreme; aș putea să știu ce cauți? întrebă el cu un aer sever.

— Voiam… șovăi Aurelius, căutând în minte un titlu greu de găsit, astfel încât să-i dea cât mai mult de lucru acelui slujbaș care-l sâcâia. *Odele* lui Bachilide! exclamă el în cele din urmă, fiind sigur că nu existau în toată Roma decât cel mult zece exemplare.

Omul primi această cerere cu o privire bănuitoare și, înainte de a se îndepărta, îi făcu semn unui coleg de-al său să-l țină în continuare sub supraveghere pe dubiosul vizitator. Patricianul își continuă mai grăbit căutarea, îngreunată și mai mult de faptul că jumătate dintre cititori erau așezați cu spatele la el: ca să le vadă fețele ar fi trebuit să treacă dincolo de platforma din lemn de pe care ajutorul cerberului făcea de pază, hotărât să nu lase pe nimeni să ajungă acolo. De acolo de unde se afla, în capătul sălii, Aurelius nu reușea să vadă decât capișoane, glugi și cefe rase, imposibil de identificat cui aparțineau; în plus, ferocele, dar exagerat de competentul bibliotecar se întorcea deja, aducând unul dintre acele exemplare foarte rare ale cărții lui Bachilide.

Atunci, patricianul se prefăcu că se împiedică și, în încercarea de a-și menține într-un mod caraghios echilibrul, se rezemă de un *volumen* foarte gros pe care se aflau, la rândul lor, alte suluri mai ușurele.

— Fii atent, papirusul acela al lui Teofrast este extrem de fragil! urlă custodele repezindu-se la el, dar cărțile deja căzuseră cu zgomot pe jos, făcând ca vreo treizeci de capete să se întoarcă înspre locul cu pricina.

— Îmi pare rău, eu… bolborosi senatorul cu un aer dezorientat, contrazis de expresia triumfătoare din priviri: omul pe care-l căuta era chiar acolo, în rândul al doilea.

— Pun pariu că ai făcut-o intenționat! rânji disprețuitor custodele, ținând cu grijă sulul de papirus pe care-l avea în mână. Cum naiba să las pe mâna unui neghiob ca tine o ediție atât de rară a lui Bachilide?

— Mulțumesc, dar nu-mi mai trebuie, îi spuse cu o expresie nevinovată patricianul îndreptându-se în grabă către un *scriptorium* unde-l descoperise pe Panaetios.

— Mitocani ca ăștia nici n-ar trebui lăsați să intre aici… bombănea cerberul, furios, pe când cei doi ieșeau în atrium.

— Ce întâmplare fericită să ne întâlnim astfel! exclamă Aurelius, așezându-se alături de grămătic pe o bancă de marmură de la intrare.

— Întâmplare? repetă efesianul și zâmbi, lăsând să se înțeleagă că nu credea nicio iotă din spusele patricianului.

— Credeam că ești la școală, minți senatorul.

— Acum mă duc mai rar acolo, îi explică Panaetios. O va conduce altcineva de acum înainte și este mai bine pentru toată lumea ca eu să mă amestec cât mai puțin posibil.

— Octavius este prea tânăr ca să facă totul de unul singur; sunt sigur că experiența ta i-ar fi de mare folos.

— Avem concepții foarte diferite în ce privește învățământul și parcă îmi vine să cred că are dreptate când îmi spune că nu reușesc să mă adaptez la vremurile de azi. Deseori, noii profesori sunt niște nepricepuți cărora doar generozitatea unor oameni politici le-a asigurat un post în vreo școală, iar cât despre elevi, ei par preocupați doar să aibă *capsa* după ultima modă și tocurile cele mai elegante… În ultima vreme, în școală sunt acceptați să predea la quadrivium oameni care nu știu nici măcar să facă deosebirea între *beta* și *theta.* Așa că nu este de mirare: cum se poate pretinde rigoare dacă nu sunt selecționați elevi cu adevărat capabili.

— Îți înțeleg nedumeririle, Panaetios. Totuși, cererea de cultură este mult mai mare și niciodată nu au fost, ca astăzi, atâția oameni în stare să citească și să scrie: servitori, sclavi, oameni din popor, chiar cârciumari și *lupae*!

— Cu toate acestea, nivelul de pregătire este în scădere și numai cine are bani ca să plătească niște profesori particulari reușește să ajungă la cel mai înalt nivel. În felul acesta se menține inegalitatea; nu aceea bazată pe merite, ci aceea care se bazează pe bani. Altădată, cel puțin, dacă erai cu adevărat silitor, puteai ieși în evidență chiar și cu mijloace materiale modeste…

— Și, totuși, numărul celor care reușeau era destul de mic! obiectă patricianul.

— Când am ajuns la Efes, continuă Panaetios, eram un tânăr entuziast, însuflețit de focul sacru al transmiterii cunoștințelor mele către ceilalți… M-am angajat cu trup și suflet în proiectul lui Arrianus; ani de zile m-am sacrificat, punând munca înaintea tuturor celorlalte lucruri, chiar și a propriei mele demnități, dacă aceasta avea vreo valoare. Și acum m-am ales cu praful de pe tobă.

Senatorul asculta toate acestea, făcând eforturi ca să înțeleagă motivele nemulțumirii lui Panaetios, dar nu putea să nu considere că vederile efesianului erau cam înguste. Roma nu mai era dominată de un grup restrâns de aristocrați doldora de cultură, ci de un Cezar, pentru care un cetățean însemna altceva: cei care făceau parte din ordinul cavalerilor – comercianți, bancheri, întreprinzători – aveau acum aceeași importanță ca și nobilii din clasa senatorială. Apuseseră vremurile în care exemplele de eroism date de Mucius Scaevola și de Horațiu îi făceau pe dușmani să dea înapoi: pentru a înarma și a întreține o legiune trebuiau bani, bani și iarăși bani, și noile clase sociale care apăruseră erau acelea care produceau acești bani… Cum se mai putea accepta, atunci, ca în cultură să domnească doar un cerc închis de privilegiați?

Desigur, pentru severul profesor, crescut într-o lume în care intelectualii erau ocrotiți de cei puternici și străluceau prin reflectarea gloriei acestora în activitatea lor, era foarte greu să lase locul noilor generații în ascensiune care își cumpărau funcții și onoruri cu sunetul sesterților și tot atât mai greu îi era să se vadă înlocuit de Octavius, de origine modestă, ca și el, dar cu mulți ani mai tânăr!

— Mi-am irosit viața cu niște fantasme, spuse libertul în șoaptă, parcă vorbind doar pentru el. Am renunțat să pun pe primul plan viața mea, trăind în lumea cărților: așa că vedeam realitatea prin intermediul literaturii, iar pasiunile îmi apăreau ca fiind departe și inofensive ca viscolul iernii atunci când îl privești din camera ta, alături de focul din vatră. Nu simțeam emoțiile, le citeam…

Patricianul îi încuviință spusele: cunoștea otrava subtilă a foilor de pergament, tentația periculoasă – în fața căreia cedase cândva și el însuși – de a-ți modela viața după modelul literaturii, în loc ca literatura să-și ia exemplul de la viață…

— După aceea am descoperit că nici cărțile nu erau de-ajuns, continuă Panaetios, dar în momentul acela pierdusem deja totul, chiar și capacitatea de a mă revolta. Acum mă simt un ratat și mă întreb la ce-mi mai servește toată erudiția mea…

— Ratat? N-aș zice: ești cult, stimat, destul de bogat…

— Îi invidiez pe săraci, pe analfabeți și pe toți cei care știu să se bucure și să sufere ei înșiși fără a citi despre alții care au asemenea sentimente! Aș vrea să am aceeași credință ca femeile din popor care îmbrățișează cu evlavie piatra Marii Zeițe: numai ea singură, filosofia noastră nu este în stare să ne răspundă!

— Cultul zeilor nu este decât un paleativ ca să consoleze plebea naivă, comentă Aurelius, enervat, și spiritele libere trebuie să trăiască pe picioarele

lor, fără a se teme nici de oameni nici de zei, nici de soartă nici de moarte.

Panaetios râse. Era un râs metalic, aproape strident.

— Ah, Epicur al tău! Îi învață pe oameni să se înalțe mai presus de orice, de durere ca și de plăcere, și să se elibereze de falsele nevoi… dar ce te faci, nobile senator, când descoperi că nevoile acelea erau, de fapt, reale și toate fanteziile zăpăcite ale înțelepților nu au reușit să le satisfacă? cugetă libertul pe un ton dur. Am crezut că puteam obține ceea ce voiam plecându-mă în fața celor puternici; îmi înghițeam umilințele, înăbușindu-mi orgoliul și închipuindu-mi că le sunt superior… și totul ca să descopăr că mă foloseau doar ca pe un păstrător temporar al bunurilor altcuiva, fiind gata să se lepede de mine atunci când nu le mai eram de folos!

Aurelius asculta surprins acele confesiuni amare și nu prea limpezi: poate că într-o zi avea să se simtă și el sărac în mijlocul luxului, singur printre prieteni, femei și sclavi. Cine știe dacă în ziua aceea în care vârsta și boala vor îndepărta de la el zâmbetele femeilor și admirația egalilor săi, Epicur îi va mai fi de ajuns. Totuși, își zise el, autocompătimirea lui Panaetios era prea sinceră și dureroasă ca să ascundă doar o dezamăgire legată de munca lui: probabil că mai exista ceva mult mai important. Poate că, pus în fața unei provocări capabile să ajungă drept la țintă, libertul ar mai fi lăsat să-i scape ceva…

— Ce vorbe adânci, Panaetios și toate astea din cauză că o fată a preferat pe altul în locul tău! spuse el atunci, prefăcându-se revoltat.

Într-adevăr, efesianul reacționă violent, înverzindu-se la față.

— Despre ce fată vorbești?

— Lucilla, nu? Este limpede că suferi pentru ea și nu pot să nu-ți dau dreptate. Sigur, este cam ciudat că a murit tocmai când urma să se mărite; și

nu cu un tip oarecare, ci cu rivalul tău direct, același care ți-a răpit susținerea lui Arrianus și munca la care țineai atât de mult…

— Ce știi tu despre Lucilla? Nici măcar n-o cunoșteai!

— Am văzut-o o singură dată și a fost suficient ca să-mi dau seama cât era de frumoasă, modestă și amabilă: o femeie pe care oricare bărbat și-ar fi dorit s-o aibă alături.

— Atunci, ascultă la mine, n-ai înțeles nimic în privința ei, istețule senator! izbucni libertul. Blândă și amabilă; așa li se părea tuturor, dar niciunul dintre voi nu știți…

— Tu o iubeai și n-ai putut suporta ca Octavius să ți-o ia…

— De fapt, eu o uram! strigă Panaetios, scos din sărite. Apoi, își cuprinse capul între palme și continuă pe un ton mai scăzut. Poate că am și iubit-o, cu mult timp în urmă, dar ea a reușit să-mi învenineze zilele și nopțile…

„Este pe cale să cedeze", gândi Aurelius. „Acum trebuie să-l fac să vorbească și iar să vorbească…"

— Erați amanți? întrebă.

Libertul șovăi, neștiind ce să aleagă între dorința sa de a-și destăinui suferințele și neîncrederea pe care i-o inspira omul acela atât de sigur pe sine.

— Este o întrebare indiscretă la care se poate răspunde în mai multe feluri, spuse el în cele din urmă. Lucilla era virgină și niciun tribunal de pe lume nu m-ar putea acuza că am sedus-o…

— Și totuși? îl presă patricianul.

— O văzusem crescând, înflorind pe neașteptate. Era frumoasă și mai avea ceva: emana un fel de atracție sufletească, la fel ca piatra neagră care atrage fierul… Nu avea decât șaisprezece ani, atunci, și mergeam deseori împreună la templul Zeiței. Venea multă lume acolo și, uneori, în înghesuiala aceea a credincioșilor, ea se lipea de mine. Eu rămâneam nemișcat și tăcut, tulburat de acel contact pe care-l credeam întâmplător, dar

noaptea visam la trupul ei de adolescentă, rușinându-mă ca un tâlhar că gândeam astfel despre o copilă atât de fragedă și de neprihănită… Puțin câte puțin, însă, mi-am dat seama că ea nu numai că era perfect conștientă de efectul pe care-l avea asupra mea, dar căuta cu bună știință să mă provoace, să mă pună în încurcătură în prezența celorlalți, până și a tatălui său… A fost începutul unei lungi perioade de chin: mă căuta peste tot, venea pe furiș în camera mea. Mie mi-era frică, de ea și de mine însumi. Pe scurt, am devenit o unealtă a plăcerii sale, a capriciilor sale, tratat ca un sclav; sau, mai rău, ca un mic animal de companie pe care oamenii îl dresează ca să râdă pe urmă de caraghioslâcurile lui…

— Nu mi se pare că era o situație chiar atât de dramatică, încercă senatorul să minimalizeze lucrurile, stăpânindu-și un zâmbet la gândul că mulți bărbați pe care-i cunoștea, mai puțin sensibili și scrupuloși decât bunul libert, ar fi dat orice ca să se afle în locul lui. Și, totuși, exista ceva care nu prea se potrivea în toată această confesiune a lui Panaetios, poate un fel de satisfacție greu de ascuns, ca și cum atențiile erotice ale unei fetișcane care, pe deasupra mai era și frumoasă, l-ar fi măgulit în loc să-l sperie atât de tare…

— A mers așa timp de un an, până când s-a logodit, în tot timpul acesta, nu mi s-a dăruit nici măcar o singură dată!

O fecioară desfrânată și gata să farmece bărbații, asta era fata aceea rușinoasă cu privirea mereu plecată, o Circe travestită într-o castă Lucreția: cine ar fi crezut vreodată așa ceva?

— Ea a fost aceea care a întrerupt relația voastră? vru să știe Aurelius.

— Da, îi confirmă Panaetios. Mi-a impus să mă port ca și cum între noi nu s-ar fi petrecut nimic. M-a amenințat că mă acuză de viol dacă nu mă supun poruncilor ei: ea era o romană virgină, eu un simplu libert grec…

— Și i-ai dat ascultare?

— Ca întotdeauna, cu atât mai mult că n-ar fi fost nimic altceva de făcut. Ea se îndrăgostise contrar oricărei rațiuni de puștiul ăla de Octavius și voia să se mărite neapărat cu el. Am încercat s-o pun în gardă, dar totul a fost în zadar. De altfel știa foarte bine cu cine avea de-a face.

— Ai vorbit cu Lucilla în dimineața în care a murit, nu-i așa? îl întrebă Aurelius, amintindu-și de ceea ce îi spusese Ispulla. Așadar, bătrâna văzuse bine cum stăteau lucrurile. Îmi închipui că frumosul Octavius nu-ți era prea simpatic.

Dacă tânărul profesor ar fi căzut victimă a crimei, se gândi senatorul, asasinul n-ar fi trebuit căutat prea departe. În schimb, murise Lucilla…

— Cu siguranță, nu-l iubesc deloc, dacă asta voiai să afli, răspunse efesianul. Totuși, nu mi-aș permite niciodată să-l disprețuiesc, pentru că, în fond, el este oglinda în care mă văd pe mine însumi. Octavius se vinde și el pentru câteva suluri de papirus, crezând că viața se află acolo, între paginile acelea vechi, în loc să se regăsească în sufletele și în trupurile noastre.

— Cine știe, poate că el era gelos pe tine, cugetă Aurelius, nu prea convins.

— Acum, uită tot ce ți-am spus, nobile senator, și las-o pe Lucilla să se odihnească în pace, încheie discuția Panaetios, ridicându-se brusc. Apoi, dând la o parte mâna pe care i-o întinsese patricianul, plecă fără să se mai uite în urmă.

X

A șaptea zi înainte de Idele lui noiembrie

Castor năvăli ca o vijelie, peste măsură de furios.

— Este adevărat ce spune Paris? I-ai dăruit grecoaicei ăleia sclifosite cu mintea plină de numere colierul de lapislazuli pe care l-a purtat regina Caldeei?

— Da, sigur că da, confirmă stăpânul cu un aer distrat.

— Dar era una dintre cele mai prețioase piese din colecția noastră de antichități! se revoltă libertul.

— Iunia a spus că bijuteria aceea îi plăcea, îi explică Aurelius, mirat că trebuia să se justifice pentru gestul lui atât de normal.

Grecul întinse brațele în lături, de parcă nu-i venea să creadă cele auzite.

— N-o să reușesc niciodată să înțeleg de ce voi, romanii, țineți atât de mult să vă simțiți datori față de femei!

— Este o chestiune de prestigiu, Castor: mulți dintre cei ca mine, în împrejurări ca asta, i-ar fi trimis ca amintire un săculeț plin cu monede de aur și nicio matroană nu s-ar fi simțit ofensată: la Roma se spune că banul *non olet,* n-are miros.

— Ah, este același motiv pervers pentru care toți romanii înstăriți se simt obligați să construiască temple și biblioteci, să organizeze spectacole sau să se ruineze tot făcând opere de binefacere, în speranța că numele lor va apărea pomenit în vreuna dintre acele inscripții comemorative săpate în piatră!

— Sau în amintirile secrete ale unei matroane… zâmbi ghiduș patricianul.

— Și tu le numești secrete? gemu Paris, intrând și el în clipa aceea. Toată Roma a văzut-o deja pe

Irenea purtând colierul tău, iar *clientes* au pretins în dimineața aceasta o *sportula* dublă: dacă-i dă mâna să dăruiască asemenea bijuterii scumpe, spuneau ei, senatorul Statius nu va sărăci, sigur, dându-ne un urcior de vin în plus!

— Asta-i bine, Paris, înseamnă că faima mea va crește nemăsurat de mult. Ai fi preferat să ai un stăpân cu reputație de zgârcit? glumi Aurelius.

— Râzi, râzi, că socotelile casei tot eu va trebui să le țin! protestă furios grijuliul său intendent, în timp ce patricianul făcea un gest de lehamite: oricât ar fi cheltuit, n-ar fi reușit nicicând să risipească imensa avere moștenită de la generații întregi de strămoși care nu lăsaseră în urma lor prea mulți urmași, sau să cheltuiască profiturile frumușele ale birourilor de schimb sau ale flotei. Fără să mai ia în seamă mustrările administratorului, patricianul începu să-i povestească lui Castor despre discuția avută cu Panaetios.

— Ești sigur că efesianul a fost atât de cumpătat, *domine*? În ultimul timp este deseori văzut prin *popinae* și întotdeauna singur. Acesta este un semn rău: vinul, ca toate plăcerile vieții, trebuie băut în tovărășia cuiva pentru a te bucura pe deplin de gustul lui, declară grecul și, pentru a da mai multă greutate spuselor lui, se servi din belșug din cana cu vin a stăpânului său.

— De ce să-l consideri un bețiv, Castor? Mie mi se pare că trece printr-o criză serioasă. Se întâmplă deseori, când, la o anumită vârstă, privești în urmă pentru a face un bilanț al vieții pe care ai dus-o. Tu nu te întorci niciodată înspre trecut?

— Nu, *domine*; când privești în urmă riști să te împiedici. Oricum, Panaetios nu prea are de ce să se plângă; o duce destul de bine pentru un sclav care a fost eliberat de un negustor frigian.

— Așadar, ai trecut pe la arhivă… ce altceva ai mai descoperit?

— Un lucru curios: Nicolaus, spre deosebire de efesianul nostru, s-a născut liber. Era un roman pursânge, din *gens* Aelia, înainte de a se vinde lui Corvinus în schimbul unui loc de muncă și al protecției.

Patricianul încuviință. Nu toată lumea gândea ca el care, la fel ca strămoșii săi, prefera să moară decât să cadă în sclavie: chiar într-o societate atât de mobilă încât permitea eliberarea a mii de sclavi – astfel că devenise necesară o lege care să mai pună stavilă acestor numeroase eliberări – destui cetățeni liberi erau, din contra, dispuși să se vândă de bunăvoie unui stăpân. Și acest lucru nu era, totuși, de mirare din moment ce mulți sclavi trăiau mai bine decât plebea săracă și dezmoștenită a Romei?

Reflecțiile amare ale senatorului fură întrerupte pe neașteptate de niște urlete care veneau dinspre vestibul și îndată după aceea se auzi și zgomotul unei încăierări violente.

— Îți spun eu că nu poți să… se bâlbâia furios Paris cu o voce răgușită, încercând să blocheze trecerea unei namile grase, cu intenții evident belicoase. Lupta dintre ei era inegală și în numai câteva clipe, noul venit reuși să scape de slăbuțul intendent, trăgând un șut zdravăn în piciorul beteag al acestuia.

Paris se prăbuși, gemând, și bărbatul străbătu din câțiva pași camera de zi.

— Unde este? întrebă el, avântându-se către Aurelius cu pumnii strânși, în timp ce Castor se grăbea să o șteargă. Adu-l încoace!

Patricianul, fără a da înapoi, îl privi drept în ochi pe uriașul furios și nu se mișcă din loc nici atunci când simți că mâinile butucănoase i se încleștaseră pe beregata lipsită de apărare. Îl privi în continuare pe agresor fără să clipească și, pe un ton aspru, îi spuse:

— Sunt Publius Aurelius Statius, senator al Romei. Cum îndrăznești să apari aici în asemenea

hal? Persoana mea este sacră!

— Spui asta pentru că porți o panglică purpurie pe togă? Bun, panglica aceea o are și fiul meu și te avertizez că este sacru și inviolabil mai ceva decât tine! strigă namila, fără să se lase intimidat. Am venit să-l iau înapoi și dacă aflu că s-a mai întors în casa asta, o să-ți pară rău!

— Ah, atunci probabil că ești tatăl lui Manlius, făcu Aurelius, mai liniștit.

— Exact! Sunt Manlius Torquatus, cetățean roman născut liber. Așa încât, chiar dacă vând haine vechi și port tunica asta zdrențuită, sunt egal cu tine, nobile senator! exclamă bărbatul cu mândrie, rămânând în fața patricianului cu mâinile în șolduri.

Aurelius îl privi acum doar cu interes și simți cum i se topește toată revolta față de năvala atât de nepoliticoasă a intrusului. Ceva din mândria acelui bărbat zdrențăros îi inspira respect: așa au fost, probabil, acei țărani primitivi care, cu pâine și cu brânză în traistă, își lăsaseră ogoarele sărăcăcioase pentru a pleca să cucerească lumea, cu multe secole înainte ca moliciunea elenismului să fi ispitit Roma…

— Băiatul învață în bibliotecă. Rămâi să bei o picătură de vin cu mine: aș vrea să discutăm despre viitorul lui, îl îndemnă Aurelius pe un ton amabil.

Manlius Torquatus se încruntă: un înalt magistrat să-l invite să se așeze și să bea o cupă de vin cu el? Era ceva putred în asta…

— Ei, nu, nu mă poți păcăli! Vă cunosc eu pe voi, bogații ăștia, cu vorbele voastre meșteșugite. Băiatul meu nu este un sclav de care să te poți folosi tu cum vrei! Și așa nu eram eu prea liniștit că merge la școala aia…

Aurelius îl scrută pe uriaș ridicând din sprâncene, amintindu-și de lucrurile nu prea plăcute pe care le auzise despre profesorii din școala lui Arrianus: era de înțeles că un om dintr-o

bucată ca Torquatus voia să știe ce caută mereu băiatul său în casa unui senator…

— Ascultă, cetățean roman! spuse brusc patricianul. Scoate-ți de îndată din minte ideea că eu aș avea ceva necurat de gând cu fiul tău: întreabă pe cine vrei și o să afli că n-am de-a face cu amorul grecesc. Dar băiatul este isteț și mi-a fost de folos; de aceea l-am lăsat să profite de cărțile mele.

Torquatus îl privea bănuitor, nesigur dacă să-i dea crezare sau nu: tot ce vedea în jurul său, de la masa din lemn cu încrustații la scaunul tapițat, de la cupa de argint la frescele de pe pereți, îi vorbea de un stil de viață comodă și îmbelșugată; și, se știe, luxul și desfrâul fac casă bună întotdeauna…

— Tată! strigă în clipa aceea micul Manlius, anunțat prompt de Castor de prezența în casă a părintelui său.

— Hai să plecăm de aici, imediat! mârâi Torquatus printre dinți, dar nu îndrăzni să ridice privirea către stăpânul casei care, cu un calm aproape solemn, îi făcea din nou semn să se așeze alături de el. Plebeul șovăi: și dacă greșea în privința acelui om atât de bogat?

— Mai stai o clipă, te rog: trebuie să termin ultimul fragment! îl rugă băiatul.

— Ai făcut mari progrese în ultimul timp, Manlius. Termină-ți, te rog, în liniște și exercițiul la limba greacă; tatăl tău te va aștepta aici, împreună cu mine, îl trimise înapoi Aurelius pe un ton atât de autoritar încât telalul nu avu curaj să mai intervină.

— Poate că m-am cam grăbit, bolborosi el încurcat: nebun mai fusese, gândea el, să atace în felul ăsta un om atât de puternic care ar fi putut, dacă voia, să-l facă să plătească scump o asemenea prostie.

Totuși, Aurelius făcu un gest prin care voia să spună că nu era supărat pe el, întrebându-l după aceea.

— Ce voiai să spui ceva mai devreme când era vorba despre școală?

— Mă rog, știi cum este, sunt zvonuri că unii dintre elevi s-ar bucura de niște favoruri deosebite. Îmi pare rău s-o spun, dar sunt și părinți dispuși să închidă un ochi sau chiar pe amândoi, doar ca să le asigure copiilor un viitor…

— Probabil că este vorba despre niște cleveteli neîntemeiate. Asemenea bârfe s-au făcut auzite despre toate școlile, de când primii profesori atenieni au sosit la Roma. Cetatea s-a temut întotdeauna că influența Eladei ar duce de râpă obiceiurile sale atât de severe.

— S-ar putea, dar Arrianus a fost deja reclamat și atunci nu erau doar niște vorbe în vânt. Îmi aduc bine aminte întâmplarea aceea, a fost o mare rușine! Băiatul a adus ca probe anumite scrisori compromițătoare pe care i le scrisese directorul școlii și te asigur că erau suficiente pentru a fi condamnat. Desigur, când un sărăntoc se luptă în tribunal cu un om de vază, în stare să-și plătească avocați care să-i dea cele mai bune sfaturi, dreptatea nu este suficientă pentru a ieși învingător: așa că Aelius, reclamantul, a fost acuzat de sperjur și familia lui a fost nevoită să plece din Roma ca să se întoarcă la Numana!

— Cum ai spus că-l chema pe elevul acela? ciuli urechea patricianul.

— Aelius și mai nu știu cum… nu-mi mai amintesc. S-a întâmplat acum aproape zece ani.

Aelius! reflectă, încordat, patricianul: elevul lui Arrianus aparținea și el acelui *gens* al lui Corvinus și al lui Nicolaus…

— Dar dacă n-ai încredere în școala aceea, de ce îl mai lași pe Manlius să se ducă acolo? întrebă el, nedumerit.

Omul își plecă privirile și le aținti asupra încălțărilor sale pline de noroi.

— Este totuna și la școală tot trebuie să se ducă: el n-o să se descurce niciodată, să muncească așa

cum fac eu, cu piciorul acela al lui. Biata mea soție, înainte de a-și da sufletul, mi-a dăruit cinci copii, cu toții la fel de plăpânzi ca ea: a fost suficientă o epidemie și acum mi-au mai rămas Manlius și Quartilla.

— Fii liniștit în privința copilei, nu este bolnavă, lăsă să-i scape Aurelius și, înainte ca Torquatus să-i ceară vreo explicație, discuția celor doi fu din nou întreruptă de Paris, intrat fără să bată la ușă, așa cum obișnuia să facă doar în situații urgente.

— *Domine,* a venit… exclamă, într-adevăr, intendentul, dar se opri imediat când îl văzu pe cel care-l betegise stând pașnic la masă cu stăpânul său. Se dădu înapoi și se lipi prudent de perete, cât mai departe de cizmele namilei.

— Un sclav de-al lui Arrianus întreabă de tine, continuă Paris după o clipă de ezitare. Se pare că s-a întâmplat un lucru îngrozitor…

Dintr-o săritură, patricianul ajunse în atrium. Așadar, directorul avea dreptate să se teamă pentru viața sa: de data aceasta, atentatul mersese drept la țintă!

— Ce-a pățit stăpânul tău? îl întrebă Aurelius pe sclavul care începuse să plângă.

— Arrianus este bine, nobile senator, dar mama sa… Ispulla Camillina a fost găsită moartă în camera ei!

•

Aurelius intră în tăcere în camera de zi și rămase câteva clipe privind la un Arrianus parcă de nerecunoscut care își acoperise fața cu palmele, plângând fără nicio reținere, cu ochii roșii, barba căruntă nerasă și îmbrăcat cu toga de doliu dintr-o lână grosolană, neagră: în bărbatul acela distrus nu mai era nimic din profesorul de retorică serios și plin de morgă care obișnuia să-și exprime durerea folosind cu o abilitate rece fraze erudite ale scriitorilor săi preferați.

— S-a dus, Aurelius. Nu m-a apreciat niciodată și acum este prea târziu ca să mai îndrept lucrurile.

Patricianul nu fu deloc mirat văzând cât de disperat era directorul școlii. Toți oamenii de vază ai Romei, chiar și cei mai lipsiți de prejudecăți, se temeau de judecata augustelor mame și tremurau în fața lor: Coriolanus a renunțat să mai trădeze doar văzând că era disprețuit de Veturia; Tiberius, deja bătrân și împărat, tot nu îndrăznea să se opună pe față voinței Liviei; până și bădăranul Iulius Caesar, gata să-și bată mereu joc de oameni și de zei, o respecta pe severa Aurelia. Romanii poruncesc lumii întregi și femeile le poruncesc romanilor, se spunea în *Urbs,* cu atât mai mult atunci când era vorba despre mame…

— Curaj! îl îmbărbătă Aurelius. Trebuia să vină și momentul acesta.

— Dar este vina mea, nu înțelegi? strigă Arrianus, răvășit. Mai întâi Lucilla și, acum, ea!

— Servitorii spun că Ispulla și-a dat sufletul liniștită, în timpul somnului, remarcă patricianul.

— Așa se pare, recunoscu directorul, dar fără să fie prea convins.

— Dă-mi voie să-l pun pe medicul meu să-i examineze corpul, dacă vrei să fii sigur: este celebrul Hipparh din Cesareea și te asigur că-și cunoaște foarte bine meseria.

— Bine, dar mă tem că medicul va confirma bănuielile mele: moartea mamei mele n-a fost naturală…

— Ce te face să crezi asta? Ispulla era foarte bătrână.

— Obișnuiam să petrecem puțin timp împreună, în fiecare seară. Îi plăcea să stea de vorbă cu mine, deși câteodată vorbăria ei mă cam obosea. Către sfârșitul vieții, de fapt, atât de multe amintiri se adună încât nu mai poți păstra întotdeauna măsura timpului. Bătrânii obișnuiau să aducă în discuție fapte petrecute cu mulți ani în urmă ca și cum ele s-ar fi petrecut doar cu o zi înainte și, câteodată, este cam greu să le înțelegi: ieri, de exemplu, mama, vorbind despre cerceii în formă de

semilună pe care îi dăruisem Camillei în ziua nunții ei, în confuzia din mintea ei confunda căsătoria primei mele născute cu cea a Lucillei, fără măcar să-și dea seama că fata murise deja…

Ciudat, se gândi Aurelius: Ispulla era extraordinar de lucidă când o întâlnise cu câteva zile în urmă…

— A rostit și numele tău, continuă Arrianus, fără a-mi putea da seama din ce motiv. Era înainte de a se lăsa pradă somnului și vorbea ceva despre o aluniță sau despre o cicatrice, nu-mi amintesc bine… Îndată după aceasta, a ațipit și nu s-a mai trezit niciodată.

— A luat vreun medicament înainte de a adormi, o licoare somniferă, poate, sau un ceai calmant? se interesă, bănuitor, patricianul.

— Nimic, absolut nimic, în afară de o înghițitură de vin chiar din paharul meu.

— Atunci, de ce atâtea dubii?

— Azi-dimineață am intrat în camera ei ca să-i pun în gură banul pentru plata lui Caron, așa cum se obișnuiește cu morții. În timp ce o priveam, așa mică și slabă în patul ei, repetându-mi ca să mă consolez singur că murise fără să sufere, între așternuturi am găsit asta… șopti Arrianus, desfăcând degetele strânse în pumn.

În palmă se vedea o mică piatră neagră, cioplită grosolan în formă de migdală, cu trei proeminențe rotunjite: două mici sus, alăturate, și alta, mai mărișoară, exact sub celelalte două.

— O recunoști? întrebă directorul cu o voce care îi tremura.

— Nu, minți Aurelius care văzuse imediat în statueta aceea cu suprafața aspră reprezentarea unui corp de femeie în ultimele luni de sarcină: capul idolului, abia schițat, aproape scăpa vederii, rămânând neobservat din cauza dimensiunii exagerate a abdomenului. În fața pântecelui roditor, a sufletului ca tipar al vieții care nu are nevoie de gândire și de reflecție pentru a-și

îndeplini misiunea esențială care i-a fost menită, tot restul – politica, arta, filosofia, războiul și miile de alte activități la care oamenii trudesc – este inutil, părea să spună acea imagine. Fără Marea Mamă care dă naștere copiilor și face să crească roadele pământului, chiar și fulgerul masculului Jupiter s-ar stinge și n-ar folosi la nimic nici înțelepciunea stearpă a fecioarei Atena…

— Vezi? Încă unul din acele talismane orientale! Vrăjitorii frigieni și caldeeni fac niște descântece înspăimântător de crude cu ajutorul acestor fetișuri, afirmă Arrianus.

— S-ar putea să fie și așa, dar mă îndoiesc că sunt cumpărate de la Rusticus, de la locul acela în care se adună carele venite la Roma, declară, sceptic, Aurelius și-i povesti cu lux de amănunte ce aflase cu ocazia scurtei lui vizite lângă piramida lui Cestius.

Profesorul păru să nu mai înțeleagă nimic.

— Dar, atunci… bolborosi el.

— Atunci, dacă mama ta a fost atacată, cu siguranță că asta nu s-a întâmplat prin vrăjitorie. Nu sunt dispus să cred că Ispulla a murit din cauza acestui fleac; în orice caz, prefer să aștept părerea medicului înainte de a formula vreo ipoteză. Dar, spune-mi, de ce ești atât de convins că tu însuți ești ținta acestor atentate?

— Când am vorbit ultima oară, nu ți-am spus totul, mărturisi Arrianus și Aurelius se pregăti să asculte iarăși plictisitoarea poveste a procesului. Te-am mințit, asigurându-te că arsesem acel bilet primit după moartea Lucillei… Încă îl mai am, iată-l! spuse el, dându-i o foaie de papirus răsucită.

„*Eu am murit, fiica ta a murit, vei muri și tu… AELIUS*”, se spunea în scurtul mesaj.

Și pe acesta l-am găsit astăzi, strecurat pe sub ușă…

„*Mai întâi fiica, acum mama. Când vine rândul lui Arrianus*? *AELIUS*”.

Patricianul examină atent și meticulos cele două bilețele. Papirusul părea ușor unsuros la pipăit, ca și cum ar fi stat pe o tăbliță de ceară. Aurelius îl pipăi mult timp, înainte de a-l pune din nou în mâna tremurătoare a directorului.

— Aelius, nu? Băiatul acela era cumva rudă cu Aelius Corvinus, ginerele tău? întrebă el fără niciun menajament.

— S-ar putea, răspunse Arrianus. Făceau parte din aceeași *gens,* ca mii de alte persoane, însă. Așa că, se poate ca ei nici să nu se fi cunoscut.

— Oricine era la curent cu acel vechi scandal ar fi putut scrie aceste bilete, comentă patricianul.

— Nu, Aurelius! Este chiar scrisul lui Aelius, îl recunosc! exclamă, agitat, profesorul de retorică.

— Ai o memorie bună, după atâta timp, spuse cu o mirare prefăcută patricianul. Ca să fii așa de sigur de asta, probabil că l-ai văzut de multe ori… Este, însă, ciudat pentru că, după cât se pare, la vremea procesului, nu mai predai de o bună bucată de timp și cel care a corectat temele acelui elev trebuia să fie profesorul care preda la clasa lui…

— Mă rog, uite cum a fost… În realitate, i-am scris de câteva ori, scrisori absolut nevinovate, bineînțeles: un bun educator trebuie să-și îndemne elevii să învețe…

— Pricep, spuse Aurelius cu un zâmbet obosit. Și, ca să vezi ce întâmplare, ai citit și ai recitit de mii de ori răspunsurile lui Aelius, astfel încât acum, după atâția ani, încă îi mai recunoști scrisul.

— Ce vrei să spui? Știi bine că acuzația era neîntemeiată. Tribunalul a demonstrat întrutotul nevinovăția mea!

— Oh, sigur că da… Dar, dacă așa stau lucrurile, cum de te gândești acum că tânărul acesta plănuiește să iasă din Tartar – ispravă nu prea ușor de realizat – ca să se răzbune pe tine? Mă uimești, Arrianus: știi foarte bine că, indiferent de ce ar pretinde miturile, nimeni nu s-a mai întors din Hades!

— Nu sunt atât de prost, nobile Statius, îi răspunse directorul. Mă tem, însă, că Aelius este în viață și are de gând să-mi facă rău, dacă nu chiar să mă distrugă. Pentru a mă ruina, îmi extermină familia: Lucilla, Ispulla… următorul ar putea fi Octavius. Te rog să-l aperi.

Octavius? Senatorul înălță din sprâncene, uimit: de ce nu Camilla, mai degrabă? Ispulla nu exagera, așadar, când se plângea că tânărul dascăl acaparase toate sentimentele pe care fiul său le avusese pentru ea: Arrianus nutrea pentru acest tânăr o iubire absolută și, desigur, exagerată, mai ales fiind vorba despre un bărbat copt care se dovedise a fi cam prea mult atras de băiețandri… Dar cine știe, de altfel, dacă eventualele vicii ascunse ale directorului aveau cu adevărat vreo legătură cu crima? Mai probabil era ca toată povestea asta fantastică a unor răzbunări de dincolo de moarte, cu ajutorul unor amulete orientale, să fi ascuns doar o chestiune meschină legată de anumite interese…

— Ispulla Camillina a lăsat un testament? întrebă el cu curiozitate.

— Da, l-a redactat acum câțiva ani, când a intrat în posesia unor terenuri la țară, lângă Perusia. De atunci, nu l-a mai schimbat; când ajung la o vârstă înaintată, oamenii preferă să nu ia nici măcar în seamă ideea morții: poate că și-o simt, deja, prea aproape…

— Moartea este aproape de noi toți, Arrianus, și te pomenești că vine atunci când te aștepți mai puțin, replică senatorul, dând de înțeles că ar vrea să plece.

Buzele profesorului, strânse într-un rictus amar, tremurară vizibil.

— Așteaptă puțin… n-o să spui nimănui ceea ce ți-am povestit despre Aelius, nu-i așa? întrebă el pe un ton rugător.

— Chiar dacă aș face așa ceva, n-ar fi, de fapt, un necaz prea mare. Jumătate din Roma este deja

la curent cu povestea asta, zâmbi sarcastic patricianul.

— Numele meu, reputația… deci am pierdut totul?

— Nu, sigur că nu. Romanii sunt foarte indulgenți față de viciile altora, sperând că le vor fi iertate și ale lor. Știm foarte bine, noi, romanii pur-sânge, că atunci când judeci cu prea mare asprime, mai devreme sau mai târziu ajungi să cazi victimă chiar propriilor condamnări. Așa că nu trebuie să fii disperat din cauza câtorva bârfe inofensive; gândește-te mai bine cum să-ți aperi viața.

— Nu mă tem pentru mine. Octavius este tot ce mi-a mai rămas.

— Mai ai și o fiică, îi aminti patricianul care nu reușea să înțeleagă de ce directorul era atât de indiferent față de Camilla.

— Ea este puternică și știe să se descurce și singură. Octavius însă… șopti Arrianus, șovăind și dădu să mai adauge ceva, după care se răzgândi. Mi-e frică, nobile senator, pentru el și pentru mine. În tinerețe eram mai hotărât, decis așa cum este fiica mea acum, dar, o dată cu trecerea anilor, am devenit sfios ca un copil și mi-e rușine de asta. Mama mă considera și ea un neadaptat și totuși am avut succes, mă bucuram de o oarecare faimă și făceam totul ca să fiu un bun fiu…

— A murit fericită, Arrianus. În urmă cu doar câteva zeci de ani, cei în vârstă erau stăpânii absoluți ai Romei și *paterfamilias* avea drept de viață și de moarte asupra tuturor celor din familie. Acum, când legile o permit, copiii, o dată ajunși liberi și amintindu-și de străvechea supunere față de vârstnici, preferă deseori să nu-i mai ia în seamă pe părinții lor, vlăguiți după atâta trudă… Roma este plină de bătrâni singuri și nefericiți, Arrianus; mama ta, însă, s-a bucurat până în ultima clipă de dragostea ta.

— Nu voi muri singur nici eu, Aurelius: Octavius nu mă va abandona! exclamă profesorul,

spunând aceste cuvinte pe un ton atât de sigur, încât părea că ar vrea să se convingă mai întâi pe el însuși și abia după aceea pe interlocutorul său. Dacă nu i se întâmplă mai întâi lui ceva…

— O să-l ținem sub observație pe scumpul tău tinerel, Arrianus, promise patricianul, salutându-l, fără să fie absolut deloc convins că frumosul grămătic avea nevoie de atâta protecție: un băiat care, dintr-un țăran de rând, reușise să devină, în foarte scurt timp, director al unei școli de prestigiu, demonstrase deja că știa să se descurce de minune și singur…

XI

A cincea zi înainte de Idele lui noiembrie

În mijlocul vastei săli, Aurelius se clătina, cocoțat într-un echilibru precar pe unul dintre noile scaune înalte, cu trei picioare, comandate de Pomponia din Rhodos special ca să i le facă lui cadou.

— Comod, nu-i așa? îi ceru părerea Pomponia și patricianul, care, în sinea lui, se gândea cu jind la adâncile și confortabilele scaune din nuiele pe care se tolăneau sclavii săi din bucătărie, se grăbi să-i dea un răspuns afirmativ ca să nu o supere pe prietena lui.

În ziua aceea, voluminoasa matroană era atât de prost dispusă încât nici nu gustase din măslinele bine coapte și din miezul de nucă de la gustarea adusă de un sclav; este drept că nici subiectul conversației nu-i putea ridica absolut deloc moralul.

— Arrianus m-a rugat să mă ocup de funeraliile mamei sale, îi explică ea patricianului, netezindu-și marginea unei tunici albastre care, cu siguranță, era cea mai sobră care se putea găsi în nesfârșita sa garderobă. Desigur, am angajat pe același cioclu de la funeraliile Lucillei. Mi l-a recomandat Chloe, *ligerula* care se ocupă de papucii mei: Filomena, cea mai în vârstă dintre bocitoare este mătușa ei care, după ce a lucrat de tânără în diferite bordeluri, când a înaintat în vârstă, a fost nevoită să-și schimbe meseria. Acum, Filomena este o meseriașă de prima mână, datorită, mai ales, vibrantului său *conclamatio* în stare să facă și pietrele să verse o lacrimă.

Aurelius se strâmbă: nu putea suferi obiceiul de a angaja niște babe care, pentru o plată corespunzătoare, strigau numele mortului cu o voce răsunătoare și se văietau cu o disperare bine

jucată. Dar așa era obiceiul și nimeni nu voia să renunțe la el.

— Bătrâna asta se pricepe să spele morții și să le pregătească un catafalc după datină. Ea este aceea care s-a ocupat de sărmana mea Lucilla…

— Și? ridică fruntea patricianul, devenind brusc interesat.

— Mi-a spus că observase niște urme ciudate negre pe spinare și pe fesele bietei fete și s-a mirat destul de mult auzind că Lucilla abia își dăduse sufletul: ea se pricepe bine la cadavre și ar fi putut să jure că trecuse mult mai mult timp, dat fiind că pete ca acelea apar doar la mai multe ore de la deces.

Senatorul sări în picioare, răsturnând incomodul scaun.

— Bine, dar asta ar însemna că…

— Că Lucilla era moartă de mai mult timp decât se părea, trase concluzia matroana.

Aurelius se gândi febril: atât Camilla, cât și sclava care intrase ca să-i aducă prosopul, o văzuseră pe Lucilla din spate, vie de-a binelea, cu mai puțin de o oră înainte de a-i descoperi corpul fără viață. Nu, nu pe Lucilla – se corectă el – ci doar o persoană înfășurată într-un cearșaf alb: ar fi putut să fie oricine, chiar și un bărbat! Totuși, sora ei era sigură că-i auzise glasul din spatele ușii: putea să se înșele sau…

Patricianul se cutremură. Camilla cea cu privirea veselă, Camilla cea cu brațele atât de albe… Cât de seducătoare și gata să se lase sedusă îi apăruse ea prima oară când o întâlnise, printre coloanele din curte! După aceea, însă, în sufragerie, devenise retrasă, aproape acră, ca și cum între cele două apariții ale ei se întâmplase ceva cu totul deosebit… „Asta schimbă totul!”, gândi el și fu gata s-o felicite pe matroană care fusese atât de grijulie încât dăduse fuga imediat la ciocli.

După ce rămase singur, se închise în birou și se așeză, tulburat, la măsuța de lucru din lemn de abanos. În fața lui se afla pachețelul sigilat pe care i-l trimisese Ispulla Camillina, parcă presimțind că i se apropia sfârșitul. Venise momentul să-l deschidă.

Fără nicio grabă, cu gesturi aproape solemne, patricianul rupse ceara cu sigiliul familiei Arrianus și stofa roșie se desfăcu, lăsând să se vadă un obiect din carapace de broască țestoasă, identic cu cel luat din scrinul Lucillei: același pieptene, aceeași dedicație gravată pe mâner… nu, nu era chiar la fel. Între cele două inscripții era, într-adevăr, o foarte mică diferență, o literă într-un alt loc, acea terminație „*ae*” la capătul unui nume care-l desemna pe beneficiarul darului: *Camilla Lucillae,* de la Camilla pentru Lucilla. Iată că apăruse și al doilea pieptene, cel care îi aparținea cu adevărat victimei!

Aurelius închise ochii și încercă să și le închipuie pe cele două copile în timp ce schimbau între ele darurile pentru ziua de naștere. Dintr-odată, în memoria senatorului reînvie înfățișarea Lucillei așa cum o văzuse prima și ultima dată, în casa Pomponiei: buzele pline, ochii migdalați, sprâncenele frumos arcuite, alunița de pe ureche… Dar Ispulla, în ultima ei convorbire cu Arrianus, nu vorbise, oare, de aluniță și de cerceii în formă de semilună ai nepoatei sale, ca și cum aceasta ar mai fi fost încă în viață?

— Pe Jupiter cel Bun și Mare! exclamă Aurelius, plesnindu-se cu mâna peste frunte: și dacă Ispulla, departe de a bate câmpii, spusese adevărul… și Lucilla nici vorbă să fie moartă? Poate că tocmai acesta era lucrul pe care bătrâna voia să i-l comunice, trimițându-i lui acel pieptene!

Cerceii Camillei, alunița… Patricianul simți un fior de gheață în lungul spinării: gemenele erau identice și dacă una dintre ele, ucigând-o pe cealaltă, i-ar fi luat locul, nimeni de pe lume n-ar fi

putut observa vreo schimbare. Singurul detaliu care le deosebea era tocmai acel mic semn, dar Camilla purta mereu cerceii cu semilună care-i acopereau complet lobii urechilor!

Aurelius se ridicase acum în picioare și străbătea cu pași mari în lung și în lat camera, în timp ce mii de ipoteze i se adunau în minte, dar peste toate rămânea mereu o imagine în care, în ciuda tuturor argumentelor, se încăpățâna să nu creadă: fata care deschide încrezătoare ușa surorii ei, după care…

După care, ce? Nu era nicio urmă de violență, nici de vreo luptă în baie. Și aici imaginația lui Aurelius se bloca, neputând sau nevrând să meargă mai departe. La un moment dat, în timp ce privea fix pieptenele, se opri ca trăsnit, dându-și seama pe neașteptate că nu simțise nici groază, nici dezgust citind acea dedicație acuzatoare. Prima sa reacție fusese, însă, de ușurare: poate că fecioara aceea deja perversă care le luase mințile lui Panaetios și Ireneii nu zăcea câtuși de puțin într-un sarcofag din cavoul familiei Arrianus, ci era vie și nevătămată în persoana soției lui Corvinus și el o va putea vedea, cunoaște și poseda!

•

Aurelius ieși din biroul său, trântind ușa. Trebuia să împărtășească și altcuiva arzătoarea bănuială care-l obseda, în speranța că ar putea exista cineva care s-o conteste…

— Castor! strigă el și începu să-i povestească totul, contând pe capacitatea lui de a intui o mulțime de soluții: grecul, spera el, îl va considera drept un fantezist…

— Lucilla s-o fi ucis pe sora ei geamănă ca să-i ia locul? obiectă, într-adevăr, grecul. Și de ce să facă asta, *domine*? Dintre cele două, Lucilla era cea mai norocoasă: o aștepta o viață frumoasă în casa tatălui ei, alături de un tânăr frumos pe care-l iubea. Aș fi înțeles dacă ar fi fost vorba de situația inversă…

— Totuși, doar măritându-se cu Corvinus ar fi avut parte de bani, putere și influență! Știm de-acum că adevărata Lucilla era cu totul altceva decât o fetișcană cuminte și la locul ei: Iunia și Panaetios i-au făcut un portret destul de diferit, un portret care, dacă te gândești bine, ar fi mai potrivit pentru aceea dintre gemene rămasă în viață decât pentru cea moartă!

— Nu mă duce cu vorba, stăpâne. Tu ai vrea ca Lucilla să fie cea vie și te străduiești din răsputeri să crezi asta… dar n-o să reușești niciodată să dovedești așa ceva.

— Din ce cauză? Dacă, de exemplu, aș reuși să-i dau jos cercelul…

— N-ar avea niciun rost, *domine.* Un chirurg bun n-are nevoie decât de câteva clipe ca să înlăture o aluniță și, în orice caz, printre femeile de azi este la modă să-și găurească lobul urechii în mai multe locuri, astfel încât să poată atârna de el diferite flecușțe: chiar și o singură perforație de genul acesta ar fi fost suficientă pentru a face să dispere un semn din naștere.

— Și gaura aceea ar apărea acum ca una care a fost făcută mai demult, recunoscu senatorul, dar tot nu se resemnă.

— Exact așa, încuviință libertul.

— Nu, stai puțin! S-ar putea să mai fie și alte deosebiri între cele două femei! exclamă Aurelius. Adevărata Camilla ar trebui să aibă o cicatrice pe partea din față a șoldului, aproape de pântec: Ispulla îmi spunea că semnul i-a rămas de la rană veche pe care sora ei i-o făcuse atunci când erau mici!

— Una dintre fete zace acum într-un mormânt, *domine*; iar cealaltă, admițând în continuare că ar fi vinovată, s-ar putea să-și fi făcut singură o rană care s-o imite pe cea a răposatei…

— Cu toate acestea, la nici măcar o lună de atunci, o rană de felul acesta nu s-ar fi cicatrizat complet! obiectă Aurelius.

— Atunci, lucrurile se simplifică: nu-ți mai rămâne decât să studiezi de aproape și cu mare atenție șoldurile goale ale nevestei bancherului. Lucrul acesta, de altfel, nu ar însemna un sacrificiu prea mare, dat fiind că fata este atât de drăguță. De mai multă vreme eu te sfătuiesc să fii mai intim cu ea și, dacă m-ai fi ascultat mai demult, în loc să pierzi timpul cu Irenea aia…

— Cine știe, poate că tocmai pentru a nu i se descoperi secretul – adică faptul că, în realitate, ea este Lucilla – Camilla s-a arătat atât de rezervată față de mine, trase nădejde Aurelius.

— Stăpâne, stăpâne, a te îndoi de o crimă doar ca să scuzi un refuz este o adevărată exagerare! îl luă peste picior grecul. Mai probabil ar fi că, deși are de soț un babalâc, fata nu te găsește pe placul ei: în fond, ai o vârstă aproape dublă față de a ei!

În ciuda acestei remarci răutăcioase, patricianul nu se supără.

— Ai dreptate, eu am nevoie de o femeie matură, care să aibă o bogată experiență a vieții.

„Pe toți zeii Tartarului!”, gândi grecul. „Matematiciana aia nenorocită i-a făcut deja mult rău: n-ar fi trebuit să-i dau să bea atât vin, știind că patronul este gata întotdeauna să se laude cu femeile versate!”

— În felul ăsta n-o să ajungi prea departe, continuă, așadar, secretarul. Ocupă-te, mai degrabă de Aelius Corvinus: acolo poți fi sigur că o să găsești ceva putred. Paris a retras depozitul făcut la Nicolaus și… ghici?

— Sigiliile fuseseră rupte din nou!

— Mai rău. Numărul monedelor de aur este același, dar greutatea săculețului s-a redus întrucâtva. Examinând, însă, muchia exterioară a unor monede, cu ajutorul unei lupe, se observă o suprafață aspră… Este o șmecherie veche la care se pricepea cel mai bine Cherilos, din Alexandria. Dacă sunt puțin ușurate cu pila, luând foarte puțină pulbere de la fiecare monedă, nimeni nu-și dă

seama și numărul rămâne același! Îmi pare rău pentru banii tăi…

— Nu-mi pare rău de pagubă. Am acum un client care lucrează cu zaraful de încredere al lui Corvinus și pot, în sfârșit, să-i întind o cursă.

— Poate că, dacă reușim să-l aducem în fața tribunalului pentru camătă și îi facem o percheziție în casă, am reuși să găsim și dovezi ale crimei.

— Da, Castor. În dimineața aceea, bancherul a sosit devreme cu Camilla și s-a retras în camera de zi, pretinzând că este ocupat cu niște afaceri urgente. A avut, prin urmare, tot timpul ca să ajungă la baie și același lucru este valabil și pentru namila aia de secretar al său care s-ar putea să fi acționat din porunca stăpânului său sau pe cont propriu, *pro domo sua,* cum se spune… Oricum, am deja o idee despre felul în care i-am putea prinde pe șmecherul secretar și pe demnul său stăpân; mai mult, încep să sper că toată povestea asta îmi va da posibilitatea de a elimina unul dintre cei mai periculoși concurenți ai mei. Vom acționa pe două fronturi: soția pe de o parte, iar borfașul acela pe de altă parte, se hotărî Aurelius, după care începu să pună totul la cale împreună cu credinciosul său secretar.

XII

Ajunul Idelor lui noiembrie

Templul Marii Mame era plin până la refuz de credincioși. Aurelius reușise, nu fără destule dificultăți, să fie primit la ceremonie dându-se drept un inițiat și, acum, presat din toate părțile, încerca să-și facă loc printre adepții care se îmbulzeau împingându-se și lovind cu coatele. Din cauza mulțimii, nu vedea intrarea în templu, astfel că era nevoit să se înalțe din când în când pe vârfurile picioarelor ca să-i poată vedea pe credincioșii care continuau să vină în valuri. Locul ales nu era, desigur, cel mai potrivit pentru o întâlnire, își spunea patricianul, dar, cel puțin, Camilla n-ar fi putut invoca scuza de a-și compromite reputația imaculată, întâlnindu-se cu el într-o asemenea aglomerație.

Aurelius era sigur că va veni. De data aceasta, mesajul îi fusese transmis de camerista sa – prietenă cu o slujnică de încredere a Pomponiei – care pretindea că-l găsise pe jos, în atrium. Patricianul îi scrisese doar câteva cuvinte, suficiente, însă, pentru a convinge pe cineva care nu avea conștiința tocmai curată: „*Te aștept la templul Cybelei, mâine, ca să discutăm despre un cercel și despre o rană mai veche*”.

În timp ce privea nervos mulțimea de sclave pricăjite, femei din popor care chicoteau, băieței scoși din minți și bătrâni plini de credință, patricianul se temu timp de o clipă că va aștepta degeaba: poate că fata, după ce citise scrisorica fără s-o înțeleagă, o aruncase la gunoi cu gestul plictisit pe care l-ar fi făcut în fața uneia dintre nenumăratele tentative ale vreunui îndrăgostit care o plictisea cu insistențele lui…

Ba nu, tresări senatorul, descoperind-o pe Camilla abia intrată în templu, țeapănă ca o statuie,

cu voalul negru lăsat peste față ca să-i ascundă profilul elegant și curbura armonioasă a umerilor. Și, sub văl, în lumina torțelor, se vedeau sclipind niște cercei din aur, în formă de semilună…

— Ce voiai să spui cu biletul acela? întrebă ea fără nicio introducere, îndată ce Aurelius veni lângă ea.

— Știi foarte bine, Camilla… Sau poate că ai vrea să-ți spun Lucilla? spuse răspicat Aurelius și, fără voia lui, tonul său era plin de cruzime.

— Ești nebun, șopti ea strângând din buze.

— Nu cred; mai mult, sunt gata să pariez că aceste bijuterii elegante ascund ceva, replică patricianul, atingându-i lobul urechii ca într-o mângâiere ușoară.

Femeia se înfioră când degetele o atinseră și se depărtă ca și cum ar fi simțit o arsură.

— Și aici, continuă Aurelius, punându-i fără ezitare o mână pe șold. Aici ar trebui să fie o cicatrice mai veche…

— Ești nebun, îți repet, răspunse Camilla, pe un ton glacial. Dacă te-ai pierdut cu firea, încearcă măcar să-ți aduci aminte că sunt o matroană și nu o prostituată dintr-un bordel și ia mâna de pe mine!

Patricianul, departe de a se supune, profită de valurile de oameni care îi împingeau din toate părțile ca să se apropie și mai mult de ea. Corpul femeii era acum lipit de al său și putea simți pe gât răsuflarea ei caldă și mireasma discretă a pielii: era de trandafir sălbatic, nu se înșelase!

Aţâţat de sunetele prelungi de corn, de ritmul cadențat al castanietelor, de contactul neașteptat cu carnea aceea caldă, Aurelius deveni și mai îndrăzneț.

— Dă-te înapoi, acesta este un templu, nu un lupanar! îi ceru ea cu răceală.

— Mă dau în vânt după ritualurile exotice; le găsesc de o lascivitate foarte plăcută, răspunse patricianul, sperând că Marea Mamă era prea ocupată cu rugăciunile pe care i le adresau

credincioșii ca să-l mai ia și pe el în seamă. Și am impresia că-ți plăceau și ție, frumoasă Lucilla, când veneai aici cu Panaetios…

— Ajunge! Doar nu te gândești că am să-ți permit să răspândești o asemenea minciună! Eu nu sunt Lucilla, ți-am mai spus o dată! protestă fata, împingându-l de lângă ea.

— Dovedește-mi! o provocă Aurelius.

— Oare trebuie să mă dezbrac în piața publică, în fața tuturor romanilor, doar pentru ca un senator încăpățânat să nu-mi păteze reputația cu asemenea povești? exclamă femeia, indignată.

— Nu-i nevoie să ajungem până acolo; va fi destul dacă o vei face între patru pereți și doar pentru mine, îi propuse Aurelius și chiar în clipele în care pronunța asemenea cuvinte simți cum capul i se învârte, cuprins de prea multe emoții contrastante: aroganța acelei pretenții nerușinate, nerăbdarea de a afla adevărul, oricare ar fi fost el, rușinea nemărturisită că trebuia să recurgă la un asemenea șantaj, totul amestecat cu dorința violentă. Și, la urma urmelor, ascunsă în cotloanele din adâncul minții sale, teama îngrozitoare că era o asasină; acea bănuială care crescuse în cugetul lui ca o plantă otrăvitoare, devenind uriașă în cadența obsesivă a țimbalelor și în parfumul acrișor al ierburilor care ardeau pe altarul sacru.

Răspunsul femeii nu se lăsă prea mult așteptat și sună sec, fără nicio intonație pe fondul răpăitului de tobe.

— Mâine aseară fă în așa fel încât acasă la tine să nu fie nimeni și poruncește servitorilor să se facă nevăzuți. Voi veni acolo.

Apoi, fără să mai aștepte vreun răspuns, îi întoarse spatele, pierzându-se prin mulțimea de necunoscuți. Aurelius o urmări cu privirea, admirându-i mersul lin și plin de mândrie.

Abia atunci îl văzu, în spatele unei coloane, pe jumătate ascuns de un grup de matroane gravide: cu chipul crispat, palid de furie, Panaetios privea

țintă la dreptunghiul de lumină prin care dispăruse femeia.

XIII

Idele lui noiembrie

Soarele asfințise de mult timp și marea *domus* a senatorului, cuprinsă înainte de vreme de o stare de somnolență, era cufundată într-un întuneric aproape total.

După ce-i trimisese pe servitori prin camerele lor, lui Castor îi dăduse ceva de făcut prin oraș, iar pe portarul Fabellus îl lăsase să se culce, de data aceasta în patul lui și nu în ghereta de portar, Aurelius aștepta de mai bine de o oră, măsurând atriumul cu pași mari. Pe masă, carafa cu *cervesia* era aproape goală, iar sticluța cu lichior de curmale ajunsese la jumătate.

„N-o să vină”, își spunea patricianul. „Este vinovată, nu-și poate permite să vină”. În sinea sa, însă, știa că nerăbdarea aceasta nu avea prea mult de-a face cu dorința nobilă de a face dreptate: n-ar fi fost necesar, pentru a trimite la închisoare o ucigașă feroce, să se pregătească ore întregi, să se bărbierească, să se îmbrace și să parfumeze cu atâta grijă…

Dădu la o parte cupa cu *cervesia* și bău o înghițitură zdravănă de vin fără apă. În momentele de încordare îl prefera așa, rece, doar puțin îndulcit cu un pic de miere. Tresări când auzi o bătaie în ușă și lichidul i se scurse pe obraji. Se șterse în grabă și dădu fuga să deschidă. „Pe toți zeii, este și mai frumoasă!” gândi el, privind-o cum înainta prin lumina șovăitoare a lămpilor.

— Am venit, așa cum mi-ai cerut, nobile senator.

Chipul femeii părea altul, parcă necunoscut, în penumbra din încăpere, și din expresia lui dispăruse insolența din prima zi ca și ostilitatea surdă de după aceea. Când vorbi din nou, vocea era mai convingătoare.

— Pentru ultima oară, Aurelius, te rog din suflet, nu-mi cere o dovadă umilitoare pentru care n-aș fi în stare să te iert. Mă cunoști prea puțin, nu mă știi decât după masca pe care o port în fața celor din jur de când i-am fost dată lui Corvinus: el avea șaizeci de ani, eu doar șaptesprezece; după aceea, nu am mai putut visa la nimic… Acum, tu mă chemi în casa ta ca pe o sclavă căreia stăpânul îi poate cere orice și oricând vrea. Dacă mă tratezi astfel, nu ești cu nimic mai bun decât soțul meu…

— Atunci, de ce ai venit? întrebă patricianul, încruntându-se.

Fata nu răspunse, dar se apropie încet de el, cu un fel de sfială feciorelnică. Aurelius adulmecă parfumul buclelor negre care-i atingeau umerii și simți pe obraji atingerea pleoapelor lungi și umede.

— Mai stinge din lămpi, te rog, șopti Camilla, roșind. Oricare femeie care nu era o sclavă sau o *lupa* de meserie ar fi cerut același lucru: la Roma, era considerat necuviincios să faci dragoste pe lumină și chiar și amanții cei mai pătimași puteau spera doar la o rază de lună pentru a putea distinge din fugă priveliștea secretă a iubitelor.

Patricianul nu răspunse. Camilla îi atinse gura cu buzele întredeschise și trase aer în piept ca să sufle în cea mai apropiată lampă.

— Nu, spuse Aurelius, așezându-se în fața ei. Mai întâi, vreau să știu cine ești.

Femeia se dădu brusc înapoi, cu gestul fulgerător al unei pisici care-și arcuiește spinarea în fața unui pericol.

— Aha, vrei să vezi? șuieră ea, furioasă. Bine, atunci, privește! și, dintr-o singură mișcare, își dădu jos tunica.

Haina căzu pe jos, alunecând pe picioarele lungi și frumos desenate, iar senatorul rămase nemișcat, privind cu atenție șoldul drept, acolo unde, la numai un deget de vintre, o cicatrice destul de

mare se distingea pe pielea de un alb imaculat ca o floare de foc.

Buimăcit, Aurelius întinse mâna ca să atingă urma vechii răni și închise ochii neîndrăznind să-și ridice privirea înspre Camilla. Ea îl fixa cu dispreț și-i întindea, cu gestul mândru pe care l-ar fi adresat unui cerșetor, semiluna de aur pe care și-o desprinsese de pe lobul fără nicio pată al urechii, în afară de micul punct al găurii de care, cu puțin timp înainte, era atârnată bijuteria.

— Îmi pare rău, eu… bolborosi bărbatul, dezamăgit.

— Este mulțumit acum inteligentul senator Statius? îl luă în râs ea, aplecându-se, după aceea, să-și ia tunica de pe jos. Îmi dă el, oare, permisiunea de a mă retrage, dat fiind că și-a satisfăcut curiozitatea?

Aurelius o privi cu admirație pe femeia aplecată spre haina pe care o smulsese de pe ea, îi văzu pielea netedă care parcă strălucea în lumina lămpii și linia rotunjită a sânilor prinși în strâmta panglică mamelară. Înghiți în sec, simțindu-se ca un vierme, fără a reuși să găsească nici măcar un cuvânt pentru a-și justifica în vreun fel obrăznicia și a-și cere iertare. Atunci, se surprinse, cu totul neașteptat, zâmbind amuzat: răul se produsese de-acum și nu mai exista cale de întoarcere; în fața Camillei apăruse ca un arogant, un mojic, un om de nimic… așa încât putea foarte bine să meargă până la capăt.

— Să te retragi? Nici să nu te gândești la una ca asta! spuse el hotărât. Muream de dorul tău chiar dacă te credeam vinovată și, dacă acum ești aici…

— Acum, oferta mea nu mai este valabilă! îi aruncă în față Camilla, veninoasă.

— Chiar așa? o întrebă sarcastic patricianul. Și ce crezi că mai poți face? Ești la mine acasă, în toiul nopții, aproape goală…

Femeia păru să-și dea seama abia atunci că se afla într-o situație cam stânjenitoare. Privi, rătăcită,

în jurul său, mușcându-și buza de jos, și fu gata să-l roage s-o ierte. Apoi, însă, îi văzu zâmbetul batjocoritor și simți cum sângele i se urcă în cap.

— Ai fi, oare, în stare să mă ai cu forța? îl sfidă ea cu îndrăzneală, în timp ce încerca să-și acopere goliciunea.

Jignit, Aurelius era gata să-i spună limpede că nu considera demn de un bărbat adevărat să se folosească de forță împotriva unei femei care nu se putea apăra. Dar tăcu la timp.

— Sigur că da, în caz că ar fi necesar, spuse el. Dar nu va fi nevoie.

Înaintând sigur pe el înspre ea, i se păru că distinge, în spatele strălucirii din pupilele negre, o scânteiere triumfătoare.

„O altă cursă”, se gândi el. Și se hotărî să se lase prins în ea.

XIV

A optsprezecea zi înainte de Calendele lui decembrie

— Prin urmare, așa cum bănuiam, povestea cu schimbarea gemenelor era doar rodul fanteziei tale.

Aurelius nu spuse nimic, cu mintea încă plină de amintirea Camillei. În zori, când femeia se strecurase afară din camera sa, căzuse într-un somn agitat, fără vise, din care întârzia să se trezească de-a binelea.

— Mă asculți sau încă mai dormi? îl certă Castor. La o anumită vârstă ar trebui să se mai evite eforturile de orice fel.

— Te aud, te aud foarte bine… se bâlbâi patricianul, trezindu-se din somnolență.

— A trecut pe aici Hipparh: a examinat corpul Ispullei și este dispus să jure pe onoarea sa de medic că bătrâna a murit de moarte naturală.

— Asta înseamnă că o luăm de la capăt. Trebuie să luăm din nou în considerare ipoteza că, de fapt, cel vizat era Arrianus.

— Prin urmare, Camilla, Irenea și Panaetios nu mai au niciun mobil… spre deosebire de Octavius care are unul foarte bun.

— Oricum, Panaetios rămâne în continuare unul dintre suspecți, precizează Aurelius. Directorul îl trădase, la fel ca și fiica acestuia.

— Da, dar din această crimă nu câștigă nimic, în timp ce un anumit tinerel chipeș a devenit fiul și moștenitorul profesorului de retorică și director al școlii.

— Fără, însă, ca vreunul dintre ei să aibă nevoie să ucidă! Arrianus, fie că adopția avea sau nu loc, își făcuse deja testamentul, lăsându-i totul lui Octavius. Legea romană permite să-ți lași averea oricui, chiar și în detrimentul copiilor legitimi. În

această privință, mi-ar plăcea tare mult să știu la cât se ridică averea familiei…

— Pot să-ți spun eu, *domine.* De fapt, în timp ce tu te desfătai în pat cu două posibile ucigașe, eu trudeam pentru o leafă de mizerie, descoperind niște lucruri tare interesante. Acum, școala aparține în întregime lui Corvinus, ca și casa și vila de la țară. Din bunurile lui Arrianus a mai rămas destul de puțin; profesorul de retorică mai are doar moșiile de lângă Perusia care fuseseră în proprietatea mamei sale, Ispulla, și-i datorează ginerelui său, bancherul, sume mari care cresc mereu din cauza dobânzilor. Ținând seama de toate acestea, Octavius n-a făcut o afacere prea grozavă, devenind legatarul universal al unor datorii: prin urmare, dacă a atentat la viața profesorului, cu siguranță că n-a făcut-o cu gândul să se îmbogățească… Nu trebuie uitat, în special, Corvinus: scrisorile de amenințare primite de Arrianus duhnesc a șantaj în cel mai clar stil al bancherului.

— În schimb, eu insist asupra lui Panaetios, îl contrazise Aurelius. Ar fi tipic pentru unul care crede în reînvierea morților să trimită o scrisoare din Lumea de Apoi. În plus, el cunoștea mai bine decât oricine altcineva scrisul acelui băiat, Aelius.

— Și, pe lângă el ar mai fi și acest Aelius care, după câte știm, ar putea să fie viu și nevătămat!

— Mai trebuie să trimit și un porumbel voiajor la Numana, orașul lui Aelius, ca să aflu mai multe. Eram atât de convins de schimbarea dintre cele două gemene, încât am neglijat această pistă. O să mă interesez cât de curând dacă vreun membru al familiei lui mai locuiește în Roma sau prin apropiere.

— Să vedem: câți ani ar avea acum acel Aelius? Douăzeci și trei sau, cel mult, douăzeci și patru, exact vârsta lui Octavius. Și dacă ar fi chiar el? Dacă îmi aduc eu bine aminte, acesta a apărut la Roma la puțin timp după scandal…

— Cineva l-ar fi recunoscut; și, apoi, Arrianus nu-l tratează deloc ca pe un șantajist.

— Oh, oh, poate că între profesor și elev există și niște lucruri nu prea limpezi… noi, grecii, mai știm câte ceva în privința asta: despre acest tip de iubire ne-am construit chiar și o adevărată filosofie!

— De fapt, dacă ne gândim bine, numele lui Octavius nu a fost asociat niciodată cu acela al unei femei, cu excepția Lucillei. Este, oare, posibil ca tânărul acela să nu-și fi permis nici măcar o aventură, cât de mică? Doar nu și-o fi petrecut toată viața în sala de gimnastică și în bibliotecă…

— Știi bine, stăpâne, că în *Urbs* nu sunt destule femei pentru toți bărbații.

— Ai dreptate: punându-i la socoteală și pe sclavi, populația masculină este cel puțin dublă față de cea feminină și tocmai de aceea există un număr enorm de bordeluri.

— Ce-ai zice dacă aș face niște cercetări prin cele mai cunoscute? se oferi, plin de entuziasm, Castor. Și, bineînțeles, nu m-aș duce acolo cu buzunarele goale…

Senatorul capitulă imediat și deschise punga.

— Zece sesterți? Ca să dezleg limbile mi-ar trebui cel puțin cinci monede de aur! protestă libertul, în culmea indignării.

— În plata cheltuielilor nu este cuprinsă și consumația, Castor: este vorba doar de a pune niște întrebări.

— *Domine,* dacă m-aș limita doar la a-mi vârî nasul în stânga și în dreapta, toată lumea m-ar lua drept un gardian de noapte și nimeni n-ar mai deschide gura. Înțelegi, trebuie să par neapărat un client ca toți ceilalți.

Pufnind iritat, Aurelius mai scoase o monedă de aur.

— Fii atent să-ți ajungă! îl rugă el, morocănos.

— Nu te superi, nu-i așa, dacă o să mă uit puțin prin cuferele tale cu haine ca să caut ceva cât mai

potrivit? Poate mantia aceea albă, din lână moale care ți-a fost adusă de pe malurile Indusului…

— De acord, dar vezi să nu mi-o strici: n-am purtat-o decât o singură dată, se învoi stăpânul.

— O să iau și agrafa aceea cu himeră!

Patricianul mârâi gata să se înfurie. În sinea sa se îndoia că o asemenea cercetare ar fi putut da roade: în Roma, industria prostituției luase proporții imense și, chiar fără a pune la socoteală clienții lupanarelor, mii de bărbați și de femei lucrau pe cont propriu în acest domeniu, astfel încât un întreg cartier al orașului – hulitul *Submemmium* – se transformase deja într-un adevărat stup de cămărute în care o veritabilă armată de prostituate amărâte primea clienți nu prea pretențioși.

Frumosul Octavius, însă, băiatul cu un chip frumușel și cu planuri mari, ar fi fost tentat de asemenea escapade? În fond, reflectă Aurelius, în loc să-l pună la treabă pe Castor, ar fi fost mai simplu să-l întrebe direct pe el. Desigur, nu de față cu severul său tată adoptiv, ci într-un cadru mai liniștit și mai favorabil. Cine știe la ce sală de gimnastică se ducea tânărul? Pomponia știa „cu siguranță…

XV

A șaptesprezecea zi înainte de Calendele lui decembrie

Aurelius sosi în fața Termelor lui Agrippa la ora a opta, însoțit de un grup masiv de sclavi: trei *balneatores,* bărbierul, depilatorul și uriașul Samson, mândru nevoie mare că fusese chemat să-l însoțească pe stăpân care, de obicei, prefera în locul masajelor sale ceva mai dureroase pe acelea ale lui Nefer, delicata și frumoasa slujnică egipteană.

Stabilimentul încă nu se deschisese, dar clienții se îmbulzeau deja la intrare, fără deosebire de vârstă, de sex și de condiție socială. La dorința celui care comandase lucrarea, faimosul Agrippa, ginerele lui Augustus, băile erau absolut gratuite, dar nu lucra în pierdere din cauza aceasta. Complexul care, la început, nu avea decât cel mult o sută de pași, fusese lărgit pe măsura trecerii anilor, amenajându-se curți și prăvălii, așa că astăzi oferea servicii de toate felurile, de la palestre la tratamente estetice, de la expoziții de artă la bibliotecă: cei mai mulți dintre cei care frecventau băile, deși se bucurau gratis de bazine, plăteau destul de scump păstrarea hainelor, serviciile băieșilor și ale frizerilor sau privilegiul de a beneficia de o cada separată.

Asemenea stabilimente existau cu sutele la Roma și nimeni – nici măcar cei care, ca Aurelius, aveau acasă excelente instalații de apă – nu ar fi renunțat vreodată să le frecventeze. La terme se întâlneau prietenii, se făcea curte matroanelor, se negociau contracte, se urzeau chiar și comploturi. Acum, femeile intrau și ele fără opreliști, spre marea indignare a moraliștilor; iar matroanele de familie bună, pe lângă că înotau printre bărbați, mânuiau cu dibăcie sulițe, ridicau greutăți și se

întreceau chiar și în lupte libere sau în probe atletice.

În clipa în care clopotele începură să bată, mulțimea care până atunci așteptase pe sub porticuri sau în grădina din fața clădirilor, se îmbulzi pe ușile mari și Aurelius se așeză și el în rând cu ceilalți.

— *Ave,* nobile senator Statius! îl salută o femeie care avea o slăbiciune pentru el. Dinspre partea sa, patricianul, deși măgulit de atenția pe care i-o acorda ea, nu se putea face că nu observă bicepșii herculeeni și statura foarte înaltă a femeii.

— *Ave,* grațioasă Milonia, o măguli, așadar, pe departe, sperând în sinea sa că matroana se va hotărî, măcar din respect pentru rangul de consul pe care-l avea soțul său, să renunțe la ridicarea greutăților.

— Ah, uite-l și pe Aurelius! Te-am văzut în Forum acum câteva zile, dar mergeai prea repede și… încercă să-l acosteze unul dintre *clientes,* dar imediat câțiva servitori bine pregătiți pentru asemenea situații făcură un adevărat zid în fața stăpânului lor.

— Sunt în sala lui Thetis, Publius: vino și tu! îi trimise o bezea curtezana Cynthia, în timp ce înainta pe coridor, urmată de un adevărat alai de admiratori.

Salutând în dreapta și în stânga, Aurelius cerceta cu atenție mulțimea: după spusele Pomponiei, Octavius era un iubitor al sportului, prezent mai mereu la terme și, cine știe, poate că găsea chiar acolo, în amestecătura aceea plină de veselie, tovărășia vreunei femei… Dar nu era nici urmă de el în niciuna dintre încăperile comune și Aurelius, resemnat, era gata să se îndrepte către baia de aburi când descoperi, pe micul platou din spatele clădirii, câțiva tineri care se întreceau la sărituri: Octavius se afla printre ei și, datorită unei sprinteneli extraordinare, reușea să-i depășească pe toți ceilalți.

La sfârșit, obosit, dar mulțumit, tânărul grămătic își salută prietenii și privi în jur în căutarea unui băieș care să-l ajute în curățarea corpului cu ajutorul unor perii aspre. Patricianul, care-l aștepta la intrarea în terme, fu bucuros să-i ofere serviciile sclavilor săi *balneatores* și, la scurt timp după aceea, cei doi se aflau într-un nor de aburi lângă zidul fierbinte, având în jur sclavii care le curățau pielea cu apă caldă și cu nisip.

— Îmi face plăcere să văd că nu uiți să-ți antrenezi și corpul, pe lângă activitatea permanentă a minții, Octavius. De prea multe ori, oamenii cu carte sunt văzuți ca niște ființe palide și slăbănoage… constată Aurelius comparând aspectul plăcut al tânărului cu acela, slab și cocârjat de îndelungata trudă asupra cărților, al lui Panaetios: nu era de mirare că Lucilla dorea din toată inima să facă o schimbare între cei doi!

— De ce te miri? răspunse Octavius, în timp ce-i poruncea sclavului să-l frece bine pe spinare. Școlile grecești au apărut în apropierea palestrelor și de aceea se numesc gimnazii. Văd că și tu te străduiești să te menții în formă, spuse după aceea, privind toracele musculos al senatorului. Deseori armonia corpului o reflectă pe aceea a sufletului. Pentru vechii eleni, ceea ce era frumos era și, în mod necesar, bun; nu din întâmplare, în poemele epice, personajul cel mai josnic este întotdeauna și cel mai urât…

— Așa este, este și cazul meschinului Tersites, încuviință Aurelius, căruia ridicolul aheu atât de urât de Homer îi era mai degrabă simpatic. Mi-ar plăcea să mai stăm de vorbă, dar s-a făcut ora de cină și nu ne mai rămâne decât timpul necesar pentru o săritură în *frigidarium.* De ce nu vii să mănânci la mine, după ce plecăm de la terme? Ți-aș putea arăta și biblioteca mea, îl invită patricianul.

— Ai mulți oaspeți? întrebă Octavius, șovăind. Senatorul Statius avea faima unui petrecăreț și în

casa sa era mereu un du-te vino de musafiri, nu întotdeauna dintre cei mai plăcuți.

— O să fim doar noi doi, îl asigură patricianul.

— De acord! se învoi imediat tânărul, mai mult decât încântat.

— Evident, în tovărășia câtorva frumoase dansatoare, se grăbi să adauge senatorul care devenise mai prudent după entuziasmul cu care tânărul îi acceptase invitația.

Pe chipul frumos al lui Octavius apăru o umbră de nemulțumire. După ce șovăi câteva clipe, lămuri lucrurile cu toată sinceritatea.

— Cel mai bine ar fi să afli de pe acum, Aurelius: pe mine, femeile nu mă interesează.

— Dar, atunci, de ce acceptai căsătoria? făcu patricianul, fără nicio urmă de mirare.

— Pentru că Arrianus dorea asta… În orice caz, pentru Lucilla aș fi fost, totuși, un soț bun și aș fi făcut orice ca să fie fericită. Nu și dacă fata era așa cum i-o descriseseră Panaetios și Irenea, reflectă Aurelius, sceptic.

— Atunci, din ce cauză v-ați certat în dimineața morții sale, înainte ca ea să intre în baie? îl întrebă mai apoi Aurelius, amintindu-și de ceea ce îi povestise Ispulla Camillina.

Octavius îl privi uluit: cu siguranță, se întreba de unde ar fi putut ști un asemenea lucru. Șovăi o clipă, înainte de a răspunde.

— A fost din cauza lui Panaetios. Știam că avusese întotdeauna o slăbiciune pentru ea, chiar dacă încerca din răsputeri să ascundă acest lucru: în dimineața aceea, îl văzusem bătând la ușa camerei în care dormea Lucilla și aceasta nu mi-a convenit deloc.

— Grozavă îndrăzneală având în vedere nunta voastră! comentă Aurelius.

— Ea habar n-avea de relațiile dintre mine și tatăl său, ca toată lumea de altfel. Am evitat întotdeauna să provocăm vreun scandal, precizează tânărul, sigur pe el.

— Dar aș putea să jur că Panaetios era la curent cu tot ceea ce era între tine și Arrianus, spuse patricianul, amintindu-și aluziile efesianului.

— Într-adevăr, este posibil să fi bănuit ceva, recunoscu Octavius. Când a descoperit că-i amenințam poziția de la conducerea școlii, a discutat cu Arrianus într-un mod foarte echivoc, de parcă ar fi vrut să-l asigure de sprijinul său. Mă confundase cu un arivist la fel ca el!

— Și vrei să spui că nu ești? întrebă sarcastic senatorul.

— Absolut deloc. Între mine și Arrianus nu este o legătură murdară și dezonorantă, ci unirea conștientă a doi bărbați liberi, profesor și elev.

— Totuși, Arrianus nu a așteptat să te cunoască pe tine ca să-și satisfacă înclinațiile, asta dacă ar fi să dăm ascultare unor anumite bârfe, comentă Aurelius pe un ton malițios.

— Știu totul despre reclamația aceea mizerabilă, chiar dacă la vremea aceea încă nu locuiam la Roma. Totul nu era decât minciună! izbucni, revoltat, Octavius.

— Și totuși, de data aceea, Panaetios a fost acela care s-a expus pe sine ca să-l salveze pe directorul școlii.

— Era de datoria lui să mărturisească adevărul! insistă Octavius și, văzând că Aurelius nu era prea convins, încercă să mai adauge ceva. De ce ești atât de mirat, nobile senator? Te credeam un om cu vederi mai largi…

— Relațiile pe care le ai cu Arrianus nu mă interesează; dar nu-mi face plăcere gândul că, poate, o fată nevinovată a plătit cu viața pentru niște lucruri cu care nu avea nicio legătură.

— Ce spui? Moartea Lucillei nu are nimic de-a face cu noi!

— Chiar așa să fie? Scrisorile pe care Arrianus le-a primit de curând ar putea însemna cu totul altceva.

Octavius păli.

— Ce scrisori? Eu nu știu nimic despre așa ceva! Este posibil ca Arrianus să nu-mi fi spus nimic despre ele? Are încredere în mine, nu mi-a ascuns niciodată nimic…

— Atunci, întreabă-l pe el, îi propuse Aurelius.

— Așa am să fac cât de curând, nobile senator. *Vale*! exclamă tânărul, ridicându-se, după care plecă în mare grabă, fără ca vreunul dintre cei doi să amintească sau să vrea să amintească de invitația la cină făcută cu puțin timp înainte.

Aurelius își termină tacticos baia; apoi, urmat de alaiul sclavilor, trecu de piscina publică, îndreptându-se către una dintre căzile cu plată.

— *Ave,* colega, ne revedem iarăși! se auzi o voce din spatele său și, întorcându-se, patricianul se trezi față în față cu bătrânul Corvinus care, înfășurat într-un cearșaf alb, își târa corpul fleșcăit și păros înspre o sală rezervată. În urma lui, însoțită de sclava care ducea un evantai larg din pene de struț, Camilla ațintea o privire fixă către un punct îndepărtat, dincolo de Aurelius, ca și cum patricianul nici nu s-ar fi aflat acolo.

•

— Stăpâne, stăpâne! îl întâmpină la întoarcerea acasă Paris speriat de moarte. Omul acela a fost din nou aici, era din cale-afară de furios!

— Despre cine vorbești? întrebă, distrat, Aurelius.

— Ticălosul ăla, huliganul, zdrențărosul căruia i-ai făcut onoarea de a-l așeza cu tine la masă după ce m-a schilodit pe mine! Este un agitator, un rebel: nu m-ar mira câtuși de puțin să aflu că acționează în vreo sectă care vrea să schimbe ordinea socială și să-i pună pe sclavi în locul stăpânilor!

— Aha, vorbești despre Torquatus. Ce voia?

— Să te omoare, cred, sau cel puțin așa a spus. Am avut mult de furcă să-l ținem afară, dar individul a continuat să urle în neștire, ca un apucat, că sărmana lui soție era o femeie

cumsecade și că asemenea senatori ticăloși nu mai cunoscuse niciodată, dar, oricum, o să aibă el grijă să-i pună cu botul pe labe atunci când va reuși să pună mâna pe ei.

— Pe toți zeii, să știi că a aflat de poveștile alea cu Quartilla! Nu poate omul să facă un gest mărinimos că motivele lui sunt imediat răstălmăcite.

— Ai necazuri cu amărâtul ăla de telal, *domine*? interveni în clipa aceea Castor care se vedea bine că era destul de pilit, cu frumoasa lui mantie pătată de vin în mai multe locuri. Pe de altă parte, dacă mergi peste tot și semeni mereu copii în dreapta și în stânga trebuie să te aștepți, mai devreme sau mai târziu, la necazuri…

— Castor, îți jur că n-am văzut-o pe fetița aceea în viața mea! protestă patricianul în culmea disperării.

— Este suficient că ai văzut-o pe maică-sa, încheie, netulburat, discuția libertul. Acum, dacă ai terminat cu grija pentru copii tăi făcuți cu slujnicele, aș vrea să-ți dau raportul: am făcut verificări în vreo douăzeci de bordeluri, fără a găsi vreo urmă de-a lui Octavius.

— Încearcă să mai cauți și prin localurile acelea de pe colina Esquilinus, unde, în loc de femei, sunt niște sclavi sirieni tare drăgălași, îl sfătui Aurelius cu un aer viclean și imediat tăcu, așteptând să se bucure de expresia uimită a servitorului său. În schimb, grecul fu acela care-l lăsă cu gura căscată.

— Am făcut deja asta, stăpâne: nici pe acolo nu-l cunoaște nimeni. Totuși, ancheta mea este abia la început; mâine o să dau o raită prin cârciumi.

— Nu, mâine am nevoie de tine ca să-l prindem în plasă pe bancher. Capcana este deja pregătită.

— Spune-mi și mie! îl rugă secretarul, fremătând de curiozitate.

— Uite care este planul: Pomponia cere un împrumut mare, spunând că are nevoie urgentă de bani lichizi. Nicolaus nu face mofturi, pentru că o

cunoaște ca pe o femeie bogată; totuși, atunci când va plăti o sumă atât de mare, banca va deveni, practic, insolvabilă. Mă urmărești?

Castor, foarte priceput în tot felul de escrocherii, încuviințǎ plin de curiozitate.

— Atunci sosește Paris, depunând sub forma unui depozit sigilat obișnuitul săculeț cu monede de aur, cel de care, prin lege, nimeni nu trebuie să se atingă. În momentul acesta intervine Macedonius, cu o cerere de bani pentru noua sa afacere…

— Nicolaus va refuza, cu siguranță, să-i dea acești bani, comentă grecul, uluit.

— Nu și dacă paznicul carelor de la marginea orașului îi va da de înțeles că ar fi dispus să plătească o dobândă uriașă, dându-i ca garanție și niște bijuterii…

— Și ce speri să obții? întrebă Castor, având aerul că nu era prea convins de reușita acestui plan.

— Ca Nicolaus, pentru a nu scăpa din mână afacerea, să apeleze la depozitul făcut de Paris, monedele fiind dinainte însemnate în prezența unor martori. Tu vei interveni atunci când Macedonius va pleca de acolo cu banii însemnați, acuzându-l că ți-a furat bijuteriile, după care îi vei cere să deschidă săculețul. Exact în aceeași clipă, Paris se va întoarce și el, cerând sub un pretext oarecare să i se predea banii depuși; așa încât, cu toții vor putea constata că Aelius Corvinus folosește depozitele sigilate pentru a da împrumuturi cu camătă!

— Dacă vrei să ții seama de părerea mea, *domine,* mie mi se pare că planul tău pune în joc prea mulți bani și multă energie pentru un rezultat destul de modest: nu vei avea nicio dovadă în legătură cu încălcarea legii, nici în privința pilirii monedelor de aur…

— Prin aceasta, însă, îl vom băga la apă pe Corvinus și vom merge și mai departe. Sunt sigur

că Nicolaus ăla, în fața unei acuzații serioase, ar fi dispus să arunce toată vina pe stăpânul său… Ai, cumva, vreo idee mai bună? își desfăcu brațele în lături Aurelius.

— De fapt, nu, răspunse Castor. Așa că, dat fiind că banii îi riști tu, putem încerca!

XVI

A șaisprezecea zi înainte de Calendele lui decembrie

Tejgheaua lui Nicolaus se afla în Forumul lui Caesar, nu departe de templul lui Venus Genitrix, acolo unde se înălța în toată splendoarea statuia pe care Divinul Iulius în persoană, proclamându-se urmaș al lui Eneas, poruncise să fie sculptată sub înfățișarea amantei imperiale, Cleopatra.

Aurelius ajunse în piața largă, mărginită de porticuri, prin intrarea care dădea spre *Argiletum* și se grăbi să ajungă la monumentul ecvestru al defunctului dictator. Acolo, ascuns între picioarele de formă omenească ale uriașului cal de marmură, putea observa fără niciun risc *mensa nummularia* la care ședea agentul de schimb al lui Corvinus care, în clipa aceea tocmai examina și număra câteva monede de aur ca să le schimbe în sesterți. Monedele treceau rapid printre degetele sale și erau aruncate de câteva ori pe suprafața de marmură a tejghelei, înainte de a fi acceptate. Într-adevăr, orice zaraf de meserie ar fi recunoscut imediat o monedă falsă, datorită sunetului pe care-l scotea în contact cu placa de marmură, chiar și fără a mai fi nevoie s-o examineze vizual.

Din ascunzătoarea sa, Aurelius o văzu pe Pomponia apărând dinspre *Clivus Argentarius,* urmată de un alai întreg de servitoare, și îndreptându-se imediat către tejgheaua zarafului. O negociere rapidă, câteva asigurări și documentul de proprietate a unei *insula* trecu dintr-o mână în alta, în schimbul câtorva pungi cu bani. La puțin timp după aceea, apărea Paris cu săculețul său, întâmpinat cu plecăciuni adânci așa cum se cuvenea a fi tratat un presupus fraier tocmai bun de jumulit. După ce lăsă banii în depozit, intendentul îi dădu semnalul stabilit lui

Macedonius. Bătrânul tocmai traversa piața, când, pe neașteptate, Nicolaus plecă de lângă tejghea și intră în grabă pe ușa templului.

— Pe Hercules, tocmai un asemenea moment putea alege ca să se roage la Afrodita! Dacă nu se întoarce imediat, tot planul nostru se duce de râpă! bodogăni în șoaptă Aurelius, rămânând cu privirile ațintite asupra ușii mari prin care dispăruse zaraful.

— Oh, ce bine, uite-l că se întoarce. Hai, du-te, Macedonius! spuse printre dinți patricianul, făcându-i bătrânului un semn discret cu mâna.

Noile negocieri, însă, nu merseră la fel de rapid. Nicolaus refuza, surd la rugămințile lui Macedonius care, deși era dispus să plătească o dobândă de treizeci și șapte la sută, oferea ca garanție doar câteva bijuterii de o proveniență îndoielnică: era o problemă greu de rezolvat pentru un simplu slujbaș…

Hotărât lucru, zeița Fortuna era de partea lui Aurelius: tocmai când Nicolaus era pe punctul de a-l refuza definitiv pe Macedonius, iată că dinspre *Argiletum* apăru Corvinus în persoană, într-o lectică luxoasă și cu sclavi anunțători. Paznicul își jucă rolul la perfecție și, în cele din urmă, Corvinus se lăsă înduplecat, pentru că nu-l lăsa inima să-i refuze un împrumut acelui client pe care îl lăsase deja fără casă și cavou.

Cu o mie de plecăciuni, Macedonius luă banii chiar din mâna bancherului, de față fiind mai mulți clienți. Chiar atunci apăru Castor, strigând:

— Omul ăsta este un hoț, mi-a furat acum câteva clipe bijuteriile! și, apucându-l de guler pe paznic, începu să-l scuture strașnic. Le-ai și dat deja în gaj, nu? Atunci, dă-mi banii! hotărî el, punând iute mâna pe pungă.

În clipa aceea, conform planului gândit de Aurelius, în săculeț ar fi trebuit să se afle monedele de aur de la Paris, însemnați cu grijă, unul câte unul, de față cu mai mulți martori. Dar, surpriză, monedele care căzură pe jos nu purtau

niciun semn de recunoaștere; în schimb, pipăite cu atenție, muchia putea apărea cam prea aspră, ca și cum metalul ar fi fost răzuit cu o pilă…

— Pe toți zeii Tartarului, Nicolaus a înlocuit deja punga! blestemă Aurelius.

— Repede, în templu! Este singurul loc în care ar fi putut face înlocuirea! exclamă Castor, pornind în fugă către lăcașul închinat Venerei.

În acest timp, în jurul tejghelei, era o învălmășeală cumplită. Paris cerea să i se dea banii înapoi, Pomponia rupea contractul de depozit, strigând în gura mare că fusese înșelată. În mijlocul acestui tărăboi, Corvinus, pământiu la față, se dădea de ceasul morții să-i potolească pe clienți, aruncându-i lui Nicolaus priviri ucigătoare.

— Mă rog, lucrurile nu au mers întocmai cum am prevăzut, dar, oricum, am creat ceva panică, se declară mulțumit Aurelius, pierzându-și urma prin mulțime. Acum nu-i mai rămânea decât să-l acuze pe bancher de înșelătorie și să obțină aprobarea pentru o percheziție acasă la acesta, cu speranța că ar putea găsi vreo dovadă care să-l implice în uciderea Lucillei. Într-adevăr, patricianul era sigur că, pe undeva, Corvinus ascundea registrele care conțineau probele afacerilor sale murdare; în felul acesta, prin examinarea socotelilor secrete, s-ar fi putut să apară niște date noi despre relațiile financiare dintre bancă și familia lui Arrianus.

Peste puțin timp, Aurelius, care mai zăbovea prin forum așteptând să apară Castor, se pomeni lângă el cu Pomponia, veselă nevoie mare, încântată de felul minunat în care-și îndeplinise misiunea.

— Ce escroc, Corvinus ăla; pun pariu că ar fi în stare să bage cuțitul și în maică-sa pentru câțiva gologani! Tare mi-ar plăcea să-l văd judecat în fața unui juriu format din nenorociții pe care i-a adus în sapă de lemn!

— Mie-mi spui? exclamă senatorul, care urzise acest plan sperând și el la o asemenea

eventualitate.

— Păcat că nu-i putem pune în cârcă și moartea Lucillei, mai spuse Pomponia, dezamăgită.

— Dar de ce să nu putem? o întrebă, uluit, Aurelius.

— În dimineața nunții, am stat mereu cu ochii pe el, îi explică matroana, cu un aer aproape vinovat.

Patricianul mai spera că nu înțelesese bine.

— Vrei să spui că bancherul are un alibi? gemu el.

— Sigur că da: nu l-am scăpat din ochi nicio clipă, confirmă Pomponia. Speram să prind din zbor vreo indiscreție în privința soției lui, înțelegi…

— Oh, zei ai Olimpului, nu puteai să-mi spui asta înainte de pune la cale toată comedia asta? se revoltă patricianul, scos din sărite.

— Dar nu m-ai întrebat! se justifică matroana, urcându-se în litiera sa elegantă din lemn de cedru lăcuit.

Senatorul scoase un oftat disperat. Totul fusese, deci, în zadar: nu-l interesa să-l înfunde pe Corvinus pentru o vină minoră… Într-o asemenea situație, nu mai avea de făcut decât să ia drumul spre casă și să aștepte ca oamenii săi să apară și să-i povestească de-a fir-a-păr cum merseseră lucrurile. Rușinat și dezamăgit, patricianul o luă agale pe *Clivus Argentarius,* îndreptându-se spre lectica sa.

— Norocul lui Isis, stăpâne? îl întrebă, mieros, un vânzător de amulete al cărui accent îi trăda fără tăgadă originea de pe undeva din jurul Romei.

Rusticus! Lui Aurelius îi veni imediat o idee.

— Ai o amuletă a Marii Mame, cu pântecele mare și cu țâțele umflate?

— Nu, așa ceva nu vând decât preoții castrați care-o slujesc pe Cybele. Dar pot să-ți ofer crocodilul Sobek și niște scarabei sacri, nemaipomenit de buni împotriva deochiului.

Așadar, fetișul găsit în așternutul Ispullei fusese cumpărat direct de la templu, trase rapid concluzia Aurelius.

— Nu-mi trebuie nimicuri din astea; am nevoie de ceva mult, mult mai eficace… murmură patricianul, cu un aer conspirativ.

— Datorită legăturilor mele cu magii din Orient, aș putea face rost de niște talismane, se lăudă Rusticus, bazându-se pe îndemânarea de sculptor a cumnatului său. Spune-mi ce-ți trebuie și-ți fac rost cât ai clipi!

Patricianul aruncă o privire prudentă în jur, apoi se dădu mai aproape de falsul egiptean, trăgându-l într-o parte.

— O păpușă din ceară, cu înfățișare omenească: părul și unghiile o să ți le dau chiar eu… îi șopti la ureche.

Rusticus holbă ochii și făcu un pas înapoi. Era limpede că era peste puterile lui să aibă de-a face cu descântecele vrăjitoarelor tesaliene.

— Aș putea să-ți aduc o păpușă din ceară, *domine,* dar nu vreau să știu nimic de unghii și de păr!

— Haide, ai mai făcut rost de așa ceva, cu câtva timp în urmă, pentru o cunoștință de-a mea…

— Te înșeli o fi fost altul, nu eu! negă Rusticus, înspăimântat.

— Așa zici tu? O să vedem ce-o să iasă când gărzile o să-i facă praf cumnatului tău dugheana de la Ostia! îl amenință senatorul, apucându-l strâns de gulerul tunicii. O să-i chem imediat; la Roma sunt legi extrem de aspre împotriva vrăjitorilor și a ghicitorilor!

— O clipă, așteaptă o clipă, nobile stăpân! bătu imediat în retragere Rusticus. De fapt, eu nu sunt nici pe departe un mag; eu doar vând fleacurile astea și nu este vina mea dacă lumea crede în ele!

— Și păpușa pe care am văzut-o eu?

— Nu era nimic altceva decât o jucărie, luminăția ta!

— Minți! Ce vrei să facă o fată de vârsta aia cu o păpușă? se hazardă să încerce senatorul.

— Mi-a spus că era pentru sora ei, răspunse Rusticus, întărind din plin bănuielile lui Aurelius.

— O păpușă cu păr veritabil; și tu ai crezut așa ceva? Probabil că femeia aceea era o vrăjitoare…

— Ce spui, *domine*? Era o matroană respectabilă care venea deseori să cumpere de la mine. Și, de fapt, șuvița pe care mi-a dat-o era din părul său, negru și creț. Doar nu avea de gând să-și facă singură un deochi! se apără falsul egiptean, întinzând brațele în lături.

Aurelius simți că tremură de frig.

— Dispari din ochii mei! îl alungă pe vânzătorul ambulant. Și ai grijă să nu te mai prind vânzând asemenea lucruri!

Inutil, se gândea în timpul acesta; micul escroc și-ar fi făcut vad prin alte părți. Pe de altă parte, cum l-ar fi putut împiedica să facă asta din moment ce exista atâta lume dispusă să se lase păcălită? Așa cum se întâmpla și cu prostituatele care o duceau bine datorită puzderiei de clienți, și pentru acei mărunți vânzători de vise nu era decât o chestiune de piață de desfacere. De data aceasta, însă, obiectul acela care fusese cumpărat nu fusese inofensiv…

•

În sufrageria din *domus* a lui Aurelius se închina un pahar pentru succesul operațiunii.

— Uită-te aici; mi-a semnat-o ca să-mi țin gura în privința înșelătoriilor lui! râse Pomponia, dându-i o poliță de cinci mii de sesterți. Și Paris a primit una la fel și nici măcar nu a cerut-o: Corvinus, care este un om practic, probabil că s-a gândit că era mai bine să ofere imediat un dar martorilor, decât să fie implicat într-un scandal. Bunul Macedonius își va primi înapoi casa și cavoul dacă renunță să-l reclame pentru camătă!

— Și cu monedele de aur pilite? întrebă Aurelius, nedumerit.

— Este ciudat, dar după figura uluită a bancherului, aș putea jura că el nu știa nimic despre acest lucru, afirmă matroana. Castor, însă, care s-a repezit imediat în templu, poate că a descoperit ceva…

— De atunci nu l-am mai văzut, spuse Paris cu o strâmbătură care voia să sublinieze faptul că grecul nu era o persoană de încredere.

— Să sperăm că va apărea și va aduce vești bune. Între timp, am să caut scrisorile de credit semnate de Corvinus: s-ar putea să-mi folosească în viitor, spuse Aurelius, poruncind să i se aducă lada de fier.

Paris puse *arca* la picioarele lui și patricianul, deschizând lada cu cheia mare pe care o purta întotdeauna la gât, începu să scoată câteva fișicuri de monede. La un moment dat se opri.

— Unde este sigiliul meu? Și totuși îl țin mereu numai aici, spuse el îngrijorat, începând să scotocească printre pungile cu bani. Vechiul sigiliu al familiei Aurelia – o săgeată de fildeș în care era fixat un rubin gravat, cu totul și cu totul la fel cu inelul pe care-l purta pe degetul arătător – era transmis din tată în fiu, fără ca vreo mână străină să-l poată atinge. Semnul de pe acea piatră era egal cu o semnătură, valabilă pe oricare document ar fi fost aplicat.

— Ieri l-am văzut pe Castor intrând pe furiș în camera ta, spuse, răutăcios, Paris. Grecul acela păcătos avea să-și primească pedeapsa meritată, se gândea el: nici măcar lui – Paris, administratorul – nu-i era permis să deschidă *arca* stăpânului…

— Asta cauți, *domine*! Ți-l dau înapoi imediat! exclamă Castor, care intra tocmai în clipa aceea, cu o expresie fericită, întinzându-i stăpânului prețiosul bastonaș de fildeș. În urma sa își făcea între timp apariția un omuleț jigărit și parcă mototolit, având pe chip un zâmbet până la urechi.

— El este viitorul meu stăpân? întrebă noul venit, clătinându-se nesigur pe picioare.

— Da, ai fost cumpărat de Publius Aurelius Statius, senator al Romei și acum faci parte din *familia,* îl liniști grecul.

— Castor, aș putea să știu și eu ce înseamnă toată povestea asta? interveni Aurelius, iritat, în timp ce Paris aștepta cu nerăbdare clipa în care eternul său rival își va primi bine meritata pedeapsă.

— Te rog să mă ierți că ți-am luat cu împrumut rubinul, *domine.* Știu cât de mult ții la această mică amintire de familie, dar era cu adevărat o situație urgentă: nici nu ți-ai putea imagina pe cine am găsit!

— Cherilos din Alexandria la dispoziția ta, stăpâne! se prezentă omulețul, făcând o plecăciune adâncă în fața patricianului.

— Credeam că ai murit prin pușcăriile pentru falsificatori! îi răspunse Aurelius, mirat peste măsură de această apariție.

— Corvinus s-a gândit că talentele mele n-ar trebui să se irosească în Ereb, *domine,* și i-a mituit pe paznici ca să mă declare mort. Apoi, m-a adus la Roma ca să pună în valoare priceperea mea, mărturisi vechiul tovarăș de înșelăciuni al lui Castor.

— Lui îi dădea Nicolaus monedele de aur ca să le pileacă pe margini. Când, din întâmplare, am văzut prima oară monedele astfel răzuite, am recunoscut imediat mâna de maestru a lui Cherilos; numai el putea folosi pila cu o mână atât de ușoară, declară Castor. Frumos este că Aelius Corvinus habar n-avea de escrocheria asta; Dacă se poate spune așa, Nicolaus a acționat pe cont propriu. Când zaraful a dat de necaz, l-am sfătuit să se descotorosească de vinovat, astfel încât nimeni să nu poată ajunge la el. Din fericire, am avut inspirația să iau cu mine sigiliul tău, așa că am reușit să-l cumpăr pe prietenul meu, în numele tău, pentru numai șapte mii de sesterți.

— Castor, este o avere! gemu Aurelius, consternat. Un sclav costă de zece ori mai puțin!

— *Domine,* te asigur, fără falsă modestie, că a fost o adevărată afacere, se lăudă singur Cherilos.

— Nici în ruptul capului, nu vreau să aud de așa ceva, refuză patricianul să accepte situația. Și, cât te privește pe tine, Castor, o să te fac să plătești scump această nouă, inadmisibilă nesupunere. Sigiliul meu… nimeni nu s-a mai atins de el până acum!

Paris exulta, așteptând ca vinovatul să-și primească, în sfârșit, răsplata pentru toate relele pe care le făcuse: considera revoltător de nedrept faptul că intrigantul acela de Castor să se afle mereu în grațiile stăpânului, în timp ce el, cinstit și conștiincios cum era, nu era apreciat cum se cuvenea.

— Asta nu-i chiar așa, stăpâne, îl corectă, însă, șiretul libert. Dacă-ți aduci bine aminte, ți l-am mai luat o dată și tot cu intenții bune. Și acum am acționat în numele unui scop nobil: Cherilos ar putea fi stimulat în vreun fel și s-ar căi pentru greșelile din trecut, dezvăluindu-ne cum funcționa escrocheria cu aurul pilit de pe muchia monedelor. Ceea știe el ar fi suficient pentru ca Nicolaus să fie întemnițat chiar și mâine!

Aurelius șovăi, ceva mai îmbunat.

— Dă-mi voie să-ți mai spun ceva, *domine,* se grăbi Castor să profite de aceste clipe favorabile. Am auzit că zaraful tău de la Alexandria fură cam jumătate din profit. În locul lui, Cherilos ar lua doar cât ar crede că i se cuvine și, datorită priceperii sale la schimbul de monedă, ar mai rămâne un câștig destul de mare. Și, apoi, prietenul meu nu este un nerecunoscător: dacă-l ajuți să se întoarcă acasă după un lung exil, se va răscumpăra singur, înapoindu-ți banii plătiți pentru cumpărarea sa.

— *Domine,* nu poți ajuta un falsificator… gemu Paris.

— Ia gândește-te, Aurelius, nu mi se pare că ar fi o afacere rea, îl sfătui Pomponia, iar în timpul acesta cei doi alexandrini își puneau în joc toată elocința elenică pentru a-l convinge pe ezitantul patrician. Intendentul se îndreptă spre ușă, nespus de trist: erau trei împotriva unuia singur și, ca de obicei, stăpânul avea să le dea dreptate tot lor.

— Ei, gata, Cherilos poate să rămână, se hotărî în cele din urmă senatorul, în timp ce Paris dădea să iasă din cameră cu coada între picioare. Într-adevăr, cinstea nu era niciodată recunoscută și răsplătită…

— Așteaptă puțin, Paris! îl strigă Aurelius. Recunosc că eu sunt cam prea zăpăcit; de acum înainte sigiliul va sta la tine și sunt sigur că vei avea grijă de el așa cum trebuie.

Administratorul căscă ochii, nevenindu-i să creadă: stăpânul îi dădea lui cheia lăzii de fier, cea care, prin străvechea tradiție, numai *paterfamilias* sau soția sa legitimă o puteau avea în grijă. Niciun servitor nu fusese considerat, vreodată, demn de atâta încredere…

Destoinicul libert înghiți în sec, emoționat la culme.

— Ca să-mi ia cineva cheia asta, ar trebui să treacă peste cadavrul meu! afirmă el, aruncându-i o privire piezișă lui Castor. Apoi luă cheia grea cu un respect nemăsurat și îndreptându-și mândru umerii păși triumfător prin fața rivalului său umilit, fără a catadicsi nici măcar să-l privească.

Adio mici furtișaguri, adio împrumuturi forțate, se gândea Castor, cuprins de furie. Fățarnicul ăla de Paris, neînduplecat ca fulgerele lui Jupiter, mai degrabă s-ar fi lăsat jupuit de viu decât să-i mai deschidă *arca* și nici măcar cu sprijinul bravului Cherilos n-ar mai fi reușit să-i mai șterpelească de-acum înainte vreun gologan stăpânului. Dar, poate, cu puțin noroc…

— Hai să mergem să sărbătorim, îi propuse prietenului său. Te las pe tine să alegi *caupona.*

— Oh, fă-o tu! îi răspunse Cherilos. Numai să nu mă duci la cârciuma Afraniei…

— Ce nu-ți place acolo? Toată lumea spune că au niște servitoare simpatice și bune la suflet, se miră Castor.

— Tocmai de aceea. Mulți se duc acolo, chiar și o rudă de-a lui Corvinus pe care n-aș vrea s-o întâlnesc după tot ce s-a întâmplat.

— Vorbești despre Nicolaus? Stai liniștit, are altceva la care să se gândească acum, îl liniști Castor.

— Nu, eu mă referam la Octavius, tânărul său cumnat. Se duce deseori acolo, tocmai pentru slujnice. Se dau în vânt după el și suspină toate pentru ochii lui negri, îl lămuri Cherilos, în timp ce Aurelius și Castor se priveau încremeniți unul pe altul.

XVII

A treisprezecea zi înainte de Calendele lui decembrie

Aurelius se lăsa purtat de visuri. Cu o seară înainte, adusese în cameră toate volumele din bibliotecă în care era vorba despre cultul Marii Mame și rămăsese cufundat până la ivirea zorilor în lectura lor, în timp ce cuiele înfipte la distanțe egale în lumânarea groasă, pentru a marca trecerea orelor, cădeau unul după altul pe farfurioara sfeșnicului, fără ca el să le observe, adâncit cum era în lectură.

Ritualurile violente săvârșite în cinstea zeiței – aflase el în cele din urmă – nu aveau nimic comun cu necromanția de care se temeau atât de mult adepții lui Cybele; era greu de crezut, prin urmare, că mâna care ascunsese printre hainele Ispullei figurina cu Marea Mamă era aceea care era gata să străpungă cu acul vrăjit păpușa de ceară.

Neobosit, patricianul se străduise să afle cât mai multe despre acest subiect și, cu multă trudă, reușise să reconstituie povestea pietrei negre, încercând să citească printre rânduri ceea ce istoricii oficiali se feriseră cu strășnicie să menționeze în scrierile lor.

Înainte de toate, nici vorbă ca romanii să se fi dus la Pessinunt ca să ia relicva sacră, așa cum greșit era scris în operele lui Titus Livius, ci la Pergam, unde suveranii attalizi o instalaseră într-un templu special construit, somptuosul Metroon. Se întâmpla în vremea războaielor punice și prezența amenințătoare a lui Hannibal în peninsulă speria plebea superstițioasă. Simplii și sănătoșii zei tradiționali care se mulțumeau cu câteva victime arse ca să-i ajute la îndeplinirea planurilor nu mai erau suficienți pentru a liniști panica; astfel, nu exista nimic mai bun într-o asemenea situație decât

să orienteze către o nouă și sugestivă divinitate orientală așteptarea mistică a plebei, înainte ca aceasta s-o apuce din proprie inițiativă pe niște căi mai puțin ortodoxe care puteau fi ținute foarte greu sub control…

Așa apare oracolul Sibyllei, cu porunca de a muta piatra sacră la Roma: o indicație plăsmuită *ad hoc* pentru a face față unei nevoi neașteptate. Așa se încheie înțelegerea cu regele Pergamului, simbolul miraculos în schimbul unei alianțe politice; și tot așa apare și minunea matroanei Claudia, căreia zeița îi acordă posibilitatea de a-și dovedi castitatea trăgând după ea, ajutându-se doar de o simplă centură, corabia împotmolită pe care se afla prețioasa relicvă.

Și, acum, chiar statuia evlavioasei Claudia îi apărea în vis, așa cum o văzuse cu câteva zile înainte, în fața templului Marii Zeițe: în fundal se zărea ușa larg deschisă a lăcașului de cult și umbra pietrei negre care veghea amenințătoare.

Pe neașteptate, marmura păru să se însuflețească și Aurelius văzu cum ochii privind pudic în jos ai virtuoasei matroane încep brusc să strălucească, ațintindu-se asupra lui cu o expresie lubrică și crudă în același timp. În aceeași clipă, brațul femeii care trăgea corabia cu ajutorul centurii miraculoase se întinse înspre el și centura însăși se transformă într-un șarpe care i se încolăcea în jurul membrelor, făcând imposibilă orice mișcare. Matroana râdea… și nu mai era Claudia, ci Camilla. Aurelius se agită în pat, încercând să se elibereze din strânsoarea șarpelui care-i ținea nemișcat antebrațul.

— Stăpâne, trezește-te! îl scutură Paris și patricianul, atingându-și umărul în jurul căruia ghicea strânsoarea reptilei, simți mâna intendentului care voia să-l trezească.

— Trebuie să te scoli, *domine*! Arrianus a murit și Octavius te roagă să mergi la el!

Patricianul își frecă pleoapele, încă buimăcit de somn, și privi către geamul ușii: lumina era încă slabă și soarele părea să fi răsărit de puțin timp. Cât dormise? O oră, poate, cel mult două.

Cu mare greutate reuși să se dea jos din pat, în timp ce un sclav îi întindea un lighenaș cu apă ca să se spele pe față. Întinse în lături brațele, așteptând cu ochii încă închiși ca slujnicele să-l îmbrace din cap până în picioare. Nu se trezise complet, când săritoarea servitoare Filis îi petrecu fâșia din pânză de în in jurul șoldurilor goale: răcoarea țesăturii îl făcu să se înfioare, de parcă ar fi simțit pe piele răceala reptilei pe care o visase. Dar Nefer îl îmbrăca deja cu tunica, Caia îi așeza pe umeri mantia, iar Iberina îi lega curelușele de la încălțări. În numai câteva clipe, patricianul era gata, perfect îmbrăcat și se putea îndrepta către lectică.

Abia când trecu de la penumbra camerei la lumina din peristil își dădu seama ce importanță avea vestea pe care abia o primise. Așadar, directorul școlii era încă de la început ținta asasinului, iar moartea Lucidei nu fusese decât o greșeală tragică.

Nubienii porniră în fugă și, în scurt timp, senatorul Statius intra în atriumul casei lui Arrianus. Octavius îi ieși în întâmpinare, zdrobit de durere.

— L-am găsit acum câtva timp în camera sa. Am bătut destul de mult la ușa camerei lui și, pentru că nu primeam niciun răspuns, am pus servitorii să spargă ușa. Era pe pat, deja țeapăn, cu o expresie senină pe chip, ca și cum ar fi fost cufundat într-un somn liniștit… Dar fusese ucis, sunt foarte sigur de asta! Pentru că nu știam ce să fac, m-am gândit să te chem pe tine, nobile senator, bolborosi el în neștire.

Aurelius așteptă în tăcere ca tânărul să se liniștească. Octavius, se gândea el, era prea emotiv și prea lipsit de experiență: mai devreme sau mai

târziu, pus în vreo situație de mare dificultate, avea să-și piardă controlul.

— După discuția noastră de la terme, povestea peste puțin timp tânărul, l-am rugat pe profesor să-mi arate scrisorile acelea pe care le-ai amintit, dar, să-ți spun drept, nu am fost prea impresionat de ele. Totuși, aseară, înainte de a se culca, Arrianus a mai găsit una, strecurată pe sub ușa de la intrare… Iat-o, și-i întinse patricianului foaia de pergament.

„*Acum și Arrianus a murit… AELIUS*”, era scris cu aceeași caligrafie inconfundabilă a unui copil.

— Anunțarea crimei, înainte ca ea să fi fost comisă, înțelegi? Asasinul era sigur pe ceea ce avea să facă, voia să-și tortureze victima înainte de a o ucide! Într-adevăr, citind-o, profesorul a pălit și dinții au început să-i clănțăne în gură: nu putea avea încredere în nimeni, spunea el, nici măcar în mine. Striga, nu l-am mai văzut niciodată așa de tulburat. N-a vrut să bea infuzia pe care tocmai i-o pregăteam și s-a încuiat în cameră cu un urcior de vin, cu o cupă și cu o carafă de apă fierbinte. Tremura din tot corpul, ca un copil.

— Și sunt gata să pariez că ulciorul, cupa și carafa au fost deja curățate, presupuse Aurelius, resemnându-se dinainte.

— Nu, am avut eu însumi grijă să pun bine cupa și ulciorul cu vin, azi-dimineață, de îndată ce am găsit corpul neînsuflețit al profesorului, îl contrazise tânărul.

— Te rog să mi le arăți imediat! îi ceru senatorul și Octavius îi arătă drumul spre cămară.

— Iată, aici sunt, spuse tânărul, descuind ușile unui dulăpior cu cheița pe care o avea atârnată la gât. Le-am pus imediat aici și nu am dat voie nimănui să le atingă.

— Și vasul cu apă unde este? vru să știe Aurelius.

— Am băut eu din el azi-dimineață, fără să-mi dau seama. Văzând corpul lui Arrianus, am simțit că mi se face rău și am dus instinctiv carafa la gură

fără să mă mai servesc de cupă; abia după ce am luat câteva înghițituri, mi-a trecut prin minte că se putea ca profesorul să fi fost otrăvit tocmai cu apa aceea. Atunci, mi s-a părut că simt o răceală în tot corpul, iar picioarele parcă mi se muiaseră. Am căzut pe jos, convins că n-o să mă mai pot ridica. Totuși, când servitorul care sărise să mă ajute mi-a spus că gustase și el din carafă cu o seară înainte, ca să se asigure că lichidul era potrivit de cald, am simțit că-mi umblă din nou sângele prin vine și senzația aceea îngrozitoare că urma să mor a dispărut într-o clipă. Frica mă înghețase într-un asemenea hal!

„Foarte impresionabil băiatul ăsta”, aprecie senatorul, luând cupa în mână și vârându-și nasul în ea. Dacă fusese, într-adevăr, vorba despre otravă, eliminând ipoteza apei, nu mai rămânea decât vinul ca o posibilă cale de transmitere.

Adulmecă profund, cu ochii închiși ca să se concentreze cât mai bine și simți un miros necunoscut pe care nici nările lui extrem de sensibile nu reușiră să-l identifice. Atunci, răzui cu unghia fundul cupei, acolo unde bronzul păstra, în adânciturile decorațiunilor realizate prin ciocănire, un rest alburiu suspect, amestecat cu ceea ce mai rămăsese din drojdia vinului. Urma ca Hipparh să examineze ce era acolo, hotărî el, și se întoarse din nou către tânărul care-l privea în continuare.

— Ai avut noroc că ai băut direct din carafă, Octavius. Dacă te-ai fi folosit de cupă, probabil că n-ai mai fi fost aici ca să-mi povestești totul.

— Nu se poate! Cupa aceea abia fusese spălată ieri seara, când Arrianus a luat-o, alegând la întâmplare dintre alte cinci, toate la fel! bâigui Octavius, pământiu la față.

După ce examină amănunțit cupa pe toate părțile, Aurelius o puse în cele din urmă pe masă și se apucă să cerceteze ulciorul. Era o amforă obișnuită din lut ars, din acelea cu fundul ascuțit pentru a fi mai ușor de transportat și, pentru a sta

drepte aveau nevoie de un suport din metal. Pe peretele din lut se putea citi numele producătorului, *Ereminion,* și soiul vinului, *Cecubus*; mai jos apăreau locul și anul îmbutelierii: *Făcut de Amicles de la Pivnițe – Consuli fiind Papinius Allienus și Quintus Plautius*… Un vin Cecubus vechi de numai nouă ani, aprecie cu o strâmbătură rafinatul senator; cumpătatul director nu se delecta, desigur, cu vinuri prea bune.

— Amfora era destupată când Arrianus a luat-o cu el în cameră? întrebă Aurelius, așteptându-se să primească de îndată confirmarea.

— Nu, era încă sigilată ermetic, clătină din cap, peste măsură de abătut. Și tocmai asta mă derutează. Otrava nu putea să se afle decât în cupă, dar singurul care ar fi putut s-o pună acolo aș fi fost eu! gemu băiatul, cuprins de neliniște.

„Asta așa-i", reflectă Aurelius. „Și pe profesor, ca și pe fiica sa, moartea i-a surprins într-o încăpere încuiată, fără martori. De data aceasta, însă, nu vor exista îndoieli asupra vinovatului".

— Tânărul meu prieten, continuă patricianul. Cred că o să ai parte de niște necazuri grozav de mari!

— Crezi că o să fiu arestat? întrebă Octavius, cu o expresie rătăcită.

— Mă tem că da, nu se feri să-i răspundă Aurelius.

Dărâmat, băiatul plecă fruntea, fără să mai poată reacționa în niciun fel.

— Prea era totul frumos: nunta, adopția, școala, șopti el, abținându-se să nu izbucnească în plâns.

— Încă nu s-a ajuns la așa ceva. Să mai aruncăm o privire la amfora asta! spuse Aurelius.

Gâtul vasului, observă patricianul, nu fusese lipit cu ipsos, ci astupat cu un dop din plută pe care fusese aplicat după aceea sigiliul din ceară cu emblema producătorului.

Aurelius învârti mult timp bucata de plută între degete, examinând-o cu atenție și, în cele din urmă, i se păru că vede ceva ciudat pe suprafața ei, câteva găurele prea regulate ca să poată fi naturale. Se gândi că va avea timp s-o examineze mai pe îndelete acasă, privind-o prin cristalul acela care fusese șlefuit astfel încât să poată mări detaliile.

— Astea rămân la mine, anunță el, arătând spre cupă și spre amforă. Spuneai că Arrianus era foarte tulburat ieri seara… îl întrebă pe tânăr care părea să-și dea seama în sfârșit cât de ingrată era situația lui. *Vigiles* n-ar fi stat pe gânduri nicio clipă și l-ar fi dus în lanțuri la Mamertinum și frumoșii săi ochi negri pentru care suspinase Lucilla nu l-ar fi impresionat absolut deloc pe călău.

— Da. Totuși, eram convins că exagera cu temerile sale și nu l-am luat prea serios în seamă, răspunse Octavius. Dar avea dreptate, în toate privințele. Și Lucilla, și Ispulla au fost ucise, chiar dacă din greșeală, așa cum se spune în scrisori!

Aurelius ridică dintr-o sprânceană, destul de puțin convins. Hipparh era în stare să jure că bătrâna Ispulla Camillina se stinsese din viață firesc, de bătrânețe, și în medicul grec puteai să ai o încredere nelimitată. Prin urmare, orice ar fi insinuat mesajele acelea, cel puțin una dintre cele trei morți nu putea fi considerată drept o crimă.

— Nu l-am crezut, n-am știut să-l apăr. Eu sunt vinovat! exclamă băiatul, dând frâu liber disperării pe care, până atunci, reușise cu greu să și-o ascundă.

— Ai putea fi vinovat doar dacă ai fi tu acela care a pus otravă în vin. În caz contrar, nu ai nicio vină, îl liniști Aurelius, dorind în sinea sa ca tânărul să învețe să-și domine mai bine impulsurile, chiar dacă generoase, dar total nepotrivite în împrejurări delicate ca acelea. Dintr-odată, Octavius i se păru teribil de fragil și avu pentru el chiar o pornire instinctivă de simpatie.

— Lumea va crede, cu siguranță, că eu am fost acela care l-a omorât! Ești singurul care mă poate salva, nobile senator. O dată cu Arrianus am pierdut totul: tată, profesor, prieten… gemu tânărul grămătic, apucând mâna patricianului: un gest spontan pe care Aurelius îl consideră ca fiind cam prea apropiat.

Era o sinceră, dramatică cerere de ajutor sau un rol jucat de un actor de mâna a doua? se întrebă, nesigur, Aurelius, simțind o ușoară repulsie la atingerea degetelor fierbinți ale tânărului.

— Și iubit, clarifică el lucrurile, cu răceală și-și retrase mâna.

— Dar nu mi-e rușine deloc să recunosc asta! ridică tânărul fruntea, într-o tresărire de orgoliu.

— Impresionant! Dar, mă întreb, cum se împacă acest devotament fără margini cu anumite escapade la *caupona* Afraniei? Este ciudat că, având atâta afecțiune pentru Arrianus, alergai să te distrezi cu fetele de la taverna aceea, îndată ce el te scăpa din ochi. Cazul tău este, într-adevăr, bizar: știu destui bărbați efeminați care-și dau aere de mari afemeiați pentru a salva aparențele, dar, de data aceasta, mă aflu în fața unei situații total contrare, remarcă el, caustic.

— Ca să înțelegi așa ceva, ar fi trebuit să-l cunoști pe profesor, îi replică Octavius. Era un om de mare valoare, dar grozav de egoist. Îmi pretindea să mă dedic întrutotul lui, nefiind mulțumit cu simplul contact fizic.

— Așa că, te-ai prefăcut că-l iubești ca să-i intri pe sub piele. Cu toate idealurile tale, nu ești decât un *amasio* oarecare! râse sardonic Aurelius.

— Înșelându-l, l-am făcut fericit, se justifică tânărul.

— Nu mă îndoiesc de asta: te pricepi să minți, Octavius, cel puțin dacă am în vedere scena pe care ai jucat-o cu mine, la terme.

— Ai căzut în cursă, nu-i așa, Aurelius? spuse grămăticul, fără să se simtă deloc ofensat. Am

mințit, este adevărat, dar nu am făcut niciun rău nimănui, spuse el după aceea, căutând insistent privirea senatorului.

— Într-adevăr, nu te poate întrece nimeni în arta simulării, Octavius. Te ajută chipul deschis, privirea sinceră, aerul de băiat bun și silitor, fără gărgăuni în cap, îl luă peste picior patricianul.

— Și nu ți-a trecut prin cap că aș putea fi cu adevărat cinstit, în ciuda micii comedii pe care am jucat-o? îi replică Octavius, de data aceasta cu o expresie serioasă. Câteodată suntem nevoiți să ne travestim pentru binele celor din jur.

— S-ar putea. Totuși, înainte de a te crede, trebuie să mă lămuresc dacă ești doar un mincinos sau și un asasin!

— Știi bine că nu sunt, afirmă grămăticul. Comportarea mea poate să apară ca fiind discutabilă, de acord, dar să nu crezi că anii aceștia au fost prea plăcuți pentru mine. Îl veneram pe Arrianus ca profesor și ca om învățat și aveam pentru el un respect și o recunoștință nemărginite; totuși, din punct de vedere fizic, îmi era silă de el. Aș fi vrut să mă port ca atâția alți tineri, să iau parte la petreceri, să fac curte fetelor; în loc de așa ceva, n-am fost niciodată liber să dau atenție în văzul tuturor unei femei, fără să plătesc scump după aceea. Oh, Arrianus nu mă amenința că mă va trimite înapoi acolo unde m-am născut, în munții din Bruttium, nu, nici vorbă. Se uita fix la mine, cu un reproș mut în priviri, iar eu, văzându-l că suferă din cauza mea, mă simțeam atât de stânjenit încât mă străduiam să-l împac. N-am îndrăznit niciodată să-i spun adevărul, ar fi fost o lovitură prea grea pentru el. Atunci, din când în când, mă duceam la Afrania, ca să-mi cumpăr pentru câțiva gologani favorurile unei necioplite *asinella* de tavernă… Dar deja nu mai puteam suporta nici asta și așteptam cu nerăbdare nunta să mă însor cu Lucilla ca să se termine cu toată povestea asta. Relațiile cu Arrianus s-ar fi

schimbat după nuntă – îmi doream eu – devenind cele normale între socru și ginere, între tată și fiu. Restul avea să rămână secretul nostru. Prin moartea Lucillei, însă, lucrurile s-au precipitat. Arrianus devenise din zi în zi tot mai tiranic și mai bănuitor, depășind orice limită rațională. Gândește-te că ieri seara m-a atacat încă înainte de a descoperi ultima scrisoare și ne-am certat rău din cauza întâlnirii pe care am avut-o cu tine la terme…

„Oh, zei, asta-i deja prea mult”, gemu în sinea sa Aurelius. „După ce-am scăpat de gelozia feminină, uite că am ajuns mărul discordiei într-o ceartă dintre ei!”

— În locul tău, n-aș vorbi în gura mare despre toate astea, Octavius, îl sfătui Aurelius. Ar fi un mobil foarte bun pentru o crimă.

— Măcar să nu fi murit Lucilla… Sunt sigur că s-ar fi pus la punct totul, oftă tânărul.

— Ea îți era de folos ca să-ți realizezi planurile și doar din cauza asta regreți dispariția ei, constată patricianul, amintindu-și de copila care îi mărturisea, timidă și strălucind de fericire, iubirea sa pentru tânărul grămătic.

— Ești aspru cu mine, nobile senator, și pe bună dreptate. Am profitat de afecțiunea profesorului meu, este adevărat, și chiar și de iubirea Lucillei… dar alții, ca să-și croiască un drum în viață, au nume răsunătoare, bani, prietenii; pe când eu nu am decât creierul și o pereche de ochi frumoși.

— Am impresia că toate sacrificiile astea nu ți-au adus un folos prea mare, aprecie Aurelius. Profesorul de retorică era, practic, ruinat.

— Nu am avut niciodată ambiția de a mă îmbogăți. Voiam doar să învăț și, de bine de rău, am reușit. Și, dacă voi reuși să dovedesc că sunt nevinovat, mi-ar mai rămâne școala.

— Ai fost destul de abil ca să-l înlături pe bietul Panaetios.

— Dacă ai ști cât de mult îl invidiam, la început, văzându-l cât de mândru umbla printre elevii săi, apreciat și respectat, în timp ce eu trebuia să spăl latrinele. De aceea nu am putut rezista tentației de a-l umili, dar a fost o greșeală: mi-am făcut un dușman și acum nu am curajul să-i spun că experiența lui mi-ar fi de mare folos. Decât doar dacă i-ai spune-o tu…

— O pretenție cam mare, izbucni Aurelius. Tinerii, dornici să-și trăiască din plin viața, calcă în picioare sentimentele altora cu o nepăsare cumplită, se gândea cu amărăciune patricianul, convinși că, după aceea, este suficient să ceară iertare pentru ca toate lucrurile să se aranjeze de la sine. Îți faci prea multe probleme în privința școlii, Octavius; ar trebui să te gândești mai degrabă la felul în care te vei apăra în fața acuzației de paricid. Prima întrebare care se pune în cazul unei crime este: „*Cui prodest*?”, cui îi folosește? Și nu-i nicio îndoială că moartea directorului ți-a folosit în special ție.

— Nici acest lucru nu este adevărat, obiectă grămăticul. Într-adevăr, cu Arrianus în viață, puteam să mă folosesc de autoritatea lui ca să introduc în școală modificările de cuviință. El era cunoscut de toată lumea și mă susținea din plin. Acum, însă, nu mai am pe nimeni care să-mi asigure spatele.

Apoi, ca și cum și-ar fi dat seama pe neașteptate de subțirimea argumentelor sale, tânărul îl privi țintă pe senator cu o expresie temătoare.

— Știu că este greu să fiu crezut. Sunt singurul care are de câștigat din moartea lui Arrianus și, de asemenea, singurul care ar fi putut avea ocazia s-o provoace…

— Asta încă mai este de discutat. Apropo, știi cumva dacă Panaetios a venit în casa voastră în ultimele zile?

— Habar n-am, ar trebui să-i întreb pe servitori. În orice caz, Arrianus i-a primit chiar ieri pe

Camilla și pe soțul ei.

— Era și Nicolaus cu ei, așa cum face de obicei?

— Da, cumnatul meu nu face niciun pas fără a-l lua cu el pe vlăjganul ăla care nu scoate o vorbă.

— Ca moștenitor al profesorului, o să fii nevoit de acum înainte să ai deseori de-a face cu bancherul, remarcă Aurelius.

— Știu. Arrianus îi datora o mulțime de bani.

— Acum belele astea cad pe capul tău. Cum crezi că o să te descurci?

— Greu de spus. Cât timp trăia el, toate aceste lucruri cădeau în sarcina lui; eu nu prea mă pricep la afaceri. Dar mai sunt și moșiile de la Perusia care îi aparțineau Ispullei Camillina. Șacalul ăla de Corvinus le cerea în contul datoriilor, dar Arrianus se făcea că nu aude, sperând să se retragă acolo la bătrânețe. N-o să stau mult pe gânduri înainte de a le trece pe numele bancherului, dacă încă le mai dorește, ca să lichidez datoriile și sper să mă mut cât mai curând și de aici, astfel încât să-i las liberă casa. Sunt obișnuit să mă mulțumesc cu puțin și pot să trăiesc foarte bine și într-o cameră cu chirie. Dar mă tem că vulpoiul ăla bătrân o să mă tragă pe sfoară.

— Vulpile nu se nasc bătrâne, Octavius, și tu nu ești atât de neajutorat precum vrei să pari. Sunt sigur că o să găsești ceva potrivit ca să-l convingi pe Corvinus, îl luă în bătaie de joc Aurelius, șovăind să se lase amestecat în toată povestea aceea.

— Așadar, refuzi să mă ajuți, îi replică tânărul.

— Nu, dar prefer să rămân în afara unor anumite afaceri.

— O să-l cauți în continuare pe cel care l-a ucis pe Arrianus, nu-i așa? îl regret foarte mult. Mai devreme sau mai târziu, l-aș fi părăsit, așa cum l-am părăsit pe tatăl meu adevărat, cu mulți ani în urmă…

— Ce s-a întâmplat cu el?

— A murit la numai câteva luni după ce am sosit eu la Roma și mama s-a recăsătorit cu un libert din *gens* Atilia: o căsătorie inferioară condiției sale, dar noi, deși eram cetățeni romani, eram foarte săraci, iar tatăl meu vitreg avea ceva bani puși deoparte. Au avut împreună două fete, apoi a murit și mama. Nu le-am mai văzut pe surorile mele; prin Arrianus am dobândit adevărata mea familie.

— Cam neobișnuită această familie, aș zice…

— Era ceea ce-mi doream. Când profesorul m-a auzit că le suflam elevilor, în timp ce strângeam gunoaiele, având cuvinte de laudă pentru mine, am înțeles că era cea mai mare șansă a vieții mele și am prins din zbor această ocazie. Visurile mele aveau să se realizeze; aveam să citesc Homer, Hesiod, Xenofon. În consecință, niciun preț nu mi s-a părut prea mare…

— În felul acesta ai început să trăiești în casa lui Arrianus. Acolo, însă, se aflau două fete tinere, destul de frumoase ca să-i facă până și pe oamenii mai puternici decât tine să renunțe la mască…

— Trebuia să mă feresc de asta cu orice preț. Și din cauza asta am început să frecventez și mai abitir *caupona* Afraniei. Le-am respectat întotdeauna pe fiicele lui Arrianus și am reușit să-l fac să creadă că mă însuram cu Lucilla doar pentru a-i face pe plac.

— Camilla avea, însă, o slăbiciune pentru tine.

— Da. Mi-am dat seama de asta și am evitat-o, deși îmi plăcea foarte mult, poate chiar din cauza aceasta. Camilla era deja promisă lui Corvinus și ultimul lucru pe care-l voiam era să-l supăr cu ceva pe Arrianus. Descoperă cine l-a ucis, Aurelius, sau eu nu voi putea să-i mai port numele sau să-l moștenesc. Îți făgăduiesc că de acum înainte mă voi strădui să duc o viață mai demnă.

— Nu ți-ar conveni, însă, ca toată povestea asta să fie trecută sub tăcere? Ești cel mai important suspect și, dacă acest caz va fi clasat ca un deces accidental…

— Ar trebui să las nepedepsită moartea acelui om căruia îi datorez totul? se revoltă tânărul. Nu mă așteptam să-mi dai un asemenea sfat, nobile senator!

— Nici eu nu mă așteptam ca tu să-l accepți. De acord, mergem înainte. Îl voi chema pe Hipparh ca să poată examina corpul, amfora și cupa; totuși, aș prefera ca tu să nu fii de față, îi spuse Aurelius, cu multă sinceritate.

— Plec imediat. Voi merge la biblioteca lui Asinius Pollio ca să compun cuvântarea funebră. Dar, peste puțin timp, vor sosi *libitinarii*…

— Nu-ți face griji, o să-i întâmpin eu.

— *Vale,* nobile senator, și îți mulțumesc! îi zâmbi din prag tânărul și, cu călimara în mână, se îndreptă către sala de lectură. Părea liniștit și optimist, ca și cum ar fi fost conștient de faptul că întreaga afacere încăpuse pe mâini bune. Încrederea lui oarbă, departe de a-l măguli pe patrician, îl tulbură. Era, oare, în stare s-o merite?

XVIII

A douăsprezecea zi înainte de Calendele lui decembrie

În dimineața următoare, patricianul se afla din nou în camera de zi, gândindu-se la cele întâmplate până acum.

Cercetarea din casa lui Arrianus dăduse rezultate: lui Hipparh îi fusese suficient să miroasă amfora de vin ca să spună că, fără posibilitate de tăgadă, conținuse o substanță toxică. Chiar și expresia senină a feței răposatului, ca și cum moartea îl surprinsese în timp ce visa ceva foarte frumos, confirma bănuiala doctorului: floarea albastră a munților, pe care locuitorii de prin văi o numeau nepel, era folosită în cantități foarte mici ca sedativ și tranchilizant; dar era suficient să se mărească foarte puțin doza pentru ca, dintr-un leac binefăcător, micuța floare să se transforme într-un mesager înfricoșător al morții.

În plus, dopul ulciorului, examinat cu atenție prin cristalul șlefuit în formă de lupă, avea niște canale subțiri, artificiale, ca și cum cineva, fără a fi nevoit să rupă sigiliul, l-ar fi găurit pentru a introduce pe acolo o țeavă extrem de subțire. Aurelius făcuse chiar el o încercare pe un alt urcior astupat cu dop de plută și sigilat cu ceară: încet-încet, cu multă răbdare, reușise să toarne câteva picături dintr-un alt lichid în vasul care rămăsese astupat ermetic.

Prin urmare, Octavius nu era singurul care avusese posibilitatea de a otrăvi vinul, pentru că amfora fusese cumpărată cu trei zile înainte și, în acest interval, substanța ucigătoare putea fi introdusă în vas în fiecare moment. Din păcate, în acest timp destul de scurt, multă lume intrase în casa lui Arrianus: Camilla, Corvinus, Nicolaus și însuși Panaetios care rămăsese mult timp, singur,

în camera de zi ca să pună în ordine documentele școlii pentru a le încredința noului director… și, desigur, nu putea fi exclus chiar Octavius, care trăia de fapt sub același acoperiș cu victima.

Așadar, se afla din nou ca la început. Patricianul însă, lăsat în voia lui să-și vâre nasul prin toate ungherele din casa lui Arrianus, profitând și de absența noului stăpân, profitase de ocazie ca să inspecteze amănunțit camera Lucillei, scotocind mai ales în mica *arca* deja percheziționată la sânge de Pomponia. Printre o sumedenie de fleacuri fără nicio valoare, descoperi pe neașteptate o teacă goală a unui sul de papirus: să fi fost cel al fantomaticului „testament moral" despre care se știa că fata îl scrisese cu ceva timp înainte de a muri? Scrupulos, Aurelius luase teaca, ascunzând-o printre cutele mantiei sale, dar, după aceea, observase într-o adâncitură a peretelui care servea drept nișă secretă, o veche scriere a Sulpiciei care se vedea că fusese citită de sute de ori, judecând cel puțin după uzura papirusului. Deci, retrasă în intimitatea camerei sale, Lucilla, pasionată de studiul matematicii, se delecta și cu poeziile de dragoste scrise de o poetesă: poate că atunci, își spusese patricianul, în husa veche din stofă zdrențuită se afla și volumul respectiv de poezii, alături de testament… Între timp, Hipparh examina cu mare grijă cadavrul lui Arrianus. Extrem de conștiincios, medicul nu scăpase din vedere niciun amănunt, nici fața interioară a pleoapelor, nici cele mai intime părți. După ce nicio părticică a corpului nu scăpase privirii lui atente, Hipparh primise o pungă doldora de bani și plecase, nu înainte de a se plânge că nu putuse face o autopsie completă, așa cum procedau de obicei colegii lui din Alexandria.

Îndată după aceea, Aurelius îi lăsase pe *libitinarii* să se ocupe de cadavru. Era adevărat că aceștia o cunoșteau foarte bine pe Filomena, lucra chiar pentru prăvălia lor de pe Appia, dincolo de Porta Capena, dar nu venise ca să-l spele pe

Arrianus pentru că era specializată în pregătirea cadavrelor de sex feminin și, în cazul unui bărbat, lucrau ei. Nu, nimeni nu se pricepea mai bine decât ea să ascundă în fața rudelor groaza morții de pe chipul răposaților; dar alta era calitatea neprețuită care făcea ca Filomena să fie o bocitoare atât de căutată: faptul că știa să tacă și să nu spună nimănui ceea ce ar fi putut vedea în asemenea împrejurări…

Patricianul, îndoindu-se de mult lăudata discreție a faimoasei bocitoare, își propuse din nou să meargă la ea ca să afle mai multe: dacă stabilea când murise Lucilla, putea face un pas important înainte în rezolvarea unui mister care devenea tot mai complicat. De data aceasta, nu lipsa indiciilor îngreuna ancheta, ci faptul că ele erau într-un număr prea mare; trebuia să le selecteze, să elimine toate falsele dovezi, urmele vagi care mai mult tulburau apele: aspirații înșelate, pasiuni erotice, iubiri imposibile, escrocherii financiare, scrisori de amenințare, amulete magice…

Privi cele trei mesaje ciudate pe care i le dăduse Octavius, apoi își concentră atenția asupra talismanelor. Avea să pornească de la acestea din urmă. Paris efectua în acest timp o anumită tranzacție financiară în numele său și nu putea întârzia prea mult… Chiar în clipa aceea se auzi o voce pițigăiată venind dinspre atrium. Castor, care tocmai atunci făcea o curte nebună cameristei, recunoscu imediat tonul strident al acelei voci și, peste măsură de îngrijorat, alergă să vadă despre ce era vorba.

— Pe toți zeii Olimpului, chiar ea este! Și eu care nu știu ce scuze să mai inventez ca să nu mă găsească… Aș putea să știu și eu, din mila lui Jupiter, ce caută Nannion în casa noastră?

— Locuiește aici, Castor. L-am pus pe Paris s-o cumpere. Octavius trece printr-o perioadă proastă și a fost fericit să se descotorosească de ea.

— N-o poți ține aici, *domine,* mi-ar face viața imposibilă! se revoltă grecul, disperat.

— Dar i-am promis mai demult asta, Castor, ai uitat? Hai, du-te și cheam-o aici; am de lămurit cu ea niște lucruri.

— Nici nu mă gândesc! Spune-i chiar că nu m-ai văzut de o bună bucată de vreme: eu ies pe ușa din spate! spuse el, grăbindu-se să dispară.

Câteva clipe după aceea, administratorul o aducea în cameră pe Nannion, fosta slujnică a Lucillei. Foarte ciudat era că Paris nu strănuta și nici nu era cuprins de acele accese groaznice de tuse; chiar și guturaiul părea să fie o amintire îndepărtată și – un detaliu aproape de necrezut – zâmbea cu gura până la urechi.

— Fata a venit, *domine,* spuse el pe un ton mieros, dând cu grijă în lături perdeaua de la intrare. Vino, dragă, o invită apoi pe un tonul acela respectuos pe care, ca un tradiționalist ce era, îl rezerva de obicei persoanelor din familiile cele mai nobile.

Nannion, zăpăcită ca de obicei, se împiedică pe prag și se îndreptă direct către delicatul scaun din Rhodos, dăruit patricianului de Pomponia.

— Nu te poți așeza în fața stăpânului, micuțo, decât dacă îți permite el, o mustră cu blândețe administratorul. Aurelius ridică dintr-o sprânceană, nevenindu-i să-și creadă urechilor: mulți cetățeni, și nu dintre cei din clasa de jos, fuseseră admonestați de severul Paris pentru că se sprijineau de perete în prezența unui senator… Fata dăduse lovitura și îl cucerise, nu mai era nicio îndoială; poate că, în felul acesta, problema lui Castor se rezolvase mai devreme decât și-ar fi închipuit el însuși!

— Ia loc, te rog, o invită, imprudent, patricianul și Nannion se năpusti în grabă să se așeze pe fragilul scaun, sfărâmându-i picioarele. În clipa următoare, slujnica și resturile scaunului se

prăbușeau, prețiosul lemn de trandafir făcându-se fărâme.

— Oh, îmi pare rău, șopti disperată servitoarea. Din fericire, era un scaun destul de urâțel; sper că nu a costat prea mult.

— Nu face nimic, dragă: în vreo doi ani de muncă și cu destul de mulți bani, sunt sigur că meșterii din Rhodos o să facă altul exact la fel cu acesta, minimaliză lucrurile patricianul și-i făcu semn lui Paris s-o supravegheze de aproape pe împiedicata aceea. Apoi începu s-o privească în tăcere, suficient de mult timp încât să o sperie puțin.

— Nannion, am să te cert strașnic, spuse în cele din urmă senatorul, cu privire aspră. De ce ai ascuns o amuletă a lui Bes în așternutul Ispullei Camillina atunci, dimineața, când a fost găsită moartă?

— Oh, dar nu era deloc un talisman al lui Bes acela pe care l-am pus în așternut! se grăbi să se dezvinovățească naiva fată, dându-se astfel de gol. Idolul acela o reprezintă pe Marea Mamă, cu sânii și cu pântecele umflați, ca ai unei femei gravide: un *Galla* mi-a explicat că Zeița este înfățișată așa de mii și mii de ani pentru că este simbolul rodniciei pământului și a femeii.

— Așadar, tu ai fost, nu? Și de ce? Lasă-mă să ghicesc… Pun pariu că-ți era frică de bătrână, mai ales când era moartă! o mustră patricianul.

Nannion sughiță, disperată, cu ochișorii holbați.

— Stăpânul îmi poruncise să stau lângă ea toată ziua și să fiu atentă la tot ce făcea, pentru că nu mai era în toate mințile; dar, de fiecare dată când își dădea seama că o supravegheam, mă alunga cu răutate afară, făcându-mă spioană. „Stai departe de mine”, urla ea la mine, „sau, când oi fi moartă, o să viu noaptea la tine și o să te trag de picioare!” Îți poți închipui ce frică îmi era! Mai târziu, însă, am făcut rost de talismanul acela…

— Probabil că era foarte puternic! comentă Aurelius, cântându-i în strună.

— Sigur că da. A fost stropit cu sângele de la sacrificii și, după aceea, a fost trecut de trei ori prin flacăra sacră a Zeiței. *Galla* mi-a recomandat să-l țin tot timpul asupra mea, cât timp mai trăia bătrâna și să-l pun printre hainele ei când avea să-și dea sufletul: în felul acesta, fantoma ei nu mă mai putea chinui.

— Chiar așa? Dar cine știe cât a trebuit să plătești pentru asta! o căină Aurelius care avusese grijă să consulte în privința asta pe un preot al Cybelei. Preotul castrat recunoscuse imediat amuleta aceea grosolană găsită în patul Ispullei, spunându-i că putea fi cumpărat de la templu cu un preț de vreo zece sesterți. Văzând, însă, păpușica din ceară cu acul înfipt în inimă, *Galla* se îngrozise: vrăjitoarele, credincioase ale zeilor Tartarului, erau cei mai înverșunați dușmani ai Marii Zeițe – tunase și fulgerase el extrem de furios – pentru că serveau forțele obscure ale morții, în timp ce Mama însemna reînviere și viață…

— Bani nu aveam, dar sunt isteață! Am căpătat amuleta dând în schimb… începu să spună fata și, dintr-odată, tăcu.

Aurelius îi aruncă o privire scurtă și mârâi, iar Nannion începu să tremure.

— O agrafă de păr din jad, nu? continuă patricianul cu un aer amenințător. Chiar lipsea o asemenea agrafă dintre bijuteriile Lucillei.

Cu ochii holbați de spaimă, mica servitoare începu din nou să se smiorcăie.

— Stăpâna spunea mereu că, într-o zi, o să mi-o dăruiască mie, iar când a murit m-am gândit că în Ereb nu va mai avea nevoie de ea, așa că am luat-o eu.

Fruntea cinstitului Paris se încreți, semn al nemulțumirii care-l cuprinsese.

— A fost o faptă urâtă, spuse el pe cel mai serios ton cu putință, dar stăpânul nostru este indulgent și de data asta nu te va pedepsi, încheie el, concentrând într-o singură frază și procesul și sentința de achitare.

— Dar despre așa ceva nu știi nimic? o întrebă Aurelius, hotărându-se să-i arate și ei păpușa din ceară cu inima străpunsă de un ac.

— Sacră Artemis, magie neagră din Tessalia! țipă înspăimântată sclava. Asta nu este o amuletă, este o vrajă rea, un deochi! Ia-l de aici, ia-l de aici! începu ea să urle. Și încă mai striga, ca o găină fugărită de vulpe, când grijuliul Paris o conduse afară, susținând-o de braț cu mare atenție.

Bun, treaba cu idolul Marii Mame fusese rezolvată, chiar dacă mai rămânea în suspensie cea cu păpușa vrăjită. Patricianul oftă, resemnat. După toată povestea asta, avea să devină un expert în materie de ritualuri și de vrăjitorie orientală: tocmai el care se ferea din răsputeri să creadă chiar și în blânzii și nevinovații zei ai Olimpului… Acum, însă, trebuia să părăsească domeniul acelor fantezii bolnave și să se ocupe de ceva mult mai serios: scrisorile de amenințare care rămăseseră singura pistă capabilă să-l conducă până la asasin.

De la Numana sosise, în sfârșit, răspunsul pe care-l aștepta Aurelius. Așa cum bănuise, un membru al familiei Aelia nu părăsise niciodată capitala. Patricianul răsuci între degete mesajul primit cu puțin timp înainte printr-un porumbel călător: știa acum a cui era mâna care scrisese misterioasele litere. Cel care le scrisese îl ura atât de mult pe Arrianus încât îi trimisese amenințări cu moartea. Și Arrianus fusese ucis.

•

— El este? întrebă Aurelius, când intră Castor urmat de nubienii care aduceau cu ei un om legat.

— A fost mai simplu decât ne așteptam, *domine.* Corvinus nu a avut nimic de obiectat; mai mult, părea să fie chiar fericit că-l luăm de acolo. Ca să-l

aducem aici, însă, am avut ceva de furcă, spuse libertul, împingându-l înainte pe zdrahonul bine legat cu o frânghie groasă. Figura lui Nicolaus era întunecată ca aceea a zeului Hades din Infern și legăturile care îi înconjurau bicepșii păreau gata să pleznească sub presiunea mușchilor puternici.

— Lăsați-ne singuri, porunci Aurelius. Grecul se făcu că nu aude: el fusese acela care făcuse rost de probele necesare pentru ca omul să fie arestat și nu avea nicio intenție să se lase eliminat chiar în cel mai frumos moment al anchetei.

— Ieși și tu, repetă, insistent, stăpânul.

— Nu te pot lăsa singur cu muntele ăsta de carne, îi răspunse libertul, plin de grijă: probabil că urma să se discute despre escrocherii și înșelăciuni și acesta era chiar domeniul care-l interesa cel mai mult…

— De acord, atunci îl trimit la fată pe Modestus, spuse, indulgent, patricianul.

„Camilla!", deduse grecul și se grăbi să se corecteze.

— Te rog eu, beoțianul ăla o să te facă de râs; mă duc, totuși, eu, stăpâne, sper că dacă este așa bine legat, n-o să ai nicio problemă cu Nicolaus!

— Bravo, du-te imediat la doica pe care am angajat-o pentru Quartilla și spune-mi dacă își vede de treabă, porunci Aurelius și-i trânti ușa în nas secretarului său, înainte ca acesta să mai aibă timp să scoată vreo vorbă.

După câteva clipe, asigurându-se că nu trăgea nimeni cu urechea, se îndreptă către zaraful care-l privea, posomorât.

— Suntem numai noi doi aici, Nicolaus. Sau preferi să-ți spun Aelius, ca fratelui tău?

— Am pierdut de mult timp dreptul de a mai folosi numele de *gens,* răspunse morocănos omul.

— Da, așa este, fu de acord Aurelius. Mai precis, de mulți ani, de când ai rămas la Roma vânzându-te ca sclav, în timp ce familia ta se muta la Numana după un proces pierdut.

Nicolaus îl privi fără nicio expresie, fără a scoate nicio vorbă.

— Probabil că nu ți-a fost greu să imiți scrisul fratelui tău, continuă patricianul. Probabil că te-ai luat după însemnările lui de la școală. Am observat că biletele primite de Arrianus aveau urme de grăsime, ca și cum ar fi fost scrise punând dedesubt o tăbliță de ceară, ca acelea pe care le folosesc elevii.

Sclavul nu avu nimic de spus.

— Îi transmiteai monedele de aur lui Cherilos, fără știrea lui Corvinus, ca să-i ușureze. Cred că ai adunat o pradă destul de bună, în timp ce așteptai ocazia potrivită ca să te răzbuni… Dacă l-ai fi ucis doar pe profesorul de retorică, poate că ar fi fost oarecum de înțeles, dar a fost o mârșăvie să iei viața unei fete nevinovate! Nu ai nimic de spus în apărarea ta?

— La ce bun? răspunse zaraful. Dacă la Roma nici măcar un cetățean liber și respectat nu are parte de dreptate în fața unuia care dispune de bani și de protecție suspusă, ce șansă ar avea un sclav?

— Nu uita că, dacă ești sclav, asta este pentru că tu ai dorit-o. Sclavia nu este rezultatul unei vinovății, niciun semn al inferiorității fizice sau intelectuale, și doar un capriciu al unui destin nemilos. Situația ta este, însă, alta: cum poate fi de compătimit un om care, după ce a avut din partea zeilor norocul imens de a se naște liber, îi dă cu piciorul și se vinde pentru un pumn de gologani? spuse Aurelius, disprețuitor.

— Libertatea este un cuvânt frumos, îi răspunse cu amărăciune Nicolaus. Dar nu-ți umple burta când cauți de lucru și descoperi că toate locurile mai acătării se află în mâinile sclavilor. Ce i-a folosit tatălui meu că a fost un cetățean liber, dacă, purtând o tunică peticită, se ruga de servitorii înfumurați ai stăpânului să-i dea o *sportula* de mizerie? Și toga sa frumoasă, tivită cu purpură, l-a făcut pe fratele meu să nu fie considerat un

șantajist? În ziua aceea, nobile Statius, am învățat că libertatea fără bani nu înseamnă mai nimic; de aceea m-am hotărât să mă vând în loc să plec împreună cu familia mea.

— Ce crede despre asta tatăl tău, plebeu într-adevăr, chiar sărac fiind, dar rămânând un cetățean roman din *gens* Aelia? Este el mândru că are ca fiu un sclav fără niciun drept și care poate fi înjosit, torturat și chiar răstignit?

— N-a știut niciodată. Cel puțin până acum… mărturisi Nicolaus, lăsându-și pentru prima oară privirile în jos.

— Dacă ai fi sincer cu mine, s-ar putea să nu afle niciodată, îi promise Aurelius.

— Când te gândești că am demult destui bani ca să mă răscumpăr… dar, de fiecare dată, amânam clipa aceasta.

— Ca să mai poți înșela încă o vreme pe stăpânul tău și pe cei care-i sunt clienți, trase concluzia patricianul. Lăcomia și graba te-au distrus; trebuia să lași răzbunarea pentru mai târziu.

— Am prins din zbor ocazia: când a murit Lucilla, mi-a apărut pentru o clipă posibilitatea de a-l chinui pe profesor. N-am putut să mă abțin.

— Vrei să spui că n-ai ucis-o tu pe fată? îl întrerupse Aurelius, parcă nevenindu-i să creadă.

— Sigur că nu! protestă Nicolaus. Și aș putea chiar s-o dovedesc. Corvinus știe că, în dimineața aceea, n-am rămas singur nici măcar o clipă, dar mă îndoiesc că va spune ceva care să-mi fie favorabil, după ce a descoperit că l-am furat ani de zile… De fapt, de ce mai pierd vremea ca să-ți explic toate astea? Văd bine că nu mă crezi.

— Ascultă, măi sac de mușchi, lasă-mă pe mine să hotărăsc ce să cred și ce nu! strigă cu glas tunător Aurelius, scos din sărite. Deci, ai scris scrisoarea aceea abia după ce a fost găsit cadavrul?

— Sigur că da, ca să bag un pic frica în porcul ăla de Arrianus. Și, pentru că reușisem atât de bine,

la puțin timp după aceea am profitat de moartea bătrânei Ispulla ca să-i mai administrez o doză de spaimă.

— Totuși, în ziua în care i-ai însoțit pe Camilla și pe Corvinus, ai pus otrava în amforă…

Pe fața sclavului apăru o expresie de mare mirare. Patricianul încremeni de emoție.

— Doar n-o să negi că l-ai omorât pe profesor!

Zaraful clătină din cap, mut de uimire.

— Dar este absurd! Cum aș putea să cred că voiai să reabilitezi memoria unui frate mort doar prin niște scrisori de amenințare? continuă Aurelius.

— Mort? Pentru o clipă, expresia feroce de pe chipul lui Nicolaus se preschimbă într-un fel de zâmbet. Aelius este viu și nevătămat; cuvintele acelea le-am scris doar ca să-l sperii pe bătrân!

Patricianul își duse mâinile la frunte, într-un gest dezamăgit: adio tânăr, incoruptibil discipol care respinge propunerile obscene ale puternicului său profesor și își susține nevinovăția ucigându-se…

— Fratele meu este țăran și lucrează pe moșia unei familii, la Numana. S-a căsătorit anul trecut și are deja un copil, îi explică Nicolaus. Sigur, dacă ar fi câștigat procesul acela, viața lui ar fi fost mai bună, dar nici acum nu o duce prea rău.

„Mă rog, asta va fi ușor de verificat”, gândi Aurelius, deprimat peste măsură: chiar să nu fi avut Nicolaus nicio legătură cu crimele?

— O clipă! tresări el. Nu se poate ca lucrurile să se fi petrecut așa cum spui tu: a treia scrisoare a fost găsită înainte și nu după crimă, prin urmare cel care a scris-o este neapărat asasinul lui Arrianus!

— Care a treia scrisoare? Eu n-am trimis decât două.

Senatorul luă foile de papirus de pe masă și le flutură pe sub nasul lui Nicolaus.

— Trei sunt, după cum bine vezi, și toate au scrisul fratelui tău!

— Mi-ai cerut să-ți spun adevărul, Publius Aurelius, și eu ți-l spun. Am făcut o înșelătorie cu banii de aur și l-am amenințat pe profesor. Asta-i tot.

— Ai vreo dovadă ca să susții asta? întrebă Aurelius și examină din nou, cu și mai mare atenție, papirusurile înfășurate. Într-adevăr exista o deosebire la a treia foaie: nu mai erau urme grase pe dos, ca și cum aceasta nu fusese așezată pe o tăbliță de ceară…

— Ți-am mai spus: Corvinus a fost mereu împreună cu mine în dimineața în care a murit Lucilla. Scrisoarea n-am adus-o decât spre seară.

— Dar pentru vinul lui Arrianus nimeni nu te poate dezvinovăți!

— Ba cum să nu, afirmă netulburat Nicolaus.

— Cine? În casă nu erau decât bancherul și soția sa; servitorii fuseseră dați afară pentru a-i lăsa pe Corvinus și pe Arrianus să discute fără martori… începu Aurelius, grăbit, dar se întrerupse imediat, întrevăzând o realitate prea dură pentru a putea fi acceptată: Camilla, atât de rezervată încât ieșea din casă numai însoțită de servitoare, Camilla cea cu reputația nepătată…

— Tu și stăpâna? șopti patricianul cu privirea în pământ și în acest timp gândea: „Spune nu, nenorocitule, neagă totul!”

Dinspre Nicolaus nu veni, însă, niciun răspuns și, când Aurelius se hotărî să-i arunce o privire furioasă, îl văzu cu fruntea plecată, într-o tăcere care vorbea de la sine.

— Sclav blestemat, urlă senatorul în culmea mâniei. Și eu ar trebui să mă străduiesc să te apăr? Ieși afară de aici, du-te în Tartar!

— Stai puțin, stăpâne! îl rugă Nicolaus. Nu mă da afară; aș putea să-ți spun ceva care te-ar interesa!

Aurelius încercă să-și mai domolească nervii, repetându-și, după modelul lui Epicur, că înțeleptul nu cade pradă furiei, nici patimii; după ce înghiți în sec de mai multe ori, se văzu nevoit să admită că se afla destul de departe de înțelepciunea blândă a filosofului grec. Atunci, respirația îi deveni mai puțin precipitată, mai adâncă; iar când i se adresă din nou lui Nicolaus, vocea lui redevenise calmă.

— Să vedem ce poți să-mi oferi, spuse rece și în vremea aceasta își închipuia cum ar fi dacă și-ar apăsa buricele degetelor cu toată forța pe vinele umflate de pe gâtul ca de taur al necinstitului zaraf.

— Dacă reușești să mă faci să ies cu fața curată din crimele astea… sunt secretarul celui mai de seamă concurent al tău, dacă înțelegi ce vreau să spun…

— Ei, bravo! Ești gata să-ți vinzi stăpânul așa cum te-ai vândut pe tine însuți!

— Am dovada că Aelius Corvinus practică pe scară mare camăta, cu dobânzi astronomice: liste de nume, date, cifre, declară Nicolaus cu o voce umilă și stinsă.

— Presupun că ai adunat aceste informații ca să-l poți șantaja: unde sunt acum?

— Le am pe toate în cap. Datorită tocmai memoriei mele excepționale am devenit în scurt timp secretarul bancherului: lui nu-i place să lase urme după anumite afaceri sau să vadă scrise negru pe alb niște socoteli…

— Și ce vrei în schimb? întrebă Aurelius, simțind că se sufocă din nou de furie. Cu Camilla sau fără Camilla, îl putea avea, în sfârșit, la mână pe Corvinus!

— Ca tu să reușești să obții de la stăpânii mei confirmarea alibiurilor mele. Și ar trebui, de asemenea, să închizi ochii asupra acelor operațiuni asupra monedelor, opera lui Cherilos, cu atât mai mult cu cât, acum, alexandrinul este sclavul tău…

— De acord, începe, oftă patricianul, muind condeiul în călimară.

— Nu poți să mă dezlegi mai întâi? De două ore stau țeapăn, în picioare, legat ca un taur care trebuie sacrificat pe altarul lui Jupiter… îi ceru Nicolaus și tonul lui devenise mai sigur.

Aurelius încuviință și începu să taie frânghiile cu pumnalul său bine ascuțit. Dar când ajunse la nodurile care imobilizau brațele puternice ale sclavului, și le închipui strângând cu putere corpul Camillei.

— Ca să vorbești, nu ai nevoie de mâini! urlă el, aruncând stiletul pe masă. Și, în același timp, se gândea că era cuprins, de fapt, de o josnică satisfacție.

XIX

A unsprezecea zi înainte de Calendele lui decembrie

Dacă era adevărat că Nicolaus nu scrisese cel de-al treilea mesaj, nu mai rămâneau decât câteva posibilități: Corvinus nu-l cunoscuse niciodată pe tânărul Aelius și-l recomandase la școala lui Arrianus doar ca să-i facă pe plac vreunui client; cât despre Octavius, în vremea scandalului se afla încă în Bruttium; mai rămâneau, deci, numai Camilla, Irenea și Panaetios.

Aurelius se hotărî să înceapă cu efesianul. Ca profesor al lui Aelius, îi cunoștea scrisul; vorbise cu Lucilla cu puțin timp înainte ca aceasta să moară și, în privința celor discutate cu ea, nu exista decât cuvântul lui; în sfârșit, rămânând singur mai mult timp în casa lui Arrianus, avusese destule ocazii ca să otrăvească vinul. Doar mobilul nu părea destul de convingător: era greu de crezut că o persoană foarte inteligentă, așa cum părea să fie Panaetios, și-ar fi bătut capul să ucidă din răzbunare o fată care își bătuse joc de el și un bătrân profesor gata să ofere postul lui unui nou favorit.

Doar dacă… Arrianus era o persoană destul de cunoscută și moartea sa era sortită să facă oarecare vâlvă. Fără nicio îndoială, detaliul cu otrava va ieși la iveală, mai devreme sau mai târziu. Dar un funcționar oarecare, chiar și un gardian de noapte, s-ar gândi vreodată să examineze, în afară de cupă, și dopul amforei? Puțin probabil, trase concluzia Aurelius: s-ar fi mulțumit să-l aresteze pe primul dintre suspecți, Octavius, tânărul moștenitor despre care servitorii spuneau că-l auziseră când se certa cu victima chiar în timpul cinei. Iar Panaetios, dacă printr-un proces de paricid era eliminat vicleanul Octavius, cel care îl lipsise de

dragostea Lucillei, și-ar fi putut ocupa din nou postul pe care el considera că-l merita din plin!

La toate acestea se gândea Aurelius în timp ce se îndrepta către casa efesianului, aflată nu departe de Via Salaria, într-un colț al Romei care încă mai semăna cu un sat oarecare. O străduță noroioasă ducea la o îngrămădeală de case scunde, fără pretenții, cum nu se mai vedeau de mult prin centru unde, din cauza prețului mare la care ajunseseră terenurile pentru construcții, doar cei mai bogați își puteau permite să locuiască în *domus* separate.

Din stradă se puteau vedea zidurile înălțate pe vremea lui Servius Tullius, ultimul suveran pe care romanii îl acceptaseră de bunăvoie, înainte de a-i alunga pentru totdeauna pe regi și a le uita chiar și numele. Dincolo de puternicele fortificații, se aflau nesfârșitele grădini Sallustiane, aflate în proprietatea familiei imperiale, care se întindeau acum până la colina Pincio, înglobând în fiecare an noi vile și terenuri. Miresmele de pădure ajungeau până acolo, pe Via Salaria, unde circulația trăsurilor și a carelor pline cu mărfuri îi amintea călătorului că, în spatele porții monumentale se afla cea mai mare metropolă a lumii cunoscute în vremea aceea: acea învălmășeală ca de turn Babel, agitată, haotică, pe care locuitorii ei nu o numeau niciodată Roma, ci *Urbs,* Orașul prin excelență, în timp ce tot ce se afla în jurul acelor pământuri și ape nu era decât provincie, periferie, suburbie…

Așadar, Panaetios, evitând piețele fremătând de o activitate frenetică, preferase să locuiască în acel decor aproape rural care, în scurt timp, avea să fie înghițit de implacabila extindere a orașului. Pentru a trăi și a studia acolo, pentru moment departe de îmbulzeală și de zgomot, efesianul accepta de bunăvoie să facă zilnic un lung și incomod drum până la teatrul lui Marcellus, din apropierea marelui Forum.

Aurelius își lăsă lectica la Porta Collina și porni pe jos pe străduța umbrită de pe ambele părți de o plantație deasă de dafin. La puțin timp după aceea se opri din mers ca să privească din afară casa modestă a lui Panaetios: un mic atrium, trei sau patru camere, o cameră de zi, poate un triclinium îngust și, desigur, o curticică în spate, pentru activitățile obișnuite ale sclavilor. Probabil că Panaetios nu avea prea mulți și așa puțini câți erau cu siguranță aveau sarcini mult mai modeste decât să-l însoțească pe stăpân peste tot unde mergea acesta. Dinspre curtea interioară a căsuței se auzeau, într-adevăr, zgomote ale celor din casă, ocupați cu fiertul rufelor într-o căldare mare și cu bătutul lor pe cenușă ca să le albească.

Ajuns în apropierea ușii de la intrare, Aurelius se opri, șovăind, nehotărât dacă să intre sau nu: ce i-ar fi putut spune efesianului pentru a-l face să se dea de gol? O scrisoare de amenințare nu părea să fie mare lucru ca probă pentru a demasca un asasin feroce…

În timp ce aștepta nu prea încrezător în reușita unei asemenea vizite, ușa se deschise fără zgomot și văzu ieșind o femeie îmbrăcată elegant: fața, acoperită în întregime de un voal des de culoarea ametistului, era imposibil de recunoscut, dar lui Aurelius i se păru ceva cunoscut în felul în care mergea, o grație discretă și sprintenă pe care o mai admirase cândva.

Camilla: ea putea fi? se întrebă neliniștit senatorul, retrăgându-se în grabă la adăpostul unui tufiș. Aruncând o privire către soare, își dădu seama că era încă foarte devreme; ce putea face fata aia în casa unui grămătic la ora aceea atât de matinală? Cu siguranță își petrecuse noaptea acolo… Femeia ajunsese acum chiar în fața ascunzătorii sale. Patricianul îi auzi pașii grăbiți și scrâșnetul sandalelor pe pietriș; întinse din gât, sperând să mai observe ceva, dar frunzișul des îl împiedică să vadă prea multe. Așteptă câteva clipe

înainte de a ieși din spatele tufelor, temându-se să nu fie descoperit; și, când reuși în cele din urmă să arunce o privire, pe stradă nu mai era decât o fetiță care se întorcea de la grădina de zarzavat cu coșul plin de verdețuri. Deci, trebuia să aștepte ca misterioasa femeie să ajungă în strada principală, în speranța că o va putea recunoaște apoi în mulțime.

Când ieși din ascunzătoare, Aurelius văzu, într-adevăr, că personajul cu figura acoperită se afla acum la încrucișarea străzilor și, hotărât să n-o scape din ochi, o luă la fugă, bodogănindu-l pe Castor care-l convinsese să se încalțe cu incomodele cizmulițe curiale în loc de niște sandale mai ușoare.

Puțin mai târziu, gonind de zor la încrucișarea cu Via Salaria, patricianul se ciocni zdravăn de o pereche de bătrâni dichisiți care-l ocărâră din toate puterile; rămânând surd la toate invectivele lor, porni la fel de grăbit pe strada principală. Cu tunica sfâșiată, cu chipul scăldat în sudoare, Aurelius privi cu toată atenția la pasagerii din trăsuri și din sprintenele *redae* pe care matroanele mai excentrice le conduceau ele însele: dar, vai, nu era nimeni care să semene chiar pe departe cu personajul pe care-l urmărea.

Patricianul înțelese imediat că nu avea rost să țină sub supraveghere toate carele care treceau: interdicția de circulație din oraș oprea orice vehicul tras de animale să treacă de poartă și, ca să se întoarcă în centru, necunoscuta ar fi trebuit să aibă o lectică. Aurelius își mută rapid privirea pe cealaltă parte a străzii, către un cârd de litiere închise, cu purtătorii lor care dormitau între mânerele vehiculului în așteptarea clienților: o mantie fumurie, ca ametistul, s-ar fi observat cu ușurință printre toate acele tunici maronii…

În apropiere, la o dugheană dărăpănată se vindea bob fiert, cu o jumătate de as grămăjoara: Aurelius cumpără un săculeț, așteptând să apară personajul

pe care-l pierduse din vedere. Nu trecu mult timp și văzu un semn al unei mâini albe și un vârtej de stofă colorată, iar doi sclavi săriră în picioare în timp ce silueta violetă urca în litieră. O pocnitură și ușița se închise.

Aurelius era pe cale să blesteme la adresa tuturor zeilor nemuritori din cer, de pe mare și din Tartar, când, de la ferestruică apărură pe neașteptate un colț din văl și umbra unui chip. Săculețul cu bob îi căzu pe jos de uimire, în timp ce patricianul rămăsese cu gura căscată privind, printre cutele mantiei fumurii, trăsăturile cunoscute ale Iuniei Irenea.

•

După ce litiera se îndepărtă, Aurelius străbătu în grabă strada principală care ducea înapoi la casa lui Panaetios, cu o sumedenie de întrebări roindu-i în minte.

Era greu de crezut că Irenea putea fi amanta profesorului; ce-ar fi putut găsi la umilul dascăl de provincie o savantă faimoasă, prietenă a unor nobili și a unor personaje de seamă? În afară de vechea slăbiciune secretă pentru Lucilla, nu exista nimic comun între cei doi: cinică și îndrăzneață ea, până la limita nerușinării; rezervat și interiorizat el, capabil să țină ascunse invidii de demult, vechi deziluzii, afronturi reale sau imaginare. Ceea ce îi putea aduce unul lângă altul putea fi doar o vină de nemărturisit, o povară prea greu de suportat în singurătate, poate chiar o crimă.

Aurelius ciocăni la ușa efesianului, fără să știe dinainte ce-i va spune. Spera ca, aflându-se față în față cu el, să poată citi pe chipul lui o confirmare mută, un semn grăitor al patimilor care-l măcinau de mult timp și care poate că-l împinseseră să ucidă.

Panaetios păru uimit să-l vadă; cu toate acestea, îl primi cu politețe, invitându-l să se așeze la masa din camera de zi pe care se vedeau o sumedenie de tăblițe din ceară acoperite cu calcule înghesuite.

Aurelius privi curios literele grecești și figurile geometrice desenate pe *pugillares*: așadar, Iunia Irenea și efesianul aveau în comun interesul pentru studiul matematicii… Descoperirea unui motiv plauzibil și nevinovat al prezenței femeii acolo îl înveseli. În afară de faptul că o stima în mod deosebit, patricianul era, fără îndoială, fascinat de Iunia și doar inexplicabila, nebunească pornire către Camilla îl împiedicase să-și facă planuri mai serioase în legătură cu ea.

În acest timp, Panaetios chemase un servitor ca să elibereze masa și să aducă pâinea și sarea ospitalității, împreună cu un coș cu fructe uscate și două cupe de vin fierbinte. În ambianța aceea demnă și intimă, efesianul, îmbrăcat doar într-o tunică simplă, părea mai în largul lui decât atunci când apărea în lume, țeapăn în eleganța sa fără cusur.

— Mi-ai făcut onoarea de a-mi fi musafir, Panaetios, dar acum eu vin la tine ca să-ți pun întrebări în calitatea mea de magistrat, puse imediat lucrurile la punct Aurelius, așteptând ca el să-i declare, măcar formal, că va colabora în toate privințele.

În schimb, reacția libertului fu bruscă și neașteptată.

— În clipa aceasta, ar trebui să-ți spun, nobile senator, că nu am nimic de ascuns, dar nu o voi face. În viața mea există multe lucruri pe care doresc să le păstrez doar pentru mine și tu te-ai arătat mult prea iscusit în a-mi stoarce o serie de destăinuiri.

„N-o s-o scoți la capăt astfel”, gândi Aurelius. „De acord, îți respect viața personală, dar eu am două crime nerezolvate”.

— Îți amintești de procesul pe care familia lui Aelius l-a intentat împotriva lui Arrianus, acum nouă ani? continuă el pe un ton hotărât.

— Da, răspunse laconic efesianul.

— Tu îl cunoșteai pe băiat și ai depus mărturie împotriva lui.

— Da, repetă el cu vocea puțin răgușită și senatorul așteptă să continue. Dar se părea că Panaetios nu avea nicio intenție să spună mai mult și, nerăbdător, Aurelius trebui să facă uz de toată capacitatea lui de stăpânire ca să nu-l asalteze cu o ploaie de alte întrebări. Așa că rămase tăcut, așteptând, cu o expresie calmă, în timp ce în sinea lui fierbea de o revoltă iritată.

— Am dat o mărturie falsă, cedă în cele din urmă libertul. Și aș fi făcut chiar și mai mult pentru a-l ajuta pe Arrianus, cu speranța că-mi va fi recunoscător mai apoi.

— Mai apoi, însă, ai descoperit că directorului nu-i păsa de tine și uitase devotamentul tău. Pentru el făcuseși o nedreptate și erai răsplătit cu o totală indiferență. Cel vinovat era mereu unul și singurul, Arrianus, care, la fel ca fiica sa, te dezamăgise, te exploatase și își bătuse joc de tine…

— Ia-o cum vrei, desfăcu brațele Panaetios.

— Privește cu atenție aceste scrisori, îi ceru atunci patricianul, întinzându-i cele trei suluri de papirus.

Libertul le luă în mână și, în timp ce le citea, pe față îi apărea un zâmbet compătimitor, plin de cruzime.

— Așadar, cineva l-a făcut pe bătrân să plătească! exclamă el, satisfăcut. Și cine știe cât s-o fi chinuit înainte să moară!

— Știu cine este autorul primelor două, Panaetios. Cea de-a treia, însă – cea găsită înainte și nu după crimă – nu putea fi scrisă decât de către asasin. Și cine, în afară de tine, mai cunoștea scrisul acelui băiat?

— Înainte de toate, el însuși, apoi profesorul, toți colegii săi și chiar Lucilla: era la curent cu toată povestea asta, chiar dacă nu recunoștea nici în ruptul capului acest lucru…

— Mi-ai spus asta la bibliotecă; împrospătează-mi memoria.

— În dimineața în care a murit, când am vorbit cu ea, s-a prefăcut că nu știe nimic despre relațiile lui Octavius cu tatăl său și m-a frapat reacția ei când i-am amintit de ceea ce fusese între noi. I-am spus că nu servea la nimic să nege evidența, să susțină ca Zenon că broasca țestoasă și nu Ahile a câștigat întrecerea. Ea m-a privit uluită, ca și cum nu ar fi înțeles, apoi mi-a trântit ușa în nas.

— Ai fost ultimul care ai văzut-o în viață, încercă să-l deruteze Aurelius.

— Minți. După ce s-a despărțit astfel de mine, a vorbit cu logodnicul ei, fără a mai pune la socoteală că atât sora ei cât și o sclavă au văzut-o după o oră, în baie.

— Cu toate acestea, o bocitoare susține că fata a murit ceva mai devreme de momentul acela. Or, tu ești slab și, din spate, acoperit cu un cearșaf, Camilla și sclava te puteau lua drept o femeie, în timp ce Octavius este prea musculos ca să poată fi confundat cu o femeie. În plus, știai, cu siguranță, unde își ținea Arrianus ulcioarele cu vin.

— Dacă eu am avut posibilitatea să otrăvesc vinul, la fel se poate spune și despre tânărul nostru grămătic, preciză efesianul cu o iritare prost mascată.

— Așa este, dar cu toate ocaziile pe care le avea, ar fi făcut aceasta tocmai într-o noapte în care erau singuri în casă? Otrava introdusă prin dop pare să indice pe cineva care spera să amâne crima, să…

— Nu sunt eu acela pe care îl cauți, nobile senator, așa că nu văd de ce am continua discuția asta, îl întrerupse Panaetios, ridicându-se în picioare. Și, acum, ascultă-mă bine: aceasta este ultima oară când mai accept să am de-a face cu tine. Acuză-mă de crimă, dacă vrei, dar nu mai veni să mă sâcâi. Ți-ai permis să scotocești prin viața mea ca într-o rană care nu s-a vindecat complet, ai profitat de slăbiciunea mea, m-ai făcut

să-mi fie rușine de mine însumi; nu te-ai mulțumit cu atât și acum vrei să-mi pui în cârcă și o crimă!

Patricianul îl privi, nehotărât. Efesianul părea un om blând, dar tocmai oamenii mai împăciuitori, mai cumsecade erau aceia care ajunși la capătul răbdării, explodează pe neașteptate și comit, orbiți de furie, gesturi nesăbuite și ireparabile…

— Totuși, înainte ca tu să ieși pe ușa aceea, continuă Panaetios, vorbind repezit, aproape isteric, vreau să afli ceva: nu-mi placi câtuși de puțin, Aurelius. Aroganța ta, insistența, siguranța ta orgolioasă, modul perfid în care te joci cu slăbiciunile altora, sunt mai mult decât pot îndura eu!

Aurelius suportă fără să crâcnească acest atac pe care-l considera nemeritat. Nu-și închipuia că Panaetios îl ura în asemenea hal și nici nu-și dăduse seama că se comportase atât de rău cu el. Există persoane, se gândea el, care lovesc în sensibilitatea altora doar pentru faptul că aceștia trăiesc și că sunt ceea ce sunt: nu era deloc plăcut să descoperi că faci parte dintre ei… Dar, în tot acest timp, cu cât Panaetios urla mai tare, cu atât patricianul se simțea cuprins de o furie rece.

— Bagă-ți mințile în cap, libertule, spuse el pe un ton glacial. Nu uita că vorbești cu un senator al Romei.

În fața gravității amenințătoare din glasul și din întreaga înfățișare a patricianului, omul, pe care indignarea îl făcuse să devină orgolios timp de câteva clipe, reveni la comportarea lui obișnuită și-și dădu seama cu groază că-l insultase pe magistratul din fața sa. Mânia îl părăsi dintr-odată, lăsând loc unei rătăciri deznădăjduite.

— Ești exact ceea ce aș fi vrut să fiu și eu, șopti. Ai avut-o pe Irenea și ai fi avut-o și pe Lucilla…

Atunci, Aurelius pricepu care era motivul acelei izbucniri neașteptate a unui bărbat care, încă o dată, iubea fără nicio speranță să fie și el iubit.

— Nu mă distruge, Aurelius. Nu gândeam cu adevărat ceea ce am spus… se rugă el cu umilință.

— De ce să-ți renegi spusele, Panaetios? Multe dintre ele sunt adevărate, îi răspunse patricianul pe un ton sec. În orice caz, mi-ai oferit pâinea ospitalității și voi uita ceea ce ai spus. Dacă, într-adevăr, ești nevinovat, nu ai de ce să te temi. În caz contrar, fii atent: o scrisoare nu este suficientă ca să te acuz de omucidere, dar voi găsi negreșit și alte dovezi, îl avertiză el în timp ce pleca, lăsându-l pe libert prăbușit peste masă.

XX

A zecea zi înainte de Calendele lui decembrie

— Nu-i simplu s-o scoți la capăt cu crimele astea, *domine.* Când cineva este ucis cu o lovitură bine țintită de pumnal, posibilul vinovat este căutat imediat printre cei din jur, dar nămolul și vinul otrăvit acționează când te aștepți mai puțin, cugetă Castor, turnându-și din belșug lichior de pelin. Să recapitulăm: Corvinus are un alibi pentru moartea Lucillei, iar Nicolaus, vai de mine, pentru amândouă crimele, prin urmare, amândoi sunt scoși din cauză. De altfel, oricine, în afară de Octavius și de Corvinus, putea să scrie scrisoarea, după cum oricine, în afară de Irenea, ar fi avut posibilitatea să ajungă la amfora cu vin. Mai rămân Camilla și cu Panaetios, doar dacă faimoasa matematiciană n-o fi cumva complicea cuiva. Apropo, ce mai știi despre ea? N-am mai văzut-o de mult…

— Dacă tot vorbim de matematică, îmi vine în minte un detaliu ciudat, spuse Aurelius, neluând în seamă aluzia grecului la Irenea. Panaetios a vorbit cu Lucilla despre paradoxul lui Zenon, în dimineața în care fata a murit.

— Te referi la faimoasa întrecere la alergare dintre rapidul Ahile și o broască țestoasă înceată în mișcări? Dându-i-se broaștei țestoase un anumit avans, problema consta, dacă-mi amintesc eu bine, în a calcula în cât timp o va depăși Ahile.

— Da, dar filosoful Zenon, spre deosebire de alții, a încercat să dovedească din punct de vedere matematic că broasca țestoasă va câștiga întrecerea.

— Ce este ciudat aici, *domine*? Zenon știa foarte bine cum stăteau lucrurile, dar voia să dea neapărat

un exemplu de paradox… protestă Castor, gata întotdeauna să apere geniul elenic.

— Ciudat este că Lucilla, deși studiase matematica și filosofia, a reacționat ca și cum nici n-ar fi avut habar de această poveste!

— Din nou basmul ăla cu schimbul dintre gemene, stăpâne? Încep să mă îndoiesc că ai văzut cu adevărat cicatricea aceea! râse secretarul.

— Am făcut o fixație pe moartea lui Arrianus, din cauza scrisorilor de amenințare, continuă Aurelius fără să-i dea grecului nicio atenție, ca și cum uciderea Lucillei ar fi avut doar o importanță secundară… Și dacă s-a dorit, de fapt, să fie eliminată în primul rând fata? Prost am fost eu care nu m-am gândit s-o caut pe bocitoare! Repede, Castor, cheamă-i pe purtători, mă duc imediat la ea!

— Între timp, eu o să caut s-o mai interoghez pe Nannion… să știi că se poartă destul de frumos cu mine! Nu este deloc pisăloagă; ba, uneori, chiar am impresia că mă ocolește…

— Poate că și-a găsit vreun alt curtezan, în timp ce tu te țineai departe de ea, insinuă patricianul, pregătindu-se de plecare.

— În casa asta, dar cine să fie? căzu pe gânduri grecul. Paulus și Hortensius sunt prea urâți; Fabellus este prea bătrân; Postumus este abia un băiețandru; bărbierul preferă băieții; Samson iese din discuție și Placidus nu știe să se poarte cu femeile…

Ajunsese deja la al cincisprezecelea sclav când Aurelius ieșea în stradă și sărea sprinten în lectică.

•

Patricianul le porunci nubienilor să se oprească pe Appia, nu departe de mormântul familiei Scipio. Acolo, dincolo de Porta Capena, începea calea monumentelor funerare pierzându-se departe, în câmpie, mărginită de cavourile marilor familii, cu statui, lespezi comemorative și pini maritimi cu crengile plecate de parcă ar fi vrut să

protejeze urnele funerare. Serviciul de pompe funebre se afla nu departe, lângă vechiul templu al lui Marte.

— Cu ce-ți putem fi de folos, *domine*? îi ieși în întâmpinare un omuleț gras și păros care corespundea perfect descrierii pe care i-o făcuse Pomponia acelui *libitinarius.* Avem aici tot ce trebuie pentru ca ultimul drum al dragului nostru răposat să rămână de neuitat; lasă-mă să-ți arăt ce catafalcuri deosebite avem…

Patricianul deschise gura ca să refuze, dar fu imediat obligat să tacă de insistentul patron.

— Poate că preferi un catafalc mai sobru! În cazul acesta, îi vom aduce decedatului un ultim omagiu cu un car frumos, în formă de casă sau de mic templu!

— Căutam pe o anume Filomena… îi explică Aurelius.

— Cea mai bună bocitoare a noastră, neîntrecută în *conclamatio* și în bocete! Împreună cu ea poți să angajezi un grup de femei atât de pricepute încât o să facă să plângă până și pietrele! Avem și cei mai buni mimi, pentru a repeta în fața rudelor și prietenilor gesturile răposatului. Dar, te rog, intră!, îl invită omulețul, arătându-i un scaun înconjurat de urne funebre. Va trebui să ne trimiți la timp măștile strămoșilor, astfel încât să poată fi văzuți mergând cu toată fala în cortegiul mortuar. Ah, trebuie să-ți amintesc că primim comenzi și pentru viitor: este mai bine să nu avem prea mare încredere în moștenitori și să luăm măsuri din timp!

— De fapt, eu mă simt foarte bine, îl informă Aurelius, bucuros că nu era superstițios.

— Nu se știe niciodată, vreun accident neprevăzut… insistă îndemânaticul cioclu și scepticul senator se întrebă dacă măcar o dată, o singură dată, n-ar fi fost cazul să atingă fier ca să scape de pericolul vreunui deochi.

După ce refuză și alte oferte, patricianul fu condus, în cele din urmă, la bocitoare, dar nu fără ca patronul să-l examineze cu speranță, încercând să vadă pe chipul încă tânăr al bărbatului semnele unui apropiat și necruțător sfârșit. Aurelius se hotărî, puțin rușinat, să atingă în trecere unul dintre cuiele de fier care fixau un catafalc. La urma urmelor, nu făcuse nimic rău prin asta.

Filomena era mai tânără decât își închipuise: vălul negru de pe frunte lăsa să se vadă un chip brăzdat de un păienjeniș des de riduri, dar care era încă energic și hotărât, vegheat de doi ochișori mici, cu o privire șireată.

— Fiica lui Arrianus, nu? Eu am spus imediat că acolo era ceva în neregulă; nu este prima oară când mi se întâmplă așa ceva. Mort de moarte bună, prin epuizare, îmi explicau cu un aer îngâmfat niște rude chiar astăzi, arătându-mi un cadavru vinețiu cu gâtul strâmbat!

— De ce crezi că fata a murit mai devreme decât credem noi? o întrebă Aurelius.

— Din cauza unei umflături roșietice pe care o avea pe fese și pe spinare, ca și cum corpul ar fi rămas mult timp răsturnat. Pentru că, să vezi, îi explică Filomena, când sângele încetează să mai circule se scurge în partea de jos și se adună acolo, provocând pete și umflături; dar durează un timp până să se întâmple asta…

— Știi în privința asta mai multe decât un medic, o lăudă Aurelius, oferindu-i un bacșiș generos. Nu numai că Filomena se pricepea, dar era și foarte vorbăreață!

— Ei, tinere, n-o spun ca să mă laud, dar eu m-am ocupat întotdeauna de corpuri. Meseria mea de dinainte era să am grijă de ei pe când erau în viață, iar acum, când sunt bătrână, nu-mi mai rămâne decât să-i ferchezuiesc după moarte, răspunse măgulită, amintindu-și cu un surâs de regret lunga experiență de prostituată. Și, pentru că ai fost atât de darnic, dar și pentru că pot cunoaște imediat

oamenii de treabă, vreau să-ți mai spun și altceva. De obicei, îmi țin gura, nu vreau să am belele, dar în cazul tău… Mă rog, am să-ți spun pe scurt, nu vreau să stai ca pe ghimpi: fata aceea – îmi închipui că-ți era iubită – n-a murit deloc prin voia unei Parce…

— Ce vrei să spui?

— Avea ochii injectați de sânge, sub noroi, ca și cum ceva ar fi împiedicat-o să respire.

— Deci n-a fost un colaps?

— Ce vorbești de colaps, a fost o moarte tipică prin sufocare, crede-mă!

Lui Aurelius îi reveni în minte imaginea băii și perna de lână sub cearceaful alb…

— Mulțumesc frumos, Filomena! o salută, dar bocitoarea adăsta zâmbind, asemenea unui corb așteptând cu încredere să mai primească o bucată din brânza pe care tocmai o gustase. Patricianul îi mai întinse imediat alți câțiva sesterți. Mare păcat că nu ne-am cunoscut în alte vremuri!

Filomena îi zâmbea iarăși cu gura ei fără dinți, făcând să zornăie, veselă, monedele primite. Pe când se îndrepta către lectică, Aurelius se opri pe neașteptate, pradă unei inspirații subite.

— Ai observat, din întâmplare, dacă fata avea o cicatrice veche pe șold? întrebă pe nerăsuflate.

Bocitoarea clătină din cap.

— S-ar putea, dar, de fapt, nu-mi pot aminti…

— N-are importanță, spuse patricianul și-i mulțumi din nou, iar bătrâna rămase pe loc, oftând, în timp ce-l privea cum se îndepărtează în lectică.

•

În drum spre casă, Aurelius se opri la locul unde se opreau carele, la Macedonius. Bunul paznic stătea aplecat deasupra unor scânduri, înconjurat de băieții lui și de alți cinci sau șase lucrători care-i dădeau o mulțime de sfaturi prețioase pentru a reuși cât mai bine pictarea firmei.

— Mai mare, mai mare, numele trebuie să se vadă de departe! strigau cu toții.

— Văd că afacerea ta începe să funcționeze, îl lăudă patricianul.

— Primele scaune mobile au intrat deja în circulație, îi dezvălui Macedonius, entuziasmat. Și ieri am încasat patru sesterți. Dacă vrei să faci o plimbare, nobile senator, pe tine nu te costă nimic!

— Mulțumesc, am lectica mea; purtătorii s-au dus să bea vin la o *caupona,* dar se întorc imediat, se codi Aurelius care nu prea avea încredere în scaunele acelea ușoare, legate ca vai de lume pe cele două prăjini de lemn.

— Păcat, ai fi putut s-o găsești pe slujnica pe care o căutai; era pe aici acum câtva timp… Senatorul se încruntă, nedumerit. Sigur că da, fata cu părul roșu, servitoare femeii frumoase care venea pe la Rusticus.

— Loris! exclamă Aurelius, ca trezit din visare. Încotro a luat-o?

— Încolo, spuse Macedonius arătând înspre Appia care se pierdea departe pe câmp. Cred că se întorcea acasă: locuiește în afara orașului și a rugat pe un căruțaș s-o ia cu el…

— Un scaun, repede! porunci patricianul și, fură a sta prea mult pe gânduri sări pe unul dintre scaunele acelea instabile, iar Attius și Rabirius porniră în goană.

La scurt timp după aceea, cocoțat pe vehiculul care se legăna în ritmul pașilor celor doi sclavi, Aurelius se căznea să-și mențină echilibrul, întrebându-se dacă nu cumva, dat fiind trecutul lor de marinari, cei doi purtători improvizați nu se hotărâseră să-i facă pe clienți să simtă emoțiile unei furtuni pe mare. La fiecare pas, pinii cu forma lor de umbrelă îi dansau prin fața ochilor, unduindu-se, și chiar statuile comemorative de pe marginea drumului păreau să execute un dans deșucheat care ar fi fost potrivit și în cadrul unei bacanale.

Cu stomacul în gât, patricianul zări, în sfârșit, la numai câteva mile de oraș, un car înaintând agale

pe marginea drumului.

— Ai văzut o fată cu părul roșu trecând pe aici?, îl întrebă pe vizitiu.

— Ba bine că nu! răspunse omul, șuierând admirativ. Am și luat-o lângă mine, în car! Speram s-o duc până acasă și poate chiar să intru puțin; dar mi-a spus s-o las în urmă cu o milă…

Aurelius rămase încremenit: o milă în urmă… cum să nu, își aminti el, acolo era cavoul familiei Arrianus! Și fragilul scaun făcu cale întoarsă.

•

Cavoul se afla ceva mai departe de drum, la capătul unei alei cu chiparoși. Aurelius porni într-acolo, cu elegantele sale cizmulițe senatoriale care i se afundau în clisa de pe jos și ajunse în scurt timp la un turnuleț pătrat, nu prea impunător.

Familia lui Arrianus se mutase la Roma doar de o generație și în cavou se aflau puține urne: cea a Calpurniei și cea a fiului său, mort când era foarte mic; se mai puteau vedea urnele Ispulei și a profesorului care erau încă acoperite de ofrandele aduse de vizitatori, precum și cele ale unor sclavi credincioși din *familia* care se odihneau pe vecie alături de stăpânii lor. Lucilla fusese înmormântată, nu incinerată, își spuse Aurelius, așa că trebuie să existe și un sarcofag pe acolo. Patricianul dădu ocol turnulețului fără a da de el și era pe cale să scoată un oftat dezamăgit, când observă, în dosul unei tufe mari, o *arca* de piatră pe care încă nu fusese instalată nicio inscripție. Pe mormânt, printre boabe de grâu și flori de câmp, fumega o cădelniță cu tămâie.

— O cunoșteai? se auzi o voce din spatele lui. Acolo apăruse o tânără frumușică, îmbrăcată într-o tunică scurtă care îi trăda condiția modestă. De sub gluga unei mantii vechi cenușii îi ieșeau, pe sub panglica de pânză care trebuia să-i țină strâns părul, câțiva cârlionți rebeli de un roșu aprins.

— Nu prea bine, răspunse Aurelius, șovăitor. Tu ești Loris, nu-i așa?

— Da, dar să nu spui nimănui că m-ai văzut aici! Stăpâna m-a eliberat și mi-a dat și niște bani înainte de a se mărita, cu condiția să nu mai pun piciorul în *Urbs*. S-ar supăra foarte tare dacă ar afla că vin deseori în oraș.

— Cum se face că ai adus ofrande la mormântul Lucillei? Nu erai servitoarea ei, ci camerista Camillei…

— Între noi se legase o oarecare prietenie. Sigur, Lucilla avea o fire cam dificilă, dar era de cele mai multe ori veselă și darnică, mai mult decât sora ei. Ea a fost aceea care a convins-o pe Camilla să mă elibereze: știa că-mi doream să-l iau de bărbat pe Laelius, un băiat liber care lucra ca fierar într-un atelier, dar nu aș fi putut deveni niciodată soția lui fără ca, mai întâi, să obțin eliberarea, pentru că, altfel, copiii noștri ar fi fost sclavi la fel ca mine. Acum, Laelius și cu mine avem deja trei copii, toți sănătoși și toți trei oameni liberi: a fost în întregime meritul Lucillei și i-am și spus asta, în ziua când am întâlnit-o nu departe de aici.

Deci, fata și slujnica vorbiseră între ele, nu cum spunea Nannion! Dar ce, puteai pune bază pe ce spunea zăpăcita aia?

— Oh, zei! exclamă Loris, privind înspre soarele care stătea să apună. Trebuie să plec; în curând se face întuneric și o să fie greu să mai găsesc vreun alt car ca să mă ducă acasă.

— Unde stai?

— Lângă Bovillae: sunt câteva mile până acolo.

— Nu-ți face probleme din cauza timpului, o să închiriem un scaun mobil de la Macedonius. Șezi lângă mine și vorbește-mi despre cele două fete, o rugă politicos patricianul, așezându-se pe o lespede străveche, gata să se prăbușească.

Loris șovăi o clipă. Ce-ar fi spus soțul ei dacă ar fi știut că se afla în tovărășia unui necunoscut, departe de privirile trecătorilor? Mă rog, Laelius era un bărbat cumsecade și ar fi închis cu siguranță

ochii, mai ales dacă ea ar fi reușit să se întoarcă acasă și cu câțiva bănuți: copiii sănătoși au o poftă grozavă de mâncare și un ajutor de fierar nu câștigă prea mult: individul acela ciudat avea, însă, aerul unui om înstărit…

Mai liniștită, femeia se așeză alături de senator și începu să povestească. Una peste alta, Camilla fusese o stăpână bună: cam chițibușară, uneori poate chiar prea rezervată, dar atât de cumpătată încât era dată tuturor ca exemplu. Da, sigur că era îndrăgostită de Octavius, înainte de a se mărita cu bătrânul acela plin de bani, chiar foarte serios, pentru că o auzise plângând de disperare când se hotărâse nunta cu Corvinus. Dar, se știe, banii și luxul fac ca iubirile să se uite repede și Camilla poate că uitase deja de prima ei dragoste; sau poate că și-ar fi dorit să se afle în locul surorii sale…

— Pentru că, să știi, tocmai invidia era cel mai mare defect al ei. Ce ne mai băteam joc de ea, eu și sărmana Lucilla, imitând-o… am râs mult de ea și de caraghiosul ăla de Panaetios.

— Hai, spune-mi mai departe! o îndemnă senatorul care devenea din ce în ce mai curios.

— Lucilla făcea din el ce voia: îi promitea, îi promitea mereu, iar el era leșinat după ea. Ea, însă, niciodată nu s-a… mă înțelegi?

— Te înțeleg și chiar foarte bine, oftă Aurelius, solidarizându-se în gând cu bietul Panaetios care adulmecase ani întregi mirosul fripturii fără a i se permite vreodată să guste din ea.

— Surorii ei, vezi bine, Lucilla nu-i putea povesti toate astea; Camilla nu glumea când era vorba despre seriozitate! îi explică soția fierarului. De aceea, Lucilla prefera să mi se destăinuiască mie.

— Dar Octavius avea și el vreo simpatie față de vreuna dintre ele?

— Nu prea avea treabă cu noi: Lucilla îi plăcea, deși am impresia că se temea puțin de ea. Petrecea, însă, mult timp cu stăpânul și cu profesoara…

Irenea! Și dacă Octavius o prefera pe fascinanta matematiciană celor două adolescente? se întrebă Aurelius.

Soarele era gata să apună și ultimele sale raze mai înroșeau doar vârfurile cavourilor din preajmă; câmpia, însă, era aproape învăluită în întuneric. Era cazul să o însoțească pe Loris ca să ajungă la timp acasă. Aurelius scoase punga cu bani de la centură și-i dădu femeii zece sesterți. Ea îi numără cu emoție: asta însemna că putea să cumpere niște încălțări bune pentru Laelius și pentru copii.

Patricianul dădu să se ridice.

— Așteaptă! îl mai reținu Loris, apucându-l de pulpana togii.

Libertatea era un lucru tare frumos, dar nu mai era stăpânul cel care cumpăra lemnele pentru la iarnă, lâna din care ea să țese pături și nici făina de zi cu zi. Acum trebuia să țină socoteala fiecărui bănuț și să pună la bătaie toate economiile ca să-i cumpere unelte lui Laelius care își dorea cu disperare un atelier al lui. Toată lumea o găsea încă destul de drăguță, chiar și după ce născuse trei copii, și dacă acelui bărbat bogat i-ar fi făcut plăcere să… dar ar fi trebuit să aibă curajul să-i spună așa ceva, iar ea, care nu era obișnuită cu astfel de lucruri, nu știa deloc de unde să înceapă.

Nici nu fu nevoie; Aurelius înțelese din gestul nervos, din zâmbetul ei stânjenit. Mai înțelese și că femeia nu se gândea la el, ci la Laelius și la copii.

— Din păcate, acum n-am timp, trebuie să mă întorc repede în oraș. Rămâne pentru altă dată. Până atunci, ține, spuse patricianul mângâindu-i un cârlionț rebel de pe frunte și-i puse în palmă un ban de aur.

Loris căscă ochii, de parcă nu-i venea a crede: un ban de aur făcea o sută de sesterți!

— Și spune-i bărbatului tău că este un om norocos, o salută Aurelius, zâmbind.

XXI

A noua zi înainte de Calendele lui decembrie

Aurelius stătea la masa de lucru din birou și-și făcea însemnări pe *pugillares,* încercând să-și limpezească ideile asupra încurcatelor ițe ale ultimelor întâmplări:

„*Moartea Lucillei*: *Octavius, Panaetios, Camilla… Moartea lui Arrianus*: *Octavius, Panaetios, Camilla… A treia scrisoare*: *Nicolaus, Panaetios, Irenea*”.

Reciti nu prea convins numele de pe tăbliţele de ceară. Era sigur, acum că bancherul Corvinus nu avusese nicio posibilitate de a introduce otrava în amfora cu vin: Nicolaus își amintea foarte bine că Arrianus îl întâmpinase în atrium și, după ce discutaseră îl însoțise până la ieșire. Prin urmare, după schema aceea, Panaetios rămânea singurul posibil vinovat, doar dacă… După câteva clipe de gândire, Aurelius luă din nou în mână condeiul și adăugă la „A treia scrisoare”: *Lucilla*? Apoi o chemă cu un glas tunător pe Nannion, dar servitoarea nu-și făcu apariția.

Destul de nervos, patricianul își spuse că trebuia să se hotărască o dată și-odată să restabilească o oarecare disciplină în casă: Castor nu făcea altceva decât să-i șterpelească mereu câte ceva și să facă tot felul de interpretări sofiste; Nefer refuza să facă orice efort, în afară de a-i pili unghiile și a-i face un masaj ușor înainte de a adormi; Fabellus dormea atât de adânc în ghereta lui de portar că orice răufăcător ar fi fost liber să intre și să iasă netulburat; bucătarul Hortensius își trata din belșug prietenii cu mâncărurile rafinate pe care le pregătea pentru musafirii de vază; primitivul Samson aproape că-i sfărâmase oasele cu masajele lui aprige, iar Hazel, efeminatul bărbier siriano-

fenician Hazel aproape că-i smulsese porțiuni din piele experimentând o ceară de depilat inventată de el. Și niciunul dintre servitorii aceia leneși pe care el îi lăsa să trăiască în lux și în lenevie nu-l trata cu respectul cuvenit, desigur, în afară de cinstitul Paris…

— Am venit, *domine*! apăru, în sfârșit, micuța Nannion, împreună cu Paris. Iartă-mă că am întârziat puțin, dar administratorul tocmai îmi arăta colecția lui de statuete votive.

— Statuete votive, nu? bombăni morocănos senatorul, lăsând pentru mai târziu mustrările. Apoi, făcând apel la întreaga sa răbdare, destul de limitată, se strădui să formuleze o întrebare scurtă și ușor de înțeles.

— Când ai văzut-o pe Loris pe Appia, erai împreună cu stăpâna ta?

— Daaaa! ciripi slujnica.

— Ai vorbit cu ea?

— Nuuuu!

Aurelius se scărpină în creștet, nedumerit.

— Poate că n-ai fost atentă câteva clipe…

— Nuuuu! insistă sprințar fata.

— Să nu-ți fie frică de stăpân, micuțo, spune drept, o îndemnă, grijuliu, Paris.

— Dar am spus adevărul! behăi servitoarea și nu mai fu chip să-și schimbe spusele: prin urmare, Loris se referea la prima dată când Lucilla fusese la Rusticus, când, într-adevăr, Macedonius le văzuse împreună…

— Dar măcar ți-a spus stăpâna ta că o întâlnise pe Loris când se dusese să comande amuletele egiptene?

După ce-l privi cu uimire pe Aurelius, Nannion se întoarse către Paris așteptând ajutor de la acesta. Patricianul fremăta de nerăbdare: cum naiba ar fi putut să scoată ceva de la proasta aia, cu intendentul care n-o scăpa din ochi, ca un câine ciobănesc?

— Paris, spuse el, atunci, cu un aer îngrijorat. Mă tem că banditul ăla de Castor a reușit să-și facă o copie după cheia lăzii de fier…

Administratorul sări în picioare și o zbughi de îndată afară din cameră. Aurelius zâmbi, mulțumit că găsise o soluție: oricât de mult ar fi fost atras de servitoare, Paris nu putea rezista în fața unei asemenea îndoieli.

— Ei bine? repetă el, întorcându-se din nou către Nannion.

Slujnica îl privi cu un aer compătimitor: ce întrebări prostești îi punea stăpânul!

— Cum putea Lucilla să întâlnească pe cineva, când ca să comande amuletele se dusese sora sa? spuse ea, rânjind.

Aurelius simți că i se învârte capul și, cu siguranță, se văzu că pălise, pentru că sclava, când îl văzu cum arăta, se căi imediat că vorbise prea mult. Cu stăpânii era întotdeauna mai bine să te prefaci că nu știi nimic, ca să te ferești de necazuri… Expresia sumbră cu care Aurelius o privi nu avea darul s-o liniștească; mai mult, în lipsa administratorului, nu mai era nimeni care s-o apere.

— Și acum, dragă, fii foarte atentă la ce-ți spun. Îți place să trăiești în casa mea? o întrebă Aurelius, deosebit de serios.

— Oh, foarte mult, *domine*: chiar și atunci când nu faci nimic, nimeni nu observă, recunoscu slujnica în naivitatea ei. Hotărât lucru, supravegherea servitorilor nu era peste măsură de severă…

— Aici ai haine frumoase, timp liber și mulți bărbați îți fac curte. Totuși, dacă o să continui să minți, o să fiu nevoit să te dau afară și cine știe pe unde o să ajungi! Păpușa asta de ceară… spuse patricianul, scoțând la iveală statueta cu inima străpunsă de un ac lung, în timp ce Nannion căsca gura de groază. Ei, nu, fără scene de isterie, frumoaso, dacă nu vrei ca mâine dimineață să te

vezi la târgul de sclavi! o amenință, încruntat, Aurelius, oprind din față urletul fetei. Nannion rămase cu gura deschisă fără rost, iar tot aerul pe care-l trăsese în piept ca să urle din răsputeri se transforma într-un suspin prelung.

— Deci, insistă patricianul, tu știi cine a cumpărat păpușa asta, nu-i așa? Dă-ți toată silința să-ți amintești, drăguțo…

— Lucilla a cumpărat una la fel de la egiptean chiar în ziua în care ne-am dus ca să ridicăm talismanele comandate. Dar nu era exact la fel; nu avea păr și acul înfipt în inimă! răspunse servitoarea nesperat de repede. Sunt sigură de asta pentru că, dacă aș fi văzut obiectul acela cu acul înfipt în inimă n-aș mai fi dormit toată noaptea: mi-e o frică nemaipomenită de vrăjitoare!

— Stăpâna ta ți-a spus ce avea de gând cu păpușa aceea?

— A spus că îi va coase hăinuțe frumoase și o va pune ca ofrandă pe altarul zeilor, cu ocazia căsătoriei. Dar, acum, dacă mă gândesc mai bine, când au venit prietenele ca s-o ajute să aleagă jucăria pentru sacrificiu, păpușa de ceară nu mai era în coșuleț, împreună cu celelalte…

Așadar, nu mai era nicio îndoială că aceea care cumpărase fetișul fusese logodnica lui Octavius, adică Lucilla, și nu Camilla… dar cine îndeplinise necuratul ritual care, conform credinței populare, convingea spiritele Tartarului să târască în Infern persoana reprezentată prin acest simbol? Cu siguranță, nu Lucilla își pusese propriul său nume pe ceara păpușii!

— Cu ce culoare își farda ochii stăpâna ta? întrebă pe neașteptate Aurelius.

— Lucilla? Nu și-i farda deloc, afirmă servitoarea, confirmând bănuielile senatorului.

— Cu toate acestea, în baie era niște pudră neagră, obiectă patricianul, amintindu-și foarte bine de cochilia de scoică găsită lângă cadavru.

Nannion dădu din cap de mai multe ori.

— N-am văzut-o niciodată fardată pe la ochi! protestă fata, sigură pe spusele ei.

Lăsând-o să plece pe servitoare, patricianul scoase dintr-o casetă teaca de stofă pentru suluri de papirus, găsită în *arca* fetei moarte. O învârti câteva clipe între degete, gânditor, apoi o întoarse pe dos, examinându-i cu atenție tivul, unde rămăsese o urmă de la un fel de praf închis la culoare, părând să fie de papirus sfărâmat. Frecă substanța aceea ciudată între arătător și degetul mare, ducându-le apoi la nas: foarte vag, i se păru că simte un miros slab de dafin. Acela era singurul amănunt care nu se potrivea, își spuse, nemulțumit; dar tot restul ducea înspre o singură direcție: spusele lui Loris, pudra neagră, broasca țestoasă a lui Ahile, testamentul moral, versurile Sulpiciei, a treia scrisoare… Se încruntă, cu un aer mohorât: trebuia s-o vadă din nou pe Camilla și cât mai repede posibil!

XXII

A opta zi înainte de Calendele lui decembrie

La ivirea zorilor, în templul gol, Aurelius stătea nemișcat în fața pietrei sacre, întrebându-se ce-l făcuse să intre acolo. Acel cult al violenței îl deranjase întotdeauna; îi disprețuia pe preoții aceia nebuni gata să se castreze într-un ritual îngrozitor și masele de credincioși care îi venerau, tocmai datorită mutilării lor, ca pe niște intermediară ai Marii Zeițe… Și totuși, acolo se născuse obsesia sa pentru femeia aceea care era în stare să-l scoată într-o asemenea măsură din minți încât să-l facă să uite de obligația lui de a nu ceda în fața pasiunilor: Camilla apărea și iată că toată înțeleapta sa meditație epicuriană se risipea fulgerător! Poate că zeii din cer, își spuse Aurelius, ofensați de scepticismul său filosofic, se hotărâseră să-l umilească, nu rezervându-i o pedeapsă tragică și exemplară, ci printr-o banală și prostească înfumurare de care nu se putea dezbăra… O va întâlni din nou, peste puțin timp, și, de data aceasta, nu mai era în joc o mică aventură de doi bani, ci o serie de crime săvârșite cu cruzime: dacă nu reușea să rămână indiferent în fața ei, trebuia cel puțin să se prefacă.

Înaintă către piatra neagră, fără să știe cum să se poarte în prezența ei; dar, în timp ce atingea suprafața stâncii, lustruită de mulțimea de mâini ale credincioșilor, se opri brusc, întrebându-se dacă nu cumva își ieșise din minți: zeii nu existau și aceea era o piatră normală, obișnuită! Atunci, se întoarse cu spatele la altar și ieși hotărât din templu: era momentul să încheie, în sfârșit, socotelile cu Camilla!

•

Nubienii alergau acum înspre Coelius. Acasă la Corvinus i se spusese că o va găsi în casa părintească, unde se dusese ca să își ia câteva obiecte personale, înainte ca locuința să fie dată cu chirie. De fapt, Octavius, rămas singur acum, se mutase deja într-o casă mai mică și mai ușor de întreținut.

De-a lungul întregului drum, Aurelius își repetase de mai multe ori în minte ce trebuia să afle de la misterioasa soră geamănă a Lucillei: prea multe lucruri nu erau convingătoare în povestea aceea, începând cu ea însăși, o ființă atât de schimbătoare și nedemnă de încredere. Avea, prin urmare, mentalitatea sigură pe el a unui înalt magistrat care trebuie să ia interogatoriul unui martor când intră semeț în peristilul casei lui Arrianus. Totuși, când se trezi pe neașteptate în apropierea ei, singură printre coloane, la fel ca la prima lor întâlnire și o văzu venind înspre el, cu tunica stacojie care flutura ușor în adierea vântului, senatorul uită într-o clipă toată vorbăria minunată pe care și-o pregătise.

— Te-ai culcat cu Nicolaus, cu grămada aceea de mușchi, dar fără nici măcar un dram de creier, spuse el, furios. Te-ai dăruit de bunăvoie unui sclav!

— Și ce-i cu asta? răspunse Camilla, zâmbind răutăcioasă. Așa a fost lăsat din totdeauna ca *dominus* să se poată bucura în voie de sclavii săi, bărbați sau femei. Cine știe de câte ori și tu, luminate senator, ai poruncit vreunei sclave să vină la tine în pat: de ce atunci te miri de mine?

— Dar tu… vru să obiecteze patricianul.

— Eu? Cred că știu ce vrei să spui, nobile Aurelius: eu sunt femeia! îl întrerupse Camilla. Aurelius, luat prin surprindere nu avu ce să zică.

— Nobile senator, în orașul acesta de bărbați care se impun cu orice preț, unde ceea ce se numește virtute nu este decât virilitate impusă prin violență sau constrângere, o femeie poate

supraviețui decent doar dacă devine la fel cu voi. Este o școală bună asta a voastră și eu mi-am învățat conștiincios lecția.

— Nicolaus… șopti Aurelius, încercând să-și alunge din minte imaginea Camillei în brațele sclavului.

Fata zâmbi din nou și fu iarăși un zâmbet răutăcios.

— L-am folosit pentru plăcerea mea, spuse ea pronunțând sacadat cuvintele. Așa cum te-am folosit și pe tine, nobile senator.

Patricianul simți cum i se urcă sângele în cap și-și încleștă pumnii.

— Ah, nobile Statius, arăți minunat când te înfurii! îl luă ea în râs cu o strălucire amuzată în privire. Publius Aurelius epicurianul, impasibilul filosof care știe să-și domine pasiunile… Acum, mi-a venit și mie rândul să te imit: ce ai de gând? Te afli în casa mea, în plină zi…

Palid de furie, Aurelius se apropie amenințător de ea: o voce interioară îi spunea că, în felul ei, Camilla avea dreptate, dar nu reușea să accepte așa ceva. Mai înaintă cu un pas și ridică brațul ca s-o lovească. Ea nu se retrase, nu se sperie și nu făcu nicio mișcare ca să se ferească.

— Hai, nobile senator. Ești mare, puternic, cu autoritate… nu-i greu să lovești o femeie, îi spuse ea în batjocură, întărâtându-l cu o grimasă disprețuitoare, oferindu-și chipul frumos ca să primească lovitura.

Aurelius închise ochii ca să-și rețină mânia, înciudat pe el însuși mai mult decât pe Camilla. Cum de reușea întotdeauna vipera aceea să-l scoată din minți? Brațul i se lăsă în jos cu o mișcare voit lenevă.

— Atunci, *vale,* nobile senator Statius! îi spuse ea ironic, alungându-l cu un gest de salut.

El o privi cum își adună mantia albă și și-o aruncă peste tunica stacojie. Gluga coborî ca să-i acopere pletele negre și femeia, cu umerii țepeni,

nu mai fu decât o statuie înaltă și albă, sub cutele bogate ale stofei.

Pe neașteptate, Aurelius își aminti decorul primei crime, revăzând camera de baie și ușa care se deschidea în fața servitoarei că aducea un cearșaf uscat. Și atunci, Camilla purta o tunică roșie, și atunci era învăluită într-o mantie albă. În consecință…

•

Sclava rămăsese singură timp de o clipă în *calidarium* și văzuse exact ceea ce se aștepta să vadă: Lucilla, cu spatele înțepenit lângă cada din marmură, înfășurată în cearșaful alb, abia ieșită din baie. Doar că fata nu era deloc udă, iar cearșaful ascundea sub cutele sale o haină stacojie! Cealaltă probabil că era deja moartă în momentul acela, își spuse Aurelius, iar corpul ei rămăsese bine ascuns în camera cu nămol.

Puțin mai târziu, șireata geamănă se pricepuse să descrie tocmai scena în care fusese personajul principal, exact așa cum o văzuse și ea prin gemulețul ușii, adăugând și faptul că auzise și recunoscuse vocea surorii sale!

— Nu cred că o să mai pleci de aici, Lucilla, cel puțin nu înainte de a asculta ceea ce am eu de spus, spuse senatorul cu răceală.

— Iar povestea asta? îl persiflă fata, venind mai aproape de el. Este posibil să nu te fi convins, nobile senator? Sau speri să-ți mai aduc dovada încă o dată?

— Ai ucis-o pe sora ta și ai acoperit-o cu nămol, pentru ca Nannion să nu poată vedea cicatricea de pe șold, afirmă patricianul, impasibil.

— Dar eu sunt cea care are cicatricea, Aurelius, nu-ți amintești? Totuși ai văzut-o cu ochii tăi…

— Da, este exact la fel cu aceea pe care i-ai făcut-o surorii tale când erați mici.

— Ah, deci mi-am făcut singură o rană pe care divina Hygieia în persoană a vindecat-o imediat,

așa cum s-a grăbit să-mi șteargă în cea mai mare grabă alunița de la ureche!

— Sora ta n-a avut niciodată o asemenea aluniță, și-o făcea în fiecare zi cu pudra neagră pentru ochi. Tu, însă, ți-ai scos-o și, te-ai rănit intenționat la șold: dar nu în dimineața aceea, ci cu cinci ani mai devreme, înainte de a-l lua pe Corvinus de bărbat. Atunci a avut loc substituirea, explică pe un ton glacial Aurelius.

Femeia îl privi atent o clipă, serioasă, și numai un tremur ușor al buzelor îi trăda emoția. Îndată după aceea își recăpătă siguranța de sine și ridică din umeri cu un gest de indiferență.

— Acum cinci ani? Dar Lucilla a murit luna trecută!

— Atunci v-ați înțeles să schimbați rolurile între voi: adevărata Camilla îl iubise din totdeauna pe Octavius și se îngrozea la ideea de a se căsători cu un bătrân. Dar nu și tu: tu voiai bani, putere și sclavi amabili ca să te servească la masă și în pat. Printr-o glumă sinistră, zeii îi atribuiseră uneia soarta pe care și-o dorise cealaltă; dar totul se putea repara și voi ați făcut-o!

Femeia îl privi drept în ochi, cu o expresie disprețuitoare.

— Credeam că poți inventa ceva mai bun, nobile senator.

— Mama voastră murise și singurele care vă puteau deosebi erau servitoarele: cine își poate cunoaște mai bine stăpâna decât o cameristă? continuă patricianul, imperturbabil. Zăpăcita aia de Nannion nu constituia un pericol real; era suficient ca ea să n-o mai vadă niciodată pe adevărata Camilla în baie. În ce o privește pe Loris, care era mult mai isteață, ai preferat să-i acorzi libertatea, prefăcându-te că dai curs cererilor insistente venite din partea surorii tale. Conform înțelegerii, ea trebuia să plece din Roma, dar nu s-a dus prea departe, așa că, într-o zi, ai întâlnit-o la locul acela din marginea orașului, unde se lasă carele: te-a

recunoscut, firește, dar tu te-ai prefăcut că ești tot Lucilla. Când, însă, în săptămâna următoare, cealaltă soră geamănă a observat-o pe Loris de departe, s-a temut să se apropie de ea, crezând că servitoarea va observa ceva în neregulă și i-a poruncit lui Nannion să n-o ia în seamă. Dar jocul devenise de-acum prea periculos: sora ta, descoperind adevărul despre relația existentă între Octavius și tatăl vostru, nu mai voia să se mărite cu el și, firește, își cerea înapoi locul care îi revenea de drept alături de bogatul Corvinus…

Acum, pe chipul fetei apăruse o paloare de moarte.

— Vrei să te răzbuni pe mine, așa-i? Ai inventat toată povestea asta doar ca să mă distrugi, spuse ea, privindu-l cu ură.

— După ce ai ucis-o, ai mânjit-o cu nămol; după aceea, te-ai spălat bine, scăpând imediat de cearceaful murdar… dar pieptenul tău a căzut din tunică și, adunându-l de pe jos, nu ți-ai dat seama că, din greșeală, îl luaseși pe acela, identic, care aparținea surorii tale. În clipa aceea, ai auzit-o pe servitoare deschizând ușa și te-ai înfășurat în grabă în cearșaf, ca să acoperi tunica roșie.

— Totuși, Lucilla era încuiată înăuntru când am găsit-o. Erai și tu acolo, nu-și amintești? murmură fata cu o voce stinsă.

— Așa este. După ce sclava a plecat, ai ieșit și tu, încuind ușa băii cu cheia cea veche, cheie despre care nimeni nu mai știa pe unde ar putea fi. Aveai nevoie de timp ca să recuperezi foaia de papirus care demonstra adevărata voastră identitate. Ați semnat amândouă acel document cu cinci ani în urmă, înainte de a vă schimba rolurile între voi: încă de atunci nu prea aveați încredere una în alta… Era faimosul testament moral despre care mi-a vorbit Pomponia: l-ai găsit în cameră și l-ai luat, apoi te-ai întors în grabă la baie; aveai de gând să deschizi din nou ușa de la *calidarium,* după distrugerea papirusului, și să faci în așa fel

încât Nannion să descopere cadavrul. Te-a împiedicat Castor care se afla chiar pe coridor, împreună cu slujnica ta, așa că ai fost nevoită să lași ușa încuiată cu cheia. În momentul acela ai intrat în camera de zi, contând pe faptul că Nannion îți va îndeplini porunca. Dar, dusă cu vorba de libertul meu, servitoarea a așteptat prea mult, astfel că ai fost nevoită să intervii chiar tu. Eu te-am urmărit…

— Da, îmi amintesc perfect de încercarea ta caraghioasă de a mă cuceri, îl ironiză ea.

— În clipele acelea, păreai încordată, nervoasă, mult diferită de femeia amabilă pe care o cunoscusem cu câteva ceasuri înainte. Totuși, veneam tocmai la timp pentru a-ți desăvârși planul: acum exista un martor în plus care putea jura că ușa era încuiată și Lucilla putea să fi murit pentru că i se făcuse pur și simplu rău; și martorul acesta nu era un servitor, ci un înalt magistrat al cărui cuvânt n-ar fi fost niciodată pus la îndoială. După ce corpul surorii tale a fost înmormântat, secretul vechii răni era în siguranță pentru totdeauna. Tu știai că niciodată și nici în ruptul capului fricoasa aia de Nannion nu ar fi avut curajul să spele un cadavru și, de altfel, se obișnuia să fie chemate bocitoarele pentru aceste lucruri.

— Ce poveste fantastică, Aurelius! Ai impresia că te-ar putea crede cineva?

— Toată lumea, când o voi aduce pe Filomena să depună mărturie, riscă senatorul, știind foarte bine că bocitoarea nu-și mai aducea aminte nimic despre acea cicatrice. Și dacă asta n-ar fi de-ajuns, voi cere să se dezgroape corpul surorii tale: înainte de a muri, tatăl tău m-a autorizat să fac așa ceva și intenționez să mă folosesc de acest lucru, minți din nou Aurelius, hotărât să meargă cu orice risc până la capăt.

— Să n-o faci, gemu disperată fata.

— Ba am s-o fac și chiar cu mare plăcere: ai ucis-o pe Camilla și l-ai ucis și pe tatăl tău! o

acuză cu dispreț patricianul.

— N-am omorât pe nimeni, tăgădui femeia, strângându-și buzele.

— Și te aștepți să fii crezută, după atâtea înșelăciuni? Tu cunoșteai scrisul lui Aelius și știai suficientă matematică și filosofie ca să înțelegi paradoxul lui Zenon de care sora nu avea habar, preferând să se delecteze cu versurile scrise de Sulpicia. Povestirea lui Panaetios m-a făcut să intuiesc modul în care s-au petrecut lucrurile: femeia cu care vorbea el n-a înțeles aluzia la Ahile și la broasca țestoasă, după cum nu știa nimic nici despre adevăratele raporturi dintre Octavius și tatăl său. Tu, însă, deși erai la curent cu relația aceasta, te-ai ferit să-i spui și ei, de teamă că ar fi refuzat să-și unească viața de aceea a unui bărbat care nu era demn de ea. Ce ți-a spus atunci când a descoperit totul? A amenințat că face un scandal de pomină sau ți-a cerut să-ți reiei vechea ta identitate, urmând să trăiești ca soție a unui umil grămătic în loc de un bancher putred de bogat?

— Dar Lucilla îl iubea pe Octavius! protestă fata.

— Camilla, nu Lucilla! o corectă Aurelius. Și, de fapt, nici nu-l mai iubea, trecând printr-o asemenea dezamăgire. Într-adevăr, în dimineața aceea, între sora ta și logodnicul ei a avut loc, pentru prima oară, o ceartă: poate că încă îl mai iubea, dar, în mod sigur, nu mai avea de gând să se mărite cu el. Nu era nevoie să facă prea mare gălăgie; era suficient să anuleze schimbarea făcută. Ar fi trebuit, pur și simplu să-l iei de bărbat pe acel *amasio* al tatălui tău, în loc de bogătașul Corvinus, cum fusese stabilit cu câțiva ani înainte. Dar tu, care știai deja ce înseamnă luxul și bogăția, nu mai erai acum dispusă să renunți la o asemenea viață.

— Nu am ucis-o eu, repetă tânără cu glasul marcat de emoție. Îți jur pe ce vrei tu!

— Pe amintirea iubitei tale surori, poate? Sau pe virtutea ta de matroană fidelă soțului ei? o luă în

râs patricianul.

Disperată, femeia încetă să mai spună ceva ca să se apere și plecă fruntea.

— Vrei cu orice preț să mă scoți vinovată, constată ea cu umilință. Nimic din ceea ce aș spune nu te-ar putea convinge. Ai ceva împotriva mea din cauza felului în care m-am purtat cu tine și faptul că mă crezi în stare de o asemenea crimă te ajută să-ți hrănești orgoliul fără margini. Ai nevoie să-ți creezi iluzia că numai o femeie cumplit de perfidă ar fi putut să te ducă de nas atât de ușor.

— Te-ai priceput foarte bine întotdeauna să-i distrugi pe cei care s-au lăsat vrăjiți de tine: Iunia și Panaetios încă își mai ling rănile. Numai asta și ar fi suficient pentru a te face să recunoști că ești Lucilla!

— Ei bine, sunt Lucilla, nu neg. Totul este adevărat, totul în afară de crimă, mărturisi femeia aproape strigând. N-am vorbit cu ea în dimineața aceea: când am intrat în baie, murise deja. Zăcea lângă cada aceea mare, înfășurată doar într-un cearșaf: a fost cel mai îngrozitor moment din viața mea; mă uitam fix la cadavrul acela nemișcat care avea înfățișarea mea și mă întrebam dacă nu asistam la propria mea moarte!

— Îmi închipui cât de mult te-a tulburat dacă ai avut forța s-o târăști până în camera cu nămol, s-o mânjești cu bitum și să alergi în căutarea acelui document, o ironiză Aurelius.

— Aurelius, încearcă să mă asculți, măcar de data asta! Camilla era moartă, moartă de-a binelea, pricepi, și pentru ea nu se mai putea schimba nimic, în timp ce pentru mine ar fi însemnat un dezastru! strigă fata, trăgându-l cu putere de braț.

— Ia mâna de pe mine, o somă cu răceală senatorul. În acest timp, însă, într-un colțișor ascuns al minții sale îndoiala își făcea loc printre mânie și indignare: după spusele Filomenei, fata murise în zori și nu cu câteva ore mai târziu, când

sora sa o mânjise cu nămol… Cine era, așadar, femeia care-l implora în acele clipe: o criminală, o vrăjitoare pricepută în descântece tessaliene sau doar o mică șerpoaică lascivă, gata să-i subjuge pe cei din jur prin forța voinței sale desfrânate?

Două surori gemene, gândea el, cu aceeași înfățișare, dar incredibil de diferite: una, credincioasă, cinstită, îndrăgostită sincer; cealaltă cinică, nerușinată, dornică să se bucure de viață fără scrupule și fără regrete. De ce oare trebuia să fie atât de puternic atras de cea de-a doua, în timp ce prima îl lăsase indiferent? Poate că era o vrăjitoare, capabilă să-l țină legat de ea, contrar oricărei logici, prin vrăji necunoscute!

„Da, este Circe renăscută", își spunea senatorul, fără să fie total convins. Geamăna bună și cea rea; tot albul într-o parte și tot negrul în cealaltă parte. Patricianul ezita să recunoască: știa că granița dintre anchetator și victima sa se dovedește a fi, câteodată, destul de șubredă, iar anchetatorii de azi nu sunt, deseori, decât victimele de ieri… Pe neașteptate, își aduse aminte de păpușa străpunsă cu acul: operă a unei minți întunecate, perfide, în stare să dorească mereu să facă rău. Pregătirea perfectă a acelui fetiș, cu păr veritabil și cu frunze de dafin și de mărar, lua destul de mult timp. Ce motiv ar fi putut avea falsa Camilla să atenteze la viața surorii șale, cu mult timp înainte ca aceasta să-i amenințe viitorul? Dar atunci…

Aurelius își aminti de mirosul de dafin din teaca goală pentru păstrat sulurile de papirus.

— Sora ta ți-a dat vreodată o șuviță din părul său? întrebă el, sec.

— Nu, eu i-am dat una, cu puțin timp înainte de a mă căsători. Îmi amintesc că a pus-o în mijlocul unui sul de papirus cu versurile poetei sale preferate, recunoscu fata cu o expresie mai destinsă pe care patricianul se făcu că n-o observă.

Aurelius revăzu cu ochii minții păpușa de ceară cu acul înfipt în inimă și numele victimei acestei

vrăji: Lucilla. În realitate, însă, acest nume aparținea femeii care se afla acum în fața sa: dacă ea era aceea care chema spiritele, ar fi riscat să graveze pe păpușă adevăratul său nume, cu riscul ca deochiul să se întoarcă împotriva ei? Ritualul necromant nu putea să fi fost îndeplinit decât de una dintre surori și teaca aceea de stofă care-i aparținuse moartei mirosea a dafin… Patricianul își aminti ceea ce îi spusese Loris privitor la caracterul vechii sale stăpâne, Camilla: „*Invidia era cel mai mare defect al ei*”.

Da, invidia, dar și teama. O tânără timidă, retrasă, iubește cu disperare un bărbat și-și dă seama că acesta este atras de alta, identică ei în toate privințele, dar impetuoasă și cinică. Cum s-o împiedice să i-l ia pe acest om, chiar și numai ca să-și satisfacă un capriciu de moment? Și iat-o pe modesta, rușinoasa fată cosând fustița din frunze de dafin, scriind în ceară numele – cel adevărat – al posibilei sale rivale, înfigând cu putere un ac lung în inima păpușii și cerând ajutorul întunecaților zei ai Erebului. Dar zeii, nepăsători la ceea ce li se întâmplă oamenilor, au memorie scurtă: uitând de schimbul făcut între cele două fete, în loc s-o împingă în bezna Tartarului pe adevărata Lucilla, au aruncat-o pe cea falsă, chiar pe vrăjitoarea care, atât de imprudentă, îi chemase în ajutor…

Aurelius se gândi la femeia care stătea în preajma sa în așteptarea unei decizii, conștientă că un cuvânt de-al său ar fi însemnat pentru ea salvarea sau moartea: mincinoasă, intrigantă, perfidă, desigur, dar nu atât de rea încât să devină o adeptă a fantomelor Hadesului. Poate că, atunci, mâinile sale care se pricepeau atât de bine să mângâie, nu erau în stare să și ucidă…

Patricianul se feri s-o privească: nu-și putea permite să greșească încă o dată, o făcuse deja de prea multe ori!

— Așadar, mă crezi? întrebă ea cu o voce stinsă.

— N-am spus asta, îi replică, aspru, patricianul.

— În dimineața aceea, n-am văzut-o în viață, îți jur, spuse ea din nou.

Dacă era adevărat, crima fusese comisă, probabil, între apariția zorilor – când sărmana fată vorbise cu Panaetios, provocând mânia logodnicului ei – și năvala școlarilor în casă: într-adevăr, începând din acel moment, niciunul dintre suspecți nu mai rămăsese singur. Atât Octavius, cât și efesianul ar fi avut posibilitatea să meargă la ea în baie înainte ca fata să se încuie înăuntru, după cum obișnuia, și s-o sufoce rapid cu perna, întorcându-se imediat printre elevi. Dar care dintre cei doi fusese? Panaetios respins din nou de cea pe care o credea Lucilla sau Octavius, speriat de eventualitatea izbucnirii unui scandal?

Aurelius închise ochii și se strădui să-și amintească scena: copiii care sărbătoreau, puștiul care căzuse peste el din înaltul bustului lui Homer, Manlius care ieșea pe coridor cu mâinile pline de prăjituri. Băile erau chiar lângă bucătărie, se gândi el, și dacă băiețelul ar fi văzut pe cineva ieșind de furiș de acolo, cu siguranță s-ar fi ascuns ca să nu fie prins cu prăjiturile șterpelite. Poate că atunci l-ar fi văzut pe asasin… Trebuia să-l găsească imediat pe băiat, nu era nicio clipă de pierdut.

Țâșni în goană spre ușă. Fără s-o învrednicească nici măcar cu o privire pe femeie, ieși din încăpere.

— Așteaptă! strigă ea și, ajungându-l din urmă, se lipi de spatele lui, încolăcindu-și brațele în jurul pieptului.

— Ce mai vrei? șuieră Aurelius, devenind imediat țeapăn.

— Dacă ai descoperi că nu eu am omorât-o, tot ai mai cere exhumarea corpului? Oh, nu face asta, te rog, ar trebui să divorțez de Corvinus!

— Își place atât de mult maimuțoiul ăla? o întrebă sec patricianul.

— Este un soț bun, îmi face toate voile și are încredere în mine…

— Săracul de el! îl compătimi senatorul, clătinând din cap.

— Nu mă da de gol, Aurelius, voi face tot ce vrei! strigă în urma lui femeia și, când îl văzu îndepărtându-se fără să-i spună nicio vorbă, începu să plângă în hohote, mai mult de furie, decât de durere.

Atunci, patricianul, gata să treacă pragul, se întoarse brusc și o avertiză cu un zâmbet batjocoritor:

— Fii atentă la asemenea promisiuni negândite: s-ar putea să-ți cer să le și respecți!

•

Lecțiile se terminaseră și școlarii, în sfârșit liberi după ceasuri întregi în care fuseseră nevoiți să stea nemișcați, se răspândeau pe sub porticuri, unii în căutarea sclavului care urma să-i însoțească până acasă, alții o porneau direct spre casă; câte unul, dintr-o familie mai înstărită, sărea chiar într-o litieră, privindu-și cu mândrie, dar și cu invidie colegii care mergeau pe jos și se fugăreau voioși sub privirea îngăduitoare a pedagogilor.

Aurelius, oprit sub coloanele templului lui Apollo Medicul, privea cu mare atenție piațeta din fața teatrului lui Marcellus, invadată de larma hoardelor vesele de copii. Dar, oricât de atent privea, nu reușea să-l vadă pe Manlius: poate că plecase sau poate că îl scăpase din vedere în îmbulzeala aceea. Trebuia să întrebe de el pe cineva din școală; nu putea, desigur să meargă să-l caute în Suburra pentru că risca să dea nas în nas cu furiosul Torquatus! Așa că, după ce coborî în grabă treptele templului, întrebă pe un învățător care trecea pe acolo.

— Habar n-am! Eu sunt un prost care nu cunoaște nici măcar *Eneida*! îl repezi bătrânul și Aurelius îl recunoscu, stânjenit, pe grămăticul pe

care-l corectase atunci când fusese pentru prima oară acolo…

Lăsând în urmă teatrul, patricianul ajunse la porticurile Octaviei și, de aici, la prăvăliile care fuseseră transformate în săli de clasă: cea în care învăța Manlius era prima la dreapta. Intrarea era îngustă, iar scara din lemn era plină de gunoaie pe care un servitor căuta să le strângă cât putea de bine: și Octavius, își aminti, începuse tot astfel, adunând gunoaiele…

De la etaj se auzeau zgomote ciudate, fluierături și plesnituri repetate, ca și cum ceva despica aerul la intervale regulate. Aurelius privi pe furiș și-l văzu pe profesorul Tertullius care își satisfăcea instinctul sadic antrenându-se în folosirea *ferulei* pe o mantie făcută sul, ca să se poată servi de ea cu cea mai mare eficacitate pe spinarea vreunui băiat atât de imprudent încât să nu-l asculte.

— Cine mai este acolo? Gata, școala s-a închis! strigă profesorul cu un glas aspru, dar o privire rapidă asupra senatorului Publius Aurelius Statius, cu laticalava sa și cu cizmulițele curiale, fu suficientă ca tonul să se moaie.

— Cu ce te pot ajuta, nobile senator? întrebă el cu o voce miroasă, ascunzând cravașa la adăpostul spatelui atât de flexibil, deja frânt într-o plecăciune adâncă.

— Îl căutam pe nepotul meu, Manlius, spuse el la întâmplare, amintindu-și de loviturile pe care nemilosul dascăl i le trăgea de obicei băiatului: probabil că, de acum înainte, Tertullius avea să gândească de două ori înainte de a-l mai pocni pe protejatul său…

— Oh, băiețașul acela drăguț! Un tânăr excepțional, nobile senator, de-a dreptul promițător… Sigur, câteodată cam indisciplinat, dar vioiciunea, știm cu toții, înseamnă o inteligență deosebită, declară servilul profesor cu slugărnicie ipocrită. De ce nu mi-ai spus că este o rudă de-a ta? L-aș fi avut în vedere într-un mod mai special!

— Unde este? i-o reteză patricianul.

— Nu știu, nobile senator. Era pe aici, vorbea cu Panaetios acum câteva clipe, răspunse Tertullius.

Aurelius tresări: Panaetios, cel care o văzuse ultimul pe falsa Lucilla; Panaetios care fusese profesorul lui Aelius și-i cunoștea scrisul… Dacă efesianul își dăduse seama că fusese văzut în dimineața aceea pe coridor, Manlius era pierdut!

Patricianul nu pierdu nici măcar o clipă, repezindu-se pe scări în asemenea grabă încât îl izbi în plin pe Octavius care tocmai atunci urca.

— Ce faci aici, nobile senator? îl salută prietenos tânărul.

— Ajută-mă, repede, Panaetios l-a luat cu el pe Manlius! Cu siguranță, copilul l-a recunoscut pe când ieșea din baie, îndată după ce o ucisese pe Lucilla: trebuie să-l oprim, înainte să-l ucidă și pe băiat!

— Pe toți zeii, n-o să-l lăsăm să facă așa ceva! strigă Octavius.

— Hai, ia-o spre Capitoliu, iar eu pornesc spre Tibru. Nu pot să fie prea departe, cu Manlius care șchiopătează; poate că reușim să-i prindem din urmă!

Aurelius fu imediat în stradă, dar, ajuns sub bolțile teatrului lui Marcellus, acolo unde lumea forfotea la orice oră, fu nevoit să-și încetinească alergarea. În cele din urmă, făcându-și loc cu coatele, reuși să ajungă pe Vicus Iugarius, și parcurse toată strada până la stânca de pe Capitoliu, privind atent toate persoanele pe lângă care trecea. În scurt timp ajunse la Stânca Tarpeiană, la picioarele scării monumentale a celor O Sută de Trepte și începu s-o urce cu sărituri lungi, în speranța că îi va vedea de sus pe cei doi care se îndepărtau.

Pe străduța de la poalele Stâncii, câțiva elevi întârziați se grăbeau către casă, către baia fierbinte, supa aburindă și patul lor comod: niciunul dintre ei nu era, însă, micul Manlius, al cărui mers chinuit

era ușor de recunoscut de departe. Patricianul urcă și mai sus, stăpânindu-și nerăbdarea; ajunsese acum aproape de vârful dealului, lângă templul Capitolin, inima sacră a Romei, ale cărui țigle aurii străluceau în mijlocul copacilor.

Cu un ultim efort ajunse asudat tot în vârful colinei, acolo unde scara se întâlnea cu Sacra Via pe care trecea de obicei alaiul triumfal al generalilor învingători. Se opri brusc, lăsând să-i scape o exclamație de dezamăgire: din locul acela, strada de dedesubt, ascunsă în spatele vegetației dese, nu se mai vedea. Atunci, lăsă în urmă templul și alergă din nou către marginea colinei, pe buza prăpastiei de unde erau aruncați trădătorii de patrie, de când lacoma Tarpeia încercase să vândă dușmanilor orașul. La picioarele lui se întindeau tufe dese de mărăcini și copăcei sfrijiți pe care nimeni nu se ostenea să-i îngrijească, apoi o mare de acoperișuri, printre care se înălța acela foarte neted al templului închinat lui Apollo și, mai în jos, imensul hemiciclu al teatrului. În depărtare se zărea Tibrul.

Rușinat de insucces, cu sufletul plin de sentimente contradictorii, Aurelius se rezemă de zidul scund care-l despărțea de prăpastie și, cu capul plecat, se gândea la zădărnicia acestei curse nebunești. Privirea sa, obișnuită cu lectura asiduă, căzu pe pietrele din jur și, fără să vrea, citi inscripțiile zgâriate pe tencuiala scorojită pe alocuri: mesaje de iubire, propagandă politică, desene obscene.

Mintea patricianului, concentrată asupra salvării lui Manlius, înregistra cu o involuntară și absurdă precizie tarifele prostituatelor și apelurile la zei, până și un comentariu despre cel care ținea cârciuma din apropiere: „*Sabinus vendit aquam sed bibet merum*”, Sabinus vinde apă, dar el bea vin curat. O mână, poate chiar a celui vizat sau a unui client mulțumit, șterse cu o piatră ascuțită bună parte din literele de la mijloc, astfel că acum

inscripția avea o cu totul altă semnificație: „*Sabinus vendit merum*”, Sabinus vinde vin curat.

Aurelius simți un fior de gheață pe șira spinării și ridică ochii ca să privească Tibrul. Apoi, înăbușindu-și un strigăt, porni ca un nebun în jos, pe scări, în direcția râului.

•

După ce coborî în fugă scările Gemoniae, patricianul ajunse din nou la piațeta din fața teatrului lui Marcellus, unde mulțimea începuse să se mai rărească.

— Senatorule Statius! se auzi el strigat pe un ton amenințător. Fără a lua în seamă acel strigăt, își continuă drumul înspre Forum Boarium și templul lui Hercule. Ajungând la Porta Flumentana, aproape că se ciocni, în plină alergare, de un grup de femei venite să se roage în templul Vestei. Făcându-se că nu aude strigătele de protest ale matroanelor, senatorul le dădu în lături cu un gest hotărât și porni către râu, dezbrăcându-și din fugă mantia pentru a putea alerga mai repede. Ținea neapărat să-l găsească pe Manlius și pentru asta era hotărât să întoarcă pe dos toată Roma: băiatul era în pericol de moarte și tocmai din cauza naivității sale!

La încrucișarea cu podul Emilius, circulația se mai rărise. Toată lumea intrase deja prin termele publice, pentru baia de după-amiază; doar două cărucioare pline cu lemne și o litieră de lux se mai vedeau înaintând printre puținii trecători întârziați. Aurelius se rezemă istovit de balustrada podului. Era în totalitate vina îngâmfării sale nelimitate, își spunea: blestemata sa manie de a-și vârî nasul în treburile altora și certitudinea idioată că va reuși întotdeauna să se descurce… acum, cel care plătea pentru greșelile sale avea să fie un băiețel nevinovat pe care el însuși îl băgase în bucluc…

În clipa aceea îi zări, pe adult și pe copil, pe podul Fabricius, chiar în fața sa, la nici măcar o jumătate de milă depărtare.

Băiatul era liniștit, susținut de mâinile în care se încredea orbește și bărbatul îi făcea niște semne, arătând în jos, către apele tulburi ale Tibrului. La un moment dat, mica siluetă se desprinse de balustradă, dezechilibrându-se: acum era ținut deasupra golului de dedesubt doar de mâinile bărbatului. Instinctiv, patricianul întinse brațele în față, încercând să împiedice o catastrofă; dar între el și asasin era râul…

— Nu! strigă din răsputeri Aurelius, când îl văzu pe copil zbătându-se timp de o clipă care i se păru nesfârșită. Îndată după aceea, trupușorul băiatului căzu în apele Tibrului, în timp ce bărbatul o lua la fugă către insula Tiberina fără a întoarce capul.

Aurelius nu mai stătu pe gânduri. Dacă ar fi raționat măcar o clipă, și-ar fi dat seama că nici măcar un înotător încercat ca el nu putea izbuti ceea ce-și pusese el în gând. Înainte chiar de a se hotărî, patricianul se cățărase pe balustrada podului Emilius cu toată atenția concentrată asupra unui singur punct: pata neagră a chicii lui Manlius pe care curentul o aducea înspre el.

— Nebunul ăla se aruncă în apă! urlă o femeie de pe stradă, dar Aurelius sărise deja în gol. Atinse apa nu departe de sărmanul corp care acum nu mai făcea nicio mișcare și pe care creșterea apelor din toamna aceea îl făcea să se răsucească în vârtejuri ca o morișcă înnebunită; cu mișcări puternice ale brațelor porni înot înspre el. De două ori reuși să-l prindă și de două ori curentul furios i-l smulse din strânsoare. Convins de-acum că nu va fi în stare să biruie apele, se rugă disperat: „Mare Mamă a Zeilor!” și chiar atunci, fără să-i vină a crede, își dădu seama că reușise să înconjoare cu un braț gâtul lui Manlius.

Ajunse cu greutate la mal purtând cu grijă prețioasa povară, își recăpătă răsuflarea, istovit, simțind că plămânii erau pe cale să-i explodeze. Deschise ochii, în timp ce, pe podul Fabricius, se

vedeau doi oameni încleștați într-o luptă înverșunată corp la corp. Nu le dădu nicio atenție: se aplecă asupra copilul fără viață, căută să simtă măcar o adiere dinspre gura lui. Totul fu zadarnic, Manlius nu mai respira.

Refuzând să capituleze, Aurelius îl ridică în brațe și începu să-l târască pe nisip, ținându-i picioarele ridicate. Când, în sfârșit, văzu un șuvoi de apă țâșnind dintre buzele vinete ale băiatului, începu să-l scuture cu și mai multă putere, bătându-l pe spate, scuturându-l puternic, încercând chiar să-i sufle cu gura aer în plămâni. Băiatul tuși abia auzit, apoi din nou și încă de câteva ori, răsuflă cu greu și din gură îi ieși un alt șuvoi de apă murdară…

— Curaj, Manlius, curaj, ai scăpat! îl încurajă strigând patricianul, în timp ce copilul încerca cu greu să-și recapete răsuflarea normală. Încetul cu încetul, respirația deveni regulată și, în cele din urmă, băiatul, sleit de puteri, se lăsă jos din nou, leșinat, dar viu. Atunci, Aurelius începu să râdă: un râs de nebun, isteric, strident, scos din minți de fericire. Abia în clipele acelea își aminti de asasin.

Purtând pe brațe copilul leșinat, dar în viață, urcă pe mal, cu privirea încețoșată, cu tunica udă leoarcă, căutându-i cu privirea pe cei doi bărbați care se luptau încă pe pod, masiv și greoi unul, celălalt subțirel și sprinten. Puține îndoieli planau asupra celui care avea să învingă într-o asemenea luptă; cu toate acestea, calitățile și antrenamentul nu sunt suficiente și, în luptă ca și în viață, încrederea exagerată în propriile forțe poate fi fatală: deodată, luptătorul care părea mai bun se aruncă cu prea mare forță asupra adversarului său, ca să încheie lupta, dar acesta se dădu, pe neașteptate, în lături. Luat prin surprindere, primul nu-și mai putu încetini elanul cu care se aruncase înainte; așa încât, în timp ce ținta sa se lăsa să cadă la pământ, se lovi fulgerător de balustrada podului, se răsturnă peste ea și căzu în gol.

Privind printre pleoape, cu apa șiroindu-i prin păr, Aurelius îl văzu căzând și-i auzi urletul întretăiat: mai mult de uimire, decât de spaimă. În clipa următoare, corpul dispărea în valurile învolburate ale Tibrului.

Patricianul porni în grabă spre podul Fabricius, purtând cu greu în brațe copilul leșinat. Ajunsese deja la capătul podului când bărbatul, purtând pe tot corpul urmele luptei abia încheiate, îi ieși în întâmpinare cu ochii deschiși larg într-o mută, îngrijorată, întrebare.

— Fiul tău trăiește, Torquatus, spuse Aurelius, dându-i băiatul în brațe. După aceea se întoarse să privească în jos, în apele râului, acolo unde dispăruse Octavius.

XXIII

A cincea zi înainte de Calendele lui decembrie

— Octavius! Este ultimul la care m-aș fi putut gândi! declară, uluită, Pomponia, ridicându-se de pe patul larg din triclinium.

— Dar de ce? replică Aurelius. Era singurul care avea ceva de câștigat din cele două omoruri și avusese o discuție cu Lucilla chiar în dimineața în care a murit: în mod sigur, fata i-a spus să vină mai târziu la ea în baie și acolo l-a amenințat că va declanșa scandalul care-l va distruge pe el, pe tatăl adoptiv și, mai ales, viitorul școlii. Am pierdut din vedere realitatea din cauza unor amănunte care nu aveau nicio legătură cu crima: scrisorile, amuletele magice, înșelătoria bancară…

„Și schimbul dintre cele două gemene", adăugă în sinea lui.

— Nu înțeleg, Aurelius. Chiar Octavius a fost acela care te-a rugat să continui ancheta!

— Sigur, cu atât mai mult cu cât își dăduse seama că, oricum, eu tot voi merge înainte. Știa că servitorii îl auziseră pe când discuta aprins cu Arrianus în seara din ajun, așa că a venit repede să-mi spună aceasta, înainte de a afla de acest moment de la altcineva. În plus, făcându-mă să-mi concentrez atenția asupra otrăvii introduse în amfora cu vin, lărgea cercul suspecților, incluzându-i pe toți aceia care intraseră în casă în ultimele zile.

— Vrei să spui că în urcior nu era otravă?

— Ba da, dar a fost introdusă pe îndelete în dimineața de după crimă, astfel încât să mă facă să cred că acela care a atentat la viața lui Arrianus era o persoană din exterior. Pentru aceasta, Octavius avea nevoie de ajutorul meu: gărzilor le-ar fi putut scăpa unele mici detalii, în timp ce el conta pe

faptul că eu voi descoperi dopul perforat, folosind aceasta pentru a-l scoate pe el din cauză. În seara aceea, rectorul probabil că i-a dat de înțeles lui Octavius că știa adevărul și, atunci, el s-a hotărât să-l ucidă chiar acolo, turnându-i doza de otravă direct în cupă. Într-adevăr, nu exista decât cuvântul lui în privința faptului că profesorul alesese acea amforă la întâmplare dintre multe altele aflate în cămară. A doua zi, când ușa a fost forțată de servitori, s-a servit de carafa cu apă, jucând perfect rolul unuia care se teme că putea să fi fost și el otrăvit… Prin mișcarea aceea inteligentă făcea dovada că, nu știa unde putea fi otrava și, dacă la aceasta adăugăm că noi toți eram convinși că nu se putea ca el să fi scris a treia scrisoare…

— Asta chiar îmi scapă, dragul meu. Tu ai susținut întotdeauna că autorul acelui mesaj trebuia să fie neapărat asasinul, dar știm sigur că Octavius nu cunoștea scrisul lui Aelius…

— Citește cu atenție textul, Pomponia: „*Acum și Arrianus a murit*”. Nu există niciun singur cuvânt din scrisoarea aceasta care să nu se afle și în celelalte două!

— Vrei să spui că Octavius nu a făcut altceva decât să copieze primele două mesaje scrise de Nicolaus, acela pe care profesorul abia i le arătase?

— Exact. Mi-am dat seama de asta pe neașteptate, citind pe un zid inscripția referitoare la cârciumarul acela căruia îi fusese suficient să șteargă câteva cuvinte ca să dea frazei un cu totul alt înțeles. Octavius a făcut același lucru, copiind din scrisorile precedente frazele care-i trebuiau ca să compună ultimul mesaj; printre altele, probabil că l-a pregătit cu destul de mul timp înainte de seara aceea, ceea ce demonstrează fără nicio urmă de îndoială că plănuise mai demult să-l ucidă pe protectorul său dacă acesta făcea ceva care i-ar fi putut pune situația în pericol.

— Atunci de ce Panaetios vorbea la școală cu Manlius?

— Îl lăuda pentru progresele pe care le făcuse. Când te gândești că eu am fost cel care i-am spus asasinului că s-ar putea ca băiatul să-l fi văzut pe când ieșea din baie! Octavius știa foarte bine în ce direcție o luase Manlius și m-a trimis pe mine în cu totul altă parte, sperând că-l va ajunge el primul. Micuțul avea încredere în el și i-a confirmat că este un martor periculos care trebuia eliminat fără întârziere. Greșeala mea era să-l coste viața!

— Din fericire ai reușit să ajungi la timp și ai făcut pace și cu telalul acela orgolios.

— N-a fost ușor să-l dau pe brazdă. Se luase după niște zvonuri și era convins că eu îi mânjisem cu noroi reputația răposatei lui soții și mă urmărea peste tot ca să se răzbune. Acum are atâta încredere în mine, încât a acceptat un împrumut pentru a porni o afacere cu alți doi oameni cumsecade.

— E drept, cum s-ar mai putea îndoi de o persoană care și-a riscat viața ca să-i salveze copilul? Este trist, oricum, că niște cetățeni romani liberi ca Torquatus sau Macedonius sunt nevoiți să sufere de foame sau chiar să se vândă ca sclavi. Apropo… în loc să fac pomeni la un templu în amintirea Lucillei, m-am gândit să înființez un fond pentru educația copilelor sărace.

— Bravo, Pomponia! o lăudă patricianul.

— O să-l orientez către fete talentate la matematică, așa cum era sărmana mea Lucilla. Aurelius nu obiectă: se hotărâse să țină doar pentru el povestea înlocuirii celor două surori. La ce-ar mai fi servit acum să mai scoată la iveală adevărul? Când mă gândesc că monstrul acela a ucis-o degeaba! Averea familiei lui Arrianus a intrat deja în buzunarele lui Corvinus! remarcă, indignată, Pomponia.

— Pe Octavius nu-l interesau banii, precizează patricianul. El voia doar să conducă o școală, indiferent a cui ar fi fost. Dacă totul mergea

conform planurilor sale, ar fi fost un profesor excelent și, poate, un soț bun pentru fiica ta adoptivă. Totuși, era slab și impulsiv: în dimineața aceea, când Lucilla i-a spus că va anula nunta și va provoca un scandal, și-a pierdut complet cumpătul…

Pomponia clătină din cap, fără să fie prea convinsă: cum era să fie un soț bun criminalul acela?

— Profesorul avea bănuieli în privința lui încă de la început, dar, decât să înfrunte un adevăr amar, a preferat să închidă ochii și să se refugieze în spatele unor nenumărate indicii false, continuă Aurelius. M-a rugat să intervin nutrind o speranță naivă că l-aș putea dezvinovăți pe Octavius mai întâi în ochii lui și abia pe urmă în ai altora. În sufletul lui Arrianus se dădea o luptă cumplită: era posibil ca băiatul pe care-l iubea mai presus de orice s-o fi ucis pe fiica sa. Când bănuiala era pe cale să se adeverească, l-a tras la răspundere pentru ceea ce făcuse…

— Și Octavius l-a ucis ca să nu-l denunțe!

— Nu. Cred că Arrianus îl iubea atât de mult, încât era dispus, în ciuda tuturor celor întâmplate, să-l ajute să fugă. Octavius, însă, nu voia să ducă o viață de fugar sau să se întoarcă în munții în care se născuse, în Bruttium; el vedea aproape realizarea visului său: o carieră prestigioasă, o școală modernă, în care el să fie iubit, apreciat și respectat de sute de tineri… Era impulsiv și calculat în același timp, dar, către sfârșit, nervii i-au cedat și a ajuns ca un copil lipsit de apărare!

— Rămâne, totuși, de neînțeles de ce a mânjit cu noroi trupul bietei mele Lucilla, se întrebă buna femeie.

— Acesta va rămâne un mister pentru toți, Pomponia; important este că asasinul și-a primit pedeapsa, îi răspunse patricianul, fiind atent să se mențină pe un teren neutru, ca să nu provoace curiozitatea nesănătoasă a matroanei.

— Da, ai dreptate. Acum, însă, am să-ți dezvălui și eu ceva: îți amintești că, după ce m-ai însărcinat să-i duc mesajul acela Camillei, m-ai sfătuit să n-o mai țin sub observație? Aurelius, ciuli urechile, alarmat. Mă rog, eu nu te-am ascultat și am stat și în continuare cu ochii pe ea! încheie matroana cu un aer de triumf.

Patricianul se crezu pierdut. Dacă Pomponia aflase de vizita Camillei la el acasă, în curând avea să afle toată Roma!

— Are un amant, este lucru sigur! declară matroana.

— Nu mai spune! făcu Aurelius, cu un aer surprins.

— L-a întâlnit în noaptea Idelor și probabil că ținea mult la el pentru că sclavele ei mi-au spus că-și petrecuse toată ziua ca să se pregătească pentru întâlnirea cu el.

— Incredibil! exclamă patricianul, măgulit.

— Am pus la lucru toate iscoadele mele; n-o să am liniște până nu aflu cine este bărbatul acela, făgădui femeia.

— La urma urmelor, s-ar putea să fie vorba despre vreo coincidență, Pomponia, lungi vorba Aurelius, înspăimântat de ideea că vorbăreața sa prietenă ar fi putut ajunge până la el. Mai bine povestește-mi ce vești mai ai despre Messalina, o întrebă, viclean, încercând să-i abată atenția de la acel subiect atât de periculos pentru el. Apoi, convins că prezentarea detaliilor despre coarnele pe care i le punea Messalina împăratului aveau să dureze mult timp, porunci să i se aducă o carafă cu *cervesia* și se întinse pe un divan care înlocuise scaunul din Rhodos: la urma urmelor, Nannion chiar îi făcuse un serviciu grozav sfărâmând taburetul acela…

— … Și îmi pare rău că trebuie să te las astfel, când povestea devenise atât de interesantă, își cerea scuze Pomponia, după o oră, dar Domitilla mă așteaptă la terme. Ar mai fi ceva: știi cumva

ce-ar putea însemna „*C.M.T. – DOAR DOI AȘI*”? Azi-dimineață așa scria pe toate zidurile în jumătate din oraș…

Aurelius dădu din cap în semn de negație, în timp ce matroana pleca în grabă. Rămas singur, patricianul făcu baie și-l chemă pe bărbier. Apoi, îmbrăcându-se cu alte haine, își propuse să lase la o parte amintirile pe care Pomponia i le trezise pe neașteptate. Un bărbat, se gândea el, trecut de patruzeci de ani, începe să ducă dorul unei femei mature care să-și fi potolit pe pielea altuia pofta de nebunii. Irenea iubea cărțile, călătoriile, filosofia… venise și pentru el vremea să se gândească la o relație definitivă.

Trecu vesel prin vestibul, dar își aduse aminte cu ciudă că le dăduse liber nubienilor o zi întreagă: în *Vicus Patricius* nu prea puteai găsi un mijloc public de transport. Atunci, cum va putea ajunge pe colina Quirinalului? Ieșind în stradă, stătu puțin pe loc, nehotărât, în mijlocul circulației, până ce auzi în spatele său o voce cunoscută.

— Scăunel, stăpâne?

Întorcându-se, Aurelius se trezi față în față cu un Torquatus și mai plin de vânătăi care îi oferea, zâmbind îmbietor, un scăunel mobil pe care, cu litere mari, meșteșugit desenate, se lăfăia inscripția: „*C.M.T. – CASTOR, MACEDONIUS, TORQUATUS – TRANSPORTURI ORĂȘENEȘTI.* Fără să mai stea pe gânduri, patricianul urcă pe fragilul scaun și dădu ordin de plecare.

Anunțată de un servitor, Irenea îl aștepta. Părea veselă și Aurelius se bucură că alesese momentul potrivit pentru a-i face propunerea la care se gândea.

— Ai aflat noutatea? îi comunică femeia, entuziasmată. Preluăm școala!

Pluralul acela sună strident, aproape ostil, în urechea atentă a patricianului.

— Tu și mai cine? întrebă el, prudent.

— Panaetios, desigur. De la o vreme suntem împreună…

Aurelius zâmbi imperturbabil, înăbușindu-și dezamăgirea.

— Am discutat mult timp despre asta și ne-am înțeles să punem în aplicare ideile lui Octavius. O fi fost el un asasin, dar, ca educator, știa meserie. Și taxa va fi convenabilă pentru toate pungile: de acest lucru s-a convins până la urmă și căposul ăla…

Căpos? Lui Aurelius îi veni inima la loc. Fusese un fraier și jumătate, sigur că da! Să-și închipuie el că Irenea…

— Sunt foarte fericită, să știi! N-aș fi crezut vreodată că voi mai face planuri de căsătorie la vârsta mea, spuse femeia, râzând cu poftă.

Pe chipul patricianului apăru o expresie glacială.

— Spuneai că pentru tine trecuseră vremurile marilor iubiri… remarcă el pe un ton rece.

— Totul s-a petrecut atât de repede, mărturisi ea, ridicând din umeri.

— Înțeleg, îi replică Aurelius care ar fi preferat să nu aibă nevoie să înțeleagă nimic.

— Chiar așa? Un om ca tine, atât de liber, care nu este în stare să suporte niște legături permanente… Nu ești tipul de bărbat care să te oprești într-un anumit loc, se vede limpede: simți nevoia să alergi mereu, dintr-o țară în alta, de la o carte la alta, de la o femeie la alta.

Patricianul se feri cu grijă să nege afirmațiile ei.

— Oh, Aurelius, îi spuse Iunia, mângâindu-l pe față cu acea blândețe enervantă a unei profesoare care-l consolează pe școlarul lăsat repetent. Vreau să știi cât de frumos a fost să te cunosc și să fac dragoste cu tine. Ești atât de atrăgător…

— Nu suficient pentru ca o femeie să-și dorească să trăiască alături de mine, recunoscu patricianul, oarecum ofensat.

Iunia râse din nou.

— Ești un bărbat de vis și rămâi un vis. O femeie, însă, mai are nevoie și de altceva: afecțiune, siguranță, bucuria de a îmbătrâni alături de cineva care are nevoie de ea… Tu, însă, îți ești suficient ție însuți.

— Așa este, recunoscu fără niciun chef Aurelius, admirând-o o dată în plus pe Irenea pentru felul elegant în care se debarasa de el. Atunci, ce-aș putea să spun, dragă prietenă? *Vale* și să fii fericită, și își înghiți amărăciunea, ieșind din casă cât putu de repede.

Abia trăsese ușa după el, că îl văzu sosind: la fel de slab, dar nu atât de încovoiat, țeapăn și cu aceeași atitudine sobră, dar cu o strălucire nouă în priviri, ca și cum ar fi învățat, în sfârșit, să privească și înspre viitor, nu doar înspre trecut.

— Salve, Panaetios! îl salută Aurelius, așteptându-l în prag. Efesianul îl privi insistent, nesigur și puțin alarmat. Prezența acolo, în fața ușii Ireneii, a acelui om prea răsfățat de soartă nu putea să prevestească decât lucruri neplăcute: cum ar fi putut el, supusul, stângaciul, retrasul libert Panaetios să se compare cu senatorul Publius Aurelius Statius, bogat, frumos, cult, puternic?

— *Gratulor tibi*: felicitări! îi spuse Aurelius. Ai obținut ceva ce eu nu voi putea avea niciodată; acum, este rândul meu să te invidiez!

Pe chipul posomorât al grămăticului apăru un fulger de mândrie și cei doi oameni își strânseră brațul fără să mai spună niciun cuvânt, în timp ce patricianul se întreba în sinea sa dacă spusese acele cuvinte mărinimoase doar pentru a-l liniști pe efesian sau dacă, de data asta, invidia cu adevărat pe cineva: nu pe un înalt personaj, pe un filosof faimos și nici măcar pe atotputernicul Cezar care, de la înălțimea Palatinului, domina lumea, ci pe modestul libert cu care Irenea hotărâse să-și împartă viața. Îndoiala nu dură decât o clipă. Imediat după aceea, cu umerii drepți și având pe chip obișnuita sa expresie puțin batjocoritoare,

Aurelius mulțumea destinului îndurător care-l ferise să facă o mare prostie și o lua sprințar spre eleganta *domus* a lui Corvinus.

•

— Pe Hermes, m-ai păcălit, Aurelius! recunoscu bancherul în fața listelor cu nume și cifre pe care patricianul i le vârâse sub nas.

— Ar trebui să încetezi să-i mai jupoi de sărăntoci, Corvinus. De acum înainte, dacă mai vrei să dai bani cu împrumut, o vei face cu dobânzi mult mai scăzute: nu mai mult de unu la sută pe lună, așa cum prevede legea. Se înțelege că, pentru a nu fi reclamat, va trebui să ștergi datoriile lui Macedonius și ale celorlalți amărâți cărora le-ai supt sângele.

Bătrânul bancher oftă:

— Fie! În fond, camăta este destul de riscantă. Aduce profit mare, este adevărat, dar nu întotdeauna se recuperează banii împrumutați. Din fericire, în ultimii ani am investit și în activități cinstite.

— În ce privește școala, însă, cred că vei fi de acord cu mine că ar trebui lăsată pe mâna lui Panaetios și a Ireneii. Sunt gata s-o finanțez eu însumi dacă va fi nevoie.

— Ar fi mai bine, nu prea am încredere în ăștia doi: cu siguranță, Octavius ar fi condus-o mai bine.

— Au hotărât să aplice multe dintre metodele lui. Va costa puțin și școala va fi deschisă celor mai buni. Niciodată n-au fost atâția oameni ca astăzi, dornici să învețe… pe de altă parte, pe Iunia și pe Panaetios nu-i interesează să se îmbogățească.

— Bun, dacă nu mai este și altceva…

— Nu uita trata asta de cinci mii de sesterți, spuse patricianul, arătându-i scrisoarea de credit pe care o primise de la Pomponia.

— Zei din cer! exclamă bancherul, uluit. La tine era?

— Mai am și altceva: îmi datorezi cinci mii de sesterți imediat și tot atâția până la sfârșitul lunii!

Bătrânul desfășură foaia de papirus și începu să citească foarte atent. După aceea, se strâmbă și obiectă, calm.

— Nu cred că o să reușești să obții banii aceștia, Statius. Ba chiar ai putea arunca documentul ăsta, n-are nicio valoare.

— Cum nu? se miră patricianul, încruntându-se. Nu-i sigiliul tău ăsta?

— Să spunem că este fals.

— Doar nu crezi că o să poți scăpa astfel! La Roma mai sunt și legi, și eu am doi martori care te-au văzut semnând!

— Asta-i adevărat, Statius: Roma are multe legi și se străduiește ca ele să fie respectate… dar știm bine că multe dintre ele sunt nemiloase și nu sunt niciodată respectate, cu excepția cazurilor în care situațiile de acest fel intră în atenția unuia dintre acei magistrați zeloși, de modă veche, care vor cu orice preț să țină în loc progresul. Să luăm la întâmplare una dintre legi: *Lex Iulia de adulteriis,* de exemplu. Ipocritul ăla de Augustus a promulgat-o ca să mai pună stavilă năravurilor clasei senatoriale, fără a prevedea că prima victimă a acestei legi va fi chiar fiica sa. Astăzi, nimeni nu mai ține seamă de o asemenea lege, dar eu cunosc un magistrat bătrân care, de când soția sa a fugit cu intendentul, o aplică extrem de riguros. Acum, tu și cu mine, Aurelius, suntem oameni de lume, cu o mentalitate flexibilă și deschisă; dar ce s-ar întâmpla dacă tu ai fi târât în fața tribunalului și amenințat cu exilul, sub acuzația că te-ai bucurat de nurii soției unui cetățean de vază, coleg de-al tău și chiar prieten?

Senatorul păli. Dacă în clipa aceea, în podeaua camerei de zi a lui Corvinus s-ar fi căscat o prăpastie, n-ar fi ezitat să se arunce în ea, doar ca să nu mai vadă privirea pătrunzătoare a vicleanului bancher.

— Am și eu doi martori, Aurelius: oameni liberi, fii atent, al căror cuvânt nu poate fi pus la îndoială. Au urmărit-o pe femeie până la casa ta, văzând-o cum iese după câteva ore și înfățișarea ei răvășită spunea totul. Dacă nu-ți amintești, îți pot reîmprospăta eu memoria: era noaptea Idelor…

Senatorul tuși de câteva ori, înghițind în sec.

— Pe Hermes, Corvinus, m-ai tras pe sfoară! recunoscu el, stânjenit.

— Nu-ți face probleme, nu sunt răzbunător. După ce te-ai bucurat de proprietatea mea, mi-ai înapoiat-o fără nicio stricăciune; așa că ar fi nedrept să-ți cer vreo despăgubire: o să mă mulțumesc să obțin doar plata chiriei, spuse el, trecând polița pe sub nasul patricianului și apropiind-o de fitilul lămpii.

— Dar acolo sunt cinci mii de sesterți! protestă Aurelius.

— Trebuie să fii de acord că merită… zâmbi bancherul, satisfăcut, arzând cu grijă foaia de papirus. Aurelius, resemnat, încuviință, încercând să-și rețină și el un zâmbet.

— Apropo, colega, spuse după aceea Corvinus, luându-l amical de braț. Mă tem că s-ar putea să ai necazuri cu exclusivitatea aceea asupra schimburilor cu Numidia. N-ai destule birouri ca să faci toată treaba de unul singur; ce-ai zice dacă ți-aș da o mână de ajutor? Am mulți angajați acolo. Să zicem, vreo două bănci?

— Aș fi bucuros, mai ales dacă tu ai fi de acord să fac și eu același lucru în Spania. Sunt dispus să deschid și eu două sau trei agenții, ca să te ajut. Cu condiția ca dobânda să fie, bineînțeles, cea legală.

— Bate palma, Publius Aurelius! încheie Corvinus cu un zâmbet larg, încheind înțelegerea. Ah, Statius, este o plăcere să fac afaceri cu tine și sper că în viitor o să mai avem ocazia să ne întâlnim. Din păcate, în săptămânile viitoare voi pleca la Tarentum, cu Nicolaus: nu prea este el de încredere, să știi, am fost cât pe ce să-l vând, dar,

după aceea, am descoperit că știe o mică șmecherie cu monedele de aur… Nu-ți ascund, însă, că sunt cam îngrijorat pentru Camilla: o să se plictisească, singură, la Roma; chiar așa, de ce nu-i mai faci din când în când câte o vizită? Despre cealaltă poliță o să vorbim la întoarcerea mea…

„Pește nenorocit!”, se gândi Aurelius, dar în același timp parcă auzea vocea Pomponiei.

— Toată ziua s-a străduit să se facă frumoasă pentru el… și a fetei care striga: „O să fac tot ce vrei!”

Uitând în grabă toate bunele sale intenții de a fi înțelept, patricianul se simți ispitit: și nu era, de altfel, prea neplăcut să se lase dus cât mai mult de nas de mica vrăjitoare; va câștiga, mai devreme sau mai târziu! Nu reușise și istețul Ulisse să scape de vrăjile vrăjitoarei Circe și s-o audă, mai târziu, învinsă și dezarmată, cum îl implora să revină în patul ei? Zeii din Olimp fuseseră fericiți în ziua aceea, văzându-l pe erou cum își recapătă drepturile de bărbat. Dar prințul celor o mie de șiretlicuri, vicleanul care răsturna munții ieșise cu adevărat învingător din confruntarea cu puternica vrăjitoare? Așa se întreba Aurelius, amintindu-și pe neașteptate că, după douăzeci de ani, Telegonos, fiul zămislit chiar în noaptea aceea de vrăjitoarea umilită, îi luase viața tatălui său, acel neostoit Odisseu pe care nici oamenii, nici zeii nu reușiseră să-l îmblânzească. Cu toate acestea, lui Publius Aurelius, ca și stăpânului din Itaca, îi plăcea să-și asume câteodată un risc…

— De ce să așteptăm întoarcerea ta, Corvinus? Putem arunca de îndată o privire asupra documentului, pentru a ne convinge că nu conține și vreo altă greșeală, se hotărî el, scoțând dintre cutele tunicii cea de-a doua scrisoare de credit.

„Zece mii de sesterți pentru o femeie, o adevărată nebunie!” își spunea el. „Castor o să mă creadă un tâmpit”.

— Pe Bachus, ai dreptate, colega: acesta nu este nici pe departe sigiliul tău. Chiar că nu-mi explic cum de am putut să mă înșel în halul ăsta! exclamă el, râzând.

Apoi, fără să șovăie, apropie de foc și această foaie, rămânând tăcut s-o privească în timp ce ardea.

APENDICE: I

O PERLĂ PENTRU PUBLIUS AURELIUS STATIUS

Povestire

Ischia, anul 798 ab Urbe condita (anul 45 după Hristos, iarna)

Marea vilă de pe promontoriu era cufundată în somn. Sclavi și slujnice se retrăseseră de mult timp în camerele lor și nici măcar o singură lumină nu se zărea din casele viticultorilor de pe povârnișul dealului.

Pithecusa, deși avea locuri foarte frumoase, nu era prea aglomerată nici măcar vara, pentru că puțini romani erau dispuși să vină în vilegiatură pe o insulă care fusese deja de multe ori bântuită de cutremure; în plină iarnă, de altfel, lipsa turiștilor care veneau acolo doar pentru băile termale făcea din ea locul ideal pentru a putea beneficia de puțină liniște. Aducând cu el o ladă de volume dintre cele mai noi și vrând să rămână la Pithecusa până la Calendele lui ianuarie, Publius Aurelius se îmbarcase chiar în ziua în care Aelius Corvinus, bancher și soț al fermecătoarei Camilla, se întorsese în *Urbs*…

În noaptea aceea, patricianul era atât de absorbit de lectură încât nici nu-și mai dădea seama de scurgerea timpului; abia când își ridică privirea către lumânare, văzu că patru din cele douăsprezece cuie înfipte în ceară pentru a marca trecerea orelor, căzuseră deja în farfurioara de dedesubt.

Atunci, înfășură la loc prețiosul *volumen* al lui Aristarh din Samos, se ridică de la masă și ieși pe terasă.

Noaptea era rece, dar senină. Privind către răsărit se putea zări, dincolo de o ciudată stâncă în formă de ciupercă, farul de la Heraclium și, mai departe, un capăt al insulei Prochyta. La nord, însă, se deschidea întinderea netedă de apă, în timp ce secera lunii părea arcul lui Artemis care-și conducea carul argintiu.

Evident, senatorul Statius nu credea în poveștile cu zei; mai mult, chiar în clipele acelea se întreba dacă nu cumva Aristarh avea dreptate când susținea, cu câteva secole înainte, că soarele și nu pământul constituia centrul în jurul căruia se învârteau toate planetele. Totuși, nu disputele astronomice îl preocupau acum.

Publius Aurelius ajunsese la Pithecusa în căutare de liniște, dar pacea mult dorită durase doar o dimineață, pentru că locuitorii micului port Heraclium, stârniți de importanța oaspetelui, începuseră să se îmbulzească în fiecare zi la ușa vilei, astfel încât *arca* lui Aurelius era doldora de cereri, la fel ca aceea de la Roma, din *domus* de pe colina Viminal.

Pe măsura faimei oaspetelui se înmulțiseră și furturile: nu numai cerșetori și vagabonzi dădeau târcoale zidurilor împrejmuitoare, ci, doar cu câteva zile în urmă, fuseseră găsite, la capătul promontoriului corpurile zdrobite a doi băieți foarte tineri, cu pupilele dilatate și cu membrele rupte în urma izbirii de pământ. Era vorba, mai mult ca sigur, de niște borfași veniți cu barca până în dreptul locuinței patricianului și, mai târziu, prăvăliți de pe stânci în timp ce încercau să pătrundă în casă.

De atunci, trei vlăjgani înarmați păzeau în fiecare noapte împotriva posibilelor acostări la țărm, singura cale de acces către vila stăpânului din momentul în care ușa de la intrare era zăvorâtă pe dinăuntru… Și totuși, senatorul nu se simțea în siguranță: pe un magistrat de rangul său, pumnalul și otrava îl puteau pândi de oriunde și în orice

moment, așa că trebuia să se afle mereu în stare de alarmă.

Bunăoară, chiar când voia să intre în casă, Aurelius auzi un foșnet suspect și se ascunse în umbră ca să vadă ce se petrecea pe țărm. Nu se înșelase: cineva care reușise să înșele vigilența paznicilor urca pe stânci exact sub el, agil și tăcut ca o pisică.

Patricianului nici prin gând nu-i trecu să dea alarma; gustul pentru mister și aventură îl făcură să observe el însuși silueta întunecată care urca mereu pe stâncile abrupte, în lumina slabă a lunii, până în dreptul aripii de apus a casei, după care, cu o săritură, pătrunse pe verandă.

Cu pași iuți, Aurelius se strecură pe lângă zid și așteptă ca intrusul să pătrundă pe furiș în casa cufundată în tăcere.

Îl urmă pe sub portic, în hol și în camera de zi, apoi de-a lungul coridoarelor, așteptând să-l surprindă asupra faptului când ar fi încercat să fure ceva. Dar necunoscutul străbătu întreaga vilă, fără să ia în seamă prețioasele bibelouri care împodobeau camerele, merse drept către balconul dinspre apus și se urcă pe balustradă, ca și cum ar fi avut de gând să coboare din nou pe țărm.

Acela fu momentul în care Aurelius țâșni din umbră, apucând picioarele hoțului înainte ca acesta să sară. Îndată după aceea, cu o mișcare fulgerătoare, trecu în spatele lui și-i răsuci un braț. Auzi un strigăt înăbușit, dar nu slăbi strânsoarea, împingându-și prizonierul către un sfeșnic mare din bronz.

Când patricianul ridică puțin fitilul lămpii, în lumina tremurătoare a lămpii apăru un corp ghemuit în față, datorită durerii din brațul răsucit într-o poziție nefirească. De sub tunica udă apăreau două pulpe frumos alcătuite care se zbăteau în gol, încercând zadarnic să-l lovească pe patrician în fluierele picioarelor. Pierzându-și răbdarea, Aurelius dădu într-o parte hainele care

acopereau capul prizonierului și, apucând zdravăn cu degetele o șuviță de păr, îi ridică fața către lumină.

— Pe toți zeii, o femeie! exclamă el, slăbind strânsoarea. Ea se smuci înapoi și alergă sprintenă către balustradă.

— Ei, fără glume! îi puse în vedere patricianul, tăindu-i calea. În casă sunt zeci de sclavi gata să intervină la un semn de-al meu! o amenință el, târând-o în bibliotecă. Apoi, după ce încuie ușa cu cheia, îi dădu drumul și mai aprinse o lampă ca s-o poată privi mai bine.

Era o fată tânără, cam de douăzeci de ani, de condiție neîndoielnic umilă: cu umerii curbați într-o atitudine gata mereu de apărare, era cam urâțică, iar sub fruntea pe care se lipiseră șuvițele de păr ud apărea o pereche de sprâncene groase și negre, atât de dese încât se uneau, formând o singură linie bine desenată deasupra rădăcinii nasului acvilin. Ochii negri îl priveau cu o furie mocnită, în timp ce gura voluntară era întredeschisă și lăsa să se zărească un șir de dinți albi și regulați. Trupul puternic se fălea cu niște sâni cam prea mari față de înălțimea fetei, scoși în evidență de tunica udă care se lipise de trunchi. Tremura din cap până în picioare.

— Ce cauți aici, la ora asta din noapte? întrebă Aurelius, încercând să-și ia o expresie cât mai autoritară. Trebuie să fii vreo hoață de doi bani, destul de îndemânatică la înot, care se descurcă din furtișaguri prin casele nelocuite!

— Eu nu fur nimic! protestă ea, cu un aer jignit.

— Și atunci ce căutai în casa mea? o întrebă senatorul, reflectând în grabă. Poate că femeia spunea adevărul: în fond, nici măcar nu se oprise în fața atâtor obiecte de preț pe care ar fi putut să le fure și să le vândă apoi la tăinuitorii de pe coastă…

Văzând că prizoniera se încăpățâna să tacă în continuare, patricianul hotărî să ia măsuri mai

radicale.

— N-am timp de pierdut, fato, o să explici totul paznicilor, și luă în mână clopoțelul ca să cheme sclavii. Până atunci, șterge-te, din hainele tale se scurge apă sărată pe marmura mea de Numidia!

— N-am făcut nimic rău! îl contrazise fata, cu un aer ofensat.

— Crezi că ai voie să intri noaptea în locuința unui magistrat de vază și să colinzi pe furiș coridoarele din casa sa? Cred că judecătorul va avea o cu totul altă părere, îi replică posac senatorul.

— Nu mă trimite la tribunal, te rog! se rugă ea.

Aurelius o privi mai atent și-i scăpă un surâs amuzat: fata aceea părea să fie curajoasă…

— Preferi să rezolvăm mica noastră problemă așa cum fac țăranii când se trezesc cu un hoț în curte? rânji el, sarcastic. De secole, cel care apăra satele era socotit zeul Priap, înfățișat ca o piticanie pocită, existentă la orice răscruce de drumuri de la țară unde își arăta enormul membru bărbătesc cu care parcă îi amenința pe răufăcători. Prin tradiție, într-adevăr, stăpânul pământului avea dreptul să-și facă mendrele cu oricine ar fi fost descoperit fără niciun drept pe proprietatea sa, indiferent dacă era bărbat, femeie sau copil.

— Glumești, nu-i așa? Unul ca tine… se dădu fata cu un pas înapoi, înroșindu-se toată.

— Dar ce știi tu despre mine? o luă peste picior patricianul, plictisit.

— Ești senatorul, nu? Toți cei de aici te cunosc. Când dai o petrecere, angajezi dansatoare și cântăreți din țiteră, iar lumea din sat se adună pe plajă ca să asculte muzica, dacă vântul bate înspre ei. Vin să te salute toți barosanii de pe insulă, fără a le mai pune la socoteală pe matroanele care vin în lectici… Cu siguranță n-ai nevoie de o fată grasă și păroasă!

— Grasă? Aș zice, mai degrabă, voinică, aprecie Aurelius, străduindu-se să nu râdă pentru a-și

menține intactă expresia severă.

— Dar miros îngrozitor a pește! căută să scape cu șiretenie fata.

— Înainte de asta o să faci o baie, obiectă Aurelius, serafic.

— Sunt cetățeană romană și *virgo intacta*! declară fata în cele din urmă, făcând apel la legile care o apărau de viol.

— În închisorile de pe aici n-o să rămâi așa prea mult timp: temnicerii obișnuiesc să-și facă toate poftele cu fiecare nou venită, îi destăinui senatorul. Ea își mușcă buzele, rotindu-și privirile în jur ca o fiară în cușcă.

— Ai și vreun nume, cumva? întrebă Aurelius, ceva mai îmbunat.

— Mă cheamă Melissa și mă ocup cu pescuitul de bureți.

— Adunându-le prin piscinele de prin vilele oamenilor? Ar fi de preferat, fata mea, să găsești o explicație mai bună dacă vrei să scapi nevătămată.

— Am intrat doar pentru că aveam nevoie să traversez prin proprietatea ta în cealaltă parte a promontoriului. Din păcate, acolo nu se mai poate ajunge altfel de când ți-ai construit tu vila, se justifică Melissa, în timp ce se străduia să se usuce de apă cu pătura, sperând în zadar că patricianul se va întoarce cu spatele la ea.

Ce putea fi atât de interesant pe cealaltă latură a promontoriului? se întreba în acest timp Aurelius. Poate că și cei doi băieți găsiți la poalele falezei voiau să ajungă acolo…

— De ce te duceai acolo? întrebă.

— Ca să iau un obiect ascuns în peretele stâncii.

— Nu-mi spune baliverne! De ani de zile terenul acesta îmi aparține și, pe toată durata lucrărilor de construcție a fost întotdeauna bine păzit. Nimeni n-ar fi putut să intre aici.

— Asta s-a întâmplat cu mult timp înainte. Eu și Leucius aveam pe atunci treisprezece ani, iar Cirnus nu împlinise zece.

— Îmi imaginez că este vorba despre cei doi tineri care au căzut de pe stâncă. Dar, la urma urmelor, ce căutați voi?

— Dacă ți-aș spune, aș trăda un secret.

— Oricum o să-l descopăr, chiar dacă am să mut din loc tot dealul, o amenință senatorul.

— Este vorba despre ceva ce am găsit pe când mergeam să adunăm midii de pe stâncile din mare, ca să i le vindem lui Foca, proprietarul de la *caupona* din Heraclium. Eram șase: eu, Zena, Leucius, Pilades, Attilius și micul Cirnus. Într-o zi s-a întâmplat să descoperim un banc de stridii atârnate de stânci și imediat am început să le desprindem de la locul lor. Foca le-ar fi plătit mult mai bine decât midiile. Dar, după ce le-am scos din apă, stridiile ne făceau poftă așa că ne-am hotărât să mâncăm și noi câteva. Am încremenit când am văzut că în prima dintre ele se afla o perlă, mare cât o boabă de strugure! Le-am deschis imediat și pe celelalte, dar erau goale, așa că le-am mâncat imediat, așa crude. Abia după ce ne-am îndopat de nu mai puteam, ne-am adus aminte de perlă. Eram doar niște copii; dacă ne-am fi grăbit s-o arătăm oamenilor mari ne-ar fi luat-o și atunci ne-am gândit s-o ascundem și să ne întoarcem s-o luăm mai târziu. Pilades, cel mai sprinten dintre noi toți, a fost acela care a urcat pe faleză ca s-o pună într-o crăpătură a stâncii, unde nimeni nu și-ar fi vârât nasul. Apoi, din păcate, ai apărut tu și te-ai apucat să împrejmuiești terenul…

— Împiedicându-vă să vă mai recuperați comoara, încheie senatorul.

— Ne-am hotărât să așteptăm ca zidarii să termine construcția: perla era în siguranță și, peste câțiva ani, când deveneam adulți, puteam împărți între noi banii luați pe ea. Între timp, însă, Pilades s-a mutat în Baia, împreună cu un bogătaș care se îndrăgostise de el. Ca să spun drept, niciunul dintre noi n-a regretat că a plecat, pentru că, fără el, creștea partea fiecăruia dintre cei rămași:

rămăseserăm cinci și eram cu toții hotărâți să ne recuperăm perla.

— Cum se face că tocmai acum ați vrut să faceți asta?

— În absența ta, paza era foarte severă, dar am observat că, atunci când ești în vilă, nu-ți place să mișune prea multă lume pe aici. Văzând că vii în plină iarnă, ne-am gândit să profităm neapărat de ocazie. Întâmplarea a făcut ca Leucius și Cirnus să încerce primii și știi cum s-a terminat. Și totuși erau niște cățărători pricepuți, obișnuiți încă de mici să se urce pe stânci…

Pe neașteptate, Aurelius își aminti de pupilele dilatate ale cadavrelor și se încruntă, bănuitor.

— Eu m-am hotărât să vin aici singură, înot, ca să nu dau peste paznicii care mișună peste tot.

— Nu te temeai de apa rece?

— Sunt obișnuită cu ea.

— Următorul care ar trebui să încerce acest lucru ar fi trebuit să fie Attilius?

— Nu, Zena. Attilius și-a luxat o gleznă într-un accident cu barca, anul trecut. S-a vindecat cum trebuie, dar nu mai poate duce la bun sfârșit o escaladă.

Aurelius încuviință, gândindu-se că îl va pune pe credinciosul lui secretar, Castor, să verifice aceste informații.

— În orice caz, dacă îmi dai voie să urc acolo, n-o să te mai deranjăm cu nimic, insistă Melissa. Să știi că este absolut necesar ca eu să fiu aceea care va recupera perla. Zena nu trebuie să se amestece…

— De ce? vru să știe Aurelius.

— Zena, îi explică Melissa, este fiica lui Macarios, administratorul debarcaderului care, pentru că nu a avut băieți, se gândește să lase toate afacerile sale pe mâna unui viitor ginere, cu condiția ca acesta să poată contribui și el cu bani. Eu și Attilius am fost întotdeauna prieteni și, acum un an, ne-am hotărât să ne căsătorim; dar dacă ar

intra acum în posesia perlei mă tem că nu se va ține de cuvânt: Zena este frumoasă, blondă și, de la o vreme, nu se mai lasă arsă de soare așa cum făcea pe când era copil. Acum se comportă ca o fată din lumea bună, mănâncă doar cu vârful degetelor, nu bea vin și încearcă să vorbească precum o fată din lumea bună. Are pielea albă și mâinile catifelate și se lasă pieptănată de o servitoare… În sfârșit, mi-e teamă că Attilius o place mai mult pe ea decât pe mine!

— În timp ce, dacă pui mâna pe perlă, poate că ai fi privită altfel de băiatul acela, trase concluzia Aurelius, cu un aer înțelegător.

Melissa coborî privirea, fără a-l putea contrazice pe senator.

— Ei, atunci, trebuie s-o găsim neapărat! declară patricianul, zâmbind.

•

Cam pe la ora a șasea, Publius Aurelius coborî în sat mergând pe jos, purtând o mantie simplă și o pereche de cizme călduroase, dar nu prea elegante. Nu avea inele pe degete, nici agrafe prețioase așa că putea trece drept un copist oarecare, un mic negustor sau libertul unei familii înstărite.

Fluierând bine dispus, se amestecă printre oamenii simpli din port. Îndată ce ajunse la chei, văzu înaintând în direcția lui un omuleț lucind de sudoare, înfășurat într-o minunată mantie grecească, exact la fel cu aceea pe care patricianul i-o comandase unui celebru croitor din Rhodos. Mirat, întrebă în jur cum se chema acel personaj și află că era Lisippos, proprietarul și administratorul lupanarului din Heraclium.

— Ei, tu, de unde ai haina aceea grozavă? îl acostă patricianul, tăindu-i calea.

— Frumoasă, nu-i așa? răspunse codoșul, mândrindu-se. Este un cadou de la prietenul meu Castor, secretarul senatorului Statius. Nu avea la el bani alaltăieri când a venit la bordel…

Aurelius se abținu să reacționeze și-și puse în gând să se răfuiască mai târziu cu nemernicul de servitor.

— Îmi închipui că ai printre clienți și mulți tineri: Attilius, de exemplu… întrebă el, pe un ton indiferent, însoțind întrebarea de un bacșiș.

— Ăla? Pe lângă că nu are nici măcar o jumătate de sestert, închipuie-ți că are nevoie de fetele mele, cu toate femeile care aleargă înnebunite după el!

— Și Macarios, ăla bogat?

— Bogat? făcu Lisippos. Nu mai este, vai de el. S-a îndatorat până în gât; dacă nu face repede rost de bani, o s-o încurce… Dar de ce vorbim aici, în mijlocul străzii? Vino mai bine la mine în local: nu vreau să mă laud, dar este un locșor pe cinste!

— Hai s-o lăsăm pe altă dată, se eschivă patricianul, îndreptându-se înspre debarcaderul la care era legată barca lui Attilius.

De fapt, Aurelius nu prea avea idee despre ce avea să-l întrebe pe marinar, pentru că toată povestea aceea cu perla devenise mult mai complicată decât păruse în primele momente. Chiar în dimineața aceea, într-adevăr, Melissa se cățărase cu ușurință pe peretele de stâncă, sub privirile admirative ale servitorilor și, la puțin timp după aceea, coborâse triumfătoare, cu comoara sa pusă bine într-un buzunar al tunicii. Extrem de agitată, îi arătase perla lui Aurelius, așteptând încrezătoare să audă părerea lui. Patricianul, însă, nu scosese nicio vorbă: încă de la prima privire își dăduse seama cu siguranță că perla era fără nicio îndoială falsă.

— Nu se poate! Nevenindu-i să creadă, Melissa începuse să zgârie suprafața micii bile și, în curând, de sub coaja de vopsea apăru ceea ce era de fapt, o bucată de sticlă: nu o raritate de o valoare inestimabilă, ci un fleac de doi bani care putea fi găsit pe orice tarabă din piață… Asta nu

este perla noastră, declarase furioasă fata. Probabil că a furat-o cineva pe cea adevărată!

Chiar așa era, dar cine erau hoții? se gândea patricianul, în timp ce se apropia de casele pescarilor. Să fi fost muncitorii care lucraseră la înălțarea vilei? Nu, cu siguranță nu și-ar mai fi bătut capul să lase una falsă în loc… Și nici Leucius și Cirnus care muriseră pe când se străduiau s-o ia de acolo. Nu mai rămâneau decât Attilius și Zena, dacă nu-l mai punea la socoteală și pe Pilades, frumosul efeb care își luase tălpășița și plecase la Baia. Mai exista și o altă, neplăcută posibilitate: aceea ca Melissa să fi luat ea însăși perla cu mai mult timp înainte și acum înscena totul ca să-i tragă pe sfoară pe tovarășii săi…

Cufundat în asemenea gânduri, Aurelius ajunse la capătul cheiului. Acolo, o blondă cu un aer arogant se fâțâia prin fața bărcilor purtând o umbreluță brodată, cu totul caraghioasă în ziua aceea cu cer înnorat. Pescarii o urmăreau pas cu pas, aruncându-i priviri încântate. Frumoasa nu avea ochi decât pentru unul dintre ei, marinarul care în clipele acelea desfăcea parâma care ținea barca legată la țărm. Acesta îi șoptea din când în când câte un compliment picant, primit de fată cu chicoteli complice și cu fandoseli de plăcere.

Dacă aceea era Zena, Melissa avea destul de puține speranțe, își spuse Aurelius: tânărul îi dădea târcoale ca un porumbel îndrăgostit…

— Tu ești Attilius? îl întrebă pe marinar, în timp ce fata se îndepărta în grabă.

— La dispoziție. Dorești o barcă de pescuit? Macarios le închiriază cu tot cu echipaj.

— Nu, din păcate am venit la tine ca să-ți dau o veste proastă. Azi-noapte, Melissa, pescuitoarea de bureți de mare, a căzut de pe stânca din capătul promontoriului.

Chipul bronzat al lui Attilius păli doar pentru o clipă, după care expresia prefăcut tristă lăsă loc unei secrete și meschine satisfacții: dispariția

vechii sale prietene, oricât ar fi fost de dureroasă, elimina un alt tovarăș de la împărțirea comorii…

— Se spune că era logodnica ta, insinuă senatorul.

— E un fel de a spune logodnică, ținu să precizeze imediat Attilius. O cunoșteam, nu neg, și chiar ne-am distrat câtva timp împreună, dar de aici și până la a ne căsători… Eu am cu totul alte planuri; peste puțin timp o s-o cer de nevastă pe fata aia grozavă pe care ai văzut-o mai devreme!

— Dar aceea nu este Zena, fata lui Macarios? Cum ar putea un sărăntoc ca tine să ceară mâna ei? Taică-său controlează toate cheiurile din partea aceasta a insulei și nu face un secret din faptul că dorește să aibă un ginere cu punga bine garnisită, se prefăcu mirat senatorul, sperând ca interlocutorul său să nu fi aflat de afacerile eșuate ale viitorului său socru.

— Mă crezi un păduchios, nu-i așa? Fii atent, câteodată aparențele înșală. Tu, de exemplu, ai fi în stare să juri că o femeie este fecioară doar pentru că poartă vălul Fecioarelor Vestale?

— Apropo, moartea Melissei vine în cel mai potrivit moment ca să te scoată din încurcătură. Ar fi fost greu s-o părăsești, după tot ce s-a întâmplat între voi, riscă o ipoteză, sigur că pricepuse cum stăteau lucrurile.

— Ce vorbești, doar n-am lăsat-o însărcinată! răspunse marinarul. Totuși, ai oarecum dreptate, femeile sunt gata să facă o tragedie din nimic. Era *virgo intacta* înainte de a avea de-a face cu ea și, dacă ar fi vrut, aș fi avut multe necazuri dacă m-ar fi acuzat de viol. Dar ea nu era genul care să facă așa ceva și, în orice caz, ea a fost aceea care m-a dus într-o noapte acolo, jos, în cala vasului, ca să facem dragoste, gândindu-se că după aceea n-o să mai am curaj s-o părăsesc. Eu m-am dus cu ea, sigur că da și nu numai o dată…

— Prin urmare, trebui să recunoști, căzând de pe stânci, Melissa ți-a dat o mână de ajutor. Cred că

lui Macarios nu i-ar fi plăcut deloc să vadă la nunta fiicei sale o fată sedusă și părăsită care vine să-i facă scene fostului său iubit.

— Ei, dacă vrei, poți să spui și așa.

— De asemenea, cine știe ce căuta ea, în toiul nopții, pe promontoriu… încercă să-l tragă de limbă patricianul.

— Tipul care locuiește acolo sus este putred de bogat și poate că prostuța de ea spera că va putea șterpeli ceva. El poate că a pus câinii pe ea, făcând-o să-și piardă echilibrul.

— Mă rog, dacă zici așa, cu siguranță că n-o să vii la petrecerea pe care o dă tipul ăla, se hotărî Aurelius pe loc.

— Ce petrecere? ciuli urechile Attilius.

— Nu știi? Senatorul Statius organizează un banchet pentru a sărbători *Larentalia.* În noaptea de solstițiu, la Roma se obișnuiește să se celebreze înmormântarea acelei Acca Larentia, doica lui Romulus și a lui Remus care moare o dată cu pământul și reînvie abia în primăvara următoare… Și senatorul i-a invitat nu numai pe locuitorii de vază de pe insulă, ci și pe toți cetățenii liberi, indiferent care ar fi condiția lor socială.

— Cum să nu merg, dacă este de mâncat pe săturate; nu întâlnești în fiecare zi o pomană ca asta! afirmă marinarul. Mai mult, o să mă duc imediat să-i anunț pe Zena și pe Macarios! mai adăugă el, după care o porni cu pași grăbiți de-a lungul cheiului.

— Văd că nu te mai deranjează glezna, observă Aurelius.

— Aproape deloc, mulțumesc Zeilor… Dar de unde ai aflat de asta? exclamă Attilius, mirat, în timp ce patricianul se grăbea să se facă nevăzut.

•

— Vrei să inviți la banchet o gașcă de sărăntoci? se revoltă Castor, secretarul bun la toate al lui Aurelius. Nu ești în toate mințile? O să facă praf casa!

— Nu, dacă va fi cineva să-i supravegheze îndeaproape, îi replică patricianul. Și, cum Paris a rămas la Roma, o să te ocupi tu de toate.

— Sunt multe alte posibilități de a cheltui banii, protestă libertul. De exemplu, ai putea mări leafa colaboratorilor apropiați. Oricum, nu te baza pe mine pentru neghiobia asta, după care dădu să plece.

— Ah, Castor, cum se face că din garderoba mea lipsește mantia aceea din Rhodos? îl opri din drum Aurelius.

— Era tocită, *domine,* și am dat-o de pomană unui om sărac. În numele tău, bineînțeles, se justifică, imperturbabil, secretarul.

— Codoșul ăla, Lissipos, este chiar atât de sărac? Credeam că scoate o grămadă de bani cu bordelul lui! îl dojeni stăpânul. Oricum, de data asta nu vreau să mă înfurii, Castor: dacă la ospăț totul va merge bine, voi închide ochii asupra măgăriei tale. În caz contrar, află că mantia aceea costa trei sute de sesterți și ți-i voi reține din leafă.

— Uite că trebuie să faci pe zgârcitul cu mine ca pe urmă să dai de mâncare la jumătate din Pithecusa, bombăni Castor printre dinți.

— Gata cu jeluitul, scrie lista invitaților: toate notabilitățile din Heraclium cu nevestele lor; romanii veniți aici în vilegiatură, asta dacă în afară de sezon a mai rămas vreunul; matroanele cele mai cunoscute, cu soții, amanții, curtezanii și alții, cu condiția să fie cetățeni liberi. Vei așeza toți oamenii ăștia în sala cea mare de primire de la apus: cincisprezece paturi, de câte trei locuri fiecare ar trebui să fie suficiente. Pentru cetățenii simpli, însă, va trebui să pregătim mese lungi pe coridoare și în parc: trimite un crainic ca să transmită populației invitația; de data aceasta, nimeni nu va nevoit să stea pe plajă ca să asculte muzica!

— Fără gladiatori, bănuiesc, se interesă Castor, cunoscând prea bine aversiunea pe care o avea

Aurelius față de cei care se luptau în arenă. Asta-i tot?

— Nu. După ce termini cu pregătirile, du-te în Baia ca să-l iei de acolo pe un tânăr *amasio,* pe nume Pilades și folosește-te de ocazie ca să afli de la el cine este bogătașul care-l întreține. Ia informații și despre Attilius, Zena și Melissa: mă interesează să știu dacă și când au părăsit insula după ce s-au terminat lucrările la vilă.

— Te temi, cumva, că lenea m-ar putea prosti, *domine*? Asta-i muncă pentru vreo treizeci de persoane! bodogăni libertul.

— Pentru o mantie de Rhodos nu-i mult, Castor. În loc să mai pierzi vremea cu protestele, cheamă slujnicele, pe toate, împreună cu bărbierul Hazel. Și trimite-o imediat la mine pe Melissa.

La scurt timp după aceea, sclavele se plecau, respectuoase, în fața lui.

— Nefer, ocupă-te de fata asta, îi porunci Aurelius frumoasei maseuze egiptene pe care o cumpărase pe o sumă enormă din târgul de sclavi de la Alexandria.

— În ce sens, *domine*? întrebă sclava fără să priceapă ce dorește stăpânul.

— Trebuie s-o transformi într-o femeie care să-i sucească mințile și unui mort.

Egipteanca o privi din cap până în picioare pe pescuitoarea de bureți, cu un aer dezamăgit: misiunea pe care i-o dăduse stăpânul era, într-adevăr, tare greu de îndeplinit…

— Sclava ta n-ar putea face o asemenea minune nici dacă i-ar sacrifica lui Isis o vițică albă, recunoscu, cu amărăciune, Melissa.

— Așa este, *domine,* și eu cred că o să fie cam greu, interveni Hazel, efeminatul bărbier siriano-fenician. Materia primă nu prea este de calitate.

— Vă înșelați amarnic cu toții! se enervă Aurelius. Totuși o să fac un efort ca să vă dau niște idei. Mai întâi, picioarele Melissei: sunt scurte, dar o pereche de sandale cu tocuri de cinci degete ar fi

suficient ca să pară mai lungi. În plus, vom scoate în evidență în felul acesta și linia șoldurilor. În al doilea rând, sânii: faceți rost de o legătură mamelară care să-i susțină fără a-i strivi. Bineînțeles că tu, Hazel, o s-o epilezi complet pe fată cu ceara pe care ai inventat-o chiar tu.

— Așa voi face, *domine,* se înclină bărbierul.

— În sfârșit, fața: observați că trăsăturile sunt regulate, cu excepția nasului cam lung, dar, scos în evidență cu pricepere, i-ar putea da, totuși, un aer aristocratic, afirmă patricianul, ridicând bărbia Melissei. Nu faceți economie la *volsellae*: sprâncenele trebuie să fie despărțite, subțiate și decolorate cu *sapo* de Magontiacum. Frecați-o îndelung cu nămol termal ca să dați pielii o culoare rozalie, pentru că acum este prea închisă și mată. Începe imediat, Nefer, să-i aplici măștile tale cu ierburi și moaie pielea gâtului și a brațelor cu nămol din fumarole. La mâini o să folosești băi cu lapte, piatră ponce și alifie parfumată. Când va fi gata, o să ne decidem asupra pieptănăturii și a machiajului: trebuie mărită gura și puse în relief orbitele ochilor, eventual cu puțină pulbere de malahit.

— Ei, dar nu vreți să încetați? protestă Melissa, gata să izbucnească în plâns. Știam că sunt urâtă, dar voi mă faceți să mă simt ca un monstru!

— Greșești în privința asta. De fapt, ca să fii frumoasă, îți mai trebuie doar câteva retușuri de care mă ocup eu chiar acum, o făcu să tacă patricianul. Castor, alege-i o tunică dintr-o mătase indiană foarte subțire și o *palla* din lână moale de cămilă. Gata, acum la treabă toată lumea!

Sclavii se împrăștiară pe dată, unii ca să prepare cataplasmele de curățare a pielii, alții ca să aducă *volsellae* sau să caute sandale cu tocuri înalte. Doar Melissa nu se mișcă din loc.

— Poate crezi că ai de-a face cu o bucată de lemn care nu simte și nu vede nimic, ca să mă

tratezi astfel în fața servitorilor tăi? Preferam să mă dai pe mâna paznicilor!

— Pot să fac asta și acum, femeie. Nu uita că avem de reglat niște socoteli, îi aminti Aurelius.

— Ești la fel de egoist ca Attilius, se bosumflă fata, vizibil ofensată. Nu vă interesează de alții, îi exploatați fără scrupule, pentru ca, după aceea, să-i lăsați baltă când nu mai aveți nevoie de ei!

— Așadar, frumosul nostru marinar nu este un model de virtute. Nemernicul ăla a încercat, cumva, să profite de tine? întrebă patricianul, prefăcându-se scandalizat ca s-o pună la încercare.

— Nu, nu… se grăbi fata să nege.

— Așa că, în ciuda celor întâmplate, încă îl mai aperi. Mie, însă, mi-a povestit cu totul altceva și este mai bine să afli cât de curând ce spune el, ca să te liniștești, puse lucrurile la punct Aurelius, luându-și un aer serios, după care începu să-i povestească, cuvânt cu cuvânt, comentariile crude pe care tânărul le făcuse în privința ei.

Fata ascultă, albă la față ca varul, apoi tăcu mult timp, plângând încetișor. Senatorul așteptă să-și plângă dezamăgirea până la capăt, înainte de a continua să-i pună întrebări.

— Attilius era la curent cu planul tău de a te cățăra pe faleză? întrebă el.

— Am înțeles foarte bine că prefera să mă vadă pe mine punându-mi viața în pericol, decât pe scumpa lui Zena, recunoscu Melissa.

— El a fost acela care i-a dus cu barca până acolo pe Leucius și pe Cirnus? vru să afle Aurelius.

— Da, și ca să-i încurajeze le-a cedat lor ultimul urcior cu vin pe care-l mai avea… dar de ce mă întrebi?

Senatorul șovăi: un furt și două cadavre încă recente puteau da naștere unor bănuieli, dar nu erau, totuși, suficiente pentru a convinge o femeie îndrăgostită…

— Dar pe tine nu te-a tratat aseară cu nimic de băut, nu-i așa? o întrebă el, amintindu-și că fata executase ascensiunea fără nicio dificultate, cu mare îndemânare și sprintenă ca o atletă.

— Din contra, am ciocnit o cupă de vin pentru succes!

Patricianul tăcu, nedumerit. Luând în considerare pupilele dilatate ale cadavrelor, el se convinsese că Leucius și Cirnus își pierduseră echilibrul din cauze vreunei substanțe sorbite cu vin, în stare să dea amețeli și halucinații. Totuși, ipoteza aceasta nu prea ținea: dacă Attilius avea de gând să împartă comoara numai cu Zena, ar fi drogat-o și pe Melissa, servindu-se mai târziu de viitoarea sa soție ca să recupereze perla…

— Știu la ce te gândești: faci o mare greșeală dacă-ți închipui că Attilius ar fi încercat să mă ucidă! declară fata într-o tresărire de orgoliu. El m-a iubit întotdeauna și, pe deasupra, perla găsită de mine era falsă!

— Cine spune că el știa asta? Totuși, ai dreptate, s-ar putea ca lucrurile să nu se fi petrecut astfel, pentru că tu ai băut din vinul lui și încă mai ești în viață, trase concluzia Aurelius.

Fata tresări și începu să tremure.

— Mai este și altceva, nu? o întrebă senatorul cu voce scăzută.

— Comportarea lui față de mine se schimbase, bolborosi Melissa. Voia să mă părăsească după ce… după ce…

— După ce s-a culcat cu tine, termină fraza Aurelius și fata încuviință, disperată.

— Știam că-i ardeau călcâiele după Zena, așa că m-am dus jos, în port, la baba Delfina: știe să prezică viitorul și știe să prepare niște licori miraculoase, în stare să miște și pietrele din loc.

Obișnuitul filtru de dragoste, înțelese Aurelius, destul de sceptic în privința eficienței unor asemenea leacuri.

— Am dizolvat pulberea aceea magică în cupa mea și când el nu mă putea observa, am schimbat-o după aceea cu a lui Attilius.

— Așadar, dacă în cupa lui mai era și altceva, în afară de licoarea aceea, el a băut totul! exclamă patricianul. Cu o asemenea amestecătură în stomac, probabil că nu s-a simțit prea bine astă-noapte. Totuși, azi-dimineață nu s-a îndoit nici măcar o clipă că tu erai moartă…

În clipa aceea, Nefer se năpusti val-vârtej în cameră.

— Hai cu mine, fato: avem o groază de treabă de făcut și timp prea mult nu avem ca s-o terminăm! strigă ea, trăgând-o după ea pe Melissa, înainte ca fata să poată scoate vreo vorbă.

•

— Pe toți zeii, ce lux! cotcodăci Zena pășind în parcul iluminat de zeci de *funalia*: torțele din rășină parfumată luminau locul cu sclipiri roșietice care se reflectau în ornamentele de marmură, în perdelele subțiri de in, pe fețele uluite ale oamenilor simpli invitați la petrecere.

Macarios oferi brațul fiicei sale și Attilius li se alătură.

— Uite, din fântânile acelea mici de pe mese curge vin curat. Dacă locuitorii obișnuiți sunt primiți astfel, cum o fi în sala din interior, rezervată pentru barosani? spuse extaziat tânărul.

În acest timp, pescari, viticultori, frânghieri luau loc pe bănci, grăbindu-se să se bucure din plin de norocul acela neașteptat la care nu se așteptaseră, în vreme ce oaspeții mai simandicoși luau loc pe paturile de onoare aranjate în jurul aceluia pe care ședea stăpânul casei. Exact în clipa în care flautistul sună din *aulos,* servitorii își făcură apariția aducând tăvi mari de argint cu *gustatio*: măsline, stridii, midii, ouă cu sos, chifteluțe de raci, creste de cocoș, salate de toate felurile, plăcințele piperate și pâinițe proaspete după rețeta de la Picenum.

Attilius, Macarios și Zena erau gata să se arunce cu lăcomie asupra aperitivelor, când, spre marea lor mirare, un sclav veni să-i ia de la masa comună și-i conduse către marele *oechus.* Marinarul își privi pe furiș tunica modestă pentru a vedea dacă este tot curată, în timp ce Zena, fericită, ajunsese la patul de onoare având pe chip o expresie de nesfârșită satisfacție.

În sufrageria din interior, Melissa era de-a dreptul încremenită de frică.

— Nu pot, nu sunt în stare de așa ceva. O să-i fac pe toți să râdă, gemea fata.

— Nimeni nu râde atunci când o femeie este însoțită de senatorul Statius, o avertiză Nefer pe un ton sever, aranjându-i pentru ultima oară mantia. Și, pe divina Isis, încearcă să nu te mai smiorcăi și acum, altfel riști să strici un machiaj la care m-am chinuit cumplit timp de două ore!

Între timp, Hazel făcea ultimele retușuri la pieptănătura Melissei, iar alte sclave îi puneau la gât un colier de smaralde.

— Și, acum, accesoriul cel mai important, interveni Castor care, cu gesturi experimentate, îi prinse pe haină o fibulă ciudată care avea deasupra un fel de cușcă mică din aur.

— Bun, acum poți să te privești, îi permiseră slujnicele, aducând în fața ei o oglindă mare, ovală.

Melissa aruncă o privire rapidă și se răsuci uluită ca s-o caute pe femeia din oglindă, rămânând surprinsă că nu vedea pe nimeni în spatele său.

— Eu sunt aia? se bâlbâi ea, fără să-i vină să creadă, privind țintă la femeia elegantă și senzuală, cu fața netedă pe care, sub arcurile subțiri ale sprâncenelor, străluceau ochii luminoși, puși și mai mult în evidență de reflexele verzui ale malahitului. Zăpăcită, fata încercă să zâmbească pentru a controla în oglindă calitățile infinite ale gurii date cu un fard de buze de un roșu aprins.

Făcea deja a treia strâmbătură când apăru și Aurelius.

— Grozavă treabă ați făcut, fetelor, le lăudă patricianul, incluzând în femininul acela și pe bărbierul Hazel, care se simți extraordinar de fericit.

În tot acest timp, senatorul o privea cu atenție, fără să se observe, pe acea nouă, fermecătoare Melissa, întrebându-se de ce îl mințise fata: avusese o scurtă discuție cu Delfina, în port, și vrăjitoarea susținea că nu știa nimic despre vreun filtru de dragoste… Aurelius se strădui să uite gândul acesta sâcâitor care risca să-i strice cheful.

— Aveai dreptate, este o femeie frumoasă, afirmă secretarul său. Parcă ar fi statuia căreia zeii i-au dat viață ca să-l facă fericit pe Pygmalion.

— Avea nevoie doar de o mică operație de curățire, ca monumentele pe care s-a depus praful și care se nasc a doua oară atunci când sunt scoase la iveală, aprecie Aurelius, pe deplin satisfăcut. Acum, Castor, nu ne mai rămâne decât să căutăm o perlă în casa de fier, autentică și suficient de mare: o s-o folosim ca momeală. Apropo, ai avut grijă să-i așezi pe toți suspecții în paturile din apropierea mea?

— Da. I-am pus pe Attilius, Zena și Macarios la stânga ta, iar pe Pilades alături de un anumit cavaler care se bucură întotdeauna să se afle în compania băieților frumoși, rânji libertul.

În tot acest timp, Melissa tăcea, privindu-l fermecată pe Aurelius: până în clipele acelea îl văzuse doar într-o tunică scurtă și cu sandale, ca un om oarecare; cel care stătea acum în fața ei era un înalt magistrat, un membru al atotputernicului Senat în toată strălucirea sa de aristocrat veritabil.

Pescuitoarea de bureți privi toga albă având pe margini laticlava, cizmulițele curiale cu semilunile de fildeș, agrafele de aur care încheiau mantia. Dar când întâlni ochii lui Aurelius, fata se simți pe altă lume, intimidată de măreția patriciană a privirii

bărbatului: Melissa nu știa mare lucru despre politică și habar n-avea de faptul că acea Curie ajunsese în vremurile acelea doar o adunare pur consultativă, redusă la rolul de a încuviința dorințele Cezarului care venea la rând. Pentru ea, născută și crescută pe insulă, Aurelius însemna Senatul, Senatul era Roma, iar Roma lumea întreagă. Și acum, o pescăriță oarecare ar fi trebuit să apară la brațul acelui bărbat puternic, ca și cum ar fi fost una asemenea lui…

— Nu pot, se opri ea în pragul încăperii.

— Ba poți, spuse patricianul, zâmbindu-i.

Melissa văzu mâna lui dreaptă, purtând pe arătător inelul cu sigiliul de rubine, apucând stânga ei și ridicând-o mândru în sus, și închise ochii de teamă, în timp ce aplauzele mulțimii se dezlănțuiau la intrarea oficială a stăpânului casei în sala de ospețe.

Attilius se frecă la ochi de mai multe ori: nu numai pentru că era sigur că senatorul era același bărbat cu care stătuse de vorbă în port, dar și pentru că nobila făptură aflată lângă senator îi amintea oarecum de Melissa a sa. Sigur că da, era doar o impresie, își repeta el mereu ca să se convingă pe el însuși. Aceea era o matroană și, mai ales, era foarte frumoasă, pe când biata Melissa se zdrobise căzând de pe stânci. Și totuși…

— Cum poți să crezi că despre ea este vorba, nu vezi că este o mare stăpână? Și, de altfel, Melissa este moartă, mi-ai spus chiar tu! îl contrazise Zena, un pic înțepată.

— Da, dar… insistă el, nedumerit la culme, strângând din pleoape ca s-o vadă mai bine.

Marinarul căzuse acum pradă unei asemenea neliniști încât până și mreana în suc propriu i se păru fără niciun gust. Când dădu cu ochii, după aceea, de băiatul așezat pe patul din fața lui, simți că o sudoare rece i se scurgea de-a lungul șirei spinării și fu sigur că lucrurile nu erau în regulă cu toate aceste potriveli: efebul care se giugiulea cu

cavalerul acela mai copt nu era oare vechiul său prieten Pilades, dispărut de ceva vreme la Baia împreună cu un bogătan pofticios la băieți frumoși?

Dintr-odată, la un semn al lui Aurelius, în sală se așternu tăcerea.

— În seara aceasta, începu stăpânul casei, sărbătorim un eveniment de mare însemnătate. Nobila matroană pe care o vedeți alături de mine a primit un semn de bunăvoință din partea zeilor care i-au trimis un mesaj profetic: Amphitrite, stăpâna mării, i-a apărut în vis arătându-i locul în care era ascunsă o perlă neprețuită, continuă el, arătând tuturor podoaba aleasă de Castor. Deși această raritate a fost descoperită pe pământurile mele, este drept ca ea să aparțină aceleia pe care zeița a fericit-o cu darul său. În seara aceasta, deci, vreau să i-o dau în fața tuturor, așa cum au hotărât Nemuritorii printr-o asemenea profeție plină de har! Spunând aceste cuvinte, Aurelius se aplecă să închidă mica sferă strălucitoare în micuța cușcă prinsă la pieptul Melissei.

Attilius simți cum sângele i se urcă în cap: perla, perla sa, comoara la care râvnea de ani de zile… Sări dintr-odată în picioare, în timp ce Zena încerca în zadar să-l potolească.

— Da de unde minune, de unde Amphitrite! izbucni el, furios. Nobile senator, ai fost înșelat. Aceea care se dă drept o matroană din lumea bună nu este decât Melissa, pescuitoarea de bureți, și n-a fost niciun vis profetic: știa foarte bine unde să caute perla pentru că era cu noi când am găsit-o și am ascuns-o acolo. Comoara aceasta ne aparține și pot s-o dovedesc!

Musafirii începură să râdă; treptat, însă, râsetele amuțiră, lăsând locul unor murmure de surpriză.

— Cum, cum ai spus? întrebă Aurelius, negru la față. Prin urmare, vrei să spui că femeia asta și-a bătut joc de mine?

— Da, nobile senator, confirmă marinarul. Nu pricep cum de s-a putut transforma dintr-o femeie de rând într-o matroană atât de elegantă, dar știu cu siguranță că este o mincinoasă. Doi dintre prietenii mei au murit, dar mai rămân Zena și Pilades care pot să confirme ceea ce spun! și arătă înspre tânărul cu părul cârlionțat care nu păru prea încântat să fie amestecat într-o asemenea dispută.

— Explică-te mai amănunțit, îl somă patricianul și Attilius povesti totul, de la norocul de a descoperi stridia până la tragica moarte a lui Leucius și a lui Cirnus.

— Confirmi și tu povestea asta, Zena? întrebă senatorul.

— Da, am găsit perla; dar femeia aceea este prea frumoasă ca să fie Melissa! îi replică fata, indignată.

— Și tu, Pilades?

Tânărul se depărtă pentru o clipă de bogatul cavaler care-i făcea o curte asiduă și încuviință fără prea mare plăcere.

— Înseamnă că acest caz este foarte grav, pentru că știu cu certitudine că Leucius și Cirnus au fost uciși: conținutul stomacului lor, dat câinilor înfometați de medicul care a făcut autopsia, le-a făcut pe animale să-și iasă din minți! minți fără jenă patricianul și nimeni nu puse la îndoială afirmația sa. Cineva, așadar, a vrut să scape de cei doi părtași incomozi, trimițându-i la moarte pe stâncile de la țărm, fiind sigur că ei nu-și vor mai putea ține echilibrul, după ce înghițiseră o substanță halucinogenă. Așa cum indică pupilele dilatate ale cadavrelor, asasinul s-a folosit de groaznica iarbă Atropos, o plantă care crește înaltă, pe la marginea pădurilor. Totuși, asemenea păduri nu există la Pithecusa…

— Și totuși există o pădure pe muntele Prochyta, își aminti Macarios, privind alarmat, cu coada ochiului, la viitorul său ginere.

— Acolo unde marinarii se duc în toate zilele de *nundinae* la piața de pește, încheie Aurelius și toate privirile se îndreptară către Attilius.

— Ei, nobile senator, doar nu vrei să te iei de mine! se apără tânărul care începea să se simtă în pericol.

— Spune-mi, întrebă Aurelius mergând drept la țintă. Ai dormit bine în noaptea în care Melissa a venit pe promontoriu?

— Ca de obicei. Sigur, nu aveam niciun fel de remușcări, dacă asta vrei să știi, răspunse el fără să stea pe gânduri.

— În acest caz… făcu senatorul, încruntându-se, și Attilius înțelese că, dacă mai continua să facă pe istețul, ar fi putut să-l coste scump.

— Nu, stai puțin… încercă să se corecteze marinarul, destul de șovăitor. Într-adevăr, am mințit. În noaptea aceea, n-am reușit nici măcar să ațipesc puțin; eram agitat, aveam mari fierbințeli și gura îmi era foarte uscată…

— Și te aflai într-o stare de mare excitație sexuală, încheie Aurelius. Attilius înghiți în sec, stânjenit de comentariile destul de răutăcioase ale comesenilor. Hotărăște-te, îl somă patricianul. Aici vorbim despre două crime.

— Așa este, dar nu văd legătura. Prietenii noștri puteau fi uciși de oricine, poate chiar de vipera aceea de Melissa care a fost în stare să te îmbrobodească așa de bine!

— Așa este, amanta ta, care avea o încredere oarbă în tine și căreia tu i-ai turnat ceva în vin, fără să te gândești că ea va schimba cupele fără ca tu să observi!

— N-o să mă poți acuza de nimic, protestă Attilius. De unul singur n-aș fi putut lua niciodată perla: după accidentul pe care l-am avut, glezna mea nu mai este în stare să suporte efortul unui asemenea urcuș.

— Așa este, doar Zena s-ar fi putut încumeta să se urce pe faleză. Banii pe care puteați să-i luați

vânzând perla aceea nu trebuiau, oare, să vă ajute, convingându-l pe Macarios să vă dea acordul pentru a vă căsători? întrebă Aurelius, adresându-se tinerei fete care încerca să-și păstreze cumpătul învârtindu-și fără rost umbreluța.

— O fată de familie bună nu se cațără pe stânci ca o capră, răspunse ea pe un ton disprețuitor.

— Și totuși, se spune că, încă din copilărie, erai foarte bună la asemenea isprăvi. M-am informat, să știi: în vara trecută, la Irpinia, ai făcut mai multe excursii prin munți.

— Acelea erau niște excursii cu carul. Erau acolo, cu mine, rude și servitori care pot să confirme că nu m-am cățărat niciodată pe nicăieri!

— Carul, servitorii… în curând va trebui să renunți la tot acest lux, Zena; nu se poate să nu știi că tatăl său este în pragul ruinei, spuse Aurelius, arătând cu degetul înspre Macarios, în timp ce naivul Attilius holba surprins ochii. Având, însă, perla, toate lucrurile ar fi fost ca mai înainte; dar numai o parte din pradă nu era destul pentru a-și satisface dorințele, voiai să ții totul pentru tine. Ca să pui mâna pe această comoară, erai dispusă să-l iei pe Attilius de bărbat sau aveai de gând să-i vâri pe gât și lui o porție de otravă? Pentru că tu ai fost aceea, sunt gata să pariez, care i-ai procurat vinul acela băut de cei doi cățărători morți…

Zena își mușcă buzele și lăsă să-i cadă din mâini umbrela de soare.

— Doar nu crezi cu adevărat că eu i-am ucis pe Leucius și pe Cirnus! exclamă ea cu un râs forțat.

— Într-adevăr, nu cred. Sunt sigur de asta, afirmă sigur pe el patricianul.

— Cum poți să spui așa ceva, nobile senator? Zena este o fată sensibilă, bine educată… o apără Attilius.

— Și abstinentă în ceea ce privește alcoolul: o scuză foarte bună pentru a nu bea niciodată împreună cu voi. În orice caz, tulburările pe care le-ai descris tu sunt exact cele provocate de iarba

aceea, Atropos, luată într-o doză prea mică pentru a ucide, dar suficientă pentru a duce la pierderea echilibrului. Astfel, niciunul dintre voi nu putea fi suspectat, nici măcar tu, Attilius, care erai sortit să faci pe complicele fără voie. Din fericire pentru tine, ai recunoscut că ți-a fost rău în noaptea aceea și poate că n-ai fi recunoscut, dacă tu ai fi otrăvit vinul din care ai băut și tu fără să știi.

— Și totuși otrava… obiectă marinarul, din ce în ce mai fără vlagă.

— Nu se găsește deloc această plantă, Atropos, nici la Pithecusa și nici la Prochyta; crește, însă, din abundență pe munții din Irpinium, adică acolo unde s-a dus Zena în vara trecută. De mulți ani tu nu ai pus piciorul pe continent, Attilius, iar Melissa nici atât, așa că este imposibil ca voi doi să vă fi procurat o otravă atât de rară încât nici vrăjitoarea Delfina nu o are.

— Toate astea nu sunt decât niște minciuni! negă fata, cu un aer disprețuitor.

— Zena are dreptate. De ce să fie ea vinovata și nu Pilades care ar fi avut o mulțime de ocazii ca să cumpere drogul de la vreun vraci din Baia? strânse pumnii Attilius, care încă nu era convins de cele auzite până atunci.

— Pentru că Pilades era singurul care nu avea niciun motiv să ucidă pentru a pune mâna pe perlă. De fapt, știa foarte bine că era falsă.

— Falsă? bolborosi Zena, pălind îngrozitor.

— Probabil că Pilades a luat-o chiar în ziua în care a fost găsită, când s-a prefăcut că merge să o ascundă, dar a înlocuit-o cu bila de sticlă pe care o avea în buzunar, în caz că i-ar fi trecut cuiva prin minte să-l controleze. La scurt timp după aceea, a răspândit printre oameni povestea cu iubitul său cel generos, născocită tocmai ca să nu existe nicio bănuială în legătură cu traiul său îndestulat. M-am îndoit de el imediat ce am avut în mână perla falsă; coincidența dintre data la care a fost găsită comoara și neașteptata prosperitate a unui băiat

sărman mi se părea destul de dubioasă, așa că am făcut câteva cercetări: nimeni din Baia nu a auzit pomenindu-se de vreun protector bogat, dar toată lumea îl cunoaște pe Pilades, mai ales cei care țin tripouri clandestine.

— Dă-mi perla, este a mea! strigă Zena ca scoasă din minți.

— În zadar mi-o ceri, a fost vândută de mult timp și din banii luați pe ea nu a mai rămas nimic. După câțiva ani de viață îmbelșugată, prietenul vostru s-a trezit într-o zi cu buzunarele goale și, ca să poată trăi, a fost nevoit să înceapă o carieră de întreținut, pe care doar se prefăcea că o practică în vremea în care a plecat de aici cu perlă cu tot.

— Pilades, nenorocitule! înjură Zena, încercând să ajungă la el și să-i scoată ochii. Din cauza ta…

— Da, i-ai ucis degeaba, încuviință Aurelius, în timp ce Attilius o privea pe fată ca și cum ar fi văzut-o pentru prima oară în viața sa.

— I-ai trimis la moarte pe Leucius și pe Cirnus, cei mai buni prieteni ai mei! rânji marinarul, apropiindu-se amenințător de Zena. Și voiai s-o omori și pe Melissa, după ce m-ai convins s-o părăsesc!

— Ție nici nu-ți păsa de ea, mi-ai spus asta de atâtea ori… gemu femeia care, ridicându-se de pe divan, începuse să se dea înapoi cu spatele către balustrada care dădea deasupra stâncilor de pe țărm.

În acest timp, Macarios se prăvălise pe pat, ținându-se cu mâinile de cap: fata lui, o ucigașă! Nu-i venea să creadă așa ceva, repeta el înmărmurit, fără a îndrăzni s-o privească în față. La un moment dat, sărmanul om își ridică privirile și lăsă să-i scape o exclamație înăbușită: Zena, urcată pe parapetul terasei ca să scape de furia lui Attilius, se clătina într-un echilibru instabil, la o palmă de prăpastie, privindu-l țintă pe tânărul care continua să se apropie hotărât de ea.

Fata urlă, cuprinsă de spaimă:

— Oprește-te, sau mă arunc.

— Așteaptă, să nu faci vreo prostie! o rugă marinarul, acum dominat mai mult de teamă decât de furie, întinzând brațele către ea, vrând s-o apuce: nu voia să-i facă niciun rău, nu putuse omorî niciodată pe cineva… Tot mai înspăimântată, Zena mai făcu încă un pas înapoi și căzu pe spate.

Strigătul său disperat se stinse când trupul se izbi de stâncile ascuțite de pe mal.

•

Slujnicele desfăcură din agrafe toga lui Aurelius, o împăturiră cu grijă, după care părăsiră camera cu o plecăciune respectuoasă.

•

— Ai fost minunată, draga mea, o lăudă Castor, în timp ce scotea de la gâtul Melissei colierul de smaralde și cușca mică din aur având perla înăuntru.

— Dă-mi-le, Castor! îl opri stăpânul, întinzând semnificativ palma deschisă înspre el.

— Cum, nu ai încredere în mine, *domine*? întrebă indignat grecul și, cu un aer jignit, îi dădu obiectele, după care se retrase și el cu o plecăciune exagerat de adâncă.

Aurelius puse colierul și perla într-o casetă și scoase de acolo o punguliță.

— Iată, aceasta este perla pe care ai găsit-o tu, Melissa: du-o la bijutierul din Heraclium; înclin să cred că-ți va oferi ceva în schimbul ei.

Fata încuviință fără să spună nimic.

— Îmi închipui că o să te întorci la Attilius. După cum te privea astă-seară, pun pariu că acum de-abia așteptă să se însoare cu tine.

— Nu cred că mai vreau eu, mărturisi fata.

— Mă rog, cel puțin acum știi că poți să ținteși și la ceva mai sus decât un simplu marinar. Și totuși, cred că-l iubești mult dacă erai gata să minți deși îl credeai un asasin.

— Ce spui? întrebă Melissa căscând larg ochii.

— Vrăjitoarea Delfina nu ți-a dat niciun filtru de dragoste. Tu bănuiai, și pe bună dreptate, că în vin se afla un drog, dar credeai că era opera lui Attilius: acesta este adevăratul motiv pentru care ai schimbat cănile. Bănuiesc că plănuiai să-l șantajezi pe iubitul tău cu cele două crime, pentru a-l obliga să nu te părăsească.

Tăcerea femeii fu grăitoare.

— Îl iubeai chiar atât de mult! Probabil că nenorocitul ăla posedă vreo forță secretă pe care ochii mei nu reușesc s-o descopere. Totuși, în definitiv, cu două femei care se luptau între ele cu atâta înverșunare, acum a rămas singur ca să-și lingă rănile. Dar tu nu ești dezamăgită de perlă?

— Nu mai este atât de importantă, nobile senator. În seara asta am câștigat ceva mult mai valoros: mă simțeam atrăgătoare, dorită de toți bărbații de acolo… eram o altă femeie, frumoasă și imposibil de cucerit.

— Minunat, seducerea unor femei de necucerit este specialitatea mea. Și, în privința asta, îți amintesc că n-am rezolvat o problemă: povestea cu zeul Priap, îți amintești?

Melissa îl privea fără să înțeleagă.

— Doar nu crezi că m-am străduit atâta doar ca să aduc imaginea unei femei frumoase în fața ochilor unor musafiri, nu? întrebă Aurelius, conducând-o către camera sa.

— Nu pot, spuse ea în prag.

— Poți, o asigură, zâmbind, senatorul.

•

Când Melissa se trezi, singură, în patul cu incrustații de fildeș, simți căldura vaselor cu jăratic și-și dădu seama cu greu unde se afla. Apoi, pe neașteptate, își aminti totul.

Lângă sfeșnicul de bronz se afla punguța cu perla falsă și, ceva mai departe, minunata haină din mătase indiană, lăsată la vedere pe un scaun. Fata atinse țesătura mângâind-o ușor, apoi își luă

privirile de la ea, începând să-și caute vechile veșminte peticite.

Acum, când visul luase sfârșit, chiar banchetul și noaptea petrecută cu Aurelius i se păreau ireale, ca o paranteză poleită cu aur, un episod sortit să nu se mai repete niciodată. Totuși, Melissa se simțea puternică: nu știa ce răspuns avea să-i dea lui Attilius atunci când acesta va veni s-o caute – căci știa sigur că va face aceasta – dar avea tot timpul ca să se gândească la ce va fi. Era rândul lui, acum, să alerge după ea.

Soarele era deja sus, trebuia să plece.

Se îmbrăcă în grabă, luă săculețul și ieși pe ușă. Din fericire, nu întâlni pe nimeni; cel mai stânjenitor ar fi fost să-l întâlnească pe senator. În seara din ajun, elegantă ca el, admirată ca el, frumoasă ca el, totul i se păruse a fi incredibil de simplu; acum, însă, era din nou o pescuitoare de bureți și pescuitoarele de bureți nu prea aveau ce împărți cu cei mari de la Roma.

Traversă salonul și, trecând pe lângă o masă încă aranjată ca pentru banchet, smulse din fugă o rămurică de pin ca să și-i pună în păr și să-i rămână ca amintire.

În fața ușii de la ieșire, paznicii se înclinară în fața ei, deși era îmbrăcată în zdrențe. Gestul acela respectuos o făcu să priceapă că pornirea pe drumul obișnuit, întoarcerea fără regrete la obscuritate și la sărăcie vor fi mai dificile decât credea. Atunci, alergă nebunește în jos, pe drum, oprindu-se doar în dreptul falezei ca să privească de jos – locul care i se cuvenea – uriașa vilă care se ridica semeață spre cer.

Îi venea să plângă. Nu mai voia să știe de perla falsă; prea multe iluzii, prea multe vise fuseseră sfărâmate de bucățica aceea de sticlă: o va arunca în mare, sperând să scape astfel de amărăciunea pe care i-o lăsase în suflet moartea celor doi prieteni dragi, despărțirea de Attilius și amintirea unei

nopți prea scurte pentru ca un bărbat ca senatorul să-și mai amintească vreodată de ea.

Deschise punguța și luă perla între degete, hotărâtă s-o arunce acolo unde, atrași de falsa ei strălucire, își găsiseră moartea Leucius și Cirnus. O privi timp de o clipă și, în lumina încă firavă a primelor raze de soare, i se păru neasemuit de frumoasă, aproape adevărată.

La un moment dat o străfulgeră o bănuială absurdă. Cu un nod în gât, începu să zgârie cu unghia stratul sidefiu, așteptându-se să iasă la iveală sticla… dar, oricât se strădui, perla rămânea neatinsă, strălucitoare, minunată.

Simți un fior în tot corpul și o apucă amețeala: dacă o minune divină reușise să facă dintr-o amărâtă de pescăriță cea mai fascinantă dintre matroane, de ce nu ar fi putut transforma o perlă falsă în una veritabilă?

Nu fusese nevoie de un Zeu pentru a săvârși această minune, fusese de ajuns un om în carne și oase: Melissa își aminti cum scotocea Aurelius prin caseta cu bijuterii, scoțând de acolo punguța pe care o avea acum în mână, sfătuind-o să arate perla unui bijutier de ispravă…

Atunci, ridică ochii către vilă și-l zări pe terasă pe senator care o saluta.

APENDICE: II

ÎN UMBRA IMPERIULUI

UZANȚE, OBICEIURI ȘI CURIOZITĂȚI ALE ROMEI DIN VREMEA LUI PUBLIUS AURELIUS STATIUS

Sumar:

• *Sistemul bancar în vechea Romă*
• *Romanii la școală*
• *Măștile de înfrumusețare*

SISTEMUL BANCAR ÎN VECHEA ROMĂ

În perioada civilizației clasice, băncile făceau tot felul de operațiuni economice, în afară de dreptul de a bate monedă, care, în lumea romană, a aparținut aproape întotdeauna statului.

Activitatea bancară era, însă, privată, dominată de cetățeni liberi, deseori de viță nobilă, care o desfășurau prin reprezentanți sau cu aportul covârșitor al unor sclavi contabili.

„Ghișeele" bancare erau *tabernae* (sau *mensae*) *argentariae,* birouri (sau chiar și simple tarabe) având rolul de a primi depozite sau de a acorda împrumuturi. Se găseau de obicei în zona pieței economice care, în secolul I după Hristos, înainte de a fi deschis complexul supranumit Mercati Traianei (Piețele lui Traian), erau, în special, Forul Roman, Forum Boarium, *Macellum Liviae* și Forum Vinarium.

Operatorii bancari erau de două feluri. În primul rând, simplii *nummularii,* adică aceia care schimbau valută, pricepuți în recunoașterea banilor falși. Ei examinau monedele cu priviri atente pe pânza verde a mesei lor, lovindu-le după aceea de

placa de marmură din fața lor (faimoasa „piatră de comparație"), pentru a le asculta sunetul, înainte de a le pune pe cântar (pentru a le controla cantitatea de metal) și de a descoperi o eventuală pilire pe margini. Deseori, *nummularii* nu erau decât niște sclavi – multimiliardarul Crassus avea zeci – sau simpli funcționari ai unor întreprinderi mai mari, conduse și administrate de un al doilea tip de operator bancar: *argentarius.*

Acesta, conform legii, cetățean liber care făcea parte din clasa cavalerilor, era bancherul propriu-zis, împuternicit să primească, el în persoană sau prin servitori sau comisionari, diferite vărsăminte care îi puteau fi încredințate ca investiție (cum ar fi astăzi libretele de depozit, conturile curente sau certificatele bancare) sau pentru a fi „sigilate": în acest caz era vorba despre un depozit asemănător aceluia făcut prin casetele de siguranță, iar proprietarul băncii era obligat să restituie exact acele obiecte și aceleași monede lăsate în păstrare, în orice moment în care le-ar fi cerut clientul (*quando voles et ubi voles,* „când vei vrea și unde vei vrea"). Diferența enormă dintre depozitul neproductiv și împrumutul productiv este subliniată într-un pasaj din *Digesta* care reproduce analiza în materie a juristului Ulpianus.

Evident, *argentarii* dădeau și bani cu împrumut și puțini erau aceia care acceptau să respecte dobânda oficială de 12 la sută pe an. Într-adevăr, cea mai mare parte dintre ei făceau camătă, în pofida decretelor imperiale, cerând dobânzi mai mari decât era permis prin lege și garanții de tot felul. Dacă erau descoperiți, primeau amenzi foarte piperate, sumele obținute astfel ajungând în vistieria statului. Mulți, însă, reușeau să scape.

Sunt destul de mulți bancheri romani al căror nume s-a păstrat până în zilele noastre: în afară de pompeianul Cecilius Giocondus – ale cărui conturi s-au păstrat datorită tragediei provocate de Vezuviu – îi amintim pe Plancius, Castricus,

Rabirius și celebrii Oppii citați de Cicero care, însă, prefera să-și lase banii pe mâna prietenului său, Atticus, căruia i-a trimis, de altfel, multe dintre scrisorile sale.

Familia Egnatius, din perioada războaielor civile, a cunoscut, în schimb, rușinea falimentului și la fel s-a întâmplat și într-o vreme mai recentă cu papa Callixt. Înainte de a ajunge pe tronul pontifical, acesta din urmă, încă sclav, deschisese o bancă de împrumut pentru confrații săi creștini, cu rezultate nu prea strălucite: aflându-se în imposibilitate de a restitui sumele care-i fuseseră încredințate, a fost condamnat la temniță grea, trăgându-l după el și pe imprudentul său stăpân Carcoforus, răspunzător în fața legii pentru bancrută.

Frecventă era, de altfel, figura sclavului care practica activitatea bancară în numele stăpânului său care era, în orice caz, obligat să răspundă în fața legii pentru lipsuri în gestiune sau pentru escrocherii financiare.

Deși era aproape în totalitate privat, sistemul bancar roman a cunoscut și forme de intervenție din partea statului, cum a fost inițiativa împăratului Tiberius care, în anul 33 după Hristos, a înființat câteva *mensae* publice, de la care se puteau obține împrumuturi fără dobândă pe termen de până la trei ani, având ca garanție un teren a cărui valoare trebuia să fie cel puțin dublă față de suma cerută.

Referitor la monede, cele mai frecvent folosite la Roma în secolul I după Hristos erau următoarele:

Quadrans (din aramă), egală cu $^1/_4$ dintr-un as; *As* (din aramă) egal cu $^1/_4$ dintr-un sestert; *Sestertius* (dintr-un aliaj de aramă cu zinc); *Dinarius* (din argint), egal cu patru sesterți; *Aureus* (din aur), egal cu 100 de sesterți.

Este destul de greu să se calculeze astăzi puterea de cumpărare a sesterțului în perioada împăratului

Claudius, totul situându-se la limita arheologiei fantastice.

Într-adevăr, Edictul lui Diocleţian, care citează numeroase preţuri, priveşte o epocă mai târzie cu o sută cincizeci de ani, într-o societate în care inflaţia era galopantă. Oricum, pe baza unor chitanţe referitoare la mărfuri şi la diferite servicii, putem să presupunem, pe bună dreptate, că valoarea sesterţului s-ar situa cam la 1300 de lire din zilele noastre (înainte de introducerea monedei europene – N.T.), chiar dacă preţurile bunurilor din „coşul" roman erau sensibil inferioare celor din zilele noastre: s-a calculat că 6 sesterţi erau suficienţi pentru cheltuielile zilnice ale unei familii modeste, cu unul sau doi sclavi în casă.

ROMANII LA ŞCOALĂ

La începutul perioadei republicane, romanii îşi făceau un titlu de onoare din faptul că-şi dedicau timpul şi efortul pentru a-şi instrui copiii, luându-i cu ei peste tot – în Forum, la tribunal şi chiar la şedinţele Curiei – pentru a se obişnui cu viitoarea lor viaţă de cetăţeni. Era şi cazul lui Cato Cenzorul care, pentru că nu avea încredere în sclavi şi în doici, ajunsese chiar să supravegheze el însuşi baia ultimului născut dintre copiii săi, insistând asupra importanţei creşterii propriilor vlăstare, pentru a se asigura că formarea lor va purta nu numai amprenta acelei *virtus* romane, ci şi a *pietas,* adică supunerea faţă de zei, părinţi, bătrâni şi puterea statală în vigoare.

O dată cu prosperitatea care a urmat după victoria asupra Cartaginei, au sosit, însă, şi pedagogii greci, tocmai aceia în care Cato nu avea încredere şi, la scurt timp după aceea, s-au deschis la Roma primele şcoli.

Conform unor documente, primul care a înfiinţat o şcoală în *Urbs* ar fi fost Spurius Carvilius, consul în anii 234 şi 228, personaj

amintit de istorie nu numai pentru că a fost primul roman care a obținut divorțul, ci și pentru că a introdus în alfabetul latin litera G care nu exista până atunci.

Școlile pe care astăzi le-am numi „primare sau elementare”, destinate copiilor de la șapte până la unsprezece ani, se aflau sub administrare privată și în ele se puteau înscrie și băieții și fetele. La început, însă, nu existau clădiri particulare adecvate transmiterii culturii: elevii, vara sau iarna, învățau în aer liber, pe sub *pergulae* și porticuri sau în piețele publice. Profesorii (de latină, greacă și aritmetică, dar și de stenografie) erau, mai ales, sclavi și liberți, menținând ordinea prin lovituri de *ferula*; metodele de studiu, bazate în mare parte pe memorie, prevedeau repetarea cu voce tare a aceleiași fraze și copierea ei pe *pagillares,* tăblițele acoperite cu ceară pe care se zgâriau semne cu condeiul, confecționate astfel încât să poată fi șterse și refolosite de zeci de ori: papirusul, material relativ scump pe care se scria cu *calamus* nu era, desigur, risipit pentru exercițiile începătorilor în ale scrisului care, în schimb, pe *pugillares,* puteau face de fiecare dată *tabula rasa,* cum se spune și astăzi printr-o locuțiune derivată tocmai din această operațiune.

În afară de numeroasele sărbători, exista câte o zi liberă la fiecare nouă din calendar, corespunzând cu târgul periodic de *nundinae.* Anul școlar, care începea în primele zile ale lunii martie, prevedea și o întrerupere în timpul verii.

Copiii se duceau la școală având o *capsa* cu suluri de papirus, oprindu-se, uneori, să cumpere de pe stradă un *ientaculum,* adică un pachețel pe care să-l mănânce în pauză. Erau însoțiți, mai rar de cineva din familie, de cele mai multe ori de un sclav sau, pentru cine își putea permite aceasta, de un pedagog particular care de multe ori stătea alături de micul său stăpân și asculta lecțiile și, la nevoie, i le repeta acasă.

Metodele didactice, după cum s-a mai spus, purtau aproape întotdeauna amprenta celei mai rigide tradiții; nu lipseau, însă, „pedagogi revoluționari”, inovatori care recomandau folosirea jocurilor cu litere mobile sau gravarea acestora din urmă pe tăblița de ceară, pentru ca, apoi, să se conducă degetul copilului pe urma semnului imprimat. Două papirusuri egiptene, din al III-lea și al II-lea secol înainte de Hristos, ne-au transmis niște adevărate manuale didactice pentru uzul profesorilor și, de asemenea, s-au păstrat până în zilele noastre câteva îndrumare ortografice, fără a mai pune la socoteală mărturiile autorilor clasici care ne dau informații asupra dificultăților majore întâmpinate de elevii romani (cum ar fi, de exemplu, pronunțarea corectă a literei R care, după cum ne transmite Cicero, era deseori rostită greșit ca sunetul L).

În predarea aritmeticii de bază, se începea punându-i pe copii să numere pe degete sau cu niște pietricele (*calculi*, de unde și verbul din limbile romanice, „a calcula”). După aceea se trecea la folosirea abacului în baza doisprezece, foarte răspândit în Roma clasică și în civilizațiile babiloniană și chineză.

Toate acestea se întâmplau în epoca republicană. În Roma Cezarilor, însă, s-a început amenajarea școlilor în clădiri potrivite cu acest scop, unele dintre ele fiind prevăzute chiar cu garderobă și cu latrină. Pe scurt, învățământul elementar s-a răspândit atât de mult încât a adus procentajul celor care, din totalul populației Romei, știau să citească și să scrie – nu mai era important dacă o făceau bine sau rău – la un nivel egalat doar în vremurile noastre.

În ce privește învățământul „mediu sau superior”, acesta a rămas rezervat doar unei minorități destul de restrânse. Înainte de toate, la el aveau acces doar foarte puține fete: vârsta minimă a căsătoriei era stabilită la doisprezece ani și

numeroase erau fetele care deveneau soții încă din adolescență. În rest, chiar și în rândul băieților, cea mai mare parte dintre ei abandonau studiile pentru a se dedica unei activități productive.

În școlile „medii" se studiau gramatica, literatura, latina și greaca (Imperiul a fost întotdeauna bilingv), ca și istoria, geografia, astronomia și fizica. Cine mai continua, se specializa în retorică, disciplină de importanță primordială într-o societate care-i punea în vârful scării sociale pe oamenii politici, pe oratori și pe avocații renumiți. *Retor* era acela care ocupa o poziție mult diferită față de *ludimagister* de la clasele elementare și de *grammaticus* de la clasele medii, deseori fiind ajutat de câțiva asistenți. Desigur, marii bogătași continuau să angajeze profesori particulari care primeau lefuri destul de mari, ca Verrius Flaccus, preceptor al nepoților lui Augustus, plătit cu astronomicul salariu de 100.000 de sesterți.

MĂȘTILE DE ÎNFRUMUSEȚARE

Și în domeniul cosmeticii, ca și în altele mai importante, romanii au datorat mult nu numai grecilor, foarte buni cunoscători ai principiilor active conținute în plante și ai proprietăților curative ale mineralelor, ci și egiptenilor, la care machiajul era atât de important încât materialele pentru colorarea orbitelor și a buzelor (funingine neagră, pulbere verde de malahit, săruri albastre ale aramei, lacuri violete derivate din mangan) făceau deseori parte din salariul zilnic al muncitorilor, alături de grâu și de bere.

Nu pare, așadar, ciudat faptul că regina Cleopatra – ultima moștenitoare a Ptolemeilor din Alexandria în care s-au combinat amândouă tradițiile, cea egipteană și cea greacă – era expertă în farduri tot atât cât era și în politica la nivel înalt. Astfel, cerând triumvirului Marcus Antonius

teritorii întinse în schimbul unei alianțe, s-a gândit că ar fi bine ca acestea să cuprindă și regiunile de la Marea Moartă, unde exista una dintre cele mai importante fabrici de cosmetice din antichitate, întemeiată de Irod cel Mare.

Depresiunea de la Yam ha Melah (acesta fiind numele ebraic al Mării Moarte) fiind de fapt unul dintre locurile cu cea mai mare concentrație salină de pe întreaga planetă, materia primă pentru tratamentele estetice se găsea din abundență pe malurile sale și atunci ca și acum: în afară de *asphaltite* – nămolul negru denumit în vechime „smoală iudaică", extrasă din petrol – în fabrica lui Irod se produceau și săruri miraculoase și o mare cantitate de pastile presate de substanțe curative vegetale, destinate preparării uleiurilor parfumate, printre care era renumit „balsamul de Iudeea".

Eficacitatea acestor ingrediente a fost verificată, dat fiind că unele se găsesc și astăzi cu destulă ușurință, nu numai în farmacii sau în magazinele cu plante medicinale, dar și pe rafturile marilor magazine: în mod special, dintr-un nămol bituminos foarte asemănător cu *asphaltite* se produce astăzi o cunoscută mască de înfrumusețare.

La Roma, tratamentele cosmetice erau răspândite nu numai printre matroane, ci și printre bărbați: împăratul Otho, de exemplu, pleca la război luând cu sine un car special, amenajat ca laborator volant de înfrumusețare. Foarte mare era și varietatea componentelor folosite la prepararea cremelor cosmetice și a compreselor emoliente: de la testicule de taur la grăsime de lebădă, de oaie, de gâscă; de la măduvă de cerb la unt; de la ouă de furnică pisate la miere și la făinurile de cereale; de la placentă de ovine la excremente de crocodil.

Rețetele măștilor cosmetice ne-au fost transmise de medici iluștri, ca și de scriitori faimoși, ca Plinius și celebrul Ovidius, care a dedicat acestui domeniu o întreagă carte, *De medicamine faciei*

faeminae. Iată câteva dintre cele mai puțin excentrice rețete, extrase din scrierile clasicilor greci și latini.

Loțiunea de decolorare a Cleopatrei – „Așa ceva folosea Berenice, regina Egiptului, care mai târziu s-a numit Cleopatra. Ea, aruncând un corn de cerb într-un vas de argilă gol, l-a ars deasupra unei flăcări până s-a albit. Apoi îl muia în lapte și îl folosea".

Masca de înfrumusețare a lui Ovidius – Ingrediente: bob și linte măcinate (6 măsuri); alb de plumb sau cretă; spumă roșie de salpetru; cuarț de Corint; alcioneu; miere din Attica cu care se amestecă totul.

Mască de frumusețe împotriva ridurilor a lui Plinius cel Bătrân – Pe bază de lapte de măgăriță cu care trebuie să se șteargă fața de șapte ori pe zi.

Crema lui Plinius împotriva buzelor crăpate – Seu de vițel sau de vită, amestecat cu grăsime de gâscă și cu suc de busuioc.

Mască de fortificare a sânilor Metrodorei din Bizanț – „Se ia puțin praf și se pun deasupra lui 2 măsuri mici de alaun și 2 de ricin crud; se pisează și se amestecă în vin negru sec, până când se obține un fel de aluat gros precum ceara; se întinde în jurul sânilor și se presară deasupra pământ de Samos și pământ alb de Cimolios sau ceruză."

GLOSARUL TERMENILOR LATINEȘTI, AL LOCURILOR GEOGRAFICE ȘI AL PERSONAJELOR ISTORICE CARE APAR ÎN ROMAN ȘI ÎN POVESTIRE

GLOSARUL TERMENILOR GRECEȘTI ȘI LATINEȘTI

Amasio: amant de sex masculin.

Arca: ladă, cufăr, dar și casă de fier pentru valori.

Argentarius (plural, *argentarii*): bancher, administrator al unei bănci de depozite și împrumuturi.

Aulos: cuvânt grecesc care denumea flautul dublu.

Ave (plural, *avete*): salut la întâlnire.

Balneatores: băieși.

Bracae: pantaloni lungi, folosiți în special de gali și de alte populații nordice.

Bulla: pandantiv din aur, gol pe dinăuntru și sferic, purtat la gât de copii până în ziua în care se îmbrăcau cu toga bărbătească. Conținea amulete și talismane.

Calculator (plural, *calculatores*): profesor de aritmetică.

Calidarium: încăperea pentru baia de aburi.

Capsa: ambalaj cilindric în care elevii romani obișnuiau să-și țină sulurile de papirus.

Cathedra: scaun cu spătar.

Caupona: tavernă, cârciumă.

Cella nivaria: pivniță subterană cu temperatură scăzută în care erau păstrate vara băuturile răcoritoare, între bucăți de gheață sau grămezi de zăpadă.

Cervesia: bere pe bază de orz sau grâu, fără malț.

Ciatus: polonic.

Clavis adultera: șperaclu.

Clientes: protejați ai unui stăpân pe care îl omagiau în schimbul unei *sportula* (vezi) zilnică.

Conclamatio: panegiric, discurs funebru.

Cui prodest?: cui îi folosește?

Cum manu: forma cea mai veche de căsătorie între patricieni în care femeia se declara de acord prin fraza: „*Ubi tu Gaius, ego Gaia*”, adică: „Unde vei fi tu, Gaius, voi fi și eu, Gaia”. În felul acesta, mireasa trecea direct de sub tutela tatălui sub cea a soțului. Căsătoria *sine manu,* însă, lăsa soția sub tutela familiei din care făcea parte înainte de căsătorie.

Dominus (vocativ, *domine*; feminin, *domina*): stăpân, domn.

Domus: reședință a unui nobil.

Familia: familia romană care cuprindea, în afară de rudele de sânge sau prin alianță, toți sclavii și, deseori, chiar și liberții.

Fauces: locul strâmt prin care se făcea intrarea într-o *domus* (vezi).

Ferula: nuiaua atât de temută cu care profesorii romani îi pedepseau pe elevii neastâmpărați.

Frigidarium: locul în care se făcea baie în apă rece.

Funalia: torțe din rășină care se agățau pe pereți.

Gallae: preoții castrați ai zeiței Cybele.

Gens: familie lărgită, cuprinzându-i pe toți descendenții unui singur strămoș. În numele bărbătești, cel care indica *gens* era al doilea. De exemplu, Publius Aurelius Statius, din *gens* Aurelia.

Gustatio: aperitiv.

Homines novi: noile pături sociale apărute (comercianți și întreprinzători) care se opuneau prin puterea banilor hegemoniei clasei aristocratice a latifundiarilor.

Insula (plural, *insulae*): clădire mare de locuit, cu mai multe etaje, împărțită în apartamente de închiriat.

Libitinarius (plural, *libitinarii*): angajații de la pompe funebre, ciocli.

Ligerula: sclavă garderobieră care se ocupa de papuci.

Litterator (plural, *litteratores*): profesor de literatură.

Lupa (plural, *lupae*): prostituată, de unde „lupanar".

Mensa nummularia: tejghea de zaraf.

Metroon: templul din Pergamon.

Notarius (plural, *notarii*): profesor de scriere „rapidă". Nummularius: zaraf.

Oechus: salon mare.

Ostiarius: portar.

Palla: un fel de pardesiu pentru femei.

Papas: poreclă ironică a pedagogului, ca și aceea de bonă.

Parce sepulto: „Cruță-l pe cel îngropat", adică „Lasă-l în pace pe cel care a murit". Citat din *Eneida* lui Vergilius (cartea III, versul 41).

Plaustra: car cu două roți.

Popina: tavernă.

Praetexta: toga folosită de copiii liberi, împodobită cu o panglică purpurie ca aceea a magistraților.

Quadrivium: termen care denumea studiile superioare. De altfel, folosirea acestui cuvânt este atestată doar după secolul I.

Quando voles et ubi voles: „când vei dori și unde vei dori". Formulă juridică referitoare la depozitele bancare.

Raeda (sau *reda*): căruță pentru transportul obiectelor sau lucrurilor.

Recitatio: Lectură publică a unei opere literare.

Sapo: săpun.

Scriptorium: birou, masă de scris, dar și camera folosită în acest scop, biroul.

Senatus PoulusQue Romanus (SPQR): Senatul și poporul roman. Era denumirea oficială a statului roman din antichitate.

Sportula: cadoul zilnic al stăpânului către *clientes* (vezi) care consta în rații de alimente, dar și rufărie, haine sau bani.

Taberna: birou, magazin, prăvălie.

Taberna argentaria: tejgheaua unui *argentarius* sau a unui *nummularius* (vezi), analog, deși cu multe deosebiri tehnico-juridice, ghișeului bancar din zilele noastre.

Thermopolium (plural *thermopolia*): echivalentul roman al actualului fast-food.

Theta: literă din alfabetul grecesc.

Trivium: răspântie de drumuri; denumire pentru studiile elementare. Și acest termen, la fel cu *quadrivium* (vezi) este atestat abia după secolul I.

Tutulus: pieptănătură nupțială în formă de con înalt, derivat de la cel al femeilor etrusce.

Vale (plural, *valete*): salut la despărțire.

Volsellae: pensete pentru epilare.

Volumen: sul de papirus, carte, volum.

GLOSARUL PERSONAJELOR ISTORICE

Acca Larentia: multe legende diferite au fost asociate acestui personaj tipic din tradiția romană, fără echivalente în mitologia greacă. După unii, Larentia ar fi fost doica lui Romulus și a lui Remus, după alții, însă, a fost identificată cu o zeiță a pământului și a vegetației.

Agrippa (Marcus Vipsanius): om politic și militar, mort în anul 12 î.Hr. A fost unul dintre cei mai apropiați colaboratori, pe lângă faptul că îi era și ginere, al lui Octavianus Augustus. În calitate de edil, a promovat construirea multor clădiri publice, printre care Panteonul.

Aristarh din Samos: astronom grec care a trăit între 310 și 230 î.Hr. A conceput sistemul solar ca fiind heliocentric, cu o mie opt sute de ani înaintea lui Copernic.

Caius Caestius: prefect și tribun al plebei, mort în 12 Î.Hr. Mormântul său din marmură, în formă

de piramidă, se mai poate vedea încă la Roma lângă Poarta San Paolo.

Claudius: împărat roman. Succedându-i nepotului său Caligula, în 41 d.Hr., Claudius a restabilit (formal) autoritatea Senatului, a acordat cetățenie romană populației din diferite colonii, a încurajat ascensiunea socio-politică a „clasei ecvestre", a întărit dominația Imperiului în Mauritania, Iudeea și Tracia. Căsătorindu-se pentru a treia oară cu Messalina, s-a mai însurat după aceea și cu nepoata sa, Agrippina Minor, adoptându-l pe fiul acesteia cu Domitius Ahenobarbus: viitorul Nero.

Epicur: filosof grec. În anul 306 î.Hr. a înființat la Atena o școală filosofică (*Grădina*), deschisă atât pentru femei cât și pentru sclavi. Tema gândirii epicuriene era căutarea fericirii; chestiune pe care filosoful o rezolva indicând atitudinea eliberatoare a *ataraxiei,* adică o detașare sobră, senină și echilibrată de pasiunile vieții, îndepărtându-se treptat de tiparul grec de la origine și în pofida adversarilor săi (printre care se numărau și primii gânditori creștini), filosofia epicuriană are parte un mare succes în lumea romană, aceasta și cu ajutorul „popularizării" pe care i-a făcut-o Lucretius în *De rerum natura.*

Messalina: soția mult iubită a lui Claudius și mamă a copiilor acestuia, Octavia și Britannicus, va fi condamnată de împărat la moarte când, după mai multe relații adulterine, va unelti împotriva lui pentru a-i oferi tronul lui Silius, amantul ei.

Zenon: filosof grec care a trăit în secolul al V-lea î.Hr. Discipol al lui Parmenides, a elaborat faimosul paradox, citat în roman, cu „Ahile și broasca țestoasă", abordând o problemă (cea a progresiei geometrice infinite cu calcul minor al unității) pe care matematica modernă încă o mai discută.

GLOSARUL LOCURILOR GEOGRAFICE

Argiletum: în Roma antică, strada copiștilor care, pornind din Forumuri, trecea pe lângă Suburra și dădea în *Vicus Patricius* (vezi).

Bovillae: orășel din Latium, la poalele muntelui Albanus.

Heraclium: unele resturi ar indica faptul că orașul roman se afla lângă actualul Ischia Ponte. Promontoriul pe care se înalță vila din povestirea *O perlă pentru Publius Aurelius Statius* este, însă, situat lângă Lacco Ameno.

Iberia: Spania de azi.

Lutetia: Parisul de azi.

Mantua: Mantova de azi.

Numana: orășel balnear de pe coasta adriatică, la sud de muntele Conero, întemeiat de greci în secolul al VII î.Hr.

Numidia: teritoriu care corespunde aproximativ cu acela al Tunisiei de azi.

Perusia: Perugia de azi, în regiunea Umbria.

Pessinunt: oraș din Galatia (regiune din Asia Mică între Pont și Cappadocia) celebru pentru cultul lui Cybele.

Pithecusa: denumită și *Aenaria,* este Ischia de azi.

Prochyta: Procida de azi.

Submemmium: în Roma antică, strada care urca din *Argiletum* către Viminal.

Yam ha Melah cuvânt ebraic însemnând literal „mare sărată”, denumește actuala Mare Moartă, la granița dintre Iordania și Israel.

virtual-project.eu

Table of Contents

I
II
III
IV
V
VI
VII
VIII
IX
X
XI
XII
XIII
XIV
XV
XVI
XVII
XVIII
XIX
XX
XXI
XXII
XXIII
APENDICE: I
APENDICE: II

Table of Contents

I	3
II	10
III	34
IV	44
V	63
VI	67
VII	87
VIII	100
IX	104
X	113
XI	127
XII	134
XIII	138
XIV	142
XV	146
XVI	155
XVII	166
XVIII	180
XIX	194
XX	204
XXI	214
XXII	219
XXIII	239
APENDICE: I	252
APENDICE: II	284